

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

171046

VEZÉR-
CSILLAGOK

VEZÉRCSILLAGOK

VELŐS MONDATOK ÉS KÖLTŐI GONDOLATOK

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI REMEKIRÓK MŰVEIBŐL

NEGYEDIK JAVITOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

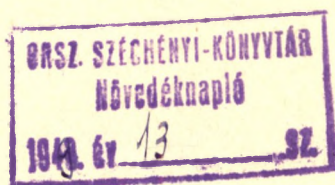
1901.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

171046

I.

VILÁG. SORS. ÉLET. EMBER.

Országos Széchényi Könyvtár

1.

A világ egy rozzant csárda,
Rosz menedék télbe, nyárba';
Télben fázol, nyárban ázol:
Mégis benne éjszakázol.

ARANY.

2.

Közönyös a világ . . . az élet
Egy összezsúfolt tánczterem.
Sürög-forog, jő-megy a népség
Be és ki, szünes-szüntelen,
És a jövőket távozókat
Ki győzné mind köszönteni!
Nagy részvétel, ha némelyikünk
Az ismerőst . . . megismeri.

ARANY.

3.

Az ind mythus szerint minden halandó szemei előtt
függ Maja fellege, a csalódás fátyola, mely a dolgokat
való színekben látni nem engedi. Jaj annak, kinek sze-
mei elől a felleg szétoszlott, előtte minden nyíltan áll, ő
a jelent látja, s jövőjét; s oh, *szomorú látvány e világ.*

EÖTVÖS.

4.

Földünk egy kis hangyafészek,
Egy-percz-hozta tünemény ;
A villám és dörgő vészek
Csak méhdongás, s bolygó fény ;
A történet röpülése
Csak egy sóhajtás lengése ;
Pára minden pompa s ék :
Egy ezred egy buborék.

KÖLCSEY.

5.

Nagyító üvegen nézem a világot,
Onnét van talán, hogy annyi rosszat látok.
Úgy, de kicsinyítő üvegen át nézve —
Azt a kevés jót tán nem is venném észre.

VIDA JÓZSEF.

6.

És mi az emberiség története? vérfolyam, a mely
Ködbevesző szikláibul a hajdannak ered ki,
És egy hosszában szakadatlan foly le korunkig.
Azt ne higgyétek, hogy megszűnt már. Nincs pihenése
A megeredt árnak, nincsen, csak a tenger ölében.
Vértengerbe szakad majd a vér hosszú folyója.

PETŐFI.

7.

Oh, a világ története
Szomorú egy tanulmány!
Mint buborék tűnik fel ott
Nép, nép után kimulván ;

Jaj annak, mely már tündökölt!
 Annak közelg halála,
 Elsímul a víz tükre és
 Új hab tolul reája.

ARANY JÁNOS.

8.

A sorssal küzd, harczol egész életében az ember,
 S megnyugvással győz rajta, ha tőrni tanult.

SZENTMIKLÓSI.

9.

Óh, kontárok vagyunk!
 Ezer követ dobunk fel egy gyümölcs
 Után; a víz kiver, izmunk kifárad,
 S lankadva hull le végre már karunk,
 Midőn véletlenül egy kis madár
 Az ágra száll; helyét sulyátul az
 Ág mozdul, és — és fáradságtalan
 A szánkba hull az ostromolt gyümölcs...
 Minden sikernek titka csak te vagy,
 Te bölcs véletlen, sors, szerencse vagy
 Akárhogy hívnak. S a nagyság igaz
 Mértéke nem is a siker lehet,
 Hanem csupán a küzdelem.

RÁKOSI JENŐ.

10.

Minden ember szegénységének a balsors az oka. Az a szegény, együgyű balsors, mely olyan, mint a zsebkendő, mindenik beletörli a maga szennyét.

Ha valaki leiszsa magát, részegségében nagyot botlik s eltöri a kezét, annak a balsors az oka. Ha valakinek vigyázatlanság miatt megég a háza, eldöglik a marhája, az is a balsors szeszélye. Minden a bolondos balsors dolga, a ki olyan csendes, olyan jámbor, hogy még csak nem is igyekszik magát kitisztázni.

MIKSZÁTH.

11.

Óh véletlen, áldás rád !

Meződön tépi leghálásb virágát
A bölc, a balga egyaránt ! Csakhogy
Balgának mindig véletlen maradsz,
Az istenfélő végzetnek nevez,
Míglen a bölc kezében az eszély
Szolgája léssz.

RÁKOSI JENŐ.

Országos Széchényi Könyvtár

12.

Mi csodálatos végzetünk ! eset oly csekély nincs, mely jövőnknek irányát meg nem változtathatná ; az ember, kivel véletlenül találkozánk, egy szó, melyet közönös ajkak kimondanak, talán új időszakot tesznek életünkben ; s mint a golyó, melyet karodnak észrevehetlen remegése céljától távol visz, úgy élted elveszti a pontot, mely után kiindult, s alig mondhatnád néha, mi tévedésednek oka.

EÖTVÖS.

13.

Jobbra is, balra is nézek e világon,
De a sors okait, hajh ! seholse látom.

Ennek jól foly dolga, bár csak rosszat csinál,
Mind az egész világ ott van lábainál:

Annak lelke tiszta, soha rosszba nem fog,
S mégis, a míg csak él, aja-baja nem fogy.

Ám azért, oh ember magadat el ne hadd,
Örök búbánatért bizalmad fel ne add!

Mióta nap ragyog a mennyei bolton:
Álnok a szerencse, az is marad folyton!

A mit ád, veszendő, akár jó, akár rossz,
Mulékony az üdvös, tünékeny a káros!

FIRDUSZI (RADÓ).

14.

Fortuna szekerén okosan ülj,
Úgy forgasd tengelyét, hogy ki ne dülj!

Ha miben kedvezett,

Ha szépen vezetett:

Meg ne örülj.

Fortuna szekerén okosan ülj.

Jó kedve s kereke egyaránt jár,
Forgandó, változó, ma kincscsel vár,

Holnap lenyomorít,

És megint boldogít:

Elhigyed bár

Jó kedve s kereke egyaránt jár.

Érdemre nem tekint, szemtelen vak,

Kire ma vont aranyt, holnap szűrt rak;

Tudják, kik táborát

Lakták és udvarát

Sok nagy urak ;
Érdemre nem tekint, szemtelen vak.

Hol édes jó anyád, hol mostohád,
Dolgáról senkinek számot nem ád ;
Megbecsül, megaláz,
Magasztal, legyaláz,
Bút hoz reád ;
Hol édes jó anyád, hol mostohád.

FALUDI.

15.

Az élet hosszú a szerencsétlennek, rövid a boldognak,
játékszin az okosnak, álom a szerelmesnek, mámor a
könnyelműnek, pusztaság a szegénynek, örömház a gaz-
dagnak.

KISFALUDY KÁROLY.

Országos Széchényi Könyvtár

16.

Az élet rövid béke s hosszú harcz,
És a halál rövid harcz s hosszú béke.

PETŐFI.

17.

Élni annyi, mint harczolni.

SENECA.

18.

Egy szempillantásnál mi rövidebb ?
Ember barátom, a te életed.
Rohanva jó az idő s elrohan,
Egy kezében bölcsőd pólyája van,

S másikban koporsódra szemfödel.
Kevély ember, miben kevélykedel?

PETŐFI.

19.

Csendes országút az élet,
És mi rajta vándorok ;
Elfáradunk, elepedünk,
Vérző lábunk tántorog ;
S boldogságért esdekelvén,
Míg előre jár szemünk,
Csendes kunyhó vagy keresztfa
Közelébe érkezünk.

TOMPA.

20.

Regény az élet : ki türelmét nem vesztve lapot lap után lelkiismeretesen végig olvas, minden beszélgetésen átmegegy, minden leírást a végső gombig összeállít, s csak egy lappal sem néz tovább, mint kellene : az kielégítve érezheti magát olvasása között. Oh de vannak türelmetlen olvasók is, vannak, kik e nagy könyv első lapjainál már vége után tekintenek, kik mindent, mi benne érdekes, előre olvasának, s vajjon csudálatos-e, ha ezek rajta később élvezetet nem találnak, s a könyvet félig olvasva leteszik bánat nélkül ?

EÖTVÖS.

21.

Kert az élet ; de rózsáit
Óva kell s vigyázva szednünk,

S a tövistől, hogy kezünket
 Meg ne szúrja, őrizkednünk.
 Szedjük óva s őrizkedve,
 Szedjük hát, míg illatoznak,
 S a tavasz vidám szellői
 Fürtjeinkkel játszadoznak.

BACSÁNYI J.

22.

A legtanulságosabb könyv az élet maga, de szükség
 olykor magunkhoz s szívünk belvilágához visszatér-
 nünk.

JÓSIKA.

23.

Az ember élte, tette, járta
 Csak álom.
 — Király álmodja hogy uralkodik,
 Hogy int s parancsol — az pedig
 Csak álom,
 S szétűzi mindazt a halál.
 A dús álmodja kincseit,
 És a szegény: hogy rátalál
 A mit keres, kerget; pedig
 Mindaz csak álom.
 Álmokat lát a setét gond;
 A gyűlölet mely átkokat mond,
 Mind csak álom.
 A reménynek teljesülte,
 S új remény — mind álomszülte
 E világon.

Mi az élet? — törekvés ez,
A valóra ébredéshez;
Minden függ mintegy pókszálon . . .
— Mi az élet? — Árny és álom!

CALDERON.

24.

Csak repülő álomkép s csalódás
A halandó ember élete!
Rövid öröm, hosszú gond s bánkódás
Bús életünk szűk kerülete.

Rablánczok a földi szenvedések,
Melyeket csak a halál szakaszt:
Rózsaszálak a gyönyörűségek,
Melyeket egy őszi szél hervaszt!

BERZSENYI.

25.

Az emberi tudás egésze az,
Hogy a halandó lét csak semmiség.

BYRON.

26.

Az emberi élet úthoz hasonló; a végén rettentő örvény
tátong. Már első lépteink alkalmával figyelmeztetnek erre
bennünket, de a törvény ki van mondva: mindig előre
kell haladnunk. Szeretnénk visszatérni.

— *Haladj, haladj!*

Láthatatlan súly, győzhetetlen erő von bennünket;
szünet nélkül előre kell mennünk az örvény felé.

Ezer akadály, ezer kínlódás . . . S ha még ezzel kikerülhetném azt a rémes örvényt! Nem, nem; haladnunk kell, futnunk kell . . .

Mégis megvigasztalódik az ember, mert közbe-közbe talál egy-egy tárgyat, mely multságot szerez neki: tova folyó vizet, virágot, mely mellett elmegy stb. Az ember meg szeretne állni: *Haladj, haladj!*

Az ember aztán látja, hogy mögötte mint dől romba mindaz, a min áthaladt; szörnyű zaj, kikerülhetetlen romlás!

Mégis megvigasztalódunk, mert viszünk magunkkal egy pár virágot, melyeket mentünkben szedtünk s melyeket aztán estig hervadni látunk kezeink közt, egy pár gyümölcsöt, melyeket elveszítünk, alighogy megízleltük.

Egyre tovább űzve, közelgsz az örvényhez. Már minden múlni kezd; a kertek kevésbbé virágosak, a virágok kevésbbé ragyogók, színük kevésbbé eleven, a rétek kevésbbé nevetők, a vizek kevésbbé tiszták; minden fakúl, minden homályosul. A halál árnyéka! Kezdjük érezni a végzetes örvény közelegetét.

De oda kell menni a széléig. Még egy lépés. Már a borzalom megzavarja érzékeinket, fejünk szédül, szemünk káprázik; előbbre kell lépni. Visszafordulnánk? Nincs rá mód; mögöttünk minden összeomlott, szétfoslott, megsemmisült.

Ez az út az élet; ez az örvény a halál.

BOSSUET.

27.

Egy ősz-szakállu, gyöngé vállu vén —
Félig mezítlen és sarútalán,

Vállán nehéz bugyornak súlya van —
 Megy át a völgyön s szirt hegyes kövén;
 Megtépi tüske, bántja mély fővény,
 De ő vihar meg vész között
 Égő napon meg fagylaló hidegbe
 Fut, fut lihegve,
 Tavon, folyam forgóin át
 Vonszolja nem-nyugvó inát,
 Lerogy, meg' újra kel, tovább iramlik,
 Míg rongyosan, belepve vérrel,
 A célhoz ér el,
 A melyre vágzott, mind előbbre törvén:
 És ott fogadja borzadalmas örvény,
 S mélyébe hull, hol mindent elfeled.
 Oh szűzi hold, a nap alatt
 Az ember élte így halad.

LEOPARDI (RADÓ).

Országos Széchényi Könyvtár

28.

Képzeljünk egy csomó bilincsekbe vert s halálra ítelt embert, kik közül naponta lefejeznek néhányat a többi szeme láttára; az életben maradottak saját sorsukat látják társaik sorsában és egymásra tekintve, fájdalommal s remény nélkül várják, míg a sor reájuk kerül...

Ime az emberi állapot képe.

PASCAL.

29.

Olyanok vagyunk, mint a vízbe esett ember, a kinek mindaddig kell vergődni és minden ághoz kapni, míg ki nem szabadul vagy el nem vész.

MIKES KELEMEN.

30.

Az emberi életet álnok hitelezőhöz lehet hasonlítani.
Napról-napra hazugságokkal ámítgatja ifjúságunkat ; végre
bevallja a csalást s aggkoruknak teljesen tagadó választ ad.

YOUNG.

31.

Ah emberek, emberek !
Kik itt éltek a föld színén,
Oh mily semmi az élet !
Ki az, hol a férfiú,
Hogy több élv juta részeül,
Mint mennyit ad a képzelet,
Mely képzelve enyészik?

SOPHOCLES (CSIKY).

32.

Minden, mi él, az egyenlő soká él,
A százados fa, s egynapos rovar.
Eszmél, örül, szeret és elbukik,
Midőn napszámát s vágyait betölté.
Nem az idő halad : mi változunk,
Egy század, egy nap szinte egyre megy.
Ne félj, betöltöd czélotat te is,
Csak azt ne hidd, hogy e sár-tesztbe van
Szorítva az ember egyénisége.
Látád a hangyát és a méherajt :
Ezer munkás jár dőréen össze-vissza,
Vakon cselekszik, téved, elbukik,
De az egész, mint állandó egyén,
Együttleges szellemben él, cselekszik,

Kitüzött tervét bizton létesíti,
Míg eljön a vég, s az egész eláll.
Portested is széthulland így, igaz,
De száz alakban újlag felélsz.

MADÁCH.

33.

Örök vágy s remény,
Örök remegés a mult után
S a jövődő felé:
Im ez a láncz, melyen függ életünk,
S a lánczot
Egy látatlan kéz szorítja.
Ő kéz, hatalmas és kemény
A síron túl mint innen egyiránt,
Mert semmivé te nem teszesz!

KÖLCSEY.

34.

Oh mily esztelen az valóban,
Kinek nem elég rövid élte,
S napjainak sorát
Balgatagul gyarapítani vágyik!
Nem születni soha:
Legnagyobb szerencse;
S a második: ha világra jövet, hamar
Visszasülyedni a semmiségbe.

SOPHOCLES (CSIKY).

35.

Mint a kétes tengerpálya,
 Változandó életünk;
 Gyarló sajkánk majd vigan száll,
 Majd örvény közt sülyedünk:
 De ki tiszta öntudattal
 Jár veszélyes útain,
 Arra békefény világít
 Felhőn, ég villámain,
 Annak lenge csolnakát
 Istenkéz vezérli át.

BAJZA

36.

Sorsunk reményleni e földön s csalódní, és szenvedni,
 ha csalódtunk; ez végzete mindennek, mi e földön él.

Országos Széchényi Könyvtár

B. EÖTVÖS JÓZSEF.

37.

Ha az életet nagyon is komolyan veszitek, ugyan mit értek vele? Ha a regg nem új örömökre ébreszt bennünket, ha este nem marad öröm, a melyet remélhessünk: érdemes-e felöltözni és levetkőzni? Azért sűt-e rám a nap *ma*, hogy azon okoskodjam, mi volt tegnap? és hogy találgassam, következtessem, a mit nem lehet kitalálni és következtetni: a holnapi nap sorsát?

GOETHE.

38.

Futamóbb habnál, szeleknél
 Az idő! — ki tartja fel?

Élvezni, míg szárnyra nem kél,
Gyors futtában fogni el:
Szived tőle így remélhet
Kéjt mit másképp meg nem ad...
— Sebes vándorút az élet,
Hintsük rózsákkal be hát!

HERDER.

39.

Hazudik az élet megátalkodott gonosztevőként az utolsó pillanatig, s csalásait be nem vallja, míg el nem hal. Kisdéd örömei egymás után mulnak s a szegény embert végre a legsötétebb éjben hagyják el.

YOUNG.

40.

A földi élet elkoptat az emberben mindent, a mi benne nagy, úgy, mint az idő viszontagságai szobrokról és sírkövekről éppen a kiemelkedő részeket enyésztetik el.

JEAN PAUL.

41.

Igen, igen, akár mint képzelődöl,
Mindég az állat első bennetek,
És csak midőn ezt el bírád csitítani,
Eszmél az ember, hogy nagy-göggösen
Megvesse azt, mi első lényege.

MADÁCH.

42.

Sok nagyszerű van e földön,
Köztük az *ember* a legnagyobb.
Átkel a komor tengereken,
Haragos habok között,
Előre törve merészen,
A déli szél alatt.
Az örök istenáldta Gaea
Ő neki termi gyümölcsseit éven át.
Ménei vonnak ekével a föld színén
Körül és körül barázdát.
A repülő vidám madárt,
A vad állatok ezreit,
És a vizek szülötteit
Ügyesen békeríti
Háló fodraival az ember,
S eszével fogja meg.
Csalárd fogásával legyőzi
A sivatag vadjait;
S a sörény borította nyakú paripát,
Meg a szörnyű bércei bikát
Igába hajtja.
A beszédet, a gondolatot
Neki adta a sors egyedül,
Törvényeket ő hoz a földön;
Elúzi fejről a zord fagyot és záport,
S Zeus mennyköveit.
Esze mindent kitud,
S készen éri mindig a jövő.
Egy van, mi leveri őt: a halál.

43.

Mi lenne az emberiségből, ha csak az küzdene, ki a végrehajtás bizonyosságát előre láthatná?

KÖLCSEY.

44.

Isten megírta utját a csillagoknak. Embernek megengedte, hogy írja azt maga. Viharnak, tengernek, angyalnak és ördögnek van ura, — az ember ura önmagának.

JÓKAI.

45.

Az ember ah! rejtélyes tünemény,
A legnagyobb ész, az se fogja föl;
Csak az kár, hogy e sublimis tekén
Bűn a gyönyör s a bűn sokszor gyönyör;
Kevés agy sejtí, egykor mire mén,
De minden út kifáraszt és gyötör,
Rohanva hír, rang, szerelem után,
S ha célhoz értél, meghalsz, s azután...
Aztán?... a többit ön se mondja meg!

BYRON (ÁBRÁNYI E.).

46.

Egyedül az vagyunk, mivé a minket környező tárgyak tesznek.

HELVETIUS.

47.

Az emberek úszó fazekak, melyek egymásba ütköznek.

GOETHE.

48.

Sok ember hasonló az üveghez ; simára van köszörülve és tompa, míg össze nem törjük, mire átkozottan metsz, s szúr minden szilánkjá.

JEAN PAUL.

49.

«*S ez minden?!*» szólott Cæsar, fenn az ormon,
Elégedetlenül.

YOUNG.

50.

Hisz mindent megununk : meg az álmot, meg a szerelmet,
Bele ununk az édes dalba, a bájtele tánczba !

HOMÉR.

51.

Minden *erős* ember szereti az életet.

HEINE.

52.

Senki sem akar *közönséges* ember lenni.

BALZAC.

53.

A buta és okos emberek egyiránt ártalmatlanok. Csak a félbolondok és félbölcsek a legveszélyesebbek.

GOETHE.

54.

Az emberektől az fél csak, ki őket
Nem ismeri; — s ki tőlük fut, hamar
Isméri félre is!...

GOETHE.

55.

Igaz, hogy mi, tévelygő emberek, csakugyan hasonlók vagyunk azokhoz, kik porfellegek közt járnak: mindenik közülök abban a hiedelemben van, hogy körülötte legritkább a szállongó por vagy nincs is, és hogy csak a tőle távol levőket zaklatja a sűrű, a fojtó portömeg; holott azok éppen ily hiedelemben vannak.

JEAN PAUL.

56.

Szerencsétlen állapota az embereknek! Alig érett meg a *szellem*, már a *test* kezd gyengülni.

MONTESQUIEU.

57.

Az emberekről általában azt lehet mondani, hogy hálátlanok, csélcsapok, színlelők, veszélykerülők, nyereségre vágyók.

MACHIAVELLI.

58.

Tapasztaljuk, hogy azok az emberek, kiket a természet szellemi s testi erővel bőven ellátott, közönségesen a legszerényebbek, s hogy ellenben a gyöngé elméjük sokkal inkább képzelődők. Úgy látszik, hogy a kegyes természet

mindazoknak, kiknek magasabb tekintetben kelleténél kevesebbet juttatott, kiengesztelő pótszerül oda nyújtá a képzelődést s önhittséget.

Egyébiránt szerénység és önhittség oly szellemű erkölcsi dolgok, hogy azoknak igen csekély közük van a testtel. Korlátolt és homályos észűekben feltalálhatni az önhittséget, felvilágosodottaknál és szellemeseknél soha sem. Ezeknél legfeljebb az erejük érzetéből keletkező örömrész le lehet fel; de minthogy az az erő megvan valóban, az említett érzet minden egyéb, csak nem önhittség.

GOETHE.

59.

Az emberek közönségesen oly előnyök- és kedvezményekben részesítik a komaságot vagy nekik hízogó, silányabb jellemű embereket, melyeket nemes jellemtől, mely nyomasztólag hat rájuk, megtagadnak.

BALZAC.

60.

Megesik, hogy jelentékeny férfiakat, kik életök módjában bizonyos szabályszerűséget és szilárd elveket követnek, kik sokat gondolkodtak és az életben előforduló ügyekből tréfát nem űznek, felületes emberek pedánsoknak tartanak.

GOETHE.

61.

On emberek! hogy ti, mihelyt e vagy ama tény jut kérdés alá, mindjárt rákiáltjátok: ez bolondul, az okosan, ez jól, az rosszul van cselekedve! S ugyan mit akartok

vele? Rájöttek-e azért valamely tett benső indokaira? Megtudjátok-e világosan magyarázni, miért történt ez meg ez, s miért kellett úgy történnie? Bizony, ha arra képesek volnátok, nem is hamarkodnátok úgy el ítéleteiteket!

GOETHE.

62.

Saját életére nézve, minden ember oly helyzetben van, mint az, ki valamely színi előadásnál a színpalak mögött áll, s míg a közönség a szép jeleneteket megtapsolja, azon apró nyomoruságokat látja, mikkel e pompa jár; bámulhatjuk-e, ha a legjelesebb s legirigyeltbb férfiak között alig található olyan, ki akár magával, akár sorsával megelégednék?

EÖTVÖS.

II.

FÉRFI ÉS NŐ.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

63.

A férj fennkölt, tüzes legyen
Mint a nap, és ragyogjon,
Mint az, erőt adjon-vegyen
S kiterjedve forogjon ;
De szelidebb tekintetű
Légy, mint a hold, kegyes hölgy !
Gyengébb s édesb természetű
Csendes, nyugodt, mint a völgy :
S valamint a természetben,
Szintúgy lesz a házáletben,
Kinn s benn, nappal és éjjel,
Minden rendben, a mint kell.

KISFALUDY SÁNDOR.

64.

A férfi ész s erő teremt,
Alkot nagyot, dicsőt,
De szépre nőkegy s szerelem
Hevíthetik csak őt.

CZUCZOR.

65.

A fiamat fogom egy kis szóra tanítani : akarni ;
Birtokul e kis szó a fierőnek elég.

A lányt meg te tanítsd, anya, másik szóra : lemondni ;
S drágább lesz kincsnél ő neki e tudomány.

PAP ENDRE.

66.

Boldog úgy lehet csak férfipálya,
Hogyha méltó hölgy a koronája.

GARAY.

67.

Az úttörő a férfi mindig.
Nyomán a nő könnyen halad.
Azért ettől kérdezd : mi illik,
S amattól : tenned mit szabad.

REVICZKY GYULA.

68.

Messze szállong a férfi lángesze, világokat ölel, multon, jövődön mereng tekintete, de a jelenlét titkába csak asszony hat be ; amaz bátran ítél a külső életről, ez a szív érzeteit méri, s gyöngéd keble első meghittje a serkenő, eget lebájló szerelemnek.

KISFALUDY KÁROLY.

69.

Nők különösen szeretik a tej- és czukorféléket ; ezek némileg jelvényei azon ártatlanságnak és szendességnek, melyek a nőnem legszebb ékei. A férfiak ellenben közönségesen a csipőset szeretik és a szeszes italokat, mint oly tápszereket, melyek a tevékeny s mozgalmas élethez, a milyent a természet férfiaktól követel, jobban illenek.

Ha az ízlésnek e különbözése megszűnik és felcserélte-
tik, ez majdnem csálhatlan jele a két nem egymásközti sza-
bálytalan vegyületének. S valóban azt tapasztaltam, hogy
Franciaországban, hol a nők szüntelen együtt vannak a
férfiakkal, amazokban a tej élvezéséhez, ezekben pedig a
boriváshoz való hajlam tetemesen megcsökkent, holott
Angliában, hol a két nem jobban el van egymástól külö-
nítve, mindegyikében a neki sajátos ízlés jobban meg-
maradt.

ROUSSEAU.

70.

Férfikarban, férfimellben
Hatalom küzd és erő ;
Szűz szelídség liljomával
S szerelemmel győz a nő ;
S ha nehéz napján a vésznek
Férfiúkar védőfala :
A szelid bék' szent virányin,
Hölgy — a honnak angyla.

GARAY.

71.

Két neme van a szépségnek, egyike a kecs, másika a
méltóság: a kecs legyen a nőé, a méltóság a férfié.

CICERO.

72.

Szép vagy lyányka? ne tudd! Jót tettél, férfi? felejts el!
Éktek ezen két mód ad igaz emberi diszt.

VITKOVICS.

73.

Enyhít a hölgy sírása,
A férfi könye éget;
Amaz harmatcsepp hervadó mezőben,
Zápornak cseppje ez, forralva
Villámok közt sötét felhőben.

SZEMERE MIKLÓS.

74.

«Oh milyen szerencsés a férfi,
— Zavartan a leány felel —
Erős az s lánczot nem tür el,
Éltét a szabadság vezérli.
Veszély varázsa s a híré,
A föld, az ég, — mind az övé.
Éltéhez függelék a nő csak,
Sebét beforrasztó kötő csak,
Kell, míg a gyógyulás beáll;
A sors őt áldozattá tette,
A férfit a lánggá felette,
A mely ragyogva égbe száll.»

TEGNÉR (GYÖRY V.).

75.

A férfi éltét nem szerelme teszi,
A nőnek élte, lásd, csak ebből áll;
A férfi megy, sok pálya vonja, nézi,
Tanít, kardot köt, vagy tengerre száll,
Hír, gőg, haszon még céljait tetézi,
S nincs, ki ezekben vigaszt nem talál;

Egy létezik számunkra csak, több semmi,
Ismét szeretni, ismét tönkre menni.

BYRON (ÁBRÁNYI E.).

76.

Angyalt, ördögöt megismerni könnyű; embert, férfit,
nőt nehéz; ifju leányt lehetetlen.

JÓKAI.

77.

Gyülöllek én, asszonyférfi,
Ki kiléptél rendedből,
S téged, férfiasszony, a ki
Kicsaptál lágy nemedből:
Herculest, ha rokkát pörget,
Nem lehet nem nevelnem:
Minervát, ha fegyvert zörget,
Lehetetlen szeretnem.
Határa van a két nemnek:
S nem toldása az érdemnek
Hanem hiba s csorbaság,
Ha ki ezen átalhág.

KISFALUDY SÁNDOR.

78.

E hon sokat vár töletek, oh nők.
Édes sugárú, szép szemeitek
Javunkra, nem vészünkre nyerték
A tüzzel s vassal mérkőző erőt;
A bátor ember tette keltét,
A bölcs szavát ti, ti vezérlitek —

Ti nektek hódol támadat s nyugat.
 Korunk bűnéért vaj' ki is felelne,
 Ha nem ti?

LEOPARDI (RADÓ).

79.

Nincs sérelem oly szörnyű, mérhetetlen,
 Mint melylyel nő minket halálra sért.
 De nincs oly jaj a mélységes szivekben,
 Mit női szív szeretve meg nem ért.

DÓCZI LAJOS.

80.

Egy szép asszony szívünknek angyal
 És ördög egyaránt lehet.

SZÁSZ KÁROLY.

81.

Az asszony csendes házi körében csak koszorúit fon-
 hatja az érdemnek, s bájainak varázsi által állhatatos-
 ságra, ellenállhatlan erőre edzheti a férfiúi erényt; de
 kiben az Istenség ezen szikrája nem létezik, azt asszonyi
 varázs sem emelheti a selejtesek sorából soha.

GR. SZÉCHENYI I.

82.

Női szív, te bűvös bájos tünemény!
 Te csodás, megfejthetetlen szövevény!
 Mint a tenger mély vagy és végnélküli,
 Melynek mélyét millió kincs s rém üli:

Mely ma simán és redőtlen elterül,
A fölötte kéklő égnek tükreül;
Melynek kristálytisztaságu üvegén
Zöld virányt és gyöngyöt látni fenekén.

Holnap zúgva, örvényezve kavarog,
Hullámot hány, s fenekestül felforog;
Most virány és gyöngy helyett a víz alatt
Ismeretlen száz ezer rémet mutat.

Egyik perczen fél világot elborít,
Leragadja másban az ég csillagit,
Hogy vizéből fényljenek az égre fel,
S tükörén egy másod ég terjedjen el.

Női szív! tündérsodáju délibáb!
Mi vagyon mint te tűnőbb és csalókább!
S mégis oly szép, oly vonzó ígézeted,
Hol valónak hiltén hisz a képzelet!

Megfoghatlan, fejthetetlen női szív,
Mint a csillagokkal beirt égi ív!
Ki közülünk magyaráz meg tégedet?
Ki közülünk tudja jelentésedet?

Oly közel vagy, s mégis messze mint a lég;
Mindennapos s mégis mindig új az ég;
Megfoghatlan, fejthetetlen szüntelen —
Ilyen vagy te, női szív és szerelem.

GARAY.

83.

Szilajságunk szelidíteni,
 Mérsékelni tüzünket,
 Gondunk, terhünk édesíteni,
 Lelkesíteni bennünket:
 Ez a szép s nagy kötelesség,
 Melyet rendelt tenéked
 Óh asszony! a teremő ég,
 S ez egyszersmind fő éked.
 Asszony! ki megfelelsz ennek,
 Te vagy a jó s nagy Istennek
 Legjobb, legszebb áldása,
 Boldogságunk forrása.

KISFALUDY SÁNDOR.

84.

Lemondani a ma
 Gyönyöréről, hogy fedezője
 A kétes holnapnak legyen,
 És parancsolni, hogy ne szőjje
 Ábrándjait langy éjeken
 A szív, mely alkura nem áll,
 De kér, követel hangosan,
 A mikor ébredése van,
 És a lét ékes hanginál
 Pacsirtaszó parancsolóbb,
 S egy üdvösség van csak — a csók;
 Megtenni ezt sejtelve nélkül,
 Mily áldozat, a mit hoz ő:
 — Felirom örök dicsőségül, —
 Nem képes erre csak a nő.

KISS JÓZSEF.

85.

A női kedélyben megférnek az ellenmondások s ellentétek; hanem van valami ellensúlyozó, kibékítő benne. Ez okozza, hogy náluk, a mi nemes, mindig felülkerekedik végre.

JÓSIKA.

86.

A sok tapasztalat csak a férfinak ékesség.

MIKSZÁTH.

87.

Ártatlan lány túltesz gyöngre rózsaszálán,
Mely virúl a kertben, nagy tövisű szárán,
Hol álmát egyedül, nagy bizton alhatja,
Nem közelít hozzá se pásztor, se bárány.
Szellő enyelgése, hajnalnak harmatja,
Hódol neki minden, fölötte, alatta:
Vele lány legényét, ifjú várja szűzét,
Hogy egymás hajába, kebelére tűzzék.

Ám az anyaszárról mihelyest levágják,
Mihelyest elhagyja szülő-rózsafáját:
Melyet ember s isten varázsolt kelyhébe,
Hullatja szépségét, elveszíti báját.
Így a lány is, kinek virága elvéve
— Életénél jobban kellene, hogy védje! —
Mindenek szemében, kik előbb szerették,
Elveszített mindent: becsét, becsületjét.

ARIOSTO (RADÓ).

88.

Óh, asszony! bűvös lény, te teremtetts csoda!
 Melyben, a mi csak szép, mind egygyé olvada!
 Te Isten mosolya! te ég-föld gyönyöre!
 Miért vagy, mint a gyöngy, mit fény sugára körz,
 Olyan törékeny is, hogy mindjárt összetörsz
 A durva férfikéz egy érintésire?

SZÁSZ KÁROLY.

89.

Mit asszonyszív kigondolt és az Isten nem fordít el,
 az ellen védelem nincs.

JÓKAI.

90.

Oh, nagy s dicső czél van nekik feladva
 S rendeltetésök szebb mint a miénk!
 De mint mehetnek nagy pályájokon
 Bevont szemekkel s békós lábakon!
 S kívánhatunk-e tőlök oly csudát,
 Hogy céljainknak megfeleljenek
 És lelkeinkkel öszvezenjenek,
 Ha őket a vak gyermekségbe zárjuk?
 A míveletlen föld csak gazt terem:
 A lélek is csak úgy emelkedik
 A virtusokhoz égi szárnyakon,
 Ha Delphi isten önt sugárt belé,
 Mely úgy kifejti lelkünk díszait
 Mint éltető nap a virágkebelt.

BERZSENYI.

91.

A test bűbájának legfőbb alkatrésze a lélek jósága, s egy nő egész lénye akkor van öszhangban, midőn a külalak ígézetéből az első hatás nem az érzékekre esik.

KEMÉNY.

92.

Oh nő, mi szűk, mi gyarló látköröd,
S a büszke férfit ép ez vonzza hozzád —
Csak gyöngeség, mit az erő szerethet.
Mint a védő szülő gyámoltalan
Voltát karolja a leghöbben fiának.

MADÁCH.

93.

Száll és apad az asszonyszív szeszélye,
Használd dagályát s eljutsz — tudja ég
Hová? Ki tudná, hogy sodrója mélye
Miket takar? Nem láttunk rajta még
Hajóst megállni, nincs ész, mely kimérje
Zavart futását, örvénylő körét;
Fejével számít, tervez férfit, de
Az asszonnak szívében a feje.

BYRON (ÁBRÁNYI E.).

94.

Oh jaj, ti addig gúnyoljátok a nőt,
Míg szűz erénye ősi hagyományát
Előítéletként ledobja, s akkor
Kicsinylő mosolylyal nézitek
Önbűnötöknek aljas eszközeül.

MADÁCH.

95.

Minő csodás kevercse rossz s nemesnek
A nő, méregből s mézből összeszűrve.
Mégis miért vonz? mert a jó sajátja,
Míg bűne a koré, mely szülte őt.

MADÁCH.

96.

Ládd, ilyen örült fajzat a tiéd,
Majd állati vágyának eszközéül
Tekinti a nőt, és durvult kezekkel
Letörli a költészet himporát
Arczáról, önmagát rabolva meg
Szerelme legkecsesb virágitól;
Majd Istenül oltárra helyezi,
És vérzik érte és küzd hasztalan,
Míg terméketlen hervad csókja el.
Mért nem tekinti és becsüli nőül,
Nőhiyatása megjelölt körében?

MADÁCH.

97.

Hogy a szelíden érző szép nemet,
Letiltva minden főbb pályáiról,
Guzsalyra, türe kárhoztatni szokta
A férfi törvény, vajjon jól van-e?
Igen: ha az csak úgy tekintetik,
Mint ösztöninknek szenvedő edénye
S nyers kényeinknek játszó eszköze.

De hát csak erre vagynak-e teremtvé
Azok, kik embert szülnek és nevelnek;

Kik életünknek gyöngé bimbait
 Dajkálva őrzik forró keblöken
 S véröknek édes nedviből itatják ;
 Kik szebb koruknak édes napjain
 Rózsás kötéllel kapcsolnak magokhoz,
 S lelkünket égi érzésben füresztlik ;
 Kik ősz korunkban reszkető fejünket
 Ismét ölkbe vészik, s dajka karral
 Vezetnek éltünk vég határhoz,
 S ölelve téznek a halál ölébe,
 Míg ott is újra vélünk egyesülnek?

BERZSENYI.

98.

Leányszemérem hasonló a nyílt virághoz ; ha egy levele
 letörik, a többi önkényt utána hull.

KISFALUDY KÁROLY.

99.

Ha süllyedt

A férfiú, szemünknek ronda látvány :
 De megvelést szül keblünkben csupán.
 A nő, ez eszmény, e megtestesült
 Költészet, hogyha süllyedt, torzalak lesz,
 Mely borzadályt szül.

MADÁCH.

100.

Ne mondd egy fiatal leánynak azt soha, hogy veszély
 vár rá, mert bele fog esni ; ne mondd neki, hogy mely
 tájakat kerüljön, mert azokat fel fogja keresni ; ne mondd

neki, hogy ne szeresse a szépet, mert azt fogja szeretni;
ne mutass rá az árulóra, hogy ezt utálja, ezt gyűlölje,
mert azt fogja megszeretni, s azzal kárhozik el.

JÓKAI.

101.

S tudjátok-e, mit tesz emberi nyelven,
Midőn a fürj azt mondja: pitypalaty?
Azt teszi, hogy kerüld az asszonyt!
Az asszony vonzza magához a férfiakat,
Mint a folyókat a tenger.
Miért? hogy elnyelhesse.
Szép állat az asszonyi-állat,
Szép és veszedelmes;
Arany pohárban méregital.
Én ittalak, oh szerelem!
Egy harmatcseppnyi belőled édesebb,
Mint egy mézzé vált tenger;
Egy harmatcseppnyi belőled gyilkosabb,
Mint egy méreggé vált tenger...

PETŐFI.

102.

Mind olyan a nő mint a fa, mely alatt
Míg könyörögve fut a csevegő patak,
Rá nem hullatna egy zöldülő levelet,
Csak ha már hervad, és a patak bejegyedt,
Vagy elment messze, és föltűnt egy új eren.

TÓTH KÁLMÁN.

103.

A mit egy nő meg akar tudni, azt kiveszi vagy sirással, vagy kéréssel, vagy édes csókkal.

MIKSZÁTH.

104.

Asszonyi ítélet csak a szebb asszony és hitetlen imádó iránt kemény; az ifjak irányában mindig részrehajló és elnéző.

KISFALUDY KÁROLY.

III.

IFJUSÁG ÉS VÉNSÉG.

Országos Széchényi Könyvtár

105.

Beh jó, kinek (úgymond) szolgál az egészség
Barna piros színben a férfiú épség;
Ki érzi, jövőendő számos fiak atyja:
Jó kedve az ollyat soha el nem hagyja.

De az öreg ember csak tövis az ágon,
Látja, hogy ő nem kell ezen a világon,
Ide-oda zsémbel, zörög mint a haraszt;
Érzi, hogy oly vendég, kit senkise' maraszt.

Országos Széchényi Könyvtár

ARANY JÁNOS.

106.

Ifjabb korunkban többnyire a tapasztalás, később az erő hiányzik, hogy valóban nagyot s az emberiségre nézve hasznost vihessünk véghez, s így múlik el életünk, melynek első felében nem tudjuk, mit kezdjünk erőnkkel, a másokban, mit kezdjünk tapasztalásainkkal.

EÖTVÖS.

107.

Ha az ember fiatal, olyan nagynak látja a világot; azt hiszi, hogy az mind tele van az ő barátaival, szeretőivel, alázatos szolgálóival, a kiknek mind nincsen előbbvaló dolguk, mint az ő lába számára egyengetni az utat, őt

magasztalni, karjaikon hordozni, szerelmükkel boldogítani és a fejük fölé emelni.

Lassanként aztán mind összébb szorul a világ. Minden nap egy leczkét veszünk, míg utoljára megtanuljuk, hogy az egész világ az otthon négy fala, s a mi benne egyedül a mienk, az a nő, az anya és a gyermek.

JÓKAI.

108.

A lángifjuság, ösztönét követvén, a leendőség határait méri, elméje gyors röptében célját egyedül, nem a vont utat szemléli, melyen ahhoz kell járulni: de a hidegebb életkor félretett tapasztalásait használja, csendesén indul, és a mennyit elő, annyit hátra is néz.

KISFALUDY KÁROLY.

109.

Az ember azon benyomásokból, melyeket ifjukorában fölvelt, ki nem tud bontakozni; s ez annyira való, hogy még hiányos dolgok is, melyekhez ifjuságában hozzá szokott s melyeknek környezetében ő azt a boldog időt átélte, utóbb is oly kedvesek és becsesek neki, hogy irányukban mintegy elvakulva, a hiányost rajtuk észre nem veszi.

GOETHE.

110.

Ifjukori hibát nem kell magunkkal bevinni az öregségbe, mert az aggkornak megvannak tulajdon fogyatkozásai.

GOETHE.

111.

Fiatalok vagyunk-e vagy öregek? nem éveink száma határozza meg, hanem vágyunk. Ha vénebb szeretnél lenni, még fiatal vagy; ha ifjabb, már öreg.

GREGUSS ÁGOST.

112.

Az ifjuban a tüzet becsülni kell, ép úgy, mint aggasztásban a jeget. Kell, hogy az erélyes ember szíve úgy legyen gyártva, mint a porcellánedény, eleinte kelleténél nagyobb és öblösb: a világ égető kemenczéjében mindketten kellőleg összezsugorodnak.

JEAN PAUL.

113.

A jövődő reményein
Csügg a kényes ifjúság!
A jelenlét örömein
Száguldva csak általvág;
Szívét a vén a múlt idő
Emlékével táplálja,
A jelenkor kedveit ő
Balgatag csak fitymálja:
Mind ez, mind az csalatkozik,
Mert mindenik álmodozik.
A bölcs mindent össze vesz:
A mi volt, van s a mi lesz.

KISFALUDY SÁNDOR.

114.

Szomorú, hogy vannak fiatalok, a kik érnek öreg kort ;
de szomorúbb, hogy vannak öregek is, a kik nem voltak
fiatalok.

GREGUSS ÁGOST.

115.

Boldog, ki lassan, nyomról lépve nyomra,
Egyszerre utján nagy szirt nem mered,
A kit nem égetett tudási szomja,
S nem terhel sok mohón falt ismeret,
Meg nem csömörlt, maradt ép szíve, gyomra,
Jó ízűen eszik, alszik, szeret,
Ki ifjan ifjú volt, kedvet kitombolt,
Aztán családra, életmódra gondolt.

Ki a jövőnek adta ifjuságát
Majd cserbe hagyja ifjusága is ;
Korán ha megnyitá tavasz-virágát,
Könnyen lefagy s kopár lesz a fa is ;
Ki lelke ifjú ép rugékonyságát
Hamar feszíti, gyorsan lankad is :
Aranyt tojó tyúk a jövő, de dőre
Kézze ne vágd föl a begyét előre.

ARANY LÁSZLÓ.

116.

Szedjük életünk virágát,
Szedjük hát, míg illatoznak ;
Míg a víg tavasz szellői
Fürtjeinkben játszadoznak.

BACSÁNYI JÁNOS.

117.

Pünkösdi rózsám, szép virágom,
Hervadva tűnő ifjuságom!
Csodálva s búsan nézlek én:
Pompára oly hamar fakadtál,
Hogy azt az üdvöt, a mit adtál,
A míg volt — észre sem vevém.

KOZMA ANDOR.

118.

Mert hát hiába! Arany a világ,
De gyémántköve csak az ifjuság.
A nagyvilágban másé mindenünk,
Csak ifjuságunk marad meg nekünk.
A szülők drága kincse a gyerek,
S mi, nyarat élő, meglett emberek
Mi az életnek rabjai vagyunk,
Körülmények pórázán ballagunk
De az ifjúság, ah, az senkié sem,
Csak önmagáé, magáé egészen!

SZÁVAY GYULA.

119.

Gyermekségem szép idei,
Be hamar elmulátok!
Életemnek örömei,
Beh rövidek valátok!
A tavasznak virágai,
Levelei a fáknak,
Erdők s berkek víg hangzati,
Vígsgái a világnak:

Mind megfordúl bizonyára,
 Mindennek megtérül kára :
 De ti soha, soha sem!
 Utánatok mit késem?

KISFALUDY SÁNDOR.

120.

A föld nem adhat olyan élvét,
 A milyet veszthetünk,
 Ha ifju álmaink derűje
 Sötét borúba tünt,
 Ha nemcsak még redőtlen arcunk
 Veszíti el színét :
 Hanem a szív gyöngéd virága
 Hull *ifju korba* szét,
 S ki él még üdve tört hajóján :
 Bűn zátonyára jut,
 Vagy féktelenség óceánján
 Nem tudja, hol az út.
 A mágnes-tűje megromolva,
 S ha jó is — mitsem ér :
 Vitorla híján enyhe révet
 Mindhasztalan remél.

Lelkében' fagy van — a halálé,
 S nincs szánás egy szemer :
 Nem *tud* gondolni más bajára —
 Övére sohse *mer*.
 A zúzos, dérlelő hidegtől
 A könyje befagyott,

S ha csillan még a szeme fénye:

Ott már csak jég ragyog.

BYRON (RADÓ).

121.

Az ifju minden dicsőért lángol, de könnyen lángot hiába-
valóságokért is. Buzgón hajhászsa a színes és üres
szappanbuborékokat, lelkesülten rendez gyermekes tűn-
tetéseket. Eszméknak szenteli magát, de a frázis elbolon-
dítja. Nagy szándéka van, de apróságokban gyönyörkö-
dik. Istennőkről ábrándozik, de szolgálókkal is beéri.

GREGUSS ÁGOST.

122.

Már a régiek tudták, hogy az ifjú csatába való, nem
tanácsba. Jól verekszik, rosszul határoz.

Országos Széchényi Könyvtár

GREGUSS ÁGOST.

123.

Az ifjuság nagyon szeret csodálkozni, szeret valamihez
ragaszkodni. Természeténél fogva hajlandó hódolni azok-
nak, kiket jeleseknek tart, valamint annak, a mi nagy-
szerű, magát feláldozza.

BALZAC.

124.

Ifjuságunk bűvös, édes szép kora,

Mily ígésző hajnalodnak bíbora!

Benned minden: harmat, illat és virág,

Rózsaszinben mosolyog a nagy világ!

Benned a lélek, mint a sas, szárnyat ölt,
 Vágyinak, reményinek kevés a föld;
 Csak nagy és szép az, miért hő szived ég,
 Megrabolnád tán, ha megnyilna az ég.

Benned a szív csak szentet és jót ölel,
 Érzeménytől hangzik vissza a kebel,
 Mint a lantnak egybehangolt húrjain
 Játszva zeng a kék, és játszva zeng a kín.

GARAY.

125.

A gyermekkor után következik s belőle fejt ki magát a cselekménynek időszaka, az ifjuság. Keblében a tettekre törekedés lángja küzd és forr, s vív önmagával. Nyugtalan óhajtasok támadnak fel hevült képzeletei előtt. Érzeni kezdi ereje hatalmát; a cél, melyet kivívni kell, világosabb lőn előtte. Korlátot és lehetetlenséget nem ismer; kezd és mer több érzellemmel mint észszel, több szerte áradozó, mint célra irányzott erővel. A különös, csodás, rendkívüli bájerővel vonják magokhoz, szóval: feltűnik a kalandok időszaka, a hőskor, melyet tettek jelelnek ki inkább, mint megállapodott karakter.

Harczok támadnak minden léptén és nyomán a lelkesült ifjúnak, a szellemek és csodák országa a maga egész varázsfényében felnyílik, a gyermekálmak egy nagy, egy szép teljesülést érnek s zengi Calliope a félistenek és hősök tetteit.

BAJZA.

126.

Az ifjuság keblében a jövőendő férfinak ereje áradozó bőségben habzik, forr és vív önmagával. Az ő jellemében tűz és nyugtalanság önti ki magát; czéljai nincsenek, csak reményei; elveket nem követ, csak sejdítéseket; gondolatjai a képzeletben sülyednek el s képzeleteinek a kívánság emelvén fáklyát: mértéket, határt és lehetetlenséget nem ismer, s kezd és csinál több lánggal és erővel, több szenvedelemmel mint észszel, s így szerencsében és szerencsétlenségben akaratján és tettein bizonyos regényes szín ömlik el.

KÖLCSEY.

127.

Álmok kora az ifjú kor, s bármi practikus, bármi száraz legyen a tárgy, melyhez fordul: ő költő marad a mindennapi élet iparkodásai között is. Miként tárgy oly csekély nincs, mely felkelő napjának sugárban nem vetne nagy árnyékot, s érdek nincs oly csekély, mely nem nyomna nehezen élete mérlegében, miután szívét tévé rá: úgy nincs semmi oly nehéz, mit karjaival megragadni, semmi oly fönséges, mihez fölemelkedni nem merne; legyen asszony vagy hazája, miért szive feldobog, halhatatlanság vagy egy nyájas tekintet, mi után vágyódik: ő hasonló lelkesedéssel fog fölhevülni mindkettőért, mint kinek repkényként sziklát vagy tölgyet adhat helyzete, de soha nem oly tárgyat, melyet keblének egész erejével nem fogna körül.

EÖTVÖS.

128.

Te ifjuság, te forgósze! !
 Ki szép virágfüzért
 Sodorsz magaddal . . . e virágokat
 Futtodban homlokunkra kerítéd . . .
 Egy percz alatt
 Ismét leröpítéd,
 S gyorsan tovább futasz.
 Mi fiúsan álmélkodva álunk,
 S kérdezzük : igaz-e, hogy nálunk
 Valál? talán nem is igaz!

PETŐFI.

129.

Tünnek évek, jönnek évek,
 Köd s homályra fény terül,
 A leszállott esti csillag
 Reggel újra felderül :
 De az ifjúkor kihervadt,
 Véle kéj és szerelem ;
 S nem hozhatja vissza többé
 Semmi földi kérelem.

BAJZA.

130.

Kötelessége az ifjúnak : tisztelni az idősbeket, s közülök kiválasztani a legjobbakat és legtisztasbket, kiknek tanácsára és tekintélyére támaszkodják. A zsengekor tapasztalatlanságát támogatassa és vezérelje az öregek eszélyessége.

CICERO.

131.

Add vissza azt a kort nekem !
Midőn a serdülő kebelben,
Mint csörgedő patak, szünetlen
Fakadt a dal, szólt énekem, —
Míg ifju ábrándok ködében
Csak sejtve láttam a világot, —
S vígan dalolva völgy ölében,
Füzérbe fontam a virágot, —
Míg azt hívém, a rózsza bimbájában
Nem fejthető csodák világa van.
Semmim se volt, mégis elég ; csalódást
Szerettem, a valót kerestem :
Add vissza szűmnek mind e vágyát,
E keserédes mély gyönyört nekem !
Add vissza a kedély világát !
Szerelmem, édes ábrándaimat,
A gyűlölet hevét, hatalmát,
Örökre eltűnt ifjuságomat.

GOETHE.

132.

Sohaj nekül ki gondolhat reátok,
Oh szép, leirhatatlan szép napok,
Oh ifjukornak első békőszönte,
Midőn először látjuk elragadtan,
Felénk mosolygni a leányokat,
S versenyt mosolyg ránk minden körülöttünk,
Midőn még hallgat, alszik az irigység,
Vagy még kimél, midőn — csodák csodája —
Segítve nyújtja jobbját a világ,

Hibánkat mentve, szinte ünnepelve
 Fölléptünk perczét, s meghajol, mutatva,
 Hogy mint királyt fogad és üdvözöl.
 Oh illanó napok! miként a villám,
 Elmultak. És van-e, van-e halandó,
 Ki nem ösméri fel nyomoru voltát,
 Ha tűnt e szép kor, ideje java,
 S az ifjuság, az ifjuság kihamvadt!

LEOPARDI (RADÓ).

133.

Nem az idő, nem a kor az, mi halálra elkészít; miként
 a hajó elragadva szélvészről napok alatt átfuthatja az
 utat, melyre nyugodtabb hajózásnál hetek kellének vala;
 miként egy tized elszáraztja a fát, míg szomszéda, az erős
 tölgy, terjeszkedő ágaival méri századait: úgy az ember
 rövid évek alatt hosszú pályán futhat át, egy élet ereje
 elfogyhat kevés nyár forró napjaiban; nem évek: az, mit
 bennök tapasztalánk, tesz aggá.

EÖTVÖS.

134.

Van sok öreg, kinek haszonnal élt idejét néhány perczre
 lehetne szorítani; van olyan, ki rövid életben sok századon
 hatott keresztül.

SZÉCHENYI.

135.

Vagynak emberek, kik a világ nézete szerint hatvan
 évig működtek, s kik mégis nem éltek két évig sem.

BALZAC.

136.

Igaz! kopár juhlegelő
Már a *vénnek* ez a föld;
A meddig csak ellát szemünk,
Nincsen rajta semmi zöld.

Reménységünk: viharúzta
Száraz kóró, fut, kereng, —
Ej, hogy telelünk ki? az a
Gazdánk gondja, nem mienk!

Élet: tarka alföldi szűr!
Viritottál hajdanán!
Mind lekoptak már czifráid,
Le a rózsza, tulipán!

A míg új vagy, a tűz nyájas
Melegével vagy tele;
Ha megkoptál: foszlányidon
Által fú a tél szele.

Rongyos élet, koldus czondra!
Öregség a te neved.
Ki tűrne, ha a vidámság
Olykor nem foltozna meg?!

SZEMERE MIKLÓS.

137.

Az aggkor több redőt von *szellemünkre*, mint *arcunkra*.

MONTAIGNE.

138.

Mindenki sokáig óhajt élni, de senkisem akar meghalni.

SWIFT.

139.

Az aggkor ócsárlására többi közt felhozzák azt is, hogy közel van a halálhoz. Vajjon, hogy lehet azt csak az öregségről mondani, a mi abban közös az ifjúsággal, közös minden emberkorral? «De az ifjú» — úgy mondanak — «reményli, hogy sokáig fog élni, a mit nem remélhet az öreg.» — Reményli, de helytelenül; mert mi esztelenebb, mint bizonytalant bizonyosnak tartani, valótlant valónak? Az öregnek nincs ugyan mit remélnie, de az az előnye van a fiatallal szemben, hogy az, mit ez csak remél, annak ő — az öreg — már birtokában van. Amaz *akar* sokáig élni: ez sokáig *élt*.

Országos Széchényi Könyvtár

CICERO.

140.

Minél inkább öregszünk, annál szűkebb körbe szorúlnak érzelmeink: mindennap veszünk valamit abból, mi becses volt előttünk, s nem találunk érette kárpótlást. Így ízenkint elhalunk, míg utoljára egyebet nem szeretünk önmagunknál, s érzeni s élni megszűntünk — még mielőtt megszűnt volna ittlétünk. De az érzékeny szív egész eréllyel ellenzi ez időelőtti halált, s ha meghidegülni kezdenek a végtagok, maga köré gyűjti minden természetes melegét; minél többet vesz, annál jobban ragaszkodik ahhoz, a mije megmaradt, és az utolsó tárgyhoz — úgy szólván — a többinek valamennyi kötelékeivel vonzódik.

ROUSSEAU.

141.

Közönségesen azt hiszszük, korosodnunk kell, hogy okosakká legyünk, holott tulajdonképen korunk haladtával nem csekély gondot ád az a törekvés, hogy oly észelyesek maradjunk, mint a milyenek voltunk. Az ember különböző életszakai folytán megváltozik ugyan, de nem állíthatja magáról, hogy jobbá, jelesebbé lesz, és bizonyos dolgokban igazsága lehet ép úgy élte huszadik évében, mint hatvanadikában.

Nem tagadható ugyan, hogy másként látjuk a világot rónaságon, másként ha azt a hegyfok magaslatairól, másként midőn az őshegyek jégcsúcsairól szemléljük. Az egyik álláspontról nagyobb, a másikról kisebb darab világot látunk; de ebből áll az egész, és nem mondhatjuk, hogy az egyiken több igazunk van, mint a másikon.

GOETHE.

Országos Széchényi Könyvtár

142.

Tudod, hogy ki nem állhatom, ha az öreg emberek azt mondják: «Nagyon öreg vagyok már ahhoz, hogy megjobbítsam magamat.» Könnyebben megbocsátanám a fiataloknak, ha azt mondanák: nagyon fiatalok ahhoz. Az ifjuság olyan szeretetreméltó, hogy imádni kellene, ha a lélek s a szellem olyan tökéletesek volnának, mint a test; de ha az ember már nem fiatal, igenis akkor kell tökéletesednie s iparkodnia, pótolni jó tulajdonokkal azt, a mit *kedves* tulajdonságaiból veszít.

Mme SÉVIGNÉ.

143.

Öreg emberek szeretnek *jó tanácsot* adni, hogy vigasztalódjanak, a miért már nem adhatnak *rossz példát*.

LA ROCHEFOUCAULD.

144.

Az aggkor nem azért szomorú, mintha benne örömeink szünnének meg, hanem azért, mert reményeink fogytak el.

JEAN PAUL.

145.

Nem években
Áll a vénség,
De midőn a tűz kihal; —
Ifjú lélek!
S az ember még
Hatvan évvel fiatal.

TOMPA.

IV.

SZÍV ÉS ÉSZ.

Országos Széchényi Könyvtár

146.

A szív nem rossz tanácsadó,
Higyjétek el,
Az ésnél gyakran messzebb lát
Sejtelmivel.
Az ifju szíve lánglobogva ég;
Világít ez, midőn sötét az ég,
S szolgál a szív nemcsak vezér-
Szövétnekül.
Balsors telében életünk
Gyakorta hül,
S az ész miatt akár megfagyhatnánk,
De szívünkben felmelegít a láng.

PETŐFI

147.

Bölcseséged legyen az őszhaj bölcsesége: de szived —
szived legyen az ártatlan gyermekség szíve!

SCHILLER.

148.

Valamint a jószívű pipázó több helységet tesz hamuvá
sejditlen, mint a rossz szívű gyújtogató készakarva: úgy
foly több szerencsétlenség az emberiségre jó szívből,
melynek ura rossz fő, mint rossz szívből, melynek ura jó fő.

SZÉCHENYI.

149.

Kebelből vedd a szót, ha vágyad írni kél:
Csak úgy beszélsz valót, ha szókat ott lelél.
Díjul miért esik sokaknak vad tövis?
Mert fejben keresik magát a szívet is.

VACHOTT SÁNDOR.

150.

Nem kell magunkat elragadtatni érzelmeink által, sőt épen midőn szívünk leginkább vonzódik valamihez, akkor leginkább szükséges, hogy eszünkhöz folyamodjunk. A tanács ó, csak hogy mit szívünkre nézve mond, eszünkre nézve is áll, s hogy ha szívünket csak úgy követhetjük biztosan, ha azt, mire az vonz, előbb eszünkkel fontoljuk meg, úgy eszünk is csak akkor biztos kalauz, ha mielőtt tanácsait követjük, előbb szívünket kérdezzük meg.

Országos Széchényi Könyvtár

EÖTVÖS.

151.

Az érzelmeknek az értelem által fékben nem tartott ömlendezései, ha gátot sehol sem találnak — és ilyest magukban soha nem találhatnak, mivel magukban nincs határ — kicsapongásokra és végkép őrjöngésre fajulva, okvetlen mindig zavart és veszélyt szülnek, melynek szintoly okvetlen végeredménye a többé alig vagy épen ki nem pótolható kár, és az ezzel szorosan egybefüggő keserű megbánás, vagy tökéletes kétségbeesés.

SZÉCHENYI.

152.

Mi más az ész? mint síma jég,
Csuszkál rajta a bölcsesség,
Míg egyszerre hanyatt esik,
S az emberek kinevetik.

Mi a szív? megáradt folyam,
Melyen a szenvedély rohan,
Míg fölzúdulnak a habok,
S kifordítják a csónakot.

S a szív és ész együtt: mi az?
Nem tél, és nem szilaj tavasz;
Őszi nap, mely süt melegen,
S édes gyümölcsöket terem.

MINDSZENTY G.

Országos Széchényi Könyvtár

153.

Ne nézz, ne nézz vágyaid távolába,
Egész világ nem a mi birtokunk:
A mennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.

VÖRÖSMARTY.

154.

A szívnek ünnepek kellenek, hol érzelmének egész
pompáját kitarhassa. Legyen viszontlátás vagy félelem,
vagy kiállott veszélyek után öröm, mindegy; a szívnek
remegni, dobogni kell, hogy éljen; nyugalom, halál.

EÖTVÖS.

155.

Az érzeményt igazán leírni egy nyelv sem képes. Ez a természet litka, melynek csendes, de bizonyos léptét senki nem nyomozhatja. A szavak árjait többnyire az elme szüli; a *szív* szózatja egyszerű.

KISFALUDY KÁROLY.

156.

A szív, mint a mágnesű, csak akkor találja nyugalomát, ha oly helyzetbe jutott, mely természetes hajlamának megfelel. Az ember szerencsés lehet oly helyzetben, mely meggyőződésével, de soha nem olyanban, mely érzelmeivel ellentétben áll.

EÖTVÖS.

157.

Csak egy darabka hús; látatlanul,
Kíváncsi szemtől rejtve dobban,
Hol viharozva, vészesen, vadul,
Hol mélabús, merengő nyugalomban.
Egynek szelíden sutlogó öröm,
Másnak bőszen kiáltó kárhozat.
Eszemet rajta hasztalan töröm,
Nem fejthetem meg, óh szív, titkodat.

REVICZKY GYULA.

158.

A ki némelykor nem érez többet, s nem mélyebben, mint kellene, az bizonyosan mindig kevesebbet érez leheténél.

JEAN PAUL.

159.

Az embernek legékesb tulajdona a szép lélek, s csak az, s nem egyéb határozza el valódi becsét.

SZÉCHENYI.

160.

Egyedül az érzelem melegsége az, melynek mindig sikerül a rábeszélés. Az mintegy a természet mestersége, melynek fogásai soha sem csalnak és a legeggyűgyűbb ember, kit szenvedélye megihlet, sikerebben fog rábeszélni, mint a legügyesb szónok szenvedély nélkül.

LA ROCHEFOUCAULD.

161.

Ha a sötét szikla ormain a nap fényes sugarait látjuk, ha kemény faláról kedves szó hangzik előnkbe: a mit látunk s hallunk, nem csalódás; csak külső hatások idézik elő, de a hang és fény azért nem kevésbbé való; s ilyen *az érzés*: némely embereknél mulékony, mert nem belsejükből jó, de a pillanatban, melyben felszólal, tiszta és való.

EÖTVÖS.

162.

Oh! hogy szívünk szűz s halk intésinek
Olyan kevésbé engedünk! — Szívünkben
Suttogva szólal olykor egy istenség,
Suttogva, mégis érthetőn, mutat rá:
Mit tenni és a mit kerülni kell.

GOETHE.

163.

Legyen, — az istenek kiálták —
Örömből s kínból egy szövet!
S addig szóttek, míg kitalálták
Ezt a szegény — emberszivet!

HERDER.

164.

Szerencsés az, bár legyen mindenétől megfosztva, kinek még egy könyűje van, mely nem kegyellenül földult, hanem szeliden ellágyuló kebelből forrott föl.

KÖLCSEY.

165.

Nem minden helyes, mit az ész komoly okkal igazgat:
A szív ügyét csak szív érti, s nem érti balul.

Országos Széchényi Könyvtár

CZUCZOR.

166.

Nem termékeny lapály, hegyek, ásványok, éghajlat stb. tesz a közérőt, hanem az ész, mely azokat józanon használni tudja. Igazibb suly s erő az emberi agyvelőnél nincs. Ennek több vagy kevesebb léte a nemzetnek több vagy kevesebb szerencséje.

SZÉCHENYI.

167.

A legbölcsebb ember is húzza meg magát szerényen. Mert miből áll a nagy bölcsesége? Talán abból, hogy legfőlebb egy félrőffel tovább lát a másiknál, a közönséges eszűeknél? egy félrőffel egy olyan horizonban, a

mely egy billió mérföldre terjed? Az egész mélylátás csak egy valamivel kisebb vakság.

MIKSZÁTH.

168.

Az ész erő, s így az ész boldogság.

A véletlen, mely igen sokban látszik *legelső* rugó s indító oknak lenni, — úgy áll az emberi főhöz, mint a földben lévő arany a bányászhoz, vagy hogy többet mondjak, az országúton fekvő gyűrű az utazóhoz; kiásó vagy felvevő nélkül egyik sem ér semmit: az arany föld gyomrában marad örökké, a gyűrű sárba tipratik.

A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.

SZÉCHENYI.

169.

Mind a mi nagy és észszerű, minoritásban azaz kevessebségben van. Voltak miniszterek, kikkel a nép s a király ellenkeztek, s kik nagyszerű terveiket egyedül vitték keresztül. Nem gondolható, hogy az ész valaha népszerűvé váljék. Szenvedélyek és érzelmek lehetnek népszerűkké, de az ész mindig csak egyes jelesbek birtokában leend.

GOETHE.

170.

Mindnyájunknak szellemileg kellene többet működnünk s keresnünk, holott mi mindig csak ujjainkra s szemeinkre bízunk a tevékenységet. A *szív* maga mit sem tud róla, és kénye szerint álmodik, sir, vérzik, szökdécsel. — Egy

kis bölcsészet hasznunkra lenne; de így lebilincselve engedjük át magunkat az érzelmek tengerének, és ha eszmélkedünk, ez csak úgy történik, hogy ez érzéseket még elő is segítjük.

JEAN PAUL.

171.

Testi erő s egészség haszonvételében van szapora, halk s lassú élő; tudományokban, világbölcsességben kisebb-nagyobb magasságra emelkedő; némelynek esze, úgyszólván, már iskolából kiléptekor áll meg, másnak később fagy be — kevésnek lelke tágul s nagyobbodik koporsóig mind jobban.

SZÉCHENYI.

172.

Mily koldus az, kinek *tűrelme* nincs!
Egyszerre nem, csak lassan gyógyul a seb.
Csak észszel dolgozunk és nem varázs-
Erővel, és az észnek, lásd, idő kell.

SHAKESPEARE.

173.

Az embereknek többsége azt, mi egész jövőjére legnagyobb befolyást gyakorol, *meggondolás nélkül* szokta tenni, s még azok közül is, kik valamely pályán célzt értek, igen sok találkozik, ki az utat, mely őt oda vezette, csak szelességből választotta.

EÖTVÖS.

174.

Mi a tenger felszínén úszik, az szigetképzésnek alapja nem lehet, s így azon tulajdonok, melyek által pillanatnyi sikerhez, s azok, melyek által állandó hatáshoz juthatunk, nem csak különbözök, de sok tekintetben valósággal ellenkezők.

EÖTVÖS.

175.

Emberi korlátoltságunknál fogva mindenható tehetsége senkinek sincs. Egyik ebben, másik másban erős, és hogy mire van erőnk, azt kitudni legnehezebb feladatunk közé tartozik.

GREGUSS ÁGOST.

176.

Az elmének főtehetségi — praktikai tekintetben véve — képzelet, emlékezet s ítélet. Ezen három tehetség egyenlő, vagy inkább egymáshoz illő arányozata alkotja a tökéletes egészséges agyvelőt, s ha egyike ezen tehetségeknek nagyobb hatalmat vagy kiterjedést nyer, az szinte mindig a két más tehetség kisebbségével s csorbulásával szokott esni.

SZÉCHENYI.

177.

Az, ki akar s nem tud, kész mindig gúnynyal itélni;
A tehetős hallgat: tette mutassa, mit ér.

KISFALUDY KÁROLY.

178.

Őrizkedjél a gúny és elmésség kétélű fegyverével érzékenyen sérteni másokat, a biztató kaczagás, mely elméségedet kíséri, hamar elhangzik, de az érzékenyen sértettnék kebelében visszamarad a keserűség, s hiúságod pillanatnyi diadalát másnak fájdalmán s elvesztett szeretet árán vásárolhatod meg.

DEÁK.

179.

Vannak jeles emberek, kik mit sem tudnak tenni rögtön, mit sem felületesen, hanem kiknek természete megkivánja, miszerint bármi dolguk velejéig hassanak. Ily talentumok gyakran türelmetlenné tesznek, mert ritkán kaphatjuk meg tőlük, a mit rögtön óhajtunk, de csak ezen az úton érhetni el a legmagasbat.

GOETHE.

180.

Az ostobák több hasznót húznak gyengeségükből, mint a mennyit a szellemesek nyernek erejük által. Nézzük a sorsával küzködő nagy férfit a nélkül, hogy segítségére lennénk, a bukófélben levő füszerárust iparkodunk megmenteni; mert midőn a gyengét oltalmunk alá vesszük, némi felsőbbbségi érzés kecsegtet bennünket, holott a lángeszűvel szemben boszankodunk, hogy nem birunk fölėje kerekedni.

BALZAC.

181.

Az örültség relativ dolog. Az abnormis embernek a rendes ember látszik különösnek. S ha az abnormis emberek volnának többségben, akkor talán a rendes eszüeké volna a Lipótmező.

MIKSZÁTH.

182.

Nincs veszve bármi sors alatt,
Ki el nem csüggedett.

VÖRÖSMARTY.

183.

Két erő tart felül a sokaságon: ítélet és akarat ereje. E kettő nélkül ismereteid csak eltanult ismeretek, tetteid csak alárendelt tettek lehetnek; azonban mind kettőnek válhatlanúl kell egybefüzetnie. Mert ítélet erős akarat nélkül lelkedet a szenvedő állapotból, miben körülmény s társaság fogva tartják, ki nem emelheti; erős akarat pedig ítélet nélkül átalkodottá s vakmerővé csinál, s hibásan választott célok után törekszik.

KÖLCSEY.

184.

Testünk a kert, *akaratunk* a kertész.

SHAKESPEARE.

185.

Előtted a küzdés, előtted a pálya,
Az erőtlen csügged, az erős megállja.

*Tudod-e az erő micsoda? Akarat,
Mely előbb vagy utóbb, de borostyánt arat.*

ARANY.

186.

A birhatót ne add el álompénzen,
Melyet kezedbe hasztalan szorítsz,
Várt üdvöd kincse bánat ára lészen,
Ha kart hízeltető ábrándokra nyitsz.

VÖRÖSMARTY.

187.

Hív szívünk esendesebb intését nem halljuk,
Az előttünk nyíló rózsát letapodjuk,
Messzebb járnak szemeink:
Bámulva kergetjük álmunk tarka képét,
Örökre elvesztjük gyakran éltünk szépét,
S későn hullnak könnyeink.

BERZSENYI.

188.

Ha epedésre hajló s meleg keblű fiatal ember egyszerűsmind élénk és gazdag fantáziával bír, és nem történet, sem szándék őt saját lélekállapotára még elég jókor nem figyelmezteti s józan megfontolásra nem ébresztgeti, készen van az *ábrándozó*. Akkor képzelet és óhajítás tárgyai nem fognak a lélek előtt úgy állani, mint szobrász teremtetelke előtt a márványdarab, melyet saját akaratjaként ilyen vagy amolyan alakra változtat. Akkor a tárgy uralkodik a lelken s azt szolgálai állapotban tartván, vagy tehetlenségbe süllyeszti, vagy oly tettekre határozza, melyek

nem tiszta, józan ész, hanem féketlen fantázia befolyása alatt állanak.

KÖLCSEY.

189.

Az öncsalás nem hasznos, ámde édes,
S bár vége: a csalódás, keserű,
Hiába! a szív mégis oly negédes,
Szeret ott lenni, hol szebb a derű.

ARANY LÁSZLÓ.

190.

Lelked ne hagyd menni ábrándképek nyomán,
Valóságban nézd a boldogságot csupán,
S légy ember mindenütt:
Ha fölötted a sors vad villáma csaltog,
Ha jóllét napja süt.
A mesterkélt világ dolgait ne nézzed,
Hadd örjöngjön — csak te maradj a természet
Kebeléhez közel. —
Légy egyszerű fia az édes anyának,
Szánts, vess, fákat növelj!

TOMPA.

191.

Ah mi ez élet egy hosszú ábrándozásnál egyéb, melyben vágytól vágyhoz tántorogva, a szív, csalatva vagy elérve czélját, soha nem nyughatik. Mint gyermekek boldogságról, mint ifjak szerelemről, mint férfiak birtok s hatalomról, mint aggok mennyországról ábrándozunk. Hol van, ki e nagy világon megvetéssel nézhetne a köl-

tőre, s e szűk börtön falaira, melyek közé a végzet által helyeztetett, nem festene legalább szép álmokat?

EÖTVÖS.

192.

Álomért ne hagyd az éltet:
Csak valóság idvezíthet:
Pusztla gőz a képzelet!

GARAY.

193.

Oh! ki irhatná le a pillanatokát, hol már nem gondolkozunk s még nem álmodunk, s mégis mindkettőből teszünk valamit: hol a felszabadult képzelet ezer képeket teremt elénkbe, s szívünkbe száz érzeményt dadog, melyet rég ki nem merénk mondani; hol az élet minden bajaival eltűnik előttünk, s önmultunk oly idegennek látszik, mintha csak álmodtuk vagy regélni hallottuk volna; lelkünkben bús sejdítések vegyülnek reményeinkkel, s oly boldogok vagyunk, s mégis oly könnyen sírhatnánk! Oh ki irhatja le e pillanatokát?

EÖTVÖS.

194.

Az élet színe, illata is elvesz,
Ha álmunk elveszett.
Ábrándok tartják örök ifjúságban
Az érző szíveket.

Aranyfényt hintenek sötét utunkra,
S ringatnak csendesen,

Míg csak egyszer az álmok örök álma,
A halál megjelen.

KÓMÓCSY JÓZSEF.

195.

Nézd a világot, annyi milliója,
S köztük valódi boldog oly kevés:
Ábrándozás az élet megrontója,
Mely kancsalul festett egekbe néz.

VÖRÖSMARTY.

196.

Nem szeretem az ábrándozót; de a legjózanabb, legvilágosabb tekintet mellett is lehet felmelegedni, mint nagy ismeretű művész az előtte függő példány látásán felmelegszik; s annál inkább, mennél tisztább valóságban tűn elébe minden vonás, mely azt halhatatlan művé alkotja. Ily felmelegülés, ily emelkedő érzelem nélkül művész nem lehet; s épen így nem lehet senki más, ki a köznépiségen felül lépni akar, ki magát nemes, s ha a sors engedi, nagy tettek cselekvésére készíti.

KÖLCSEY.

V.

EMBERI NAGYSÁG.

Országos Széchényi Könyvtár

197.

Fák sudarán zápor s szélvész harcolnak időnként,
Mégis fenn a sas tartja királyi lakát.
A ki napot keres, a vésszel megvinni ne féljen,
Vagy közlélekként tűrje, ha porba szegik.

VÖRÖSMARTY.

198.

Minden vétek elengedettik e világon, csak az nem,
hogy a tömegnél nagyobb valál; s üldözés az első jel,
hogy megismertetél. Állj magasan, s a távolból feltekintve
hozzád, parányinak fognak hirdetni; ereszkedjél le hoz-
zájuk, s sárba vonnak; legyenek nagy eszméid — bo-
londnak; legyen szived — hígvelejűnek mondanak; törd
szél lánczaikat, s panaszkodni fognak, hogy megsértéd
karjaikat; vezesd győzelemhez, s gyűlölnek sebeikért;
adj nekik egy nagy igazságot, s átkoznak, hogy elvevéd
csalódásaikat; vezesd egy szebb jövőhöz, s vándorlásuk
alatt Aegypt hústárait fogják kérni tőled; mutasd ne-
kik Istenöket, s elfordulnak tőled, hogy aranyborjukat
imádják.

EÖTVÖS.

199.

A közembernek neve vész magával:
Kincs, kevély márványpaloták homályba
Dőlnek, elmúlnak, s heverő uroknak
Híre enyészik:

A derék nem fél az idők mohától ;
 A koporsóból kitör és eget kér,
 S érdemét a jók, nemesek s jövődő
 Századok áldják.

BERZSENYI.

200.

Nem hal meg az, ki milliókra költi
 Dús élte kincsét, ámbár napja múlt ;
 Hanem lerázván, a mi benne földi,
 Egy élető eszmévé finomúl ;
 Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye,
 A mint időben, térben távozik ;
 Melyhez tekint fel az utód erénye :
 Óhajt, remél, hisz és imádkozik . . .

ARANY.

Országos Széchenyi Könyvtár 201.

Nagyság és szerencse: két egészen különböző dolog ;
 s mégis a sokaság e kettőt rendszerint összetéveszti.
 Nagyságot szerencsétlenségben megismerni s tisztelni,
 ritkának adatott.

KÖLCSEY.

202.

A nagy egyéniségek is, nem az időn kívül, de az időben hatnak, s a genius csodálatra méltó erejének kellene az oly kedélyt megszállani, ki korának törekvéseitől, annak ferdeségei nélkül lenne termékenyítve, ki vezetve a sokadalmat, ne sodortatnék általa, s tisztítván, emelvén másokat, ne mocskolná be egy kevéssé magát és ne sülyesztené egy kevéssé.

KEMÉNY.

203.

Ha a tengeren távolból hajót látunk, mely duzzadó vitorlákkal egy irányban tovább halad, szívünket vágy tölti el. A magas árboczokon színes zászlók lobognak, vitorláí hófehérek, s oly nyugodtnak látszik, mintha csak állna, s mégis tudjuk, hogy kedvező szelekkel kitüzött czelja felé halad. De ha ugyan ezen hajó fedezetén lennénk, nem itélnénk-e máskép? A nagy gálya, mely a távolban oly nyugodtnak látszik, nem halad-e éppen úgy ingadozva, mint az, melyen magad ülsz, nem szántja-e föl a karcsú habokat, melyek tajtékozva csapnak föl elején, míg a szorongatott oldalak a küzdelem között recsegnek s nyikorognak, mintha a roppant teher alatt, mely rájuk nehezül, szét akarnának törni? S nem járunk-e épen így azon nagy férfiak s események emlékeivel, melyek az idő távolában előttünk feltűnnek? A történet keserű tengerén nem evezett keresztül senki nagy küzdelmek nélkül.

EÖTVÖS.

204.

Mentül magasabban állunk, annál nagyobb kört látunk magunk körül, s minél nagyobb kört látunk magunk körül, annál kisebbnek érezzük önmagunkat; s így minden fáradságunk, melylyel a mindennapiság színvonalán felebbre emelkedni törekszünk, csak oda vezet, hogy szerényebbé váljunk.

EÖTVÖS.

205.

Hiba és hiány, fölt és fogyatkozás az emberiség legfényesebb képviselőinél is találkozik, s az igazi nagyság

igazán csak abban áll, a mi az illetőben kortól és nemzettől öröklött hibáin és jelességein fölül, mint saját külön jelessége magaslik ki.

GREGUSS ÁGOST.

206.

Iszonyú kockázat a *nagyság*: egy Zeusra, a ki olympusi nyugalomban élvezi isteniségét, ezer Prometheus esik, a ki kínokkal fizet emberfölletiségeért.

GR. APPONYI ALBERT.

207.

A nagy elmék óriási tükrökhöz hasonlítanak, melyekben az egész nemzet megláthatja a saját képét, melytől elborzad, ha elmaradottságát és süllyedését mutatja; de megifjul s fellelkesül, ha emelkedéssel, fényes jövővel kecsegteti.

Országos Széchényi Könyvtár GRÜNWALD BÉLA.

208.

A közönséges emberek rendszerint a legszigorúbban ítélnék a kiváló szellemekről. A geniustól a lehetetlent kérik, azt, hogy valamint egyes élő ember, úgy éljen, mint egy elvont, testetlen fogalom, s hogy mint egy rossz regény hőse, tévedés, ellenmondás, fogyatkozás nélkül haladjon végig küzdelmes életén.

GRÜNWALD BÉLA.

209.

A tanulás képességet, a természet lángészét ad. Innen van, hogy az első idővel érléli ki, a mit emez olykor határosan a csudával rögtönöz.

JÓSIKA.

210.

Ha a nagy emberek balsorsuk csapásai alatt elvesztik tetteirejököt, ezzel csak azt bizonyítják, hogy csupán csak nagyravágyásuknak, nem pedig lelköknek erejével tartották magokat felszínen; és hogy a nagyobb fokú hiúságot leszámítva, ők is csak olyanok voltak, mint más ember.

LA ROCHEFOUCAULD.

211.

Kitünő egyéniségek kortársaiknál soha nem találunk annyi méltánylást, mint az utókor előtt; ennek oka abban fekszik, mert az utódok csak a műveket, de a kortársak az embert ismerék, ki azokat véghez vitte.

EÖTVÖS.

212.

Nagy népszerűséggel bíró emberek közelebbről ismerve, ritkán szeretetreméltók. Az ok ugyanaz, melyért a legszebb frescokép közelről nézve nem tetszik. Az egyes vonások nagyon is durvák és erősek. Arra, hogy a tömeg jó tulajdonaikat észre vegye, szükség, hogy azok túlságig kifejezve legyenek, s a közönséges életben nincs elviselhetetlenebb oly embernél, kinek jó tulajdonai a harmadik potentiára emeltettek. Vannak emberek — s magam is ismertem többeket — kiknek erényei körülbelől azon hatást teszik reánk, mintha valaki a legszebb dalt trombitán fújná. Künn, az utcán, nagy élvezettel hallgatják a bájló zenét, de jaj annak, kit a sors a trombitás közelébe állított.

EÖTVÖS.

213.

Nagyobbá mi se' tesz, mint egy *nagy fájdalom*.

MUSSET.

214.

Magas a bér cz; a hó örökkön rajta van —
Fenkölt sziveknek is örökkön jajja van.

Nem olvaszthatja nap a havat és a bűt,
A jeges ormokon nincsen virágos út.

S ha rózsapír ragyog a bér czen valahol:
A nap viszfénye az, mely akkor *haldokol*.

S ha büszke fej fölött dicskörnek fénye gyúl:
A tűz viszfénye az, a mely a szívbe' dűl!

Országos Széchényi Könyvtár HAMERLING (RADÓ).

215.

Sem kőtorony, sem rézből vert falak
S szűk légű börtön, sem kemény bilincs
A szellem erejét meg nem köthetik.

SHAKESPEARE.

216.

Nem fél kudarcztól a ragyogó erény,
S szűz tiszteletben környezi fénye őt.
Fel vagy leszáll, mit sem törődik
A tömeg ingadozó kegyével.

Ki halhatatlan életet érdemelt,
Eget nyit annak s fölviszi szárnyain.
A csőcseléket s föld iszapját
Megveti és tovaszáll a légben.

HORATIUS (BÁRNA).

217.

A genie nem tanul, hanem tud. Hivatás, adomány, talentum vagy hányféleképen hívják ; talán inkább inspiráció. — Némely ember holtig tanulja azt, még sem tudja soha ; a másik bele sem néz, mégis érti.

JÓKAI.

218.

Egyik átká a semmivé lett nagyságoknak azt látni, hogy a kicsiny emberek megmaradtak akkorának, a mekkorák voltak.

JÓKAI.

219.

Gyakran nem érti emberét a kor ;
Nagyot terem nagy lelke erejébül,
És ez bukása ! népét fölviszi.
Olyan magasra, honnan az leszédül.

PETŐFI.

220.

Bizony a nagy ember nem a mindennapiság tekinteteivel nézi az életet. Úgy van ez ő előtt kiterjesztve, mint ifjú művész előtt a rafaeli műv. Nyitva áll az ajtó, s a nézők seregestől jönnek a felfüggesztett táblát szemlélni.

Egyik nem lát egyebet tarka színeknél, másik érez valamit futó gyönyörrel, mely nyom nélkül elenyész. De belép az, ki a jövő nagyság magvait keblében hordja ; és megáll, és néz, és minden ecsetvonal lelke mélyében tükröződik vissza. Nem nézet ez, melyet más órában más feledtet el ; ő nem a kezet látá, mely a művet vászonra tette ; neki a lélek tűnt fel, mely azt teremtlőleg alkotá ; s azon pillanatban egész lényét jövőendő nagy, marandó tett gondolata foglalta el.

KÖLCSEY.

221.

A kor folyam, mely visz vagy elmerül,
 Úszója, nem vezére az egyén.
 Kiket nagyoknak mond a krónika,
 Mindaz, ki hat, megérté századát,
 De nem szülé az új fogalmakat.
 Nem a kakas szavára kezd viradni,
 De a kakas kiáll, merthogy virad.

MADÁCH.

222.

Magasb emlék, mélyebb szívek,
 Jaj tinéktek e földön !
 Az ily tökély, bár nagy érdem,
 Boldog itt még ritkán lőn.

Csak a könnyű s középserű
 Diszlik itt e nap alatt ;
 Szerencsétlen, a ki annak
 Keskeny körén túl haladt.

KISFALUDY SÁNDOR.

223.

Mily szép az emberi élet, midőn a mindennapiság parányi köréből kiemelkedik, s magát valami nagy és szent és milliókat érdeklő czél után intézi! Mily szép világító csillagként tűnni fel ezrek előtt, és szabadon, de általmelegült lélekkel választani magának pályát, s azt jó s balszerencse közt, örökre tiszta és soha nem hidegülő szenvedelemmel futni meg! Azonban ez, a mi oly szép, nem egyszermind ily boldogító is. Hányszor nem talál a hévvel ölelő kar borzalmat okozó hideg illetésre! Hányszor süllyed el a küzdő fénynyel és veszélylyel teljes pályája közepén, áldás és szánakozástól nem kísérve! Sőt hányszor kell magának a fenragyogó czélnek nyom és remény nélkül leszállnia, midőn az érette vívó lelke elkeseredésében áll ott s honának és korának érzéketlenségét álkozza. — A *sorsnak* kedvencei nincsenek, csak eszközei. Kemény részvétlenséggel az egyesek iránt intézi ez az egész menetelét; s így a már elveszettnek látszó magból gyakran hosszú évek után virágoztatja fel a teljes szépségű plántát, nem tartván figyelmére méltónak, hogy az, ki a magot a jelen pusztaságaiban, egyedül a még akkor kétes reményért hintette el, többé nincs, s emléktelen sírja felett díszlik a virágbokor, midőn már sem illat, sem árnyék nem enyhítheti az égő fájdalmat, minek gyötrelmei közt elhamvadott.

KÖLCSEY.

224.

A rablelkek örök sötétségben
 Bolyongnak a denevérekkel:
 Nem nézhetnek a dicső napfénybe
 Örök éjhez szokott szemekkel.

A nagy lélek önként az ætherben
 Héjaztatja szabad szárnyait,
 Nem tartja itt fojtva porkötélben
 Az égi tűz nemes lángjait.

BERZSENYI D.

225.

A sors nehéz, méltatlan szenvedést
 Csak a magas, nemes lelkeknek ad.

TOMPA.

226.

Oh a nemesnek áldásos hatása
 Évszázadokra terjed és kihat.
 A mit elérhet lelkünk szárnyalása
 Nem érhető el mindaz itt alatt.
 Azért ő él még, ha innen kimúl is ;
 Mint a míg élt : szintúgy most sem pihen,
 A jó tett, a szép szó, halhatlanul is
 Munkál, mikép halandó létiben.

GOETHE.

227.

A valódi lángész nem mellőzi a látszóan kicsiny dolgokat, melyek összegökben nagyokká válnak, vagy nagy dolgok keresztülvitelének gyakorlati feltételei, de a kis dolgokat sem tárgyalja kicsinyesen.

GR. SZÉCHEN ANTAL.

228.

Ki magas czélt tüze ki éltének, s kil, mielőtt elérte,
 ereje elhagyott, nem szállhat le nyugodtan a közélet kö-

rébe mindig; mint a havasok között, úgy az életben vannak magasságok, melyekről visszalépés nincsen, s ki ezeknek egyikére ért, a mélybe vetheti magát, de nem jöhet le sértés nélkül az úton, melyen fölment.

EÖTVÖS.

229.

Miután az ember természetében fekszik, hogy valami előtt meghajoljon, s mint a zsidó nép Sámuel korában, ha Istentől elfordul, egy Saulnak hajol: az, ki nekik méltó tárgyat jelöl ki, mely előtt e természeti szükségnek eleget tehetnek, megérdemli, hogy az emberiség jóltevőjének neveztessek.

EÖTVÖS.

230.

Ki éltét magasabb célnak szenteli, ne várja, hogy önmaga fogja éldelni gyümölcseit: sok idő kell, míg a mag, melyet az emberiség mezején elhinténk, gyümölcsöket hozhat.

EÖTVÖS.

231.

A nagyok majdnem annyi alávalóságot követnek el, a mennyit a nyomorultak; de amazok árnyékban követik el az alávalóságot és pompát űznek erényeikkel. Megmaradnak nagyságukban. A kicsinyek árnyékban fejtik ki erényeiket, nyomoruságukat pedig kiteszik a napvilágnak. Megvettetik.

BALZAC.

232.

A geniének az a megismertető jele, hogy mindenben egyiránt nagy, mindenben mester, mindenben eredeti és teremtmő.

BERZSENYI.

233.

A ki a dicsőséget meg bírta vetni, *igazi* dicsőséget fog aratni.

LIVIUS.

234.

Hiába tapsolsz, rettenetes halál :
Kik érdemekkel nyernek örök nevet,
Kik nem magok hasznának éltek
Büszke hatalmad alá nem esnek.

VIRÁG BENEDEK.

235.

Az a nagy elmék ritka tulajdona,
Hogy nincs időhöz kötve hatáskörük ;
S bár eltűnének műveikkel,
Képezik ők az utóvilágot.

CZUCZOR.

236.

Azon vigasztalás táplál mindnyájunkat, hogy az emlékezet életet ad, s a kit tetteiben emlegetnek, az halhatatlan lesz.

Gondolkozó s tökély után törekvő lénynek, ki magát az egész emberiség képviselőjének szereti tekinteni, megfagyáló gondolat oly végvonallal, hol minden törekvéseivel együtt örök éjbe sülyedjen. De a marathoni győző emlék-

szobra nemes lángot ébreszt az ifjú Themistokles keblében; a Kalpé szirteinél a Herakles felől homályosan szállongó rege, a földkerekség leendő urának (Nagy Sándor) szemeiből dicső tettek után sovárgó könnyeket fakasztott. Emberi gyarlóság alapjából pattan fel a szikra, mi a parányi mulandó embert élet utáni nagy következményekre munkálni éleszsze.

KÖLCSEY.

237.

Nemcsak testünk porlik el, műveink is feledésbe merülnek. Kevés mű éli túl íróját s még kevesebb száll nemzedékről nemzedékre, hogy a késő századoknak is öröme, vigasztalója, vezérsillaga legyen. De ha hathatunk a korra, ha tényezői lehettünk a nemzeti fejlődésnek, elégedjünk meg vele, hisz szellemünk hatása épen oly részévé válik az összes szelleméletnek, mint testünk atomjai a mindenségnek.

GYULAI.

VI.

ERKÖLCS.

Országos Széchényi Könyvtár

238.

Szólj, gondolj, tégy jót: s minden szó, gondolat és tett
Tiszta tükörként fog visszamosolygani rád.

VÖRÖSMARTY.

239.

A jó s a rossz már önmagában az.
Nem attól függ, mi jó, mi rossz, ki adta.

BYRON.

240.

Többet ér a jó veszteségben részt venni, mint a rossz
diadalban.

JÓKAI.

241.

Az elhagyott oltárnak is lehet
Mártirja, Oh Danton, magasztosabb:
Kegyelettel megóvni a romot,
Mint üdvözölni a felkelt hatalmat.

MADÁCH.

242.

Bármilyen szerencsétlen helyzetetésű legyen is az ország,
bármily lánczok által legyen is lebilincselve a nemzet,

előbb-utóbb mégis szabadabb létre vív, ha lakosiban a polgári erény tiszta vére buzog: s viszont akármilyen boldog fekvésű legyen is egy ország, bármily szabadságokkal birjanak is lakosi, lassan-lassan mégis rabigába görbed, ha romlott a *tiszta erkölcs* s polgári erény nem fénylik többé!

SZÉCHENYI.

243.

Mondják, hogy komornikja szemében senkisé is nagy férfi; meglehet! de az igazságos, derék férfi bizonyosan birja szolgájának tiszteletét, bizonyítékául szolgálván ez annak, hogy a nagyság hű csillám, s egyedül az erénynek van valódi benső értéke.

ROUSSEAU.

244.

Mit bal történetek, mit a nehéz
Idők veszélyi hoznak, azt
Az ember kénytelen szenvedni; és
Megnyugszik a sorsban, mely egyiránt,
S örök végzés szerint lebeg fejünk
Felett, s merész kezekkel életünkbe nyul.
Oh, de ha az *erkölcs* egy angyal
Keblét elhagyja, akkor méltán vérkönyvet
Hullajt szemünk.

KISFALUDY KÁROLY.

245.

A szerencse mezőt ad, de a győzelmet rajta csak erény
vívhatja ki.

EÖTVÖS.

246.

Ismerni a jót könnyebb, mint követni; sőt még az sem nehéz, hogy némelykor jó vagy épen nemes tettet vigyünk véghez: de egész életedet meghatározott elv szerint intézve soha sem tenni mást, mint a mit az erkölcsiség kíván, s még akkor sem, midőn haszon, bátorlét, indulat heve, vagy szenvedelem ereje másfelé ragad: *ezt hívjuk erénynek.*

KÖLCSEY.

247.

A miveletlen föld csak gazt terem:
A lélek is csak úgy emelkedik
A virtusokhoz égi szárnyakon,
Ha Delphi isten önt sugárt belé,
Mely úgy kifejti lelkünk díszait,
Mint éltető nap a virágkebelt.

BERZSENYI.

248.

Kötelességérzet, illedelem, lovagiság, gentlemanlike-ness, kicsinosult lelki tehetség, erény, mind annyi alkatrészei az állatiságiból kibontakozott férfiúnak ugyan, s egymással nemcsak szoros lánczolatban függhetnek, hanem hogy valósággal egyben is függhenek, szükséges; de azért az élet ezer árnyéklátú tömkelege között mégis majd egyike, majd másika képezi azon tengelyt, mely körül cselekvésinknek forogni kell.

SZÉCHENYI.

249.

A tiszta lélekismeret mennyei érzés, mely boldog napokban kimondhatatlan bájt vonz minden körül, viszon-

tagságokban pedig, ha sötétre borul az idő, s létünk minden kellemi s híveknek vélt jóakaróink sora utolsóig elpártol, oly édes meleget önt lelkünkbe, mely az élet minden esetei ellen férfiúi önérzéssel s elszánással vértéz fel minket. Nélküle a királyszék rideg pusztaság, vele még a kőpad s vesztőhely sem ijesztő, s elsőől utolsóig mindenkinek e világ roppant felszínén sajátja lehet, ki becsületesen teljesíti kötelességét.

SZÉCHENYI.

250.

Álszemérem és a gáncsoltatástól való félelem többször birnak rossz cselekedetekre, mint jókra; és az erénynek csak azon kell pirulnia, a mi rossz.

ROUSSEAU.

251.

Az Isten nekünk két szárnyat adott: az egyenességet és a tisztaságot.

BALZAC.

252.

Erkölcsei felsőbbtség mindig s mindenütt győzött erőszakon.

SZÉCHENYI.

253.

Nincsen életviszony sem köz-, sem magán-, sem nyilvános, sem házi ügyek körül, sem ha magad magaddal foglalkozol, sem ha másokkal van dolgod, mely *kötelesség* nélkül állhatna fenn: és ennek teljesítésében

áll az élet összes tisztessége, elmulasztásában összes gyalázata.

CICERO.

254.

Ismerni a jót könnyebb, mint követni; sőt még az sem nehéz, hogy némelykor jó, vagy épen nemes tettet vigyünk véghez: de egész életedet meghatározott elv szerint intézve, soha sem tenni mást, mint a mit az erkölcsiség kíván, s még akkor sem, midőn haszon, bátorlét, indulat heve, vagy szenvedelem ereje másfelé ragad: ezt hívják *erénynek*.

KÖLCSEY.

255.

Egy titka van az erény megőrzésének: nem tenni meg az első ballépést.

Az elsőt meg nem tenni, nagyon könnyű.

A másodikat meg nem tenni, már nagyon nehéz.

A harmadikat meg nem tenni, már lehetetlen. S aztán jön a többi.

JÓKAI.

256.

Így minden ország támasza, talpköve

A tiszta erkölcs, mely ha megvész,

Róma ledől s rabigába görnyed.

BERZSENYI.

257.

Mikor a szív pártot üt, akkor az erény őrzi meg a vádtól s bukástól a nemesebb jellemeket.

JÓSIKA.

258.

Te, ki oly állandóan ragaszkodál mindig az erény parancsaihoz, ki a jó ösvényein járva, csak hazádnak s embertársaidnak éltél, vajjon voltál-e már szerencsétlen? Éhez-tél-e, midőn a koldusnak egy darab kenyeret adál? előre tudtad-e, midőn hazádnak áldozád fel tenmagadat, hogy az utókor tetteredért magasztalni fog? az, mit másokért tevél, volt-e tenkárodra? Oh, ha nem, köszönd végzetednek erényedet, s meg ne vess senkit, ki nálad boldogtalanabb, de nem gonoszabb, s ki helyzetekben, mint te, az erény ösvényein járna, mint te, szeretne — s áldozna, mert önössége csodáztatni akarna mint a tiéd, s mert az anyagi kívánatok kielégítése után nemesebb éledelek kellenek a szívnek; szomorú megvallanunk, de igaz: az *erény* sokszor nem más, mint egy szerencsés véletlen.

EÖTVÖS.

259.

Az emberi nem mindenben a szépet és tökéletest keresi. Ez azon javítási elv, mely cselekedeteinek legmélyebb rugója s tán azon láncz, mely az istenekhez legközelebb emeli, és minden munkálódásinak s előre törekedésének legrejtettebb titka. S csak emberben ne keresse az ember a szépet, a tökéletest?

SZÉCHENYI.

260.

Hit a nemesbben a nemes jegye;
Másban ki bízik, bízik önmagában.

KÖLCSEY.

261.

Tőlünk függ, hogy ilyenek vagy amolyanok legyünk. Testünk a kert, akaratunk a kertész. Ha tetszik: csalánt vagy salátát vetünk bele. Izsópot ültetünk s kigyomláljuk a köményt. Egyféle fűvel foglaljuk el az egészet, vagy többfelé osztjuk. Parlagon hagyjuk henyeségből, vagy tenyészővé teszszük iparral. Mindez egyedül akaratunktól függ. Ha éltünk mérlegében egyik oldalon nem volna az ész, ellensúlyozni a buta szenvedélyt: a vér s természetünk hitványsága ostoba következtetésekre ragadna. De azért van eszünk, hogy szenvedélyeink izgalmát, a hús és vér ingerét lehűtsük.

SHAKESPEARE.

262.

Bűnt követünk el, midőn vétkes fogadalmat teljesítünk. Csak egy fogadás van, melyhez soha sem szabad hűtleneknek lennünk, az tudniillik, hogy becsületes emberek maradunk és mindenkor szilárdak kötelességeink teljesítésében. Föltett szándokát változtatni, a midőn változik a kötelesség, nem könnyelműség, hanem állhatatosság. Tegyed mindenkor azt, mit az erény követel, és soha sem leszesz hívtelen önmagadhoz.

ROUSSEAU.

263.

Az valódi nagy,
Ki fel nem indul, ha nagy oka nincs;
De szalmaszálért is küzd nagyszerűen,
Midőn becsület, a mi fenforog.

SHAKESPEARE (ARANY).

264.

Bármely rangba emelkedjék az aljas ember, mindig gyalázattal jár vele szövetkezni; de a férfi, ki becsület-érzésben nevelkedett, egyenlő vonalban áll bárkivel e világon; nincs oly rang, melyben helyén ne volna.

ROUSSEAU.

265.

A ki néhány perczet úgy élt át, hogy *magát nem becsülhette*, a gyémántként, mely törést kap, sohse fogja úgy összegyűjteni és visszaragyogtatni a sugarakat, sohasem képes úgy örvendeni, mint eddig tevő.

KEMÉNY.

266.

Azt tapasztaltam egész életemben, hogy az ember jellemét semmiből sem lehet oly biztosan kiismerni, mint — minden más mód hiányában — valamely tréfából, melyet az rossz néven vesz.

LICHTENBERG.

267.

Nincs sors, nincs hatalom, ha erőd van küzdni magaddal : Légy szabad, állhatatos, s mennyei pálma tiéd.

KISFALUDY KÁROLY.

268.

Magányban érlelődik a tehetség,
A jellem a világ küzdelmi közt.

GOETHE.

269.

Hol jellem van, ott az ellenmondások csak színlegeseek.
Kifejlett jellemekben ellenmondások nincsenek.

JÓSIKA.

270.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Erős, bátor, szilárd;
Akkor, hidd, hogy sem ember
Sem sors könnyen nem árt.
Légy tölgyfa, mit a fergeteg
Ki képes dönteni,
De méltóságos derekát
Meg nem görbítheti.

PETŐFI.

271.

Merj! a merészség a fene fatumok'
Mozdíthatatlan zárait átüti,
S a mennybe gyémánt fegyverével
Fényes utat tusakodva tör s nyit.

BERZSENYI.

272.

Ha férfi vagy, légy férfi
Legyen elved, hited.
És ezt kimondd, ha mindjárt
Véreddel fizeted.
Százszorta inkább éltedet
Tagadd meg, mint magad,
Hadd vesszen el az élet, ha
A becsület marad.

PETŐFI.

273.

Ellenzés a bátorságot csak edzi, s a derék új erőre
gyúl, hol a közember elgyengül.

SZÉCHENYI.

274.

Igaz s kitartó szándoku férfiút
Nem tántorít meg pártos agyarkodók
Bűnunszolása, nem remegtet
Sem fejedelmi harag, sem Auszter,

Az egyre zúgó Adria kényura,
Dörgő Zeusznak szörnyü hatalma se;
Rendíthetetlen' roskad össze,
Rá a világ ha romokba dől is.

HORATIUS (BARNA).

Országos Széchényi Könyvtár

275.

Ki csak mindenben a könnyűt vadászsza, jele, hogy
ereje haldoklik. Az erős gátlan előre tör, s tövist virág-
gal együtt érintve, magasra száll: kelletlen néha bár a
déli nap heve, de midőn tikkaszt, egyszersmind érlel is.

KISFALUDY KÁROLY.

276.

A félénk megijed a veszély *előtt*, a gyáva a veszélyben,
a bátor a veszély *után*.

JEAN PAUL.

277.

Bátorság ad erőt, pályán a gyáva hanyatlik.
Bátran lépj, hogy utóbb rény koszorúzza fejed.

KÖLCSEY.

278.

Az engedelkeny nádon szél sipol
 S a gyávaságnak rezgi hangjait,
 Míg lomha ködben ingadoz feje.
 A szikla, melyen száz hajó törött
 S száz élet hunyt el, szikla még ma is,
 S bátran lenéz a villámok közé.

VÖRÖSMARTY.

279.

Az elhatározás

A sziklacsúcs, mit a fontolgatás
 Hullámai zsibonganak körül,
 Sajkánkat, az elmét, hol jobbra, hol
 Meg balra vetvén, játszódván vele,
 S a cél mindig inkább távolba vesz.

RÁKOSI JENŐ.

280.

*Makacs*nak legjobb mester a baj,
 Melyet magának szerzett.
 Akaratos ember önkárán tanuljon.

SHAKESPEARE.

281.

A bátorság nemcsak léghajója az emelkedésnek, hanem
 szálló ernyő is lesülyedésekor.

BÖRNE.

282.

Nosza rajta! Ki nem fél semmitől sem, nem kevésbbé
 hatalmas annál, kitől félnek mindnyájan.

SCHILLER.

283.

Szerénytelen bátorság szemtelenséggé lesz; s bátorság előnézés nélkül oktalan vakmerőséget szül.

KÖLCSEY.

284.

A bátorság, mely veszélyekben és fáradalmakban mutatkozik, hibává lesz, ha nem szövetkezik igazsággal, ha nem a közjóért, hanem önhasznáért küzd. Ilyenkor nem hogy erény volna, nyerseség biz az, melyben az emberi érzelemnek semmi nyoma. A stoikusok tehát helyesen határozzák meg a bátorság értelmét, mondván, hogy erény, mely a méltányosságért küzd. Miért is azok közül, kik a bátor névre ármány és gonoszság által tettek szert, dicséretet egyetlenegy sem szerzett magának. Igazság nélkül nincsen erkölcsi jó. Vajmi helyes Plato e mondása: nemcsak a tudományt, mely az igazság ösvényétől távol van, kell inkább rosszaságnak nevezni, mint bölcseségnek: hanem a veszélyre elszánt lelket is, ha önzés buzdítja s nem a közjó, szemtelennek nevezzék inkább, mint bátornak.

CICERO.

285.

Fusd a bajt valamint akarod, megmarkol erősen,

És ha magad gyáván elveted, összetapos.

Küzdj vele férfiasan, s alacsony panaszokra ne süllyedj:

Elszégyenli magát, s elbukik a nagy előtt.

KAZINCZY.

286.

Egyes nagy tettek nem tesznek hőst. Folytatott nagy lélek a hősé. Ezek számos gyengeségek közt épen olyanok, mint a czifra paszomántok a rongyos köntösön.

FÁY ANDRÁS.

287.

Ha a kormányos csüggendez zajos
Habok között, más ül helyére, ki
A villámok között tovább evez
És a magas czélnál ő nyer borostyánt.

KISFALUDY KÁROLY.

288.

A bátorságot a veszély alkalmá növeli.

SHAKESPEARE.

289.

A bölcs magában bízik, az ellene
Felkelt szerencsét, mint valamely kemény
Szirt a haboknak csapkodását,
Érzi, de férfiasan megállja.

VIRÁG BENEDEK.

290.

Nem azért uralkodnak rajtunk érzékeink, mert gyengék,
hanem mert gyávák vagyunk.

ROUSSEAU.

291.

Bátorság kell nem csak a pillanatnyi szükségben; hanem a szükség bármily hosszú tartósságában is: azért bátorság, türelem és állandóság nélkül kevés beccsel bír. E kettő nélkül nagy és következménynyel teljes tettek nem történhetnek; e kettő nélkül a bátorság tulajdonképen nem is bátorság. Hiában tapodtál meg kezdetben minden félelmet, ha előbukkanó akadályok ellen is mind végig küzdeni képes nem vagy. Mert bármint leplezted, csak bátortalanság az, a mi az akadályok által készségedet meggyőzetni engedi. Szünetet nem ismerő bátorság nevezetik állhatatosságnak; nagy karakter e nélkül nem lehet, s ez által kisebb lelkek is bámulatos következtetésekre juthatnak.

KÖLCSEY.

292.

Bátor igyekezetnek minden lehetséges, s csak annak orvosolhatlan helyzete, ki önmagát hagyja el.

TELEKY LÁSZLÓ.

293.

Siránkozol? csupán a gyávaság
 Fogadja el harcz nélkül a csapást,
 Mit elkerülni még hatalma van.
 De a végzetnek örökös betűit
 Nyugodtan nézi és nem zúgolódik
 Miattok az erős, azt nézve csak,
 Hogy állhatand meg még alattok is.

MADÁCH.

294.

A szánakozás ügyes előrelátása azoknak a bajoknak, melyek minket magunkat is érhetnek.

LA ROCHEFOUCAULD.

295.

A gyógyszer maga által nem segíthet, hanem csak a testben lévő élet, melyet az természeti munkálódásira ingerel; úgy áll a dolog jótévőségünkkel is. — Felebarátinkon gyökeresen mi nem segíthetünk másképp, mint azon ingerek s módok által, melyek őket arra ösztönzik, s lehetőséget is nyújtanak, hogy becsületes s bátorságos létőknek ők magok legyenek szerzői! Ezt pedig soha hátra ható, hanem kirekesztőleg csak előre ható jótétemények által eszközölhetni.

SZÉCHENYI.

296.

Nem minden ember jótevő, a kinek erre épen kedve kerekedik; és némely ember abban a hiedelemben van, hogy sok jót tett, midőn parányi jóval, a mely szembe ötlük, nagy rossznak lett okozója, melyet észre nem vesz.

ROUSSEAU.

297.

Két neme van a bőkezűségnek: a jótétemény nyújtásában áll az egyik, viszonzásában a másik. Nyujtsunk-e, nem-e, jótéteményt, az hatalmunkban van; de nyújtottat

nem viszonozni, az tilos a derék ember előtt, feltéve, hogy jogtalanság nélkül viszonozhatja.

CICERO.

298.

A jótékonyság és bőkezűség kétféle ; mert vagy személyes szolgálattal vagy pénzzel teszünk jót a szűkölködővel. Könnyebb az utóbbik, kivált gazdagabbnak : de nemesebb és fényesebb amaz, s hatalmas és nagy férfihoz méltóbb. Mert noha mindkét módnál megvan a kegyes akarat bőkezűnek lenni, mindazáltal az egyiknél csak erszényünkbe nyulunk, a másiknál erényeink kincsei közé. Adakozás vagyonunkból magát a jóltevőség forrását meríti ki. Így jótétevés jótétevés által szűnik meg ; minél többek iránt gyakorlottad, annál kevesebbek iránt fogod gyakorolhatni. Ellenben, kik szolgálattal, azaz lélekkel és buzgalommal voltak jótékonyak és bőkezűek, azoknak elsőben is, minél többeknek használtak, annál több segítségük lesz a jótétevésben, s azután a jótékonyság szokása által készebbekké és mintegy gyakorlottabbakká válnak jóság által sokakat lekötelezni magoknak.

CICERO.

299.

Háláért tenni jót, uzsorástól is kitelik. Mert ki tetteért valamit kíván, nem csuda, ha annak mértékét is meghatározza ; s tettére tetszés szerént tesz kamatot. Az ily tevő legtöbbször csak hálátlant csinál, s később bűnösnek hiszi magát az emberiséget, s annak gyűlölésére szívét teljes joggal véli felhatalmazottnak.

KÖLCSEY.

300.

Oh ha tudnák az emberek, mily jól esik a jótét nemcsak annak ki veszi, hanem annak is, ki adja: akkor a jóltevés boldogító élvezetét többre becsülnék bódító dőzsöléseiknél, miket csak undor szokott követni, míg a jótétemény tiszta utóíze sokszor éltünk fogytáig sem vész el. De csak az, ki maga is boldogtalan volt, kit gondok sujtának s a ki a jótét szükségét érezte, csak az tud szenvedni a szenvedőkkel s gyámolítani a gyámoltalanoakat; azért a szerencsétlenség sokszor valódi szerencse az emberekre nézve.

HUGÓ KÁROLY.

301.

Csak a jó szándék kötelez le másokat; ki tőlem származó valami oly jóban részesül, melyet csak enmagamért akarok tenni, az nekem mi hálával sem tartozik.

ROUSSEAU.

302.

Mindegy, az áldozat legyen nagy,
Legyen kicsiny, ha mindene
Az áldozónak.

KISFALUDY SÁNDOR.

303.

Van a jóltevésben olyas isteni,
Mely minden emberérzeten felül
Ragadja a lelket s haszonleső,
S hitvány szívek nem érnek fel soha.

GARAY.

304.

Csendben s tiszta szándékkal véghez vitt jótétemények holtak, kik a sírban élnek, virágok, melyek a zivatart kiállják, csillagok, melyek soha le nem tűnnek.

TALMUD.

305.

Hálátlanság! te márványszívű ördög,
Utálatosb, ha gyermekben lakol,
A tenger szörnyinél!

SHAKESPEARE.

306.

Az ember nemcsak könnyen kitörli emlékezetéből a jótéteményeket s a bántalmakat; de gyűlöli is azt, a ki iránt halára van kötelezve és megszűnik gyűlölni azt, a ki őt megbántotta. A jótett meghálálása és a bántalom megboszulása oly nyügnek tűnik fel az ember előtt, a melynek nehezen veti alá magát.

LA ROCHEFOUCAULD.

307.

Nézd, az Istenség el nem fárad irgalmában, és mi nyomorult férgek, lefekszünk nyugodni haraggal keblünkben! — Boldog légy annyira, a mennyire irgalmas vagy.

SCHILLER.

308.

Megbocsátni és feledni — ebből áll a derék ember boszuja.

SCHILLER.

309.

Csak boszút ne, ne azt a nehéz két élű pallost, mely csupán Istennek kezébe való, — s mely, midőn halandó daczolva nyúl hozzá, egy csapásra sujt le bűnöst és büntetőt!

TELEKY LÁSZLÓ.

310.

Kiket szeretsz, s a kik szeretnek,
Ha bántanak, ha megsebeznek,
Ne haragudj rájuk sokáig;
De öntsd ki szíved, s ha letörléd
A fájdalom kicsordult könnyét,
Bocsáss meg! — Hidd, enyhedre válik.

Óh, egymást hányszor félreértjük,
Szeretteinket hányszor sértjük,
Bár szívünk épen nem akarja.
Mi is talán vérzünk a sebben,
Nekünk is fáj még élesebben;
De büszkeségünk be nem vallja.

GYULAI.

311.

Ha szivednek remények kellenek, keress egy virágot magadnak, ásd körül földjét, ápold, öntözd, őrizd meg a fergetegek ellen, s a virág háladatos leend: ágain bimbók fognak fejledezni s ha reményidet ezekbe helyezéd, csalva nem leendesz! minden bimbó végre megnyílik, s minden helyből köszönet fog illatozni elődbe... csak emberektől ne remélj semmit, csak bennök ne bízzál, csak

tőlök ne várj emléket ; a legjobbik is csak hozzád hasonló s te önös vagy.

EÖTVÖS.

312.

Míg az, ki csak eszméeknek él, soha egészen boldogtalan nem lehet, mert a síron túl is maradnak reményei : az önös mindig egészen azzá válik, mihelyt személyes reményeit eltűnni látja.

EÖTVÖS.

313.

Emberi gyarlóságaink között legáltalánosabb az önzés. Mint erecskék elfutják az állati testeket, mint levegő körülöleli a természet minden tárgyait : úgy futja el, úgy öleli körül az önzés az emberi tetteket, érzelmeket. Magok a világcsodálta nemes és hősi tettek, melyek önfeláldozásnak példái, nem menttek az önzés bár hajszálnyi rugóitól, miket az egyidőbeliek a cselekvőnek körülményeiben s lelkületének titkos sejteményeiben, vágyaiban könnyen fölfedezhetnek. Maga a halhatatlan hírnév vágya is nem egyéb finom önzés játékánál.

FÁY ANDRÁS.

314.

Természetünknek, s pedig nem szeretetreméltó tulajdonai közé tartozik, hogy valahányszor a sorssal vagy magunkkal megelégedve nem vagyunk, mindig másokat vádolunk.

EÖTVÖS.

315.

Haszonkeresés nélkül nem történik semmi a világon, úgy mint lehetetlen okozatot vagy következést képzelni ok nélkül, csakhogy egyik pénzbeli haszon, másik becsület, harmadik halhatatlan név, megint más menyecske vagy éppen mennyország után vágy.

SZÉCHENYI.

316.

Hiában, tulajdona az emberi természetnek, hogy ki sem szolgál önként másnak; de ha tudja, hogy azt téve önmagának szolgál, szívesen teszi.

GOETHE.

317.

Mindig elég észszel birunk arra, hogy érdekeink megsértését felfoghassuk. Az érdek ép oly hatást gyakorol a pórember elmésségére, mint a diplomataéra, sőt lehet, hogy a legostobább e téren a legerősebb.

BALZAC.

318.

Kalmár nem nézi czélnak : áruját,
 Csupán a hasznot, mit belőle lát;
 Ügyvéd sem azt, hogy nyert ügyed legyen,
 Hanem, hogy ő hizhassék pereden;
 Orvos előtt is ritkán az a fő,
 Hogy te megélj, hanem hogy éljen ő.
 Azaz : segít az ember emberen,
 Csakhogy önnön javára rendesen.

GREGUSS ÁGOST.

319.

Az életben két álcza játsza a főszerepet : az önzés és a tettetés.

Maga a tettetés nem egyéb önzésnél ; de ennek minden esetre leggyávabb, legerkölcsrcrontóbb neme.

JÓSIKA.

320.

A mely arányban valakit szeretünk, azon arányban aggódunk érte, ezért az önzés mindig magával hordja büntetését. Az egoista, ki egész életén át csak saját boldogsága után fárad, minden iparkodásaival csak hypochondricussá tette magát.

EÖTVÖS.

321.

Annyi önzés megvan mindenikünkben, hogy azon esetre, ha a körben, melynek középpontjának éreztük magunkat, s melynek jólétére magunkat szükségeseknek gondoltuk, helyünket más foglalja el, utódunk iránt legalább szigoruakká válunk.

EÖTVÖS.

322.

Nézd : az igaz Virtus feláldozza magát,
S nem kéri senkitől érdeme jutalmát,
Mert azt magában érzi.

BERZSENYI.

323.

Az ég úgy alkotta szíveinket, hogy nem csak jó tetteink, de még jó szándékaink se maradjanak jutalom

nélkül ; s ki elég erős magáról megfeledkezni, az látni fogja mindig, hogyha mást nem is, legalább magát boldogítja.

EÖTVÖS.

324.

Ne kívánjuk, hogy mindenki a szépet, jót s nemest csak valódi önbecséért tegye, hanem dicsérjük, jutalmazzuk a deréket, s fűzzünk koszorút hív polgártársunk homlokára, s hamva nyugodjék érdem-emlék alatt.

SZÉCHENYI.

325.

Nehéz oly várat védelmezni, és sok lelki erő kell hozzá, hol a világ szemei elől elvonultan a legjobb siker sem lehet egyéb, mint hosszú nyomorúság után a vár omladéki alatt tanu s taps nélkül temetőhelyre találni. S csoda ott szépet alkotni, derekast írni, hol nincs megismerő, nincs olvasó.

SZÉCHENYI.

326.

Jutalomnak erkölcsi világban oly következése van, mint hypomoklionnak mechanikában. Itt egy fonttal 200 mázsát emelhetni, ott egy pár vitézi érdemkereszt, gombon lógó egy-két arany vagy ezüst tallér sokszor egy nyert csatának nem is gyanított, de tán valódi oka ; egy nevezet, egy megjegyzés néha legszebb tettek forrása ; úgy egy pár pénzbeli díj s pár száz aranyka legnagyobb iparkodás, munkásság s mozgásnak kútfeje.

SZÉCHENYI.

327.

A világ csak a vezérnek homlokát fűzi körül babérral :
Isten mennyei koronát ad minden küzdőjének.

EÖTVÖS.

328.

Önértés, te vagy a diadalmas bércz, nem a díj !

KÖLCSEY.

329.

Tagadhatja-e valaki, kivált ha élete tavaszát általélte,
s ingadozó vágyai valamely határozottságot nyertek már,
hogy semmi oly kellemes malaszttal egész létét nem tölti
el, semmi őt annyi varázsszal szinte maga-magán túl nem
ragadja, mint midőn hatáskörében, bármi legyen is az,
Correggióval így kiálthat fel : «anch' io sono pittore !» —
legyen érdeme egyébíránt való vagy képzelet !

SZÉCHENYI.

330.

Szép, ha nevünk megistenül,
Szép, ha dicsértetünk ;
De még szebb, ha sejtetlenül
Hasznos magot vetünk.

KIS JÁNOS.

331.

Hogyha az ég a jókra tekint s van a földön igazság,
Méltó díjt csak az ég s jó tettet önérzete nyujthat.

VERGILIUS (BARNA).

332.

A nem érdemlett dicséret megszegyenítő, míg a megelégedés önmagával legfőbb jutalom a valódi tehetségre nézve.

CSENGERY ANTAL.

333.

Nem elégít ki minket az az élet, mely bensőnkben, saját lényünkben folyik le; igyekezzünk mások véleményében képzelt életet folytatni és feltűnni törekszünk. Abban fáradozunk, hogy e képzelt életet ápoljuk és szépítsük, s ez alatt elhanyagoljuk valódi életünket. És ha jók, nagylelkűek, hűk vagyunk, erényeinket sietünk napfényre hozni, hogy azt mások is megismervén, e jó tulajdonságainkat képzelt életünkhöz is hozzá csatoljuk. Később önmagunkról le is fejtjük ezeket, hogy egészen képzelt életünkhöz fűzzük; és örömet leszünk gyávák, csak hogy a hősök hírébe jussunk. Gyarlóságunk feltűnő jele az, hogy e két élet közül az egyik magában véve ki nem elégít és az egyikről mégis mily könnyen mondunk le a másik kedvéért! A ki nem halna meg, hogy becsületét megmentse, az emberek felfogása szerint becstelen lenne.

PASCAL.

334.

Nézd a búzakalászt, büszkén emelkedik az égnek,
Míg üres és ha megért, földre konyítja fejét.
Kérkedik éretlen kincsével az iskola-gyermek,
Míg a teljeseeszű bölcs megalázza magát.

VERSEGHY.

335.

Valakit — ha csak nem szeretőnk — szembe dicsérni jelent-e mást, mint azt hiúságról vádolni?

ROUSSEAU.

336.

A legbiztosabb számítások azok, melyek hiúságra, önszeretetre, s fitogtatási vágyra vannak alapítva. Ezek az érzetek el nem hálnak soha.

BALZAC.

337.

Az ember *hiúsága* legnagyobb szenvedéseinek forrása, és senki sem oly tökéletes és annyira nem ünnepezt, hogy a hiúság ne okozna neki több aggodást, mint örömet.

ROUSSEAU.

338.

Mi módon eszközli a természet, hogy azt a mi magasztos, az aljassal kapcsolja az emberben össze? Behelyezi a kettő közé a hiúságot.

SCHILLER.

339.

A *hiúságnak* egy bizonyos fokától az álnoksághoz csak egy lépés van. Ki sokaknak akar tetszeni, sokféle alakban kénytelen megjelenni az emberek előtt, titkolódnia, színlelnie kell; s ha az álnok férfiak során végig megyünk, talán több olyakat fogunk találni, kiket hiúság, mint kiket haszonvágy vagy más aljas indulatok tettek azzá.

EÖTVÖS.

340.

A hiúság olyan, mint a tolvaj: semmi sem szent előtte. Föléri a legnagyobbat és lehajol a legkisebbért is.

Minden egyformán édes neki, ha a «*másé*». És nem válogat az eszközökben, hogy hozzájusson.

MIKSZÁTH.

341.

A hiúság oly szilárd horgonyt vetett az emberi szívben, hogy a napszámos, a földhöz ragadt pór úgy dicsekszik, ép úgy megköveteli a maga bámulóit, mint a bölcész, a tudós. A kik a dicsőség ellen irnak, abban a dicsőségben akarnak részesülni, hogy jól, szépen irtak; s a kik e művet elolvassák, arra a dicsőségre törekszenek, hogy elmondhassák, hogy ők e művet elolvasták; s talán én is, a ki e gondolatot leírom, ily dicsőségre töreksem s a kik elolvassák, szintén.

PASCAL.

342.

Kit az ég hiúnak teremtet, nem arra való, hogy magának magasabb vagy távolabb fekvő czélokat tűzzön ki. A hiúság szüntelen kielégítés után vágyódik, neki minden szavára taps, minden tettéért dicséret, minden pillanatban magasztalók kellene, s magasabb czélok kivívása csak azoknak adatik jutalmul, kik mind ezeket nélkülözni tudják.

EÖTVÖS.

343.

A kinek lelke üres, mindig külsőségekben keresi a boldogságot. Vágyódik a *hiúság* léha versenyére, a fény-

űzés üres fitogtatására. Épen azért, mivel kedélye alacsony, gondolatköre sekély, műveltsége felületes, szíve is mindig üres. Már pedig a szív akkor legterhesebb, mikor üres, mert akkor vagy unalommal, vagy kétségbeeséssel telik meg.

HOCK JÁNOS.

344.

Nem tűrünk semmit nehezebben, mint érdemlett meg-alázást.

EÖTVÖS.

345.

Ha eszünkbe jutna, mik valának legnagyobb következésű tetteink indító okai, mi gyenge szellő kell utunk meg-változtatására, mi kis szikla, hogy szerencsehajónk el-merüljön, ha magunknak megvallanók, mennyiszer függtek határozataink azon körtől, melyben élünk, s mennyiszer mentünk tovább oly utakon, melyeket elejétől fogva rosszaknak tartánk, csak mert álszemérem nem engede mást választanunk, mert inkább gyengék s alávalók valánk, mint hogy magunktól is megvetett társaságunk által azoknak tartassunk: nem lennénk oly büszkék.

EÖTVÖS.

346.

Van oly *büszkeség* s még a nemesebb természetekben is, mely inkább retteg a balhelyzet szégyenétől, mint a bűn súlyától.

KEMÉNY.

347.

A nemes büszkeség inkább rongyban jár, és száraz kenyeret rág, mint sem abból élne, a mi nem övé.

SZÉCHENYI.

348.

A folytonos élvezetből származó unalom utoljára mégis a leggonoszabb valamennyi közt. Örömeinket fokozzuk, ha velök gazdálkodva élünk.

ROUSSEAU.

349.

Éljünk, éljük az életet!

Ámde éljük eszünkkel;

Éljünk minden perczenetet,

S utóbbra is tegyünk el.

KISFALUDY KÁROLY.

350.

A lehető legnagyobb szerencsét sem a magától mindent megtagadó, sem az örömekben undorodásig uszó nem találja fel, hanem az, ki lehető legtöbb keserű érzések eltávoztatása mellett, mérsékelve még édes gerjedelmekkel is örvend.

SZÉCHENYI.

351.

Örüljetekek léteteknek, emberiségteknek; élvezzétek a mennyire lehet, életetek minden pillanatját; de soha se feledjétek, hogy mérséklet nélkül a legtermészetesb kíváncsalmak is a fájdalom forrásaivá, túlzás által a legtisztább gyönyör is méreggá válik, mely jövő örömeitek csi-

ráját elfojtja. Mérséklet és önmegettartóztatás a legbiztosabb óvószerek az unalom és ernyedés ellen. A mérséklet bölcseség: és csak a bölcseknek van megengedve, hogy a legtisztább gyönyör poharát, melyet színig tölt meg a természet minden halandó számára, utolsó csöppig kiszörpölhessék.

WIELAND.

352.

A legjelentéktelenebb élvezetet is becsessé tesszük, midőn azt hússzor tagadjuk meg magunktól, hogy utóbb egyszer gyönyörködhesünk benne.

ROUSSEAU.

353.

Egyet tudok, a mi, emberi dologban,
Hogy sükere légyen, teheti legjobban:
Józan okos mérték. Ez folyamok partja,
Mely rohanó tettek árját visszatartja.

Mértékre a kalmár javait emelvén,
Ott ül az igazság, rúdja közép nyelven;
Mértékkel a bíró feleket juháztat,
Közöli a vágást, engedve hibáztat.

Ott az egyenesség, ott pihen a béke,
Hol lebegő súlynak más súly nehezeke;
Két összefolyó víz háborogva indul
Mig színbe verődik — ám csöndes azontúl.

ARANY.

354.

A ki kevésbbé retteg a haláltól, mint a bűntől, az sohasem lehet kényszerülve ennek elkövetésére.

ROUSSEAU.

355.

A legmegromlottabb kedély, a legsivárabb szív önkénytelen ügyvédkedik maga mellett, s ha becsületes indokokat nem talál, téveszmékkal, álokokkal igyekszik tetteinek nemcsak a világ, hanem önmaga előtt is dicséretes szint kölcsönözni.

JÓSIKA.

356.

Az erény élvezete teljességgel bensőnkben honol és csak annak észrevehető, ki azt önmagában érzi: ellenben a rossznak valamennyi előnye külsőleg tűnik fel, és csak az, ki azokban részesül, tudja mi árba kerülnek neki.

ROUSSEAU.

357.

Minden szép annyit ér csak,
Mire becsüli magát,
Ne add magad egy világért,
S többet érsz mint egy világ.

VAJDA JÁNOS.

358.

Vannak becsületes emberek, a kik csak azért becsületesek, mert szerencséjük megkimélte őket oly alkalomtól, mely próbára tette volna becsületességöket.

GREGUSS.

359.

A mi erkölcstelen, soha sem hasznos, még akkor sem, ha általa eléred, a mit hasznosnak tartasz. Már magában abban a véleményben, hogy a mi erkölcstelen, hasznos lehetne, nagy szerencsétlenség rejlik.

CICERO.

360.

Az átlépés a bűnnek egyik fokáról a másikra észrevehetetlen; végzetlenül több erőlködésbe kerül magát a legkisebb szántsándékos gonosztettre eltökélni, ha az az első, mint a legrosszabbat is elkövetni, ha már egyszer elsajátítottuk azt a szerencsétlen könnyűséget a bűn elkövetésében.

WIELAND.

361.

Az első lépés a bűn felé az, ha ártatlan cselekedeteinkben a titkosságot keressük; ki rejtezni szeret, előbbutóbb kénytelen lesz azt tenni. Egyetlen egy erkölcsi törvény pótolja a többi valamennyit, s ez a következő: Ne tégy és ne szólj soha semmi olyast, mit az egész világ láttára s hallatára nem tehetnél, nem mondhatnál.

ROUSSEAU.

362.

Rossz jellemek soha sem alkalmasak valami jóra, bárminemű legyen is az.

ROUSSEAU.

363.

Míg más érdemít a köz lélek alázni törekszik,
Fényre deríteni azt a nemes elme buzog.
Míglén epés vádat nyomoz a tehetetlen irigység,
Nyújtani szebb példát a nemes elme buzog.

KISFALUDY KÁROLY.

364.

A pokolból vissza lehet még jönni; de az emberek megvetéséből soha. Az egy olyan börtön, a minek nincs ajtaja. Az egy olyan halál, a miből nincs feltámadás.

JÓKAI.

365.

A corruptiók kora nem az erkölcs alapeszméinek tagadása által jellemzi magát, hanem bizonyos tág lelki ismeretlenséggel a bűn elkövetése s megbocsátása iránt, és bizonyos hanyagsággal az erény gyakorlatában, mely hanyagság aztán sophismák és kétkedések, életmaximák és tapasztalati szabályok fitogtatásával szépíttetik.

KEMÉNY.

366.

Ha önmagadat meg akarod ismerni, nézd, mit mivelnek mások; ezeket ha akarod megérteni, magad szívébe tekints.

BALZAC.

367.

Az önismeret külön véve, minden egyéb körülállások ismerete nélkül, csak csorba hasznót hajtana; de a bölcsesség azt kívánja, hogy mindenki magát, azaz testi s

lelki tulajdonit; körülményit úgy mint nemzetiségét, vagyionát, hazáját, hazafiait; összeköttetésit, azaz: szüleit, rokonit, gyermekit; választottit, ugymint szerelmét, barátját, ismerősit oly tökéletesen ismerje, a mint azt agyvelői ereje csak engedi; — a bölcsesség azt kívánja, hogy ezek kitanulása s kiismerése élete fő foglalatossága s fő tudománya legyen; és hogy végre minden külön helyezetiben, önmagát s összeköttetésit keresztül látván s tökéletesen ismervén, ha úgy szabad mondanom, házi esze szerint cselekedjen.

SZÉCHENYI.

368.

Magunkkal foglalkozni kellemes,
De vajha volna szintoly hasznos is!
Önbelsejét magába senki sem
Isméri meg, saját mértékivel
Mervén magát, — igen kicsinyre néha,
Fölötte nagyra, többször. — *Tenmagad'*
Csak másban ismered meg. A világ
S élet tanít meg arra, hogy mi vagy.

GOETHE.

369.

Alig létezik oly bölcs, oly felemelkedett emberi lény, ki lassanként magát túl ne becsülné s ekkép nyavalygó állapot felé ne hajlanék, ha mindig vagy legalább rendszerint oly egyedekkel van érintkezésben, kik lelkileg nagyon alatta állanak. A legszerényebb kedély is ez által természet szerint lassankint türelmetlenné válik; mert mindig vagy olyat gördít ellene az őt környező kiséret,

minek semmi alapja, vagy mit Pythagoráskint egy pillanat alatt feloldani bir.

SZÉCHENYI.

370.

Tegyen kiki jót s műveljen derekast, mennyire ereje engedi. Magát felsőbb sors által kiválasztott különös lénynek, reformátornak, új Mohammednek tartani — legnevetesegebb, tagadni nem lehet; de nem kevésbé szomorú, magában s maga erejében semmit se bízni, s mindenütt mást állítani maga helyibe.

SZÉCHENYI.

371.

A túlzott szerénységnek épen úgy meg vannak veszélyei, mint az önhittségnek. Valamint erőnk túlbecsülése minket tehetetlenségre kárhoztat, szintúgy az abban való bizodalom hiánya megfoszt bennünket annak használatától. A valódi bölcsesség azon alapszik, hogy kellőleg felismerve erőnket, ennek határain belül maradjunk.

ROUSSEAU.

372.

Bizodalom a talizmán, mely nélkül nagygyá vagy boldoggá senki sem lett a világon; mindenek előtt bizodalom minmagunkhoz, mert bármi kedvező körülmények között is senki sem érte el azt, mire önmagát képtelennek tartja.

EÖTVÖS.

373.

A gyanú olyan, mint a házőrző kuvasz: a kít futni lát, utána szalad és lehúzza.

JÓKAI.

374.

A bizalom egy makacs virág,
Nehéz nevelni s egy fuvás
Előli.

GUZMICS.

375.

A hol a bizalom hiányzik, ott a szerelem koszorújának
hiányzik legszebb virága.

GOETHE.

376.

Kinek szívébe könnyen fér a gyanu, annak sorsa sokkal
veszedelmesebb s szánásra méltóbb, mint azé, ki a bizo-
dalomnak áldozatává lett; míg bízunk a más erényeiben,
jele, hogy az erény magvait még szíveinkben hordozzuk.

KÖLCSEY.

Országos Széchényi Könyvtár

377.

A hizelgés soha sem nagy lelkek szüleménye; tulajdona
az a kicsiny szellemeknek, kik azon vannak, hogy még
szűkebbre zsugorodván össze, könnyebben férhessenek
ama gőzkör nyitjába, melynek központja felé irányul
vonzalmuk.

BALZAC.

VII.

HÍRNÉV. DICSŐSÉG.
NAGYRAVÁGYÁS.

Országos Széchényi Könyvtár

Mi hát az a hír, a költőnek híre,
 Hogy annyi a bolondja és irigye?
 Van-e, van-e ki nem sóvárg utána?
 Van-e, van-e kinek az nem bálványa?
 S méltán! a hír fönséges terebély fa,
 Királyi széknél pompásabb árnyéka,
 Zöld ágait ki századokra nyújtja,
 Rontó enyészet, vész nem fog ki rajta;
 S hozzá magzatjai a késő világnak
 Zarándokolni áhitattal járnak.
 Oh szép, oh szép a hír borostyánfája!
 Nem is csoda, ha hervadás nem bántja,
 Hiszen tövét a meggyilkolt boldogság
 Kiontott vére és könyűi mossák.

PETŐFI.

Jaj annak, ki abban bízik, hogy felejtetni nem fog! ha
 bizodalmit nemzetben helyezé, melynek életét áldozta,
 vagy egyesben, kit szeretett; mindegy, ő csalódní fog, —
 nem sokáig emlékezik az ember. Irják márványra nevét,
 vagy ültessenek virágokat sírjára emlékül; évek lemossák
 nevét a kőről is, s a jövő tavaszkor az ápolatlan virágok-
 ból nem maradt talán egy is nyughelye fölött. A sírdomb

idővel lesülyed, a sírbolt betelik, s hosszabb vagy rövidebb felejtetés, ez sorsa mindenikünknek.

EÖTVÖS.

380.

A név, sok-sok századba nyúlva be:
Hógömb, mely minden új pehely alatt
Magasbra nő s terjeng haladva; de
Legyen bár oly nagy, bár oly óriás
Mint bérczorom: hideg hó, semmi más.
És így a nagy név pusztá hang csupán
S a becsvágy tűnő délibábot űz...

BYRON (ÁBRÁNYI E.).

381.

Mi zengi túl a bérczeket,
Mi éli túl az éveket?
Minek nem sírja a jövő,
Mert az idővel egyre nő?
— A hír, a hír, a hír.

ERDÉLYI JÁNOS.

382.

A jó hír olyan, mint a tőke; ki egyszer megszerezte magának, később kamataiból él, sőt ha egy kis ügyességgel bír, háromszor annyit kap hitelre, mint tőkéje valaha ért, csak mivel az egész világ gazdagnak hiszi.

EÖTVÖS.

383.

Ki pénzem ellopá : rongyot lopott,
Valami semmit ; az enyim vala
És most övé s még száz kézen foroghat.
De a ki jó hirem rabolja el,
Ő maga azzal meg nem gazdagul,
És koldussá tesz engem.

SHAKESPEARE.

384.

Dicsőség ! komoly, rejtélyes szó ; mily Isten, vagy
ördög adá neked a hatalmat, melyet lelkeink fölött gya-
korolsz ? miért dobog a szív örömtelen képed előtt ? Hal-
hatatlanságot ígérsz ? De hát oly édes fenmaradni e vilá-
gon, hol csak szenvedénk ? oly bájos tovább élni az
emberek emlékében, azok között, kiknél szerelmet nem
kerestünk s nem találtunk, kik üldözének s kiket mi
megveténk ? oly fönséges-e, nyomot hagyni e szegény
világ sarában, nyomot, hogy az utánunk jövő eltéveszsze
szerencsáját, mint minmagunk ? Nézz ki ablakodon ; nézd
az átmenőket mind egyenkint : a fáradt munkást, ki
mezejéről haza tér, a cifra uracsot gondatlan arczával, az
örömleányt, ki keresete után jár, s utána a tudóst, ki
tudatlanságát rendbe szedve, bohóczok csudájává vált, --
s vajjon, ha mindezek nevedet tudják, ha mindezek élted-
nek első pillanatától az utolsóig ismerik tetteidet : bol-
dogabb volnál-e azért ? S más-e hát a dicsőség ? szerez-
hetnek-e mást legfenségesebb tetteid, mint ezt ? egy nevet
a sír után, egy szóval többet az emberi nem szókönyvé-
ben, s ez készli dobogásra szívedet ? — ezért fáradsz
s áldozol ? ezért mondasz le élted kellemeiről, szíved leg-

szentebb érzelmiről? Mintha az emberpor, melyet megvetél, aranynyá válnék, ha halomra gyűjtetik; mintha hét város, mely, mint Homer halála után születésed fölött harczra kél, fölérne egy szívvel, melyet életedben tiednek nevezhetél.

EÖTVÖS.

385.

Mi a dicsőség?... Tündöklő szivárvány,
A napnak könyekben megtört sugára.

PETŐFI.

386.

A dicsőség legédesebb részét nem a dicsőített maga, hanem azok élvezik, kik hozzá közel állanak; ők nem gyanítják, hogy a magasztalások nagy része nem érdemelt.

EÖTVÖS.

Országos Széchényi Könyvtár

387.

A jelent könnyű megcsalni, a jövődöt soha. Tág torok, jó tüdő tiszteletre kiáltozza az élőket, de ha elnémul ez, csak tettek maradnak birói latra.

KISFALUDY KÁROLY.

388.

A fiatalságnak szép napjai, a gyönyörű kor.
Hirtelen illan, mint felhők sebes árnya lavasszal:
De az erőseknek nagy tettei a siető kor
Kellemivel nem romlanak el, szép déli sugárral
Hintvén szüntelenül a jó maradékra virágot.

VÖRÖSMARTY.

389.

A fellobbanó lelkesedés, hatalmas csillogó vonásokat
véshet a történelem gránit lapjára; de maradandó sikerre
csak az ernyedni nem tudó kitartás vezet.

KOSSUTH.

390.

Hírt és dicsőséget vadászni, hiúság. A való nagyságnak
épen úgy következése a dicsőség: mint jámbor életnek
a becsület; keresés nélkül jön mindegyik.

KÖLCSEY.

391.

S ha dicsőséget szerzel, nagy nevet?
Veled hal meg s a föld alá viszed,
Vagy, mint hű eb, kísér ki sírodig,
S ott őrzi azt egy pár kis századig,
S előbb-utóbb éhen-szomjan vesz el.
Kevély ember, miben kevélykedel?

PETŐFI.

392.

Mi a dicsőség; — tollal karmolászni,
S beírni sebtén ívpapírokat,
Küzdő inakkal oly bércezsúcsra mászni,
Mely jéggel, fagygyal és köddel fogad.
Ezért dalol bárd, hős rohan csatázni,
Ez szül orátort és tudóst, sokat,
S mi éli túl, ha már a teste por?
Egy név, egy rossz kép s egy ocsmány szobor.

BYRON (ÁBRÁNYI E.).

393.

Mit ér fejednek a borostyán,
 Ha már kihullt vagy ősz hajad?
 Mi haszna, hogyha emlegetnek,
 Ha már pihensz a föld alatt?
 Szerető szívek hő verése
 Hideg dicsőséggel fölér
 És illatosb a szeretetnek
 Virága, mint minden babér.

REVICZKY GYULA.

394.

Higyetek nekem, ti a kik
 Fáradoztok kincsekér';
 A föld minden gyémántjánál
 Egy pár szép szem többet ér;
 S higyetek ti, kiknek lelke
 Hír-dicsőségért a vér
 Vagy virasztás ösvényén megy:
 Egész babérerdőnél egy
 Rózsabimbó többet ér.

PETŐFI.

395.

Füst a dicsőség, zöltség a babér,
 Egyetlenegy csók százszor többet ér.

IGNOTUS.

396.

Hamar leomlik a dicsőség;
 — Fáklyája véres fényivel,

E szobrot, az irígy gyűlölség
Csak sírok ormán tűri el.

HUGO VIKTOR.

397.

Tudjátok, mi a dicsőség?
Az meredek egy sziklaszál.
Fölvérzi annak lábait,
Ki szirtjeivel szembeszál.
Hiréről zeng a nagy világ,
Ki küzdve reá följutott:
A fennen álló érzi csak,
Hogy élte bús és elhagyott.

RÓNAY ISTVÁN.

398.

Hányszor megállunk a Heraklesz-úton:
Küzdésre készlet dicsvágy s büszke ész,
De a szív csendes nyugalom után von,
Pázsitra, gyepre, a szem vágyva néz;
Lelkünk röpülne, túl minden határon,
De bágyad a test, és ólom-nehéz.

ARANY LÁSZLÓ.

399.

Sokan a nagy ember külsejét mesterséggel teszik magokévá: mint coquette a szerelmesét; s azt hiszik, ez úton dicsőségre juthatnak. De ha van ál-nagyság, van ál-dicsőség is; s amannak kísérője csak ez lehet.

KÖLCSEY.

400.

Valamint a pénzt nem csak szerezni kell, hanem olykép is kamatoztatni, hogy a folytonos kiadások — nemcsak a szükségesek, hanem a tisztesebbek is — fedeztessenek: úgy a dicsőséget szerezni is kell és kamatra is adni. Socrates ugyan helyesen mondja, hogy az a dicsőséghez legközelebb eső és mintegy megkurtított út, ha mindenikünk arra törekszik, hogy az legyen valósággal, kinek tartatni akar. Ha vannak, kik színlés, hivságos képmutatás, s nemcsak hazug beszéd, hanem hazug arcz által is állandó dicsőségre vélnek szert tehetni, roppantul csalódnak. A való dicsőség gyökereket ver és sarjadékokat hajt: minden, a mi mesterkélt, virág gyanánt hamar hull le; a mi színlésen alapul, nem lehet tartós.

CICERO.

401.

Valamint a szerencsétlenség alatt pulyán roskad össze a halandó: úgy a hatalomnak, dicsőségnek és boldogságnak gyémánt szárnyait sem bírják el gyöngé vállai.

NAGY IGNÁCZ.

402.

Becsület, hiú és üres képzelet!
Érdem nélkül nyerjük gyakran,
Érdemtelenül veszthetjük is el.

SHAKESPEARE.

403.

Mindazon érzések közt, melyek lelkünkön zsarnokoskodnak, nincs vészhozóbb azokra nézve, kik befolyását

érezik, nincs az emberséggel szemben ellenségesebb irányú, nincs a világ nyugalma nézve végzetesebb, mint a zabolátlan nagyravágás, mint a *hamis* dicsőség utáni túlzott epekedés.

II. FRIGYES.

404.

— Köztapasztalás szerint alázat
Az ifju nagyravágás lépcsője,
A melyhez arczczal áll a felmenő ;
De hátat fordít vég fokára jutva
A lajtorjának, fellegekbe néz,
Megvetve, melyen feljutott az aljas
Lépcsőt . . .

SHAKESPEARE.

405.

Van a léleknek egy erős szava,
A nagyravágó. A rabszolgában alszik,
Vagy szűk körében bűnné aljasul.
De vérével táplálván a szabadság,
Nagygyá növeszti, mint polgárerényt.
Ez költ életre minden szép s nagyot,
De hogyha túlerős, anyjára tör,
S küzd véle.

MADÁCH.

406.

A szívbe, bárminő kicsi,
Óriási vágyak férnek,
S minden tücsök magát hiszi
A világ közepének.

GREGUSS ÁGOST.

407.

Gőgös tribun, ki állsz a forumon,
Megrikató pathoszsza! ajkadon,
Ha önzésből vadászod nép kegyét,
Más nem vagy, mint hitvány udvarcseléd.
Ha mint irónak pályád legfőbb vágya
Lapodnak mentül több praenumeransa,
És nem sugalmán szived- és eszednek:
És szája ízén irsz a nagy tömegnek,
Hogyan hiszed függetlennek magad'?
Te is csak bérbe adtad tolladat.
Ha hiúságból kapsz a tapsokon,
Miért nevelsz a rang-kórságoson,
Ki egy kis fényért önbecsét felejt
S elvét, hitét örömmel porba ejti?
Ha néma vagy, hol szólnod kellene,
Vagy a fehér, rámondod, fekete,
Mivel kiméled népszerű magad':
Az mindenütt csak gyávaság marad.
Ha küzdve tünni még meg nem tanultál,
S kivívni gyorsan és mindent akarnál,
Tüzzel-vassal, köny- és vérrel teli,
A cél az eszközt meg-megszenteli;
Vagy sértve hiven fönséges személyed',
Boszúra indít ádáz szenvedélyed,
De mást hirdetsz, szabadságot, hazát,
Ámítva könnyen jámborok hadát:
Dicsérjék bár erélyed' és eszed',
A zsarnoktól tanultál szerepet.

GYULAI PÁL.

VIII.

BOLDOGSÁG. ÖRÖM.
MEGELÉGEDETTSÉG. FÁJDALOM.

Országos Széchényi Könyvtár

408.

Mi a boldogság?

Az emberek száz meg száz félét hittek annak lenni; s mind az nem egyéb eszköznel, mi által azt elérhetni reméllék vala; s elérni még sem tudhatak.

KÖLCSEY.

409.

Boldogság nem pillanatnyi gyönyör érzelme. Pillanatnyi gyönyört érezhet a hijában élő, a gonosz is; de a boldogságra önértésből eredt léleknyugalom kívántatik.

KÖLCSEY.

410.

A jövődő nem tudása e világon, boldogság.

BESSENYEI GYÖRGY.

411.

A mit boldogságnak neveznek, annak létezését sokan talán csak azért hiszik oly makacsul, a miért hiszi némely czímerkészítő a griffmadarat — mert már sokszor le-rajzolta.

KEMÉNY.

412.

Mi az, mi embert boldoggá tehetne?

Kincs? hír? gyönyör? Legyen bár mint özőn,

A telhetetlen elmerülhet benne,
 S nem fogja tudni, hogy van szívöröm.
 Kinek virág kell, nem hord rózsaberket;
 A látni vágyó napba nem tekint;
 Kéjt vesz, ki sok kéjt szórakozva kerget:
 Csak a szerénynek nem hoz vágya kint.
 Ki szívben jó, ki lélekben nemes volt,
 Ki életszomját el nem égeté,
 Kit gög, mohó vágy s fény el nem varázsolt,
 Földön honát csak olyan lelheté.
 Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába:
 Egész világ nem a mi birtokunk;
 A mennyit a szív felfoghat magába,
 Sajátunknak csak annyit mondhatunk.

VÖRÖSMARTY.

413.

Igaz boldogságot sohsem ad a jelen —
 Lankaszt az egyforma szerencsének napja —
 Szívünk üdvösségét soha az elért czél,
 Hanem fényes jövőnk képzelése adja!

TÓTH KÁLMÁN.

414.

Az ember mindig boldogság után fáradozott; sok jót s hasznost talált e küzködésben, de, mint az alchimista, soha nem azt, mit keresett. — Mindazoknak, kik éltek, a szerencse mindig csak remény vala, vagy emlékezet, s minden nemzet paradicsomot vagy Hesperiót bír multjában, s egy mennyországot, vagy elysiumot a jövőben, de egyik sem érte el.

EÖTVÖS.

415.

Légy boldogabb mint én! — de ne keresd fiam
A boldogságot úgy mint szokták annyian:
Tündöklő semmiért,
Mint hír, méltóság, kincs, lelkednek nyugalmat
Soha be ne cseréld!

TOMPA.

416.

Ki azt, miért egész életén küzködött, eléré, még nem
boldog azért; ki tudja, mennyi változhatott a küzködés
között? s nem nyeri-e végre csak vágyainak töredékeit
harcza után? Ki tudja, nem mélyebb sebet hoz-e magával,
midőn céljához ér, mint hogy diadalán még örülhetne?
Oh habár sokszor ismeri szívünk azt, mi nélkül boldog-
nak lennie nem lehet, ki a kezes, hogy, ha elérte, azzá
leend, s hogy nem fog vágyódva visszatekinteni azon
napokra, melyekben legalább még egy kívánata vala!

EÖTVÖS.

417.

Jaj annak, kinek szíve csak egy lárgyban keresi egész
boldogságát. Lelke csak egy ponton sérthető, s ez egyen
kívül, mint Achilles, biztos a sors csapásai ellen; de ha
itt sértetett, sebe halálos.

EÖTVÖS.

418.

Hogy boldognak érezzük magunkat, szükség, hogy
minden összhangban legyen körülöttünk, hogy sehol fáj-
dalom ne lépjen előnkbe, sehol még csak érzéketlenség

se ; mert miként a rózsza, úgy a szív is, mennyivel inkább nyílik virágzás közt, annyival könnyebben vesztí leveleit a legkisebb érintésnél.

EÖTVÖS.

419.

A pókháló legvékonyabb szála vastag kötél azon finom kötélekhez képest, mely az embert a földi boldogsággal összeköti ; ketté szakad ez a légnek legkisebb lendületére.

YOUNG.

420.

A ki a czélt, melyet magának kitűzött, szemmel tartva, magát hozzá minden perczen közelíteni érzi s azt végre elérheti, — az boldog.

EÖTVÖS.

Országos Széchényi Könyvtár

421.

Ah, mért kell a boldogságban
Öntudatlan érezni :
Hogy azt egy szempillantásban
El is lehet veszteni ?

TOMPA.

422.

Ha egyebet nem kívánunk, mint további fenmaradását azon állapotnak, melyben vagyunk, ez bizonyos jele annak, hogy abban boldognak érezzük magunkat.

ROUSSEAU.

423.

A boldogság megszerzésére szorgalom kell és türelem, megtartásához pedig mérséklés és óvatosság. Lassan és lépésenkint megyünk fel a lépcsőn, de egy pillanatban leeshetünk róla és tele sebbel és fájdalommal érjük a földet.

HEBBEL.

424.

Jó, ha kebled rejtekében
Egy eltitkolt vágy van ébren,
S azt hiszed: ha majd betellett,
Boldogságba' fürdik lelked.

S jó, hogy azt az égnek alyja
Teljesülés nélkül hagyja;
Boldogságod' el nem érnéd,
S többé, hajh! nem is remélnéd!

RÜCKERT (RADÓ).

425.

Az emberi szívnek boldogítóbb érzete nincs, mint boldogságot látni, melynek alkotói mi vagyunk.

EÖTVÖS.

426.

A legnagyobb boldogság is unalmas teher, ha azt más-sal nem közölhetjük.

KÁRMÁN JÓZSEF.

427.

Egészen boldog nagy ember nem lehet.

JÓSIKA.

428.

Attól vagyon, hogy soha az ember nem lehet boldoggá, mert soha sem becsüli a maga állapotát, se azt a mit bír, hanem a mit nem bírhat. A bizonytalanért a bizonyost semminek sem tartja és a nagy nyughatatlan nagyra-vágyó elme mindenkor arra ingerli, hogy jobban volna ott, a hol nincsen.

MIKES.

429.

Kinek a sors eleget adott, hogy vele polgári állásához képest még képzelt szükségeit is pótolhassa, s nem annyit, hogy több után vágyódnia nem lehetne, s kinek ez irigyletre méltó helyzethez az ég oly lelket adott, melynek vágyai nem fellengzők, oly szívet, melynek érzelmei szenvedélyesekké nem válnak, — szóval, középszerűséget jellemében s lelkületében, minő helyzetéhez illik: azt méltán mondhatjuk boldognak.

EÖTVÖS.

430.

Isten olyannak alkotá az emberi szívet, hogy az *állandó megelégedését* ne az élvezetben, hanem csak a törekvésben találja. Nem egyedül mindennapi kenyerét, de a szerencsét is csak homloka izzadságával keresheti az ember. Mint a felhők, melyeknek csudálatos formáin, s a nap sugáraiban ragyogó szélein gyönyörködünk: ilyen többnyire minden, mi után vágyódunk, szép, de csak a távolban. Nem a mit ád, de az, a mit ígér, teszi gazdaggá az életet.

EÖTVÖS.

431.

Különös dolog az életben, hogy, ha az ember nem is gondol *boldogságra vagy boldogtalanságra*, hanem csak a kötelesség szigorú, magát nem kimélő teljesítésére, a boldogság magától beköszön, nélkülöző, fáradságos életmód mellett is.

HUMBOLDT VILMOS.

432.

Ez életben, hol annyiszor csalódunk, nem jó hajónkat egy horgonyra bízunk; nem jó egész boldogságunkat egy, bármi fenséges tárgyba vagy személybe helyezni. — Mint a dús nem egy helyre teszi pénzét, sőt külföldbe küldi néha vagyonának egy részét, hogy itt megfosztva, legalább mindig valamie maradjon, mi tovább kamatoz: ilyen legyen az ember; mennyivel több kártyákra teszi szíve kincsét, annyiival biztosabb, hogy mindenét elveszíteni nem fogja.

EÖTVÖS.

433.

A boldogságért születünk s nélküle halunk meg:

Miért van ez? Árnyékát üzve, előle futunk.

SZENTMIKLÓSSY ALAJOS.

434.

A korlátoltságban soha sincs meg az igazi boldogság, mert a boldogság öntudata hiányzik ott.

HOCK JÁNOS.

435.

Nem siralomvölgy e föld kies vidéke.
 Ki nem táplál reményt vagy szép emléket?
 Ki nem mondá, bár egyszer életébe :
 Boldog vagyok, oh szép vagy, szép vagy élet !

Emlékezzünk, ha megszűntünk remélni,
 S reméljünk újra, hogyha fáj a múlt,
 Sejtelmem súgja : csak az tudhat élni.
 Ki érezvén, szenvedni megtanúlt.

GYULAI PÁL.

436.

Nyugtalanság nélkül csak azt élvezzük, a mit szenvedés
 nélkül veszthetünk el ; és ha a boldogság csak a bölcs
 tulajdona, ez csak onnan van, mert ő az, a kitől legkeve-
 sebbet rabolhat el a szerencse.

ROUSSEAU.

437.

A mesterség : boldog lenni,
 Igen könnyű, de ritka ;
 Nem kell azért messze menni,
 Bennünk vagyon a titka.

KISFALUDY SÁNDOR.

438.

Higy nekem, e szó : boldogság, egyike a legbizonytala-
 nabb, s legszűkebb értelmű kifejezéseknek ; s ki boldog-
 ságot vadász, árnyékol vadász. Teljesített kötelesség s
 nemes törekvések önérzése küzdés s bánat közt is nyu-

galmat tenyészt; s ha e nyugalommal, boldogság cím alatt, megelégszel: annak megnyerése szép, jó s erős léleknek keresés nélkül, csupán tettei következtében bizonyos.

KÖLCSEY.

439.

Egy darab száraz kenyér, melyet a koldus asszony gyermekével oszt, egész mennyországot zárhat magába; minden dolognak érdeke csak helyzetünktől függ, mely képzetünket határozza, s a szerencse végre nem más, mint az, mit annak gondolunk.

EÖTVÖS.

440.

Mint az alchimista a leggazdagabb aranyeret miveletlen hagyná, s retortái előtt tovább fárad lehetetlen mesterségében: így bánunk a szerencsével mi; előttünk fekszik, de alkotni, nem keresni akarjuk — s elvesztjük.

EÖTVÖS.

441.

A nagyonis boldog és a nagyonis boldogtalan emberek egyformán hajlanak a keményszívűségre.

MONTESQUIEU.

442.

A boldogságot, egyedüli tárgyát
Minden halandó esdeklésinek,
Nem szerzi meg se minekünk, se másnak
Akármilyen gond, virasztás, vész s veríték.

LEOPARDI.

443.

Vágytál; vágyaidat koszorúzá ritka szerencse.

Mért nem vagy boldog? Mert csak a vágyban az üdv!

GREGUSS ÁGOST.

444.

Csak méhként izleld mézét e gyenge virágnak.

Mert ha mohó vágygyal rája rohansz, előlöd.

SZENTMIKLÓSSY ALAJOS.

445.

Melyet vadászunk szívszakadva

Felhők fölött s a föld alatt,

A boldogság valódi magva

Nem több: egy röpke pillanat.

Mint századév csoda virága

Csak lassan, titkon, lopva kél.

Feslik s már ott csügg száraz ága.

Hervadt s még rá sem ismerél.

DÓCZI LAJOS.

446.

Ilyen az életöröm: míg sejtjük, eget mosolyog le:

Bírni alig kezdjük, bája enyészten enyész.

KISFALUDY KÁROLY.

447.

Nem kér chinai pamlagot

Sem márvány palotát a megelégedés,

Többször múlatoz a szegény

Földműves küszöbén s durva daróczaín

Mint a dáma kigyöngyözött
Keblén s ambroziás mellpatyolatjain.

BERZSENYI.

448.

Ne csodálkozzék senki, ha e században, hol anyagi kényelmeink annyira növekedtek, mégis oly kevés megelégedett embert találni; s hogy míg az emberi nem diadalmasan terül e föld fölött, s egyes ágaival magasabbra emelkedett, mint ősei álmodhaták, mégis oly kevés zöld, oly ritka viruló levélre akad; a hit eltűnt az emberek között, s nélküle nincs élet.

EÖTVÖS.

449.

A megelégedés alakjait királyfitól a legalacsonyabb születésű nyomorúttig a lehető legnagyobb lelki függetlenségre állítom. S ha van férfihoz illő s méltó foglalatosság, az bizonyynyal nem mindennapi kised örömeink vadászata, s nem azon felszínségek hajhászata, melyek köntösinkre paszomántot, hozzánk szóló levelinkre hosszabb czímzetet tűznek stb., hanem lelkünk *függetlenítésére* irányzó törekedésünk.

SZÉCHENYI.

450.

Bár nem oly gazdag mezeim határa,
Mint Tarentum vagy gyönyörű Larissa,
S nem ragyog szentelt ligetek homályin
Tíberi forrás:

Van kies szőlőm, van arany kalászsza!
 Biztató földem: szeretet, szabadság
 Lakja hajlékom. Kegyes istenimtől
 Kérjek-e többet?

Vessen a végzet valamerre tetszik,
 Csak nehéz szükség ne zavarja kedvem:
 Mindenütt boldog megelégedéssel
 Nézek az égre!

BERZSENYI.

451.

Mi más vón' az öröm, mint *örömet* szerezni?

BYRON.

452.

Ha az öröm tűnékeny is, mégis hosszú remény előzi
 meg és még hosszabb emlékezés követi.

JEAN PAUL.

453.

Ha az ember mosolyog, s még sokkal inkább ha nevet:
 hozzátesz valamit arasnyi életéhez.

STERNE.

454.

Öröm, mi vagy te? Tűnő percz varázsa.
 Már haldokolsz, habár alig születél,
 De nincs oly kéz, mely sirod úgy megássa,
 Hogy föl ne támadj egy sugárka fénynél.
 De mégis van. — Örökre eltemetnek

A gőg, telhetlen vágy és gyűlölet.
Avagy ha jössz, mint kísértet jelensz meg,
Hogy elgyötörd az élentunt szívet.

GYULAI PÁL.

455.

Kél és száll a szív viharja
Mint a tenger vésze ;
Fájdalom a boldogságnak
Egyik alkatrésze ;
Az örömnök levegőjét
Megtisztítja bánat,
A kizajlott búfelhőkön
Szép szivárvány támad.

ARANY.

456.

Szüntelen szerencse tartósan felhőtlen nyárhoz hasonlít, mely utoljára tompító hevével ellankaszt. Szenvedés az életben olyan, mint vészes éjszaka, mi után az eleve-nítő reggel mosolyogva virrad fel. Mint gőzkörünk a szél-től, úgy tisztúlnak indulataink a balsorsban ; mint virág-kehelyben a keresztülfutott zápor cseppei, úgy ragyognak arczainkon a bú könnyei, s általok a belső élet gazda-gabban tenyész.

KÖLCSEY.

457.

Csak az, ki maga is boldogtalan volt, kit gondok suj-tanak s a ki a jólét szükségét érezte, csak az tud szen-vedni a szenvedőkkel s gyámolítani a gyámoltalanokat, —

azért a szerencsétlenség sokszor valódi szerencse az emberekre nézve.

HUGO KÁROLY.

458.

Oh, lélek gyásza, szenvedése,
Nem adlak örömért cserébe.
A nevetőknél boldogabb talán.
Ki szomorú tud lenni igazán.

Oh, a ki megtisztulni óhajt,
Nem szaporítja a bohó fajt.
A tréfálót Isten nem érti meg.
Imát az égbe csak sohaj vihet.

REVICZKY GYULA.

Országos Szépi Könyvtár

459.

A szenvedő néz messze part felé :
Néz : hol derülne süllyedő világa ?
Hol enyhül a seb, melyet sorsa vága ?
Mi érező szívét kínnal telé.

Oh hányszor véli már hogy föllelé !
De a reményfok, melyre bízva hága,
Homokhant, szétomol, s várt boldogsága
El-eltüntén kétség szakad belé.

S mit fenn a fénytetőn nem nyerhete.
Alant megadja egy kis part homálya,
S vég csendre száll a vész-környezte pálya.

A fülmilének esti zengzete
Gyöngén reszket le a mély szűnyadóra,
De ő nem ébred semmi földi szóra.

KISFALUDY KÁROLY.

460.

Mindig a szerencsétlenek részén van a hiba: hibájok, hogy szerencsétlenek, hogy azt meg is mondják, hogy rászorultak másokra, és hogy másoknak nem lehetnek szolgálatot.

MIRABEAU.

461.

Szakadatlan boldogság az emberiség tiszta érzelmeit kifejezni nem hagyja. *Balsors* érezteti velünk, hogy emberek vagyunk, s önfájdalmainkban tanuljuk tisztelni a szerencsétlent; önfájdalmainkban ismerjük meg a nemesített vonást, mit a tiszta lelkű szenvedő arcán keserv és küzdés nyomul hagytnak. Ezért áll a szenvedő oly közel embertársaihoz; ezért ad és vesz viszonzérmek közt szánó keblet és vigasztalást; ezért talál részvevőket kínaiban és részvevőket örömeiben, ha bújja szétoszolván, a felette tisztuló égre szemét bánat könnyei nélkül emelheti.

KÖLCSEY.

462.

Szerencsés történetek felvirágoztathatják, dicsőségre emelhetik a nemzetet; de a balsors csapásaiból is eredhetnek magas érzelmek. Szerencse hiuvá is teszen, szerencsétlenség, ha nem közleket ért, magába szállást, ön-

ismerést, erő kifejlést hoz magával. Hányszor nem szült a veszteség hasonló lelkesedést a legragyogóbb győzelemhez! Minden esetre, a fájdalom keresztül-röpülése gyötrelmes ugyan: de szelid, emberi érzelmeket többször támaszt, mint a gyönyör hosszú folyama. Iskola az, melybe az istenség nem mindig haragjából vezet bennünket.

KÖLCSEY.

463.

A szerencsétlenség az a súlyteher, mely minket az élet nagy tengerén egyensúlyban tart akkor, mikor a szerencse javaiból már nincs mit magunkkal vinnünk.

BÖRNE.

464.

Az emberek dolgának árja van,
Mely habdagálylyal boldogságra visz;
De elmulasztva, teljes életök
Nyomorban, s zátanyok közt zárva teng.

SHAKESPEARE.

465.

Adj örömet s adj bajt mellé, nagy Juppiter! egyet
A kettő közzül bírni csak isteneké.
Ez nyujtson főbb ízt gyakor ingerlésivel annak,
És mikor ez verdes, az szelidítse dühét.
Az boldogtalan, a kit az egyike véve sajátúl;
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

KAZINCZY.

466.

Könnyelmű víg lány a szerencse,
Nem ül sokáig egy helyen,
Csak homlokon csókol sietve,
S tovább lebeg, fut hirtelen.
Baj asszonyosság, ellenkezőleg,
Szívéhez szorít tégedet,
Világért sem siet el tőled,
Ágyadhoz ül és kötöget.

HEINE.

467.

Ember! önző vágy vezérel.
Bánatával, örömével
Ezt az undok, szép világot
Sorsodon át nézve látod;
Hogyha gondok elcsigáznak:
A világot éri vádád,
S ha örökre gyúl szived:
Nincs e földnél semmi szebb.

Ragyoghat a nap az égen:
Te sötétben, feketében
Látsz mindent, ha bánatod van;
Míg, ha kedved lánggra lobban,
Minden érted van teremtvé;
Télen is jársz rózsakertbe,
A nap is csak rád ragyog,
S kik itt laknak: angyalok.

REVICZKY GYULA.

468.

Tükör a lélek, melynek lapja mégis
 Egy képet más-más rajzban s színben ad:
 Roncsolt tükörben szaggatott az ég is.
 Epés lélekben sárga a világ.

ENDRŐDI.

469.

Könnyű a boldog, a kényelmesen élő embernek okoskodni; de az elszégyelné magát, ha tudná, mily kiállhatatlanná válik a szenvedőnek!

GOETHE.

470.

Vajmi gyöngé és boldogtalan teremtmények vagyunk mi emberek! Mindig mi magunk szerezzük magunknak szenvedéseinket. Miért panaszkodunk arról, a mit rossz emberektől kell tűrnünk, ha még a jók is gyötrik egymást?

ROUSSEAU.

471.

A hajó, melyet a vész szirtre vetett, fennúszhatik még egy ideig a lecsillapult tengeren, de ne gondold azért, hogy tovább folytathassa útját; árbocza eltört, vitorlái szétszakadtak, s míg körülötte a vízróna nyugodtan terjed el, ő helyreállíthatlan sebében mélyebbre süllyed; ha az elszáradt fát zölden foná is körül a babér, virulást hazudva ágain, életereje mégis elfogyott s ő nem fog virulni; a leesett lidércz éghet még a földön is, de nem emelkedik többé: s így a szív.

EÖTVÖS.

472.

Oh, nem az a bú halálos,
Mely a dalban szárnyra kél,
Nem löri a szívet széjjel
A kiáltó szenvedély.

Mire másnál panaszt tenni,
Írt keresni nem lehet:
Az a seb öl, mit az ember
Magától is rejteget.

INCZÉDY LÁSZLÓ.

473.

Szerencséjére az ember csak bizonyos fokig képes a szerencsétlenség felfogására; a mi azon a fokon túl van, az az embert vagy megsemmisíti, vagy közönyösségben hagyja. Vannak oly viszonyok, melyekben félelem s remény egygyé olvadnak, egymást megszüntelik s tompa érzéketlenségben elenyésznek.

GOETHE.

474.

Küzködés és nélkülözés nélkül nincs emberi élet; megvannak azok a legboldogabban is; mert épen a valódi szerencsét mindegyik csak az által alapítja magának, hogy érzelmeit függetlenekké teszi a végzettől.

HUMBOLDT.

475.

Az úgynevezett művelt világ számúzi kebeléből a szerencsétleneket, épen úgy, mint az erős, egészséges ember valamely kóranyagot kiűz testéből.

BALZAC.

476.

A szerencsétlenségnek nincsenek ismerősei.

JÓKAI.

477.

Vigyázz, ha balsors téged üzőbe vett,
Hogy jól megőrizd lelki nyugalmadat.
És meg ne szédítsen szerencséd,
Hogyha örökre derít kegyével.

Ugyis halál vár rád, ha szomorkodol;
Ugyis, ha bársony pázsitokon heversz
És a Falernum legjavából
Töltözöl ünnepi víg napokban.

HORATIUS (BARNA).

478.

Búdban ne kétkedj, hogy megéred a
Napot, mely azt derűre váltja föl.
Gyakran fuvallt a vész s utána mindjárt
Lágy illatok tölték a levegőt;
Gyakran setét felhő boronga, és
Elszállt előbb mint fölszakadhatott
Vész-terhű öble. Sok füstből soha
Nem gyúla láng. Légy hát nyugodt a baj közt.

Mert az idő csodát tesz s végtelen
A jó, mit istentől várhat szived!

HERDER.

479.

Kívánataink igen nagy része ez életben teljesedik
ugyan, csak hogy igen gyakran akkor áll be a teljesedés
ideje, midőn az, a mit egykor oly hőn kívántunk, előttünk
becsét már elvesztette.

480.

Naponként árvább egy reménynyel
S egy csalódással gazdagabb,
Szivünkben ekként fogy az élet,
Cseppenként így fogy, így apad.

S így lesz kietlen pusztaság, hol
Előbb virágos kert vala,
Hol úgy megdalolt, füttyörészelt
Az életkedvnek madara.

S lesz temető a szív, hol nyugszik
Annyi szép és ifjú halott,
Kiket az élet csak gyilkolni
De feledtetni nem tudott.

PETŐFINÉ SZENDREY JULIA.

481.

Oh, így van ez! Nagy vágyainkkal
Bejárjuk büszkén a világot;

A csalfa sors hiteget, biztat
 S bennünket mindennel kínálgat,
 De hű szivünk a bolyongásban
 Nem lát csupán egyetlen álmot
 S azzal, a kiről mindig álmodik,
 Soha, vagy már későn találkozik !

ENDRŐDI SÁNDOR.

482.

Hogy minden időben volt, van s lesz is panasz, természetes ; de igen különbözik a javítani kívánástól. Amaz magával, embertársaival, kormánynyal, egy szóval mindennel való elégedetlenségből foly, s többnyire alacsony haszonkeresés, vagy romlott sárepe nyavalyája. Emez pedig embertársaihoz, hazájához s a tökéleteshez vonzó szeretetből ered és szebb lelkek sajátja.

Országos Széchényi Könyvtár

SZÉCHENYI.

483.

Egy vén bohó egyszer panaszkodék :

«Az ember jajra, kínlódásra lett!»

S azóta ez — bocsássa meg az ég! —

Hiszékeny dörék jelmondása lett.

S mert mind hiszékeny s dőre a tömeg,

A föld csupa kesergők háza lett —

Az emberek látása oly rövid,

Fülük meg óriás-fül mása lett !

BODENSTEDT (RADÓ).

484.

A világgyűlölő haragját minden dőre tudja feljebb hevíteni; míg egy fokkal is alább szállítani, a bölcssek nehéz feladatai közé tartozik.

KEMÉNY.

485.

Jaj annak, kit szívének iránya vagy szerencsétlenség egyszer szomorú életnézethez vezettek; bármi kedvező körülményekbe állítsa is őt később végzete, öröme mégis megszűnt. Rejtélyes értelmű könyv a világ, bánatot találni minden lapon s vigasztalást; árnyékot vet minden fa, melyre a nap tiszta világa lesüt; méz tölti a virágkehelyt, de nem hiányzik keserősége; s ki egyszer a dolgoknak bús értelmét felfogá, az keseregni fog, bár merre forduljon; hisz a szív is, mint a könyv, minden érintésnél mindig csak a legolvasottabb helyen nyílik meg.

EÖTVÖS.

486.

A természet minden körülmények közt mindenkor boldogtalanokká tevén minket, vágyaink képzeletben egy jobb állapotot alkotnak meg, az által, hogy azon állapothoz, a melyben vagyunk, hozzá kötik azon állapotnak örömeit, a melyben nem vagyunk. És, ha elérnők ez örömöket, azért még nem lennénk boldogok, mivel ismét egy újabb állapotnak megfelelő egyéb vágyaink támadnának.

PASCAL.

487.

Nem törik a szenvedő szív
 Oly könnyen darabbá,
 Csak ellágyul, s az örömré
 Lesz fogékonyabbá;
 Mint egy lankadt földművesnek
 Pihenő lanyája:
 Kész boldogság lesz neki a
 Szenvedés hiánya.

ARANY.

488.

Ha szenvedett a fának ága,
 Még gonddal föl lehet üdíteni azt;
 Erőben érhet több tavaszt,
 S dúsan kihajt lombja s virága.
 De ha a villám vad haraggal
 A törzsök szívéen végig nyargal:
 Enyészet leng a fa felett,
 Soha sem hajt több levelet!

BYRON.

489.

Az apró gondok gyöngéddé tesznek; a nagyok kemény-
 szívűvé és szilajjá.

ANDRÉ CHÉNIER.

490.

Valamint a hajóknak legnagyobb része nem vihar és
 sziklák között vész el, hanem szép csendesen a szú és
 furókagyló által: úgy járunk szerencsénkkel is. Némely

apróságok körül-belől oly hatást gyakorolnak életünkre, mint a tyúkszemek. Kinevetnék az embert, ha ily semmi miatt komolyan panaszkodnék, s mégis ez oka talán, hogy egész életében egy óráig sem érzi egészen jól magát.

EÖTVÖS.

491.

Nagy, de rövid bántás nem sujtja le lelkemet; az fáj,
A mi kicsiny s lassún kínozt el, ah, az epeaszt!

KAZINCZY.

492.

Neked úgy látszik, mintha a fájdalmakat, melyeket szenvedsz, Isten csak a te számodra teremtetten volna, mintha felőlők másnak még csak fogalma sem lehetne. Ilyen az ember! átviszi büszkeségét keservei közé, ki akar válni embertársai közül, hacsak szenvedései által is; s a koldus hiúsággal mutatja szörnyű sebét, melynél mélyebbet meggyőződése szerint senki sem látott.

EÖTVÖS.

493.

Hideg a nap, borús még zordon,
Esik s a szél sikongat folyton;
Még kúszik inda roskatag falamra
De a levél hull minden szélrohamra —
Hideg a nap, borús még zordon.

Éltem hideg, borús még zordon,
Esik s a szél sikongat folyton;

Még lelkem öleli a roskadt multat,
De már remény-galyából egyre hullat,
S napom hideg, borús meg zordon.

Csitt, én szívem; hagyj fel a jajjal,
Mulik a köd, s kigyúl a hajnal.
Mindenkil érnek, a mik téged értek,
Van bús esője minden földi létnek,
S van napja, mely borús meg zordon.

LONGFELLOW (RADÓ).

494.

Hol nagyobb
Betegség fészkel, ott a kisebb alig
Érezhető.

SHAKESPEARE.

Országos Széchényi Könyvtár

495.

Vigasztalást csak enmagamtól várok,
Ha mindjárt elhagyatva, számkivetve,
Nem ismerve és élve elfeledve
Magán s egyedül a világban járok.

KISFALUDY KÁROLY.

496.

Búbaj közt is szép az élet!
Virágért a tüskét tűrd el;
Vedd, mint sorsod közli véled
Az édest a keserűvel.

Borong az ég, majd megkékül,
Mosolygás a könny testvére ;
Ne várj élvezet árnyék nélkül,
Ne is búsulj nem remélve !

TOMPA.

497.

A lélek megbir bármily sokat,
Ha búban lel osztályos társakat.

SHAKESPEARE.

498.

Súlyos annak, kit nagy bánat ért,
Türelemhez fordulni kölesönért.

SHAKESPEARE.

499.

Azt hiszszük magunkról, hogy szilárdságot fejtünk ki
szerencsétlenségünkben : midőn csak ellankadtunk, és tűr-
jük a bajt a nélkül, hogy szeme közé néznénk. Épen így
tesznek a gyávák, kik, csupa féltőkben a védelmezéstől,
oda nyujtják nyakukat az ellenség fegyverének.

LA ROCHEFOUCAULD.

500.

Ha nincs remény s segíteni nem lehet :
Hát mögé dobjuk a keserveket.
Mult bánaton búsulni, annyi mint
Szerezni a leélthez újra kint.
Ha kincsedet ádáz sors verte el,
Erőt, nevetni, türelembe' lelj.

Kit megraboltak gonosz tolvajok,
 Tolvaját lopja meg, ha mosolyog;
 De önmagát kétszer rabolja meg
 Ki vesztésén mód nélkül kesereg.

SHAKESPEARE.

501.

Szemünkben egy köny elég arra, hogy elfátyolozza a csillagok fényét. S ki örömeit eltemette, a tavasz virágos kertjében is csak temetőben jár dal. Minden kő a keresztet, minden fa a fejfát hozza emlékezetébe, s a porszem, mely a verőfényben játszik, a port, melyet a koporsó zárva tart, míg a deszkák elrothadnak.

KEMÉNY.

502.

Nincs nagyobb szenvedés, mint az a tudat, hogy másnak szenvedést okoztunk.

JÓKAI.

503.

Az emberek igazságtalansága és az Isten látogatásai a tisztát még tisztábbá, s csak a romlottal teszik gonoszszá.

KEMÉNY.

504.

Hogy érzelemvirágot
 Teremjen a kebel,
 Szükség, hogy azt a bánat
 Átjárja törivel.

VAHOT S.

505.

A fájdalom nem éles fejsze, melynek
Csapásától az élet fája dől . . .
A fájdalom féreg, mely lassan, lassan
De nem fáradva, folyvást rág belől.

PETŐFI.

506.

Alig vagyok
Ki oly nagyon
Örülhessen,
Hogy néha ne
Keseregne
Keservesen.

PÁLÓCZI HORVÁTH ÁDÁM.

507.

Ha a fecske levert fészket ismét újra és újra tudja
rakni, s legfőlebb az üldözésen okulva, más eresz alatt
keres védelmet: rommá dőlt életterv vagy vesztett vagyon
miatt miért csüggedjen el épen az ember, ki egyedül bir
értelemmel s egyedül hisz a gondviselésben?

KEMÉNY.

508.

Az ember kis diák, a bú a tanítója —
Nem ismeri magát, ki még nem szenvedett!
Bármilyen zord legyen, hidd isteni hagyásnak,
Mely régi, mint a föld, régibb mint végzetünk:
Oh kell, hogy fölvegyük kereszttségét a gyásznak —
Bús ár az, a mivel a jóért fizetünk.

Ha nem kap harmatot, elfonnyad a mezőség:
 Nem élhet meg a szív, ha könye nem akad.
 Az üdv jelképe fa, min reszket az eső még,
 S a letört galyakon mégis virág fakad!

MUSSET (RADÓ).

509.

Ha minden előre tudhatná dolgait,
 Remény nélkül miként húzhatná óráit!
 Sok távolról látván szerencsétlenségét,
 Mennyi fájdalommal növelné inségét!
 Ah tudatlansága a nagy jövődőknek!
 Mely drága kincse vagy nálunk az egeknek!

BESSENYEI GYÖRGY.

510.

Sohasem a bánat töri össze a szívet, hanem mindig a félelem, hogy nem tudjuk elviselni. Mert mint a nemes ércznek a tűz a próbája, úgy a lélek erejének a szenvedés. A gyenge leroskad alatta; az erős felemelkedik, mint a tovaszáguldó vihar után a búzavirágos mezők vetése. Egy kis ideig talán még görnyedezik a kövér esőcseppek súlya alatt; de mihelyt a legelső napsugár ezeket is felszárítja, frissen emeli magasra kalászos fejét.

HOCK JÁNOS.

511.

Sokféle képmutatás is van a bánatban. Sokszor oly ürügy alatt, hogy valamely nekünk kedves egyén halálát siratjuk, tulajdonképen önmagunkat siratjuk; siratjuk általa örömeink, jólétünk csökkenését, vagy siratjuk azt

az elvesztett becsülést, jóvéleményt, melyet az elhunyt érzett irántunk. A holtakat oly könyekkel tiszteljük meg, melyeket tulajdonképen az élőkért hullatunk. Ez, a mint mondtam, egy neme a képmutatásnak, mivel az ily bánatban önmagunkat csaljuk meg. Van egy más, kevésbbé ártatlan képmutatás, a mely a nagyvilág előtt is hatást tud tenni: ez azok bánata, a kik valamely fenséges és örökkétartó fájdalom dicsőségében akarnak részesülni. Mikor már a mindent elpusztító idő az ő valódi bánatukat is elenyésztette, ők még makacsul ragaszkodnak könyeikhez, panaszaiukhoz, sóhajaikhoz; gyászos külsőt öltenek és tetteik által is mindenkit meggyőzni igyekeznek arról, hogy fájdalmuk csak életökkel együtt szűnik meg. E szomorú, fárasztó hiúság leginkább a becsvágyó nőknél fordul elő. Az ő nemök a dicsőség minden útját elzárja előlük; s így nem tehetnek egyebet, mint hogy vigasztalhatlan fájdalmuk által akarnak hírnévre szert tenni. Vannak még oly könyek is, melyek kicsinyes forrásból fakadnak, s a melyek könnyen felszáradnak: ha valaki azért sír, hogy gyöngédnek tartsák őt, vagy hogy sajnálkozást keltsen; ha valaki azért sír, hogy megsiras-sák őt; végül sokan azért sirnak, mert szégyelnek nem sirni.

LA ROCHEFOUCAULD.

512.

Ha sorsuk egyszer jobbra válik,
A népek úgy, mint egyesek,
Szenvedtek bár sokat sokáig,
Óh, mily hamar felejtenek.
A jelent nem a múlthoz mérik,

Lelkük képzelt jövőben él,
S ha mindazt könnyen el nem érik,
Mit büszke vágyuk hőn remél:
Megszállja őket a búbánat,
Egy pár könnycsepp tengerre árad.
S oly fájó, átkos a panasz,
Mintha való kín volna az.

GYULAI PÁL.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IX.

BARÁTSÁG.

Országos Széchényi Könyvtár

513.

A barátság nappal láthatatlan,
Éjjel ragyog csak, mint a fénybogár.

PETŐFI.

514.

Az élet nagy örvényében,
Ezerféle veszélyében
A barátság maga áll,
Mint a habzó tengerekben,
Az ordító fergekben
Egy erős, magas kőszál.

KISFALUDY KÁROLY.

515.

Ellenállhatlan varázs van abban, ha másnak lelkében a
magunkéval találkozunk.

JÓSIKA.

516.

Vannak, kik azt hiszik, hogy édesebb szeretők vagy
barátok között nincs, mint rövid viszálykodás után meg-
békülés. Csalatkoznak. Mint nyári vészek után, bármi
rövidek legyenek, s bármi tisztán ragyogjon a nap, ha
elvonultak, a levegő mindig kihűl: úgy mindig hidegség

marad vissza viszálykodásainkból, s ha nem is más, legalább az, ki magát hibásnak érzi, el nem szokta felejteni a pillanat keserűségét. Hasztalan tagadja szívünk, hasztalan ragaszkodunk lelkünk minden erejével barátunkhoz ismét, inkább iparkodunk felejteni, minthogy valóban felejtelnék; s barátságunk, megszakadva egyenlő folyásban, olyan mint a patak, mely ha a zuhanáson átment, sima tükörré egyesül ismét, de nem választhatja ki iszapját, melyet estében fölvert.

EÖTVÖS.

517.

A barátság tisztább, szentebb és szellemiebb a szerelemnél; gyengéd kapocs az, melyet a szellemek közt a nagyban s nemesben való összhangzás idéz elő. Plátónak isteni szerelme csak a barátság szép hasonmása. A barátságnak tiszta heve soha sem lobog fel a szenvedély emésztő lángjává; holott a szerelem — szünetlen törekvésében — a kedély csendes békéjét gyakran feldúlja, és rohamos mozdulatainak erős szellem is alig áll ellent. Mi érzéki inger sem homályosítja be azt a tiszta tükröt, melyben barátságban egyesült lelkek szövetkezéseket látnak. A mi a szerelem legbensőbb természetében nagy és isteni, az a barátság sajátja; de ez tiszta az érzékiség korlátozott törekvésétől.

GOETHE.

518.

Minden virágát életemnek,
Melyet még sorsom nyujtogat,
Vidám vagy gyászoló szín alatt,

Öröminnek vagy keservemnek,
 Barátság s Szerelem!
 Tinéktek szentelem.

Minden virágát életemnek
 Vigan fűzöm hajam körül;
 Az ég borong és felderül;
 Tavasszal új rózsák teremnek,
 Barátság s Szerelem!
 Míg ti laktok velem.

Minden virágát életemnek
 Hervasztja sírom egykoron,
 S túl földi kényen s bánaton
 Ott szent nyugalma! enyhelyemnek
 Barátság s Szerelem!
 Karjaitokban lelem.

KÖLCSEY.

519.

A szerelem; Lidikém! olyan mint reggel az árnyék:
 Mindég kisebb lesz, s végre kitűnni szokott.
 Ámde barátságunk olyan, mint estveli árnyék
 Nőttön nő, élünk míg le nem alkonyodik.

VITKOVICS MIHÁLY.

520.

Mint a délelőtti árnyék:
 A barátság a gonosszal
 — Óráról órára fogy.
 De a jóval a barátság

Mint a délutáni árnyék :

Nő, a míg lemegy napod.

HERDER.

521.

Nehéz jó barátot

Szives igaz társot

Találni;

De tőle nehezebb

És keservesebb

Elválni;

Mert a két szív

Olyan kincs,

Ha egymáshoz hív,

Melynél drágább nincs.

FALUDY.

Országos Széchényi Könyvtár

522.

Midőn éltünk ősze itt lesz,

Akkor Ámort, ki búcsút vesz,

Oly barátság váltsa fel,

Mely a sírig tartson el.

KISFALUDY SÁNDOR.

523.

A barátság hív ölében

Kedvet lehelő körében

A fájdalom édes lesz ;

A búbánat messzekerül,

Minden óra gyümölcsöt szül,

Örömet ad és vesz.

Boldog, kinek életében
E szent tűz lángol keblében;
S a mennyei végezet,
Hogy életét szerethesse,
Léte javát érezhesse,
Egy rokon szívhez vezet.

KISFALUDY KÁROLY.

524.

Egek legszebb tüneménye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Oh drága, hív barátság!
Nálad nélkül gyászos éltünk,
Soha sem teljes örömünk,
Nem édes a boldogság.

KISFALUDY KÁROLY.

Országos Széchényi Könyvtár

525.

Szerелеm hősei a barátságban nem erősek. De mielőtt a szívet s lelket elfoglaló szerelmi napok beállanának: e fejledező érzemény hasonló korú ifjakat nem ritkán fűz össze, mivel a telni kezdő kebelnek kölcsönös ömledezés szükséges.

KÖLCSEY.

526.

A barátság, e legszentebb jó, az erény sajátja s nem szerencsée.

BOETHIUS.

527.

Ne reméld, hogy más valakiben találsz fel barátot mint abban, a ki henned találta fel barátját.

YOUNG.

528.

A barátságban hibák — bűnök.

BALZAC.

529.

Jó barátok épen azt nyilvánítják egymás előtt a legvilágosabban, a mit egymás előtt elhallgatnak.

GOETHE.

530.

Furcsa dolgok adódnak elő a világon; némely emberrel sokáig élünk együtt, baráti lábon állunk, és egyszer sem beszélünk vele őszintén, lelkünk mélyéből; más emberrel meg alig hogy megismerkedünk s immár: vagy mi neki, vagy ő nekünk, mintha gyónnánk, mindent elmondunk, elbeszélünk.

TURGENYEV.

531.

A gazdag szelleműek érzelmeiket csak velök rokon érzelmeűek körében fejthetik ki.

BALZAC.

532.

Nincs nehezebb, mint kölcsönös bizalomban átélt évek után az első titkot tudakolni, mert szigorú ítélet fekszik ebben vagy a kérdőre vagy a kérdezettre.

KEMÉNY.

533.

Akkor vagyunk legkevésbé őszinték, mikor tanácsokat kérünk, vagy adunk. A ki tanácsot kér, olyan színben akar feltűnni, hogy barátjának vonzalma iránt lisztelelet érez, pedig csak arra gondol, hogy a saját baráti vonzalmát éreztesse vele, és barátját mintegy felelőssé tegye ama tettét illetőleg, a melyre nézve tanácsot kér; — a ki pedig tanácsot ad, az iránta tanusított bizalmat önzetlen és meleg rokonszenvvel s igyekezettel látszik viszonzni, pedig tanácsaiban legtöbbször csak saját érdekeire és saját becsvágyára van tekintettel.

LA ROCHEFOUCAULD.

534.

Ha kell, meg is tagadni: — ebben áll az igaz barátság; — mert a szerelem Károst is gyakran ad; inkább tekintvén Vágyát a kérőnek mintsem javát.

GOETHE.

535.

A balsorsban eltűnnek a jó barátok. A szerencsétlenséget mindenki elítéli, hogy okot találjon távol maradhatni tőle.

JÓKAI.

536.

Keresd

Az embereknek jobb szeretetét;
Mégis sokat ne építs rájuk is.
Legtöbb barátság csak kölcsön kapott

Pénz, és ha egyszer fölhogysz a kamattal,
A pénz is egyben visszakéretik.

GARAY.

537.

A mit az emberek barátságnak neveznek el, az csak szövetség, csak az érdekek kölcsönös kimélése s a jó szolgálatok csereügylete; oly ügylet az csak, a melyben az önszeretet mindig remél valamit nyerni.

LA ROCHEFOUCAULD.

538.

A csak földhöz sújtott ellenség újra fölkelhet, de a megengesztelődött valódiilag le van győzve.

SCHILLER.

539.

Oh barátaim, senkisésem barátunk.

ARISTOTELES.

X.

HÁZASSÁG. CSALÁD.
SZÜLŐK ÉS GYERMEKEK.

Országos Széchényi Könyvtár

540.

. . . . Házasodni menj;
Mert a csapongó élet üdvtelen:
Rövid gyönyörből hosszú fájdalom.
Vagy élt napoknak zsibbadt mámora.
Azért leányt keress; de hitedet
Ne kösd le semmiért és óvakozzál,
Mert a csalódás s késő bánat egy.
Elmés legyen, mert máskép czifra báb;
Vidám legyen, különben holt alak;
Szorgos legyen, mert házad tönkre megy.
Szép is lehet, de nem fölötte szép,
Jó is lehet, de nem fölötte jó;
Gazdag lehet, de nem fölötte dús:
S mégis, ha mindezt egyben föltalálod,
Adj hálát Istenednek térdiden;
Kérd: adjon még hozzá hűséget is,
És hozd el őt lakodba hölgyedül.

VÖRÖSMARTY.

541.

Minden állatnak megvan a maga természeti ösztöne;
az emberé a családi szellem.

BALZAC.

542.

Kereszt az élet, jó feleség a gyémánt, mely rajta lüldöklik.

KISFALUDY KÁROLY.

543.

Nem tagadhatni, hogy mégis illendőbb s kellemesb, ha vagyunkat nőknek, semmint valamely barátunknak köszönhetjük; mert az előbbinek védőjévé, az utóbbinak védenczévé válunk; és bármit is mondjunk, egy derék férfinak soha sem lesz jobb barátja nejénél.

ROUSSEAU.

544.

A szépség miatt megházasodni épen annyi, mint rózsák miatt mezei jószágot venni; sőt ez utóbbival még okosabbat tennénk, mert a rózsavirágzás legalább megújul évenként.

KOTZEBUE.

545.

A házasságokkal úgy vagyunk, mint a madárkalitkákkal: a benn nem levő madarak minden erővel be akarnak jutni, a már bennlevők pedig ki akarnak belőle szabadulni.

MONTAIGNE.

546.

Ki minden czél nélkül él, ki semmi terhet magára vállalni nem akar, annak, kivált ha fényesebb tehetségekkel bír, végre az élet válik terhére; s ha a nagy világban talált rossz házasságoknak belső történetét ismernők, az

tünnék ki, hogy férj és nő többnyire azért tették egymást szerencsétlenné, mert semmi egyéb dolguk nem volt.

EÖTVÖS.

547.

Sikált aczél

A hitves és férj közti bizalom.

S ha a gyanú csak egyszer rálehel,

Rozsdát hagy annak tiszta tükörén,

Melynek, habár csókoddal lesimítod

Felületét, a foltja megmarad.

GARAY.

548.

A rideg nőtlenség mindég árva, mindég szegény; száraz fa a kies mezőn, mindég komor és tövises. Mint a havas kopár csúcsa, tündököljön bár magasan, élet nem tenyészik körüle. Zúgó felhő eső nélkül; bolygó árnyék, mely mindenre homályt vet.

KISFALUDY KÁROLY.

549.

A házasság és bot megfordított dolgok az ifjúnál és öregnél. Az ifjú kezében parádé a bot, de támasz a házasság; öregnél támasz a bot, de parádé a házasság.

FÁY A.

550.

Oh, családi élet! szép családi élet!

Édes csepp az élet keserű vizében,

Biztos rév a szívnek szélvészei között.

Védpaizs a vaksors kénye ellenében,
Isten ajándéka, ember boldogsága,
Erény termő földe, örömök forrása!

GYULAI PÁL.

551.

Egy jól elrendezett háztartás a házigazda lelkének képét tünteti előnkbe. Bearanyozott falak, pompa és fényűzés csak annak hiúságát tanúsítják, ki azokat litoglatja; mindenütt azonban, hol rendet erőltetés nélkül, csendeséget rabszolgai félelem nélkül, bőséget pazarlás nélkül látunk uralogni, bátran mondhatjuk: itt boldog ember parancsol.

ROUSSEAU.

552.

A házasság oly szövetség, melyben férj és nő kötelezik magukat, hogy éltek fogylaig el fogják egymásnak panaszolni bajaikat.

HIPPEL.

553.

Az a legboldogabb, a kinek, légyen király vagy pór, tulajdon házánál jó a dolga.

GOETHE.

554.

Arra már az ég malasztja
Itt a földön áradott,
A ki hölgyet nyert szívének,
S szép hölgyétől magzatot.

Bár kunyhóban, békén él ő
Kis körében boldogan,
Két őrangyal, több kinek kell?
Van körötte untalan.

GARAY.

555.

Imádd a nőt, ha mint dicső anyád
Elégülten néz aggó szeme rád,
A kit szívének vérével nevelt;
Imádd a nőt, kinek virrasztva telt
Fél élete; ki mártírként haladt,
De nem roskadt le a kereszt alatt
Fájdalma napján, gondja éjjelén,
Mert téged hordott áldott, szent ölen.

ÁBRÁNYI EMIL.

556.

Ah, mily kevésbé tudjuk mi egy anya gyengéd szeretetét becsülni, míg életben van! Mily kevésbe vesszük ifjúságunkban ama szerető aggodalmakat, melyeket éretünk szenved! De ha meg van halva, ha nincs többé, ha a világ gondjai s hidegsége dermesztőleg hatnak szívünkre, ha átlátjuk, mily nehéz igazi rokonérzésre találni, mily kevesen nyújtnak nekünk szerencsétlenségünkben segédkezet: csak akkor emlékezünk meg anyánkról, kit elvesztettünk.

WASHINGTON IRVING.

557.

Az anya halála az első bánatunk, a melyet nélküle kell megsiratnunk.

HOCK JÁNOS.

558.

Élesben fáj, mint a kigyó foga,
Hálátlannak tudni gyermekét.

SHAKESPEARE.

559.

Vezérség, babér, hősi hír, apa s fiú közt nem közös
jószág; s a fiút ily szerzeményből csak a példa illeti,
melyet követnie kellene.

TELEKY LÁSZLÓ GRÓF.

560.

Szent s tisztos oltárkép a nőerény
A tiszta férjnek templomában;
Szentségtelen lábakkal tiltva van
Küszöbére lépni; nagyobb,
S szentebb a nőhűség önérzete
Egy tiszta szívben százezer levet-
Csapó bohóczok hízelgésinél,
Habár világ szépsége volna mind,
Habár világok bölcse volna mind.
Ő néki férje van; s ezt boldogítani
Szent tiszte, kedve, óhajtása, kéje.

GARAY.

XI.

SZERELEM ÉS SZERETET.

Országos Széchényi Könyvtár

Tudod-e mi a szerelem? Lemondani mindenről, kiszakítani szívedből emlékeidet, odavetni szívet, dicsőséget, a világot, egy asszonyért. Egy asszonyért minden reményidet s érzeni, hogy az asszony való. Érezni e világ közepette, hol mindenki szenved, hogy boldog vagy; ismerni a csalfa emberek között egy szívet, mely hű fog maradni, tudni egy nyugpontot, melyen fáradva megpihenhetsz, ajkakát, melyek érted imádkoznak, szemeket, melyek csak néked nyílnak, egy lényt, melynek Istene vagy, mert boldogítád; egy világot, elkülönözve attól, melyben mások élnek, világot, melyben más életet élsz, más örömöket éldelsz, más reményekben gyönyörködöl, s melyet karjaiddal átkulcsolhatsz, mert kedvesedben áll előtted: ez a szerelem.

EÖTVÖS.

A szerelem ad kezdetet
 Mindennek a mindenben;
 Ezt a roppant természetet
 A szerelem tartja fenn;
 A mi van, mind általa lett,
 A szerelem által él;
 A nap alatt, a nap felett,
 Minden között ő kötél.

KISFALUDY SÁNDOR.

563.

A szerelem mindent pótol, s a szerelmet
Nem pótolja semmi.

PETŐFI.

564.

Szívem, tőled ezt kérdezem:
Mondd meg mi az a szerelem?
— «Két lélek és egy gondolat,
S egy szív-verés két mell alatt.»

S mondd: honnan jő a szerelem?
— «Csak úgy jő s egyszer itt terem.»
S hogy tűnik el? ezt fejtsd ki még.
— «Nem volt az, hogyha eltűnék.»

Országos Széchényi Könyvtár

Mikor legtisztább? szólj tovább!
— «Mikor felejtí önmagát!»
És mikor legmélységesebb?
— «Akkor, mikor legcsöndesebb.»

És mikor lesz leggazdagabb?
— «Ha mindent mije van, odad.»
És mondd: hogy szól a szerelem?
— «Nem szól, csak szeret szüntelen!»

HALM FR.

565.

Minden, a mi itten a szívet gerjeszti,
Megnyerve elavul s végmúlásnak ered;

Új gondolat becsét, malasztját elveszli;
Csak az boldog, a ki szerettetik s szeret.

KISFALUDY KÁROLY.

566.

Mi kell? — Egy. szende kis virág,
Mely kedvesen, de rejtve nyit,
S a hosszú emberélten át
Csak egyszer, ah! egyszer virít.
Ama virág, mely a vadon
Tüskéi közt is megterem,
Taposva bár, nő szabadon;
De nincsen annyi kincs, vagyon,
Mely átültesse őt oda,
A hol önként nem fakada:
Virágod, első szerelem!
Első, utolsó, egyszeri!
Ki szellem vagy, nem földi rög,
Teljes, megoszthatatlan, ép,
Szent és hatalmas, mely, mikép
Az, a kinek itten nevét
Fölvenni lantom nem meri,
Teremtész, ölsz — üdv és pokol
Határain uralkodol:
Oh jaj! miért nem vagy . . . örök?

ARANY JÁNOS.

567.

Örök rejtélyü érzés, szerelem!
Te nagy folyó, mely egyszer szemetet,
Máskor virágot hordasz vizeden,

S mind egy helyről: az emberek szivéből:
 Oh szerelem, te végtelen óceán,
 Melynek határát még nem látta senki,
 S melynek le nem szállt fenekére senki,
 Ott állsz te, óriások óriása
 Mesés nagyságban . . . hogyha nyugoszol,
 Meglátja széles tükrödben magát a
 Határtalan menny minden csillaga;
 S ha háboregsz: fölszíneden csatáznak
 Az alvilágnak minden szörnyei.
 Mindenható erő vagy, szerelem!
 Mindenható vagy . . . angyallá az embert,
 Az angyalt ördöggé, az ördögöt
 Emberré könnyen átváltoztatod . . . — —

PETŐFI.

568.

Országos Széchenyi Könyvtár

Szerелеm!

Ismeritek-e e szót? vagy inkább tudjátok-e, érzitek-e, birjátok-e az értelmet, mit e szóban az anyatermészet öröktől fogva letett és fentart? Mert szerelem az, a mi e milliom formát a kezdetlen anyagból kifejté; szerelem az, a mi e látszó és nem látszó világot által és keresztül-lehelli; szerelem az, a mi az ifjúnak ingert ad szélyel-nézni maga körül, szomjúzni ismeret után, meleg rész-véttel függeni az életen, s kebelében lánggá nevelni minden szikrát, s minden képzeményt és gondolatot varázs-színben állítani fel. Mit a mindennap emberei e névvel neveznek, az nem egyéb a mennyei fény egyetlen egy sugaránál, mely, a szerint a mily kebellet fogadtad, tisztán marad vagy elsötétül; szelíden hevít, vagy égető

tűzzel borít el; de lelkedet minden esetben csak úgy emeli magasra, ha tőle egészen elfoglaltatni nem engedted, ha vele és mellette minden szép és jó akadálytalan tenyészhet belsődben.

KÖLCSEY.

569.

Viselni hosszú éven át
A szívben a kétség nyilát,
Teremteni legmelegebb
Vérünkől szép reményeket
Csak azért, hogy meghaljanak;
Hogy minden istenadta nap
Legyen egy-egy kedves halottunk,
Kit kínosan kell megsiratnunk;
A rágalomnak óriási
Kigyófarkával szembeszállni,
Eltűrni oly bántalmakat,
Mit megtorolni nem szabad.
Mert kedvesünk azé, ki bánt;
Aztán elvenni a leányt,
Eldobni érte szabadságunk,
Mely legimádottabb sajátunk,
S fölvenni a könnyű szabadság
Helyett az élet súlyos gondját,
Dolgozni napok s éjeken
Hogy ételünk s ruhánk legyen;
S ha feleségünk tán szeszélyes,
Magunkat szabni szeszélyéhez,
Hogy már ha kell örömtelennek
Lenni egyik vagy más életnek,

Mienk legyen örömtelen . . .
Lássátok, ez a szerelem!

PETŐFI.

570.

A szerelem titkába nehéz béhatni, mi okból?
Távoz eszünktől, s vak hitre simítja szívünk.

KISFALUDY KÁROLY.

571.

Minő különös valami a szerelem! Az ember azt hinné,
hogymindent felmagasztal s a fájdalmat is költőiséggel,
mélységgel vonja be, és mégis olykor annyira kegyetlen
önzéssel találkozunk e természeténél fogva önfeláldozó
indulatban, hogy minden lélektani fogalmaink zavarba
jönnek.

JÓSIKA.

572.

Se hallani, se látni azt a nőt,
Nevét se ejteni ki más előtt,
És mégis mindig híven várni őt,
S folyvást szeretni!

Feléje tárt s óvár karjaink
S le-lebocsájtani megint s megint,
S kitárni újból, bár hiába mind,
S szeretni folyvást!

Karunk kitárni s nem lehetni mást,
Csak elsíratni annyi-annyi gyászt,

És el nem hagyni sohse a sirást
S folyvást szeretni!

Se hallani, se látni azt a nőt,
Nevét se ejteni ki más előtt
És egyre gyöngédebben őt, csak őt
Szeretni folyvást!

SULLY-PRUDHOMME (RADÓ.)

573.

A szerelem az a bolond szenvedély, mely ok, eredmény, vád és mentség egy személyben.

JÓSIKA.

574.

A szép arcz, mint tavasz virága,
Alig virul, hervadni kezd,
Csak egy szépség van, mely sírig tart:
Mit érzésünk másokra fest.

GYULAI.

575.

A szerelem egy nagy mindenség
S a jó, rossz, bölcs és ostoba, —
Mikor a lényegét keresték,
Csodáit látták, — mást soha!

KOZMA.

576.

— — Szép kigyó a szerelem,
Kerüld kiki okosan:
Ha kit megcsip, oda van.

KISFALUDY SÁNDOR.

577.

Szerelem-e az, avagy nem
A mit érzek keblemben?
Avagy ha ez nem szerelem,
Hát mi lakik szívemben?
Ha jó, miért oly bánatos,
Annyi kínba mért tellő?
Ha rossz, mért oly kívánatos,
Mért oly édes, oly kellő?

Ha nyavalyám kedves nékem,
Mért vádolom sorsomat?
Mit jajgatok? Ha pedig nem,
Mért táplálom kínomat?
Szívem tüzét, ha fájdalmas,
Mért szeretem bontani?
Ha pediglen nem ártalmas,
Mért kívánom oltani?

Ha fájlalom gyötrelmemet,
Mért szeretem, hogy élek?
Ha megúntam életemet,
Korán halni mért félek?
Mennyet, poklot ki zavar így?
Ámor ez a nagy mester;
Ámor ez az édes mirígy,
Ő ily lator, patvar szer!

KISFALUDY SÁNDOR.

578.

Jaj annak, a kinek szívében
Nem volt, de soha szerelem;
Ki mint egy kitaszított vándor
Bolygott a rideg életen!
A sugárnak csak fényét látta:
De nem érezte melegét, —
Csak színét a nyiló rózsának,
S nem szívta illatos lehet!

KOMÓCSY JÓZSEF.

579.

Por és hamu leszel, ha majd a földbe vetnek
S a hír, a fény, a név mind elmulik veled:
De nem a szerelem, mely drága volt szívednek —
Örök a szellemed s ily érzést nem feled!

Országos Széchényi Könyvtár MUSSET (RADÓ).

580.

A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyiljék, ha jön a szép kikelet,
Kikelet a lány, virág a szerelem.
Kikeletre virítani kénytelen.

PETŐFI.

581.

Soha sem volt az szerelmes, a ki
Mondja, hogy rabság a szerelem.
Szárnyat ad ő és nem rabbilincset,
Szárnyat ad ő, azt adott nekem.

PETŐFI.

582.

Járjunk a szerelem kertében
 Virág ott nyílik minden lépten;
 Ha megtalál tüskéje szúrni:
 Illatja gyógyulást szerez.
 Szeressünk! mert erőnk, szeretni,
 Idő jártával oda lesz.

PETŐFI.

583.

Az óriás nap képe elfér
 Egy harmatesöppben, hogyha tiszta.
 Ágaskodó, hánykódó tenger
 Egy sugarát nem adja vissza.

Tanulj az égi, szende gyöngyharmattól.
 Csak egynek add át szerető szived.
 Lehetsz egész világé, ámde abból
 Egészen semmi sem lesz a tied.

VAJDA JÁNOS.

584.

A kit szerettünk, nem feledjük,
 Bármit beszéljen ajakunk.
 Megrezenünk, ha szóba hozzák,
 Őt áldjuk, hogyha meghalunk.

A sors megáldhat, meggyötörhet.
 Emelhet hír vagy bukhatunk:
 A kedves arcza sohse hágy el,
 Őt áldja hülő ajakunk.

REVICZKY GYULA.

585.

Ha az ember az értelméből vagy az akaratából ad valamit másnak, mindig csak egy részt ad önmagából. De ha szeret, akkor önmagát adja oda egészen!

Ha az Istent, akkor az Istennek; ha az embert, akkor az embernek.

HOCK JÁNOS.

586.

De a kit szeretünk, míg ajka mosolyog,
Búbánatában is legyünk osztályosok!
Vegyük el a csapást, mikép a jó napot,
S egymást ne hagyjuk el, ha minden elhagyott..!

TOMPA.

587.

Mint a rózsa szélvész alatt csak hajlong, de a nap forró sugáiraiban elfonnyad: úgy az emberi szív nagy fájdalmat könnyebben tűr, mint nagy gyönyört, melyet nem oszthat senkivel.

EÖTVÖS.

588.

Ha gyűlölök, megfosztom valamitől önmagamat; ha szeretek, azzal válok gazdagabbá, a mit szeretek.

SCHILLER.

589.

Az egyik bőkezűleg szerelmének egész tőkét egyszerre veti oda kedvesének, másik csak e tőkének kamatjait

fizetgeti. Bámulhatjuk-e, ha annak később nincs mit adnia, s ha ennek szerelme mindig csekélynek látszik?

EÖTVÖS.

590.

Az ifjuság, a szerelem —
Ez a kettő karöltve jár:
Meleg nélkül mit érne a
Világító, szép napsugár?
Ifjuságunk nyíló virág:
A szerelem legyen napunk,
Mert nélküle, mint a virág
Őszi dértől — elhervadunk.
Szeressünk, míg ifjak vagyunk!

VIDA JÓZSEF.

591.

Oh, bús szívünk akármit is beszéljen,
Boldogtalan szerelem nincs egészen.
Bár könyeink titkon mind azt sirassák,
Még akkor is boldog boldogtalanság.

SZABOLCSKA MIHÁLY.

592.

A valódi szerelem tevékenységre ösztönöz. Az izgalmak, melyek szívünkben támadnak, arra készítetnek, hogy eszünk is megfelelő mozgásba jöjjön s a tevékenységre való vágyódás kihat a külvilágra is. Új, változatos dolgok megismerésére törekszünk. Lelkünk magasztosabbá válik s életünk sem folyhatik le a köznapiság megszokott

viszonyai közt. Minden, a mi emeli lelkünket, éleszti szerelmünket is.

PASCAL.

593.

Minden hibák között nincs egy is, mely a szívet szerelemre annyira képtelenné tenné, mint a hiúság. Hiú ember inkább foglalatoskodik sokaknak ítéletével, sem hogy magát egészen egy lénynek szentelné. Ki élte örömeit s minden más szenvedélyeit fénynek áldozza föl: miért ne áldozná föl e bálványának szerelmét is?

EÖTVÖS.

594.

A szerelem egy s örök,
Nem földi el néma rög;
Ketté a halál sem vágja:
Átalér az más világba.

ARANY.

595.

Sok van, mi bűvöl, sok mi bájol,
Mitől az ember kedvre kap:
Ha május csillog szét a tájról,
Ha fénylik kék íven a nap.
De van, mi több gyönyört szül ennél,
A májushónál, tiszta mennynél
A mi több boldogságot ad:
Ha lelked legmélyébe rejtve,
Egy árva lélektől se sejtve,
Szerelmi érzés fog tanyát.

Kinek az ég ily sorsot juttat,
 Legyen vidám, legyen nyugodt:
 Az élet-ár akárhogy zúghat,
 A révbe ő már befulott.
 S ha bánat éri: szenvedését
 Eltűri, sohse bántja kétség,
 Mert gyámola, bástyája az;
 Mint szíve fáklyahordozója,
 A kínok útján az megójjá:
 Vészben derű, télen tavasz.

GEIBEL (RADÓ).

596.

Nem tölt be egy szívet, oh higgyed el ezt nékem,
 Ha csüng az aranyon vagy egy kis dicsőségen;
 A harczmezők pora az üdvre nem elég.
 Ködképet hajszol az, ki dőrén nagyravágyva,
 Mindennek, a mi van, keserű kérgit rágja
 S nem élvezi belét.

Egyéb kell minekünk: két gondolatnak násza,
 Elfojtott sóhajok, kezek szorongatása,
 S a bűvital, melyet nőajkról férfi szív;
 És minden, mit a szem a szembe láthat írva,
 És minden lágy dana, mit zenghet az a líra,
 A melynek neve szív.

Mindent, a mi csak él, egy titkos törvény kerget
 Egy drága pont felé, a melyen nyugtot lelhet,
 Mely éjen s napon át magától nem ereszt.
 A hattyut tó vize, halászt a bárka vonja,

A sas meg untalan fölvész a bércei honba —
Lelkünk szerelmet esd.

VICTOR HUGO (RADÓ).

597.

Ila lábad szerelem léprúdjába akad,
Húzzad ki, mielőtt lábad odaragad.
Hiszen a világnak minden bölcse vallja,
Hogy a szerelem csak bolondságból fakad.

ARIOSTO (RADÓ).

598.

A hit s a remény összetörnek, meghalnak; de a szerelem még akkor is megmarad; túléli a testvérméltókat.

JÓKAI.

599.

Kihül a föld, az ég sötét lesz;
Szerelem szép ábrándja véges.
De szende fényt derít reája
Emlékezetnek holdvilága.

REVICZKY GYULA.

600.

Sok tárgyat, a mi hitvány, nemtelen,
Nagygyá, dicsővé tesz a szerelem;
Nem szeme lát, csak szíve — s ez okon
Festik Cupidót szárnynyal, de vakon;
Elméje van s balúl itél vele:
Szárny, szem nélkül: ez a hóbort jele.
Gyerekek is jól mondják annyiban,

Hogy oly könnyelmű választásiban.
És, mint játszó gyermek szavát szegi,
Játszik hitével, sohsem áll neki.

SHAKESPEARE.

601.

Nem ember az, ki, hogyha birja nyelvét,
Nem tudja megnyerni egy nő szerelmét.

SHAKESPEARE.

602.

A néma ékszer hallgatása
Többet tesz olykor, mint a szép szavak.

SHAKESPEARE.

603.

A hű szerelem nem beszél,
Azt tett dicsőíti, nem a szavak.

SHAKESPEARE.

604.

Ne sértsd meg azt, a kit szeretsz.
Egy durva szó elég,
Hogy elborítsd, hogy gyászba ejtsd
Szerelme szép egét . . . !
Borúlt ég újra földerül,
Hint még szebb sugarat;
Ez gyöngédebb ég . . . itt a folt
Örökké megmarad!

ÁBRÁNYI EMIL.

605.

Légy bár vitéz s laurus zöldelljen fejedén,
Bírd bár hatalommal, Dárius kincsével,
Fényes érdemcsillag ragyogjon melleden,
Meghalsz s felejtetel más nap felköltével:

De a hív szerelem el nem feledkezik!
Buzgón oltárt emel hívének sírjából,
Ájtatos könyekkel visszaemlékezik,
S égi vigasztalás tenyészik hamvából.

KISFALUDY KÁROLY.

606.

Szerelmet adj, mely izzó s féktelen,
Vagy zúdítsd rám a gyűlölet özönjét!
De azt vagy ezt adsz: legyen végtelen,
Nem bírnám látni szívednek közönyjét!
Vagy szerelem, mely mindent odaád,
Vagy gyűlölet, mely meg sosem bocsát!

Mindent vagy semmit! könnyet vagy mosolyt!
Arany napot, vagy barna vést az égen.
Egész világ kell, vagy a síri bolt,
S szemedből átok, avagy üdvösségem!
Vagy minden csókod, szíved telje kell,
Vagy a kínok keresztjén veszszek el!

ANNIE VIVANTI (RADÓ).

607.

Boldog az, ki szelíd örömmel
Csöndesen, szemérmatosan,

Mentve a szenvedélyek
 Örjítő rohamától
 Örvend Afroditénak,
 Érosz, aranyhajú istenünk
 Kétnemű nyílveesszőt lövell:
 Egyet, boldogítót,
 S egyet, a mely keserít.
 Tőlem, isteni Küprisz,
 Óh, hárítsd el emezt!
 Keltsek mérsékelt hevet,
 Tiszta indulatot!
 Hadd ösmerjem a csöndes, az édes,
 De ne a féktelen Éroszt!

EURIPIDES (RADÓ).

608.

A visszalépés nem mindig hűtlenség. A lemondásban olykor több a szerelem, mint a makacs, veszélyt hozó ragaszkodásban.

JÓSIKA.

609.

A mily igaz, hogy egy állítólagos szerelem érzékiség nélkül csak valami mesterkélt léleknek hús- és vérnélküli rémszülöttje, szintoly bizonyos az is, hogy a pusztá érzékiség, csak lelketlen hullája a habszülte istennőnek.

HARTMANN.

610.

Azon gyönyör után, melyet a gondolatnál érezünk, hogy kedvesünk mindenét nekünk köszönheti, van-e nagyobb

mint az, hogy mi köszönhetjük neki minden örömeinket?

EÖTVÖS.

611.

Szeretni s nem szerettetni —
Egek, minő gyötirelem!
Mért kell neked meg lehetni,
Viszonzatlan szerelem?

KISFALUDY SÁNDOR.

612.

Szeretni és szerettetni
Két szívnek egygyé lehetni:
Ennél feljebb már nem hág
Az emberi boldogság.

KISFALUDY SÁNDOR.

Országos Széchényi Könyvtár

613.

A sebekről, melyeket keblünkben szerelem okozott, sokat beszélünk; de nem igazságtalanság-e, hogy a szerelem gyógyító hatalmáról nem emlékezünk panaszaink között; hogy elfelejtjük, miként az érzelem, mely annyi kínok kútforrása lehet, szívünket egyszersmind a világ egyéb szenvedései iránt megedzi, s midőn reánk új, előbb nem érzett, fájdalokat áraszt, azoktól őriz meg, melyeket egyébként túrnénk.

EÖTVÖS.

614.

Higyjetek nekem ti, a kik
Fáradotok kincsekér',

A föld minden gyémántjánál
 Egy pár szép szem többet ér!
 S higgyetek ti, kiknek lelke
 Hir-dicsőségért a vér
 Vagy virrasztás ösvenyén megy:
 Egész babérrerdőnél egy
 Rózsabimbó többet ér.

PETŐFI.

615.

Mi volt nekem
 A szerelem?
 Oktalan kis balga gyermek,
 A ki pillangókat kerget;
 Kergeti lélek-szakadva,
 Míg bebotlik egy árokba.

PETŐFI.

616.

Boldog, a kit életében
 E világ nagy tengerében
 Az örökös végezet —
 Hogy életét szerethesse,
 Rendült sorsát kedvelhesse —
 Egy rokon szívhez vezet.

KISFALUDY KÁROLY.

617.

Szeretni! . . . ez oly tárgy, melyhez csak ti szólhattok,
 érzékeny lelkek, kik az emberi kebel e legédesebb indu-
 latát ismeritek. Ez lelkesíti az egész világot. Ez az első

mozgató erő, mely a mindenségnek középpontjában ülven, örök abroncsán forgatja a teremtéseket. Ime a temérdek világok örömtánczczal kerengenek abban a nagy társaságban, mosolygó pillantással lejtének el egymás oldala mellett a csillagok, és soha össze nem ütődnek, mert egy édes erő vonja őket vissza abba a középpontba, a hol te ülsz, hogy őket fentartsad. — Te alkotsz mindent, hatalmas szerelem! A hajadon tavasz kiszáll violás hintójából, szerelmes szellőcskék enyelegnek piros arczáján s kékellő szép szeme körül, csak egy csókot vet az alélt természetre s a göröngy tojásiból azonnal kibúnak a fiatal jáczintok s a mezőnek szűz liliomai.

Ki állhat ellent az ő édes erőszakának, melyik szívnek van oly erős ajtaja, melybe ez a hatalmas tündér be ne törjön, gyakorta — ah! — csak egy szép hölgy pillantásain! Hányszor rejti el magát két kis ajak rózsái közt, vagy a pislogó szemhéjacskák alá, vagy ama picziny gödröcskébe, melyeket a mosolygás ejt a szép orczákon; — szóval: nincs az az út, melyen e hatalmas tündér a szívnek részét fel ne találja.

CSOKONAI.

618.

Mi a földi élet s minden ragyogványa

Nélküled, oh boldog szerelem érzése?

Tenger: melyet ezer szélvész mérge hánya,

Melynek meg nem szűnik háborgó küzdése.

BERZSENYI.

619.

Tenéked, oh bús szerelem!

E rózsabimbót szentelem:

Nyájas, piros, illatja szép,
De hajh! tövise szívet tép.

KÖLCSEY.

620.

Tegyen mást boldoggá a sors csalfa kénye:
Nékem te légy dajkám s ápolóm, Szerelem:
Zöld myrtuskoszorúd pályám szép reménye.
S könnyel ázott kendőd légyen szemfödelem.

BERZSENYI.

621.

Mindazok az igen böles vizsgálók, kik egész éltöket arra fordították, hogy az emberi szívet tanulmányozzák, kevésbé bírják felfogni a szerelem valódi ismertető jeleit, mint a legkorlátoltabb nő, a ki érez.

ROUSSEAU.

622.

Kinek napok kellene, s hetek és évek, míg tökélyt tökély után kiismert, s az egészt felszámolva, végre meggondolva, kimondá, hogy szeret: — az boldog férjjé válhat, de nem szeretett soha. Csak kinek lelkét mintegy örültség ragadá meg, ki egyszerre boldognak érzi magát, vagy elkárhozottnak, mintha éltét egy átok, vagy áldás hatotta volna át egyszerre; ki nem keres tökélyt, nem ismer hibákat, nem tud, nem akar semmit, hanem csak érez, s egyszerre veti oda mindenét ez egy érzeménynek s nem remél semmit, s nem fél semmitől: az szeret . . .

EÖTVÖS.

623.

Az ember éli éltét,
Nagyot, dicsőt mivel;
A földön úr, az égnek
Villámát kapja el:
De csak midőn a szívben
Ég tiszta szerelem,
Embernek én az embert
Csak akkor ismerem.

GARAY.

624.

A szerelem megfordított hideglelés: először forró, azután hideg.

KISFALUDY KÁROLY.

625.

Kedvesünkre ránézünk, de nem szemlélgetjük. Minden szemlélgetéshez hidegvér kell, melynek, szerelmünk tárgyával szemben, hijával vagyunk.

ROUSSEAU.

626.

A boldog szerelem hallgat s titkon szedi bérét:
Szép szavak árijai közt néma halálra siet.

KISFALUDY KÁROLY.

627.

Mint a nap, mely a vidéknek egy részét fénynyel tölti, míg a másikon előbb nem gyanított árnyak támadnak: olyan a szerelem; itt váratlanul gyönyör s reménység, ott

bánat s aggodalom tűnik föl hatása alatt; minden változik, de minden szebbül.

EÖTVÖS.

628.

A szerelem az istenség
Jöttévő lehellete;
Boldog, a kibén tisztán ég,
S rokon lelket lelhete.
Kivel magát vegyítheti,
Lelkét lelkébe öntheti:
Éden annak élete.

BERZSENYI.

629.

Oh, míg a szerelmet nem ismered, míg szíved egy képpel csordultig el nem telt úgy, hogy benne más már helyet nem talál, míg egy arc a világot nem felejteti el veled, egy mosolygás keservidet, egy könny azt, hogy más boldogságot találhatnál: addig ne átkozd emberi létedet, mert nem tudod, mennyi boldogságot találhatsz benne.

EÖTVÖS.

630.

Kis hang a szerelem; ha kiejted, milliomozva
Zengedez élted víg hajnali álma körül.

KISFALUDY KÁROLY.

631.

Ha egy szép test látására
A szív benned habot vet,

Ne hajts sokat kis habjára,
 S ne fonj neki kötelet:
 Oh! mert ez még nem szerelem,
 Csak csalóka érzemény,
 Csak buborék gerjedelem,
 És habként eltűnő kény.
 Egész élted pályájára,
 Minden napod nyugalmlára
 Egy kis vérhab nem elég,
 Egy tenger kell ahhoz még.

KISFALUDY SÁNDOR.

632.

Nem tudom, voltál-e valaha szerelmes; mert sokan vannak, kik ez érzeményt soha nem ismerik, miként sok fa nem hajt virágot, és sok ember nem érzi a költészet szépségét; de ha voltál, emlékezzél vissza az időre, hol komoly arczod még érzeményeid lángjaiban égett, hol egy tekintet több vala az egész világnál, egy kézszorítás több az egész emberi nem dicséreténél, hol minden szó egy örömvilágot alkotta benned, s mintegy meghalva a földnek, egy mennyországot éltél szerelmedben; s ha az emlékezet egy könyvet csal szemedbe, s mintegy honvágy tölti szívedet e boldog idők után, akkor megértettél.

EÖTVÖS.

633.

A virágok szép kertében
 A rózsá legjelesebb;
 A csillagok seregében
 A nap legfelségesebb.

Ilyen rózsa a szerelem
Az életnek kertjében,
Ilyen nap, ily fejedelem
Az örömnék egében.
Boldog, kinek e nap fénylik,
Kinek ez a rózsa nyílik!
E nélkül a kert csak gaz,
Ama nélkül nincs tavasz.

KISFALUDY KÁROLY.

634.

Nem értik azt meg, csak a suttogók,
Hogy mi az édes, az igazi csók.
Nincs abba' jog, nincs akarat, se szándék,
Nem csere az, de kölcsönös ajándék.
Szüli a percz váratlan, hirtelen,
Midőn egy szikra gyújt két födelen,
Édes a csók, ha alszik kedvesed
S mit önként adna, lopva elveszed;
Édesb a csók, ha durczás ajakat
Megrablasz csókért, melyet az nem ad.
Legédesb csók, ha minden szomju fél
A csókot adva, csókot lopni vél,
Ha vágyát érzi csak, de nem jogát,
Csak venni vágy s nem érzi azt, hogy ad.
Ám ilyen csókot is százat terem,
Nem házasság, de édes szerelem;
De a mi ennek is még mézet ad:
Ha a világ, az irigy mostoha,
Mint őrszem leskelődik rá s reád,
S jön percz, hogy érzed: Mostan vagy soha!

S a karba kar és ajkra ajk repül,
 S minden erő s érzés az ajkba gyűl.
 Mindenik első, végső mindenik,
 Mindenik csókol és csókoltatik.
 A vágy, mint bűvár, a mint vízbe ére,
 Leszáll a pillanatnak fenekére —
 Oh, egy arasznyi perczen mennyi kincs!
 Nem csók az, hidd el, a mely tiltva nincs!

DÓCZI LAJOS.

635.

Oh kis madárcák, be csak jó ti nektek!
 Milyen vidáman énekeltek itt!
 Nappal szép párosan csak elcsevegtek,
 Együtt jártatok isten kék egít,
 Míg este enyhe vár kis fészketeknek,
 Hol kettőtöket egy toll melegít!
 Tiétek a világ szűk házatokban:
 A boldogság csak a hol kettő, ott van!

BULLA JÁNOS.

636.

Oh! a hegyek, az erdők, melyeken túl szívünk ked-
 veltje él, a falak, melyek körülveszik, szívreható varázsszal
 néznek az emberre, s úgy lebegnek előtte, mint a jövő s
 múltnak kedves függőyei.

JEAN PAUL.

637.

A késő szerelem kétes láng: téli virágként
 Védő kézre szorul, s fázik az, a ki szedi.

KISFALUDY KÁROLY.

638.

Őrizd a féltéstől szívedet.

Zöld szemű szörny az, mely játékot űz

A vérrel, a melylyel táplálkozik.

Még boldog, a ki tudva csalatását

Meggyűlöli a csalfát; de minő

Kínperczeket számlál, ki hőn szeret,

S gyanútól rágva mégis csak szeret!

SHAKESPEARE.

639.

A féltékenység olyan gyógyszer, a mit ha a szerelmesnek szép okosan kanalként adogatnak be, attól még betegebb lesz; de ha egyszerre bolond fővel mind az egész orvosságos üveggel fel találja hajtani, hát meggyógyul tőle.

JÓKAI.

640.

Jaj annak, a ki becsülni nem tudja azt, a kit szeret.

JÓKAI.

641.

Nincs boldogítóbb, mint a szeretet;

De háládatlan még az is lehet:

Oly fokban, a hogy ők szeretnek minket

Ritkán szeretjük vissza feleinket.

GREGUSS ÁGOST.

642.

Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzetekeket hordoz szívében.

SZÉCHENYI.

643.

A legnagyobb csodákat nem szeretet művelte-é? azon szeretet, melynek meleg érintése alatt, mint láng között minden anyag, minden szív végre meglágyul; azon szeretet, melyet csak szeretve élvezhetünk, de melynek nincs tapasztalás vagy keserűség, mely ellentálljon? Oh mi tisztán tükrözik az ég a legsötétebb tenger fölött, ha derült napok elsimíták habjait.

EÖTVÖS.

644.

Legyen hát czélod: Istennek dicsőség,
Magadnak munka. Az egyén szabad:
Érvényre hozni mind, mi benne van,
Csak egy parancs kötvén le: szeretet.

MADÁCH.

645.

Az ellenszenv gyanús egy indulat. Mindig van benne valami elismerése annak a fölénynek, a mit az ellenszenves alak gyakorol a megigézettre.

JÓKAI.

646.

Könnyű dolog a gyűlöletet, nehéz a szeretetet, legnehezebb a közönyösséget eltitkolni.

BÖRNE.

647.

Mindenki gyűlöli az erőset; de a gyűlöletben ragaszkodás van.

JÓKAI.

XII.

IGAZSÁG. TÉVEDÉS. HAZUGSÁG.

Országos Széchényi Könyvtár

648.

Az igazság valami oly tiszta, szent és mondhatom bátor ereje öntudatában, mikép ha a napfényre nem mernek lépni vele, ha hosszas magyarázatára szorul álnok tolmácsainak — csak torzképével ámítottak el; az igazság olyan, mint a sas, a napba tekint s nem veszti szeme fényét.

JÓSIKA.

649.

Egy fényt, egy sugárt s egy képet fest az igazság:
Mégis ezerképen tűnik előnkbe nekünk.

Nem csoda; mert a mint sűrű vagy ritka az elme,
Úgy szegi a sugárt czélja aránya felé.

VITKOVITS.

650.

Az igazság hatalma oly nagy, hogy valami részecskéje nélkül még azok sem élhetnek, kik gonosztettekből és vétésekből táplálkoznak. Mert ki rablótársától eloroz vagy elvesz valamit, annak számára még czimborái között sem marad hely. A rablókapitányt pedig társai vagy megölnék, vagy ott hagynák, ha nem osztaná fel egyaránt a zsákmányt.

CICERO.

651.

Idegen véleményt tűrni, kevés tud ; pedig ki tűrni nem tud, hogyan kívánhat türetni? Csak a gonoszt ne tűrd ; egyébként az ellenkező véleményt, hol kell, ostromold, de azt, vagy érette birtokosát gyűlölnöd, igazságtalanság. Mert nem megtörténhetik-e, hogy két ellenkező közt igazad nincs? s feltéve, hogy igazad van, mit vét az, ki gonoszság nélkül, meggyőződés után ilyen vagy olyan véleményt lát valónak?

KÖLCSEY.

652.

Az igaz embernek igazságtalanságot elkövetni, csak úgy fáj, mint azt elviselni.

JÓKAI.

653.

Ki az igazsághoz tévelygés után jut, forróbban öleli.

KIS JÁNOS.

654.

Az okos embereknek igen nagy hibájuk, hogy a legbolondabb állítást is igen okosan tudják védelmezni.

VAS GEREKEN.

655.

A karrikatura is gyakran tartalmaz valami igazságot, sőt lényegében nem más, mint az igazságnak egyoldalú túlzása.

GR. APPONYI ALBERT.

656.

Ha az, a mit el akarsz mondani, meggyőződésed, mondd el. De ne mondd el olyankor, mikor jutalmat kínálnak érte. Mondd el ingyen és ha megvernek is érte. Ha pedig nem meggyőződésed az, s nem szükséges, hogy mondvá legyen, el ne mondd, ha a világot ígérlik is érte.

JÓKAI.

657.

Az igazságérzet legtöbbször nem egyéb, mint élénk tiltakozás az ellen, hogy azt, a mi a mienk, el ne vegyék tőlünk; s innen van aztán az, hogy embertársaink érdekeit tiszteletben tartjuk, nehogy rossz példát mutassunk nekik s ők is úgy viseljék magokat irányunkban. Az ettől való félelem tartja vissza az embert ama javak korlátai közt, melyeket születése vagy szerencséje adott neki. E félelem nélkül szüntelen támadásokat intézne az ember mások tulajdona ellen.

LA ROCHEFOUCAULD.

658.

Csak a küzdelem tetszik nekünk, de nem a győzelem. Szeretjük látni az állatok harczát, de már a győző hatalmaskodása nem érdek.

Pedig azt hiszszük, hogy a győzelemre vagyunk kíváncsiak. És ha ez eldőlt már, megúnjuk a látványt.

Így van ez a játékok különféle nemeinél; így van az igazság felkeresésénél is. Szeretjük a vitatkozások folyamán a vélemények harczát; de már a fellelt igazság hidegen hagy, nem gondolunk többé rá s nem elmélkedünk felőle. Sőt hogy valamely igazságot örömmel emlékün-

ben tartsunk, erre nézve kell, hogy azt a viták hevében lássuk megszületni.

A szenvedélyek harczában is gyönyörködtet a két ellenfél összecsapása ; de mihelyt az egyik legyőzte a másikat, durvasággá fajul a látvány.

Nem vágyódunk soha semmit elérni, hanem csak a kutatásra törekszünk. Nem maga az illető dolog, hanem csupán felkeresése érdekelt.

A színművekben is csak a cselekvények megoldásáig tart érdeklődésünk ; az eredmény, a boldogság, vagy a boldogtalanság festése untat.

PASCAL.

659.

A hazugság a gyöngék fegyvere.

JÓKAI

660.

Nincs ahhoz fogható veszedelem, mint mikor valakit egy hazugságon rajta kapnak. Nagy hősök, kik minden mártíriumot ki tudnak állani, nagy gonosztevők, kik semmi kínzástól meg nem puhultak, — egyetlen rajtakapott hazugság miatt úgy el tudják veszteni egész lelki reménységüket, hogy nem birnak tovább tagadni, végig vallanak mindent.

JÓKAI.

661.

Hazudni rút. Ez ellen a morál,
A társas illem egyként perorál ;
De költőnek, bár lénye isteni,
Nemcsak szabad — szükség fillenteni.

ARANY.

662.

Külszín után indulnak el a tompák,
S becsületesnek tartják a gorombát.
Ezért tekinti a közértelem
Gyakran szemesnek a ki szemtelen,
S messzelátónak, a ki vak ;
Ezért a frázisgyártót honfinak,
Szájhóstit igazi hősnek,
Nyeglét csodatevőnek ;
S viszont: együgyűségnek az erényt
S érdemtelennek a szerényt.

GREGUSS ÁGOST.

663.

Mit a csel rejt, kifejti az idő.
A képmutató kudarcot vall utóbb.

SHAKESPEARE.

664.

Valamint az orvos aggodalmait eltitkolja betegével szem-
közt: úgy az ügyvéd reményteljes arcot mutat védenczé-
nek. Egyike ez azon ritka eseteknek, mikben a hazugság
erény.

BALZAC.

665.

A ki nem érzi, hogy meglopva van :
Ne mondjátok meg, s semmi kára nincs.

SHAKESPEARE.

XIII.

SZÓ ÉS TETT.

Országos Széchényi Könyvtár

666.

Nem érez, a ki érez
Szavakkal mondhatót.

VÖRÖSMARTY.

667.

Mit, mikor és miként kell szólni s tenni, az a bölcsesség nagy titka.

KÖLCSEY.

668.

Az ajkunkról lecsuszcizant szó rajtunk uralkodik, a visszatartottnak mi vagyunk urai.

LA ROCHEFOUCAULD.

669.

Az adott szó üres beszéd; az érzett szó az igazi.

JÓKAI.

670.

A gondolat, mint gondolat benn a lélek fenekén egy ruhátlan gyermek, sem több, sem kevesebb, mint hiú álomkép, nem kerül több fáradságba, mint akármely bohó ötlet, mivel magától jó; hanem azt megőrizni az életnek, húst és vért adni belé, s a gyermeket nevén nevezni; ez már a szó, a nyelv dicsősége.

ERDÉLYI JÁNOS

671.

Szabadon bűn és erény közt
 Választhatni, mily nagy eszme,
 S tudni mégis, hogy felettünk
 Pajzsul áll Isten kegyelme.
 Tégy bátran hát, és ne bánd, ha
 A tömeg hálátlan is lesz,
 Mert ne azt tekintse czélul:
 Önbecsét csak; ki nagyot tesz,
 Szégyenelne tenni máskép;
 És e szégyen öntudatja
 A hitványat földre szegzi,
 A dicsőét felragadja. —
 Ámde utad felségében
 Ne vakítson el a képzet,
 Hogy, a mit téssz, azt az Isten
 Dicsősége te végzed,
 És ő épen rád szorulna
 Mint végzése eszközére:
 Sőt te nyertél tőle dísz, ha
 Engedi, hogy tégy helyette.

MADÁCH.

672.

A nagyobb rész inkább javasolni szeret nagy tetteket,
 mint azokat gyakorolni.

SZÉCHENYI.

673.

Különös dolog az a tanácsadás, s ha egy ideig tapasztaltuk az életben, hogy a legokoszerűbb dolgok sem sike-

rülnek, a legbotorabbak ellenben gyakran szerencsés célhoz vezetnek, akkor csakugyan lemondunk tanácsadói szándokunkról. Tulajdonkép korlátoztság tanácsot kérni, önhittség pedig adni. Csak olyan ügyekben kellene tanácsot adnunk, a melyekben önmagunk is részt akarunk venni. Ha valaki jó tanácsért folyamodik hozzám, azt mondom neki, kész vagyok ugyan tanácsot adni, de csak azzal a kikötéssel, ha megígéri, hogy nem fog a szerint cselekedni.

GOETHE.

674.

Mintha nem őtől származnál, légy tetteid által
Őse családodnak, — s a haza áldani fog.

VÖRÖSMARTY.

675.

Minden dolognak oly sok színe van,
Hogy a ki mindazt végig észleli,
Kevesbet tud mint első pillanatra,
S határozatra jőni rá nem ér.
A tett halála az okoskodás.

MADÁCH.

676.

Az élet csak úgy éri célját, ha tetteknek szenteltetik. Cél és véget nem tudó olvasás rest életnek vagy következménye, vagy szerzője; nyavalya az, mely a való élet gyökereit elrágja; s melyből kigyógyulni épen úgy nehéz, mint a játékszenvedelemből; s mely a lelket épen úgy elszibbasztja, s minden munkára és hatásra alkalmatlanná teszi.

KÖLCSEY.

677.

Inkább olyan úr légy, a ki úgy dolgozik, mint egy cseléd, mint olyan cseléd, a ki úgy henyél, mint egy úr.

JÓKAI.

678.

Kezdj buzgón s már sokra mennél; halad a ki megindult.
Míg porban fetreng a henye, gyáva erő.
Láttad-e folytában özönét a szőlke Dunának:
Kis forrásból jó, s végre hajókat emel.

VÖRÖSMARTY.

679.

Nem tenni, mikor tenni kellene, tenni kötelesség volna, épen olyan bűn, mint nem kevésb bűn cselekedni, másokat cselekvésre buzdítani, midőn az «abbanhagyás» lenne szoros tiszt.

SZÉCHENYI.

680.

Többet ér, ha az ember a munkájából él, mint a nevéből. Mert a ki csak a nevéből él, nem élhet a nevének. Az élet hosszú, a név kurta, hamar elfogy.

MIKSZÁTH.

681.

Unalom a rosszra hajló embert rosszszá, a jóra hajlót boldogtalanná teszi, s valóban szánakozásra méltó, kinek az életben semmi dolga nincs.

SZÉCHENYI.

682.

Ha nagy fájdalmak érnek, csak az élet gondjaiban s hivatásunk visszautasíthatlan kötelességeiben találhatjuk vigasztalásunkat. A szenvedésnek ellentéte, s azért legjobb óvszere a tevés, s az anya, kinek gyermeke sírhantja felett eszébe jut, hogy többi gyermekei számára még főznie kell, jobban kiragadtatik fájdalomából, mint ha a világ minden philosophjainak vigasztalásait hallaná.

EÖTVÖS.

683.

Tapasztalást csak szorgalom szerez
S idők folyása tesz tökélyesebbé.

SHAKESPEARE.

684.

A mihez könnyen jut az ember, azt közönségesen nem becsüli s másként bánik azon kincscsel, melyet szerzett, mint a melyet világba léptekor már készen talált.

SZÉCHENYI.

685.

Munkálódnunk és fáradoznunk kell, ha türehetetlen unalomra s tán életgyűlölésre kárhoztatni nem akarjuk magunkat; s belső illetődéssel fogjuk találni, hogy épen a legsürgetőbb életszükségeink kielégítésére ösztönző természetünkől — mely egészen állatok sorába helyez minket — fakadoznak, ha lelkünk reptét nem gátoljuk, az emberiség legszebb, legdicsebb tettei. Az evés-ivás kínzó szüksége, mely tán egymás ellen fegyverzé vízőzönelőtti

elődeinket, a földművelés bájterjesztő áldását hozá közibünk. Lak- s ruha-szükségünk legszebb találmányokra nyújtott alkalmat. Nemünket fentartani égő vágyásunk a szerelem mennyei érzélmít, annyi halhatatlan valódi kútfejét önté szívünkbe, s a házi szerencse boldogító sze-
lidebb melegével a legkínzóbb láng szülöttje!

SZÉCHENYI.

686.

Valamint a tunya tétlenség nem okoz egyebet rossz kedvnél s unalomnál, úgy a munkás élet gyümölcsét az édes pihenés bájában találjuk fel. Dolgozunk, hogy élvezhessünk; a fáradozás s élvezés közti e változtatás igazi hivatásunk. A nyugalom, mely arra szolgál, hogy pihenjünk s új erőt gyűjtsünk az ismétli munkára, az embernek nem kevésbbé szükséges, mint a munka maga.

ROUSSEAU.

687.

Nem szeretek nehezet, ha nehéz; nem könnyüt, ha könnyű;
Ez s amaz együtt dísz, mint különálva hiba.
Úgy kell a mi nehéz, ha nem érzeti vélem, hogy az volt,
S a könnyű, ha simúlt sok faragásra leve.

KAZINCZY FERENCZ.

688.

Minden, a mi a munkásságot neveli, hasznos; legyen az ok való, remény vagy szükség, ezen utolsó pedig legyen természetes, vagy mesterséges. Háborúnak, tűznek azért nincs ily igen szomorú következése, mint gondolni kellene, mert háborúban, tűz után kiki sokszorozva mun-

kálkodik. Mennyire nem nevelte sok erőműv s az óra tökéletességét a perpetuum mobile — örök mozgony — feltalálására fordított fáradság s törekedés! A fő czél ugyan elhibáztatott, de a nem is gyanított találmányok bőven jutalmazták a munkát.

SZÉCHENYI.

689.

Kitünővé egy szerencsés percz által is válhatunk; hasznos emberré a fáradságos évek tesznek.

KEMÉNY.

690.

A munkás lelkének egyik aczélozója az, ha azt látja, hogy munkaadója is ott izzad vele.

JÓKAI.

691.

Munkásság az élet sója,
A romlástól mely megójjja.
S csak az, a ki nem hevert
Várhat áldást és sikert.

TOMPA.

692.

Munka, fáradság és magány örömmé válnak, ha értünk hozzá, megadni azoknak a kellő irányt. Az ép lélek kellemeseknek találja a közönséges foglalkozásokat is épen úgy, mint a test épsége a legegyszerűbb tápszereket is a legízletesebbekké teszi. Mindazon unatkozó emberek, a kiknek oly nehéz valamit feltalálni, a mi őket gyönyör-

ködteti, undorukat csak rossz tetteiknek köszönhetik, és a gyönyör iránti érzéket csak akkor veszítik el, midőn a kötelesség iránti érzékek megszűnik.

ROUSSEAU.

693.

Mindenen diadalmaskodik a férfiúi érett ész, eltökélett állhatatos akarat és szorgalmas munkásság; ezek virágoztatnak, gyümölcsöztetnek jegek közt is plántát, midőn a tudatlan és rest még Utópiában is éhen halna.

SZÉCHENYI.

694.

A minden dicséretnélküli állhatatos fáradozás épen oly ritka, mint a tanutlan erény, mely csak kiválasztott lények sajátja.

SZÉCHENYI.

695.

Csak a munka, csak az, ha valamit tevénk, boldogít; csak azon éldelet, melyet önmagunk szerzénk, mienk egészen.

EÖTVÖS.

696.

Kevés munka sok önszeretettel, sok munka végtelen szerénységgel jár.

BALZAC.

XIV.

**JELEN, MULT, JÖVŐ.
REMÉNY ÉS EMLÉKEZET.**

Országos Széchényi Könyvtár

697.

Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül.
S minden míve tűnő szárnya körül lebeg!
Minden csak jelenés: minden az ég alatt
Mint a kis nefelejts, enyész.

BERZSENYI.

698.

Nem volt világ még,
Sem ég sem a föld,
Lét és enyészet;
A tér, az ür,
Mind nem valának,
Mind semmi voltak,
Csak én valék!
A kezdet és vég
Nélkül öröktől
Örökkön élő
S el nem mulandó
Örök idő,
Mind a mi már volt,
Mi van jelenben,
Mi lesz jövőben,
Az én ölemben
Fogantaték.

Keltek világok,
 Húnytak világok,
 A sík hegyekké,
 Hegyek rónává
 • Változtanak ;
 Földek merültek
 A tengerekből, —
 Tengerbe földek
 Súlyedtenek.
 Országok s népek
 Keltek s enyésztek ;
 Malaszttal átok,
 Üdv a nyomorral,
 Mind már ölemben,
 Bennem találja
 A kezdetet,
 Bennem lelendi
 Enyészését.

GARAY.

699.

Adott a természet orvost a veszteség legnagyobb fájdalmára is : az időt. Lassanként feledünk : nem mindent, de sokat ; lassanként enyhülünk : nem egészen, de nagyot. Az a boldogtalan, kinek fájdalma nem másként, csak megkeményedés, csak neki-makacsulás által tompul meg. A szenvedés, ha szeliden szétoszló felleg gyanánt tűnik el, szívet és lelket nemesít.

KÖLCSEY.

700.

Végezésed előtt
Kérdezz három időt:
A jelen szüksége,
Haszna, kára multnak,
A jövő sejtése,
Mit tégy, megtanítnak.

PAP ENDRE.

701.

Meggyógyít az idő, jobb orvos nincs az időnél:
Az teszi lassúvá sziveinknek gyors dobogását,
És feledékenység hártóját hozza szívünkre.

VÖRÖSMARTY.

702.

Az időt nem az évek számítják, hanem a mit szenvedünk alattok.

JÓKAI.

703.

Ne gondold, hogy az idő gyógyereje ellenállhatlan; csak elmúlt fájdalomdat felejteti, de nem szoktathat azokhoz, melyek még szivedet töltik; miként a tenger habjai a sziklát, mely csak mellettök áll, sokáig mosva, végre ledöntik, míg az, mely mélyében fekszik, szigetté nő: úgy tesz az idő fájdalmainkkal, a külsőket lerontja, de azok, melyeket kebleinkben hordunk, növekednek azalatt.

EÖTVÖS.

704.

Fut az idő, mint fut a sebes folyám,
Mely medrében tarthatatlan elrohan :
Hab habot hajt, habra új hab árja gyúl,
Felszínén van most, más perczben elmerül.

S mely Pozsonnak látta még ma ormait,
A Gellértnek mossa holnap partjait,
Holnapután már tengerbe ömledez,
S gyöngyeivel mérhetetlen sírba vesz.

Így siet, nem nézve, várva senkire,
Az időnek mérhetetlen tengere ;
A tavaszra télt, a télre hoz tavaszt,
Itt virágot nyit, amott hervasztja azt.

A kebelben vágyakat kelt s szétszakít,
Szerelemnek, gyűlöletnek lángjait
Földézi, egy kezével sújt, sebez,
Más kezével a seb gyógyítója lesz.

GARAY.

705.

Minden órának leszakaszod virágát.
A jövődönék sivatag homályit
Bízd az Istenség vezető kezére,
S élj az idővel.

BERZSENYI.

706.

Sebes folyó a gyors időnek árja,
Ragadja gyorsan éltünk csónakát ;

Ma még virágít a tavasz kitarja,
Megcsapja holnap őszi dér a fát;
S kivált ha boldogon tűnik napunk,
Az élet illan mint ha álmodunk:
Ma még erembe forr a kedv, az élet,
S holnap ha nézed, — im a fűt fehér lett.

GYÖRY VILMOS.

707.

Bár percz szüli a legnagyobbat is,
De még a legkisebb is az idő
Méhében lassan érik születés
Elé.

RÁKOSI JENŐ.

708.

Feneketlen tenger, hullámaid évek.
Keserűk könyétől az emberiségnek.
Parttalan ár, melynek apálya, dagálya
A halandó éltet önmagába zárja.
Beteg vagy prédádtól, de üvöltve várod,
Idők óceánja! — a többi zsákmányod.
Kihányod műveid az élet partjára,
Ravasz vagy szélcsendben, vad viharra válva.
Feneketlen tenger! ki érthet meg téged,
Idők óceánját, végtelen mélységet?

SHELLEY.

709.

Az idő lelkünktől függ, és a lélek
Úgy méri az időt, a mint gyönyört
Vagy kint, parányit vagy hatalmasat lát.

BYRON.

710.

A jelent, s a mi közel van hozzánk, mintegy ezernyi
ezerszer nagyító üvegen keresztül látjuk, s a részletek,
melyek mindenünnen ránk tódulnak, nem engedik áttekin-
tenünk az egészet; szűk kör, kitágítva. De a mi távol
van és a múlt, inkább egészben tűnik fel előttünk, többet
látunk, de mindent kisebbben, s a részletek el-enyésznek:
nagy kör, összeszorítva.

GREGUSS ÁGOST.

711.

A rideg jelen: feleséged,
A jövő? Szived mátkája.
Mily csábítón mosolyog arczája!
Félek, félek, a varázs elvesz
Mihelyt — feleséged lesz.

SZEMERE MIKLÓS.

712.

Mert a boldogságra kevés csak a jelen,
A multon épül az s az emlékezeten;
Örömeinkre szint s derűt titkon az ád,
Mint a gyök adja a virág színét, szagát.

TOMPA.

713.

Költő, fejtsd meg, mi az elmúlt idő?
Tükör, melyben önmagunkat látjuk.
Hát a jövőnek milyen nevet adsz?
A jövőendő keret nélküli kép,

Melyet keretbe zár az akkori
Idő.

Hát az élet milyen szerinted?
Egy szeszélyes, örökszép kalandor,
Kivel pajláskodunk s szeretjük is,
Bármennyiszer kapjuk csalfaságon.
Hát a halál mit ábrázol neked?
Egy szent zarándokot, ki céljához elért.

TÓTH EDE.

714.

Tanulj megélni! A jót ne keressed
Rideg könyvekben, elszáradt szivekben.
Használd ki a mosolygó, röpke perczet:
Üdvöt nem lelsz sehol, csak a jelenben.

REVICZKY.

Országos Széchényi Könyvtár

715.

Ha az ember valami elmúlt dologról gondolkodik, rendszeren a földre tekint alá, ha pedig a jövőről, az egekbe néz föl.

ARISTOTELES.

716.

A messze jövőndőt
Aggódva ne nézzed:
Hosszú örömökre
Mi kurta az élet!
Nézd, nyomtalan a sebes óra halad,
Elmúlt napokat soha vissza nem ad:

S a rózsza, ha, szép kora múlva, lehull,
Méh nem szedi mézeit hamvairul.

VÖRÖSMARTY.

717.

Ha minden előre tudhatná dolgait,
Remény nélkül miként húzhatná óráit!
Köztünk kijelentett napja halálunknak
Mindég égő poklát formálta kínunknak.
Sok távolyról látván szerencsétlenségét,
Mennyi fájdalmakkal nevelné inségét!
Ah tudatlansága a nagy jövődőknek!
Mely drága kincse vagy nálunk az egeknek!

BESSENYEI GY.

718.

Oh ha a gyermek sejdítené, mi vár reá? ha tudná,
mennyit szenvedhetni e rövid életben, mily magánosan
állhatunk ennyi ember között, mi reménytelenül e szép
világban! ha csak gyaníthatná mind azon szenvedéseket,
melyeket el nem kerülhet, a nagyokat, melyet lelkét le-
sujtják, s azon kis bajokat, melyeknek még könnyeket
sem adott a végzet vigasztalásul; s hogy barátai, kiket
hiveknek gondolt, el fogják hagyni, s hogy lángoló sze-
relmével nem fog nyerhetni mást, mint egy tapasztalást,
érdemeivel ellenségeket, míg végre fényes reményei, me-
lyek a világot járák körül, egy kis gödörben pontosulnak,
csalatra még ott is, ha emlékezetet vár. Oh hála neked
Istenem, hogy a jövőt előttünk eltakartad!

EÖTVÖS.

719.

Éltünk rögzös határain
Két génus vezet,
S felleg borúlván útain
Nyújt mindenik kezét;
De bár tekint biztatva rád,
Vigasztalást egyik sem ad:
Remény s Emlékezet.

KÖLCSEY.

720.

Nincs semmi, mi a szívnek inkább fájna, mintha reményeinktől megfosztatunk; való veszteségek fölött hamarabb vigasztalódunk: felszámolhatjuk kárunkat, s új remények, mint a kivágott fa helyét az új sarjadék, hamar eltakarják a szomorú emléket, mely szívünkben vissza maradt; de ha egy reménytől fosztattunk meg, a veszteség felszámolhatatlan. Az öröm, melyet váránk, még tisztán áll a képzetünk előtt, benne minden szép, minden ragyogó vala; a cél, mint ködborított tárgyak, nagyítva emelkedék a jövő titkos fátyolából s mert reményeinkben sokat bíránk, mit, ha teljesülnek, a való is elrabolt volna, vesztöknél többet siratunk, mint mi valóban tőlünk elvétellett.

EÖTVÖS.

721.

Nincsen olyan pusztá inség
Hogy magának benne
A halandó egy tenyérnyi
Zöld virányt ne lelne;

És ha ezt a szél behordta
 Sivatag fővénnyel :
 Megsiratja . . . de tovább megy
 Örökös reménnyel.

ARANY JÁNOS.

722.

Földiekkel játszó
 Égi tünemény,
 Istenségnek látszó
 Csalfa, vak Remény !
 Kit teremt magának
 A boldogtalan,
 S mint védangyalának,
 Bókol úntalan :
 Síma száddal mit kecsegtelsz ?
 Mért nevetsz felém ?
 Kétes kedvet mért csepegtelsz
 Még most is belém ?
 Csak maradj magadnak !
 Biztatóm valál ;
 Hitttem szép szavadnak :
 Mégis megcsalál.

CSOKONAL.

723.

Kéklő lepelben messze jár
 Előtted a Remény ;
 Magához int, de meg nem vár,
 Tovább, tovább lengvén ;
 S míg lepkeszárnyát kergeted,

Lezúg hiában életed,
S állasz pályád szélén.

KÖLCSEY.

724.

A reményt vágyaink útiköltségül adják: de a sors hamispénznek nézi s el nem fogadja. Így kénytelenek vagyunk azt a sírig hordozni.

KISFALUDY KÁROLY.

725.

Nincs lehangolóbb kiábrándulás, mintha kénytelenek vagyunk azt, a kit imádtunk, midőn angyalnak többé nem hiszszük, démonnak nem képzelni. A csalódott szív utolsó hiúsága: nagyszerű csalódáson könyezhetni.

KEMÉNY.

726.

A remény mi? Ne higgyétek, hogy az emberi lelket oly könnyű ismerni, mint azok vélik, kik a szív titkos rejtekeiről szív nélkül gondolt definitiókat készíttetnek. A remény hit és kívánság vegyítése. Innen van, hogy e három oly könnyen foly által egymásba; innen van, hogy egyik, mint másik szülhet szenvedélyt és születhetik szenvedélytől, s ilyenkor a józan észszel függésben nem levén, annak kormánya alá nem tartozhatik. Azért kész azzal harczba szállani s ennek következtében vagy győz és elsülyeszt, vagy legyőzetik ugyan, de maga után a feldőlt kebelben keserű nyomokat hagy.

KÖLCSEY.

727.

Szép reményink hajnalcsillagánál
A jövőndő tündérkert gyanánt áll;
S csak midőn a tömkelegbe lépünk,
Venni észre gyászos tévedésünk.

PETŐFI.

728.

Vándor remény csapongva jár,
Örömré hí, de búrá vár;
Távolra mint hajnal pirúl,
Közel setét éjként borúl.

KÖLCSEY.

729.

Szállnak reményink, e szép madarak;
Midőn legjobban szállanak
S szívják a mennyei tiszta léget,
Hol már sas nem tanyáz:
Jön a való, e zord vadász
S lelövöldözi őket.
Mi a remény? förtelmes kéjleány,
Ki minden embert egyaránt ölel;
Ha rápazarlod legszebb kincsedet,
Az ifjúságot: ő akkor hagy el.

PETŐFI.

730.

Ne tartsd mint rabmadárkát a reményt,
Hogy szép szavával tudva csald magad;

Halvány jelen lesz a színes jövő,
S még jó ha nem hoz új fájdalmakat.

TOMPA.

731.

Remény, remény, mért vagy te szép virág?
Téged az ég nekünk miért is ad?
Azért-e csak:
Hogy hervadandó kelyhed legyen
Hová csalódás éjjelében
Szemünk harmatjai hulljanak?

PETŐFI.

732.

Kinek nyúlfarknyi a reménye
S többé se' kér se' vár sokat:
A múltban él, s ez ócska lom közt
Tesz-vesz, keresgél, rakogat.

ARANY.

733.

Eredj reménység, menj, maradj magadnak,
Oly kedves vagy, hogy hinnem kell szavadnak,
Ámbár tudom, hogy mindig csak hazudsz.

PETŐFI.

734.

Bizonyost, valót kíván az, a ki megszűne remélni.

KISFALUDY KÁROLY.

735.

Az emlékezet az a halott, a ki haza jár. Először idézik.
Néha hivatlanul is eljön, s elhozza magával ismerős hang-
ját, ruháit, tekintetét, eljön egész környezetével.

JÓKAI.

736.

Emlékezés nélkül, mi volnál te, oh szív?
Beszédes húrjától megfosztatott hárfa.

TOMPA.

737.

A hű emlékezet mint fürge méhsereg
Múlt kor virányain szerelmesen lebeg.
Ki lélekörvendőn elmulatoz ennél,
Jól kétszer érez, lát, egyszóval kétszer él:
Mert életünk rövid, hosszabb csak úgy lehet,
Ha újra él mulót a hű emlékezet.

ERDÉLYI.

738.

Jelöld, jelöld meg büszke jellel
A boldogságnak utait,
A hol számodra rózsa termelt,
S gyönyörrel színig teli serleg
Kábító kísérletbe vitt.

Jelölj meg minden helyet, pontot,
Hol édes pihenőd esett.
A napot, órát szedd rovásra,

És bár egymásnak sírját ássa,
Emlékük maradjon veled.

KISS JÓZSEF.

739.

Boldog az, kinek van valakije, bár távolban is, hogy
a magány óráiban érte sóhajtson, hogy a messzeségbe
hív emlékezettel kísérje! El van ő lávozva kedveseitől,
de nem elszakadva. Oh az a láncz, mely lelkeket fűz
együvé, csak akkor pattan el, midőn szeretet, barátság
és erény elsülyednek; s ezek tiszta kebelben nem sülyed-
nek el.

KÖLCSEY.

740.

Mért tűnsz elém szelid emlékezet
A boldog mult mosolygó képivel?
Bánatba sülyedt lelkem — arczomat
Nyájas sugárod nem deríti fel;

Ki mint én egykor oly boldog vala,
S többé reménye sincs hogy az lehet:
Annak felejtés ad csak enyhülést,
Nem a te képed, jó emlékezet.

TOMPA.

741.

Emlékezet!
Te összetört hajónk egy deszkaszála,
Mit a hullám s a szél viszálya
A tengerpartra vet . . .

PETŐFI.

742.

Kétes harczok után az az ember főnyeresége,
Hogy szűk léte körén túrni s felejtetni tud.

KISFALUDY KÁROLY.

743.

Egész nemzet élete, mint egyes emberé. Ezt és azt az életen keresztül ömlő emlékezet teszi egészszé, folyvást-tartóvá, napról-napra gazdagabbá. Töröld ki a lélekből annak ragyogó színeit; és ime a lélek halva van. Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg; s akármi más kezdődjék ezentúl: az a régi többé nem leszen.

KÖLCSEY.

744.

Emlékezet és képzelődés merőben külön tehetség ugyan; de a képzelődés nem lehet termékeny, ha az emlékezet kopár.

CSENGERY ANTAL.

745.

Azért van boldog oly kevés,
Mert nincs sehol csak a halálban,
Csak túl a Léthén — feledés.

Szegény szív békén nem maradhat.
Emlékezést eseng, ohajt.
S a legszebb emlék is mit adhat? —
Csak méla könyvet és sohajt.

KOZMA ANDOR.

746.

Feledni csak az tud, kinek szívében feledésre szükség nincs: a boldog. Ki gyötrellemmel teljes keblet bír, azt az emlékezet borzasztó hűséggel kíséri.

KÖLCSEY.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XV.

HALÁL.

Országos Széchényi Könyvtár

747.

Miben van olyan nagyszerű költészet,
Rejtélyes mélység, mint benned, halál?
Ki ott lakol, hol a korlátos élet
A végtelennel kezet fogva áll! —

MADÁCH.

748.

Az élet rövid béke s hosszú harcz,
És a halál rövid harcz s hosszú béke.

PETŐFI.

Országos Széchényi Könyvtár

749.

A filozófiának voltaképi sugalmazó szelleme vagy Muza-
gésze: a halál; s ez okból mondá Sokrates, hogy a filo-
zófia *θανάτου μελέτη*, a halállal való foglalkozás. Aligha is
filozofálna az ember, ha a halál nem volna.

SCHOPENHAUER.

750.

Gyakran láttam, hogy a verengző állatokat leigézi az
ember szeme és visszadöbbenti, midőn támadásra készül-
nek. Ilyen megbabonázható fenevad a halál is. A ki
bátran az útjába lép, a ki szeme közé néz, az elől hunyász-
kodva vonul tovább. Az élet a kockáztatás mestersége.

KEMÉNY.

751.

Meghalni, — elszunnyadni, — semmi több;
S egy álom által elvégezni mind
A szív keservét, a test eredendő,
Természetes rázkódtatásait:
Oly czél, minőt óhajthat a kegyes.
Meghalni, — elszunnyadni, — és alunni!
Talán álmodni: — ez a bökkenő;
Mert hogy mi álmok jőnek a halálban,
Ha majd leráztuk mind e földi bajt,
Ez visszadöbbent. E meggondolás az,
Mi a nyomort oly hosszan élteti;
Mert ki viselné a kor gúny-csapását,
Zsarnok boszúját, gőgös ember dölyfét,
Utált szerelme kínját, pör-halasztást,
A hivatalnak paczkázásait,
S mind a rugást, melylyel méltatlanok
Bántalmazzák a tűrő érdemet:
Ha nyúgalomba küldhetné magát
Egy pusztá törrel? — Ki hordaná e terheket,
Izzadva, nyögve élte fáradalmin,
Ha rettegésünk egy halál utáni
Valamitől — a nem ismert tartomány,
Melyből nem tér meg utazó, — le nem
Lohasztja kedvünk', inkább tűrni a
Jelen gonoszt, mint ismeretlenek
Felé sietni? — Ekkép az öntudat
Belőlünk mind gyávát csinál,
S az elszántság természetes színét,
A gondolat halványra betegíti;

Ily kétkedés által sok nagyszerű
Fontos merény kifordul medriből,
S elveszti «tett» nevét.

SHAKESPEARE (ARANY).

752.

A gonosznak, a gyáva sziveknek
Rettenetes vázkép a halál,
Mint a félénk, kába gyermekeknek
Rémítő az éjjeli homály.

Az erősek mosolyogva néznek
Porfedelők oszlatójára,
A jámborok békés szívvel dőlnek
A bús cypirus szent árnyékára.

A böles nyugodt elmével bucsúzik
E játékszín álorcájától,
Szabad lelke feljebb ohajtozik
E bujdosó csillag hantjától.

Érzi, hogy itt isteni szárnyait
Eléggé nem héjaztathatja;
Érzi, hogy rab, míg testi lánczait
Hordozza és le nem rázhatja.

BERZSENYI.

753.

Nincs nagyobb ellentét, mint az időnek örökös folyása
között, mely egész tartalmát magával ragadja — és a
valóban meglevőnek merev mozdulatlansága között, mely

minden időben egy és ugyanaz. És ha az élet közvetlen eseményeit e szempontból teljes objektivitással tekintjük, világosan látható lesz előttünk a megmaradó az idő kerekének középpontjában. — Egy hasonlíthatatlanul tovább élő szem előtt, mely egy tekintettel ölelné át az emberi nemet egész tartományában, a születés és halál folytonos váltakozása nem tűnnék föl egyébnek állandó rezgésnél és eszébe sem jutna, hogy benne örökké megújuló levést lásson a Semmiből Semmivé; hanem a mint a sebesen forgatott szikrát tekintetünk állandó körnek látja, a gyorsan rezgő rúgótollat maradó háromszögnek, a rezgő húrt pedig orsónak — úgy tűnnék föl ama szem előtt a faj, mint a meglevő és megmaradó, halál és születés pedig mint rezgés.

SCHOPENHAUER.

754.

Országos Széchényi Könyvtár

Mily rövid az élet! . . .
 Mint hullócsillag futása,
 Mely földünk körébe jutva,
 Lánggra gyúl, és tűzbarázdát
 Irva elszalad, gyorsabban
 Mint egyet pillantanál.
 Útja honnan jött? hová visz? . . .
 Míg sötét volt, s újra az lesz,
 A világ-űr végtelenjén
 Hol bolyongott? és hová fog? . . .
 Ki tudná megmondani!
 Míg tündöklött, addig élt.
 S honnan jössz te, lélek, . . .
 Mely csak e föld gőzkörében

Vetve lángot, addig fénylel,
 A míg éjen áthaladsz;
 Bölcsőd és sirod homály.
 Akkor lobbanál-e föl csak
 Az állatban, s véle múlsz el? . . .
 Vagy jövél a végtelenből
 Ismeretlen, hosszú pályán,
 S visszatérsz azon megint? . . .
 Oh, ha nem volt, és ha nincs
 E parányi csillogáson
 Innen és túl folytatás:
 Mily rövid az élet! —

ARANY JÁNOS.

755.

A gyáva többször hal meg sír előtt,
 A bátor egyszer ízli a halált.
 Minden csodák közt, melyeket tudok,
 Legrendkívülibbnek találom azt,
 Hogy a haláltól ember félni tud;
 Holott a kényszerű vég, a halál
 Eljő, ha jőnie kell.

SHAKESPEARE.

756.

Egy az élet, egy a halál,
 Azt kérdésre ki veti?
 Vagy előbb, vagy utóbb talál:
 A bajnok azt neveti.

KISFALUDY KÁROLY.

757.

Legjobb a rosszban és a legrosszabb a jóban: a mulandóság.

758.

Mulandóság a királyok királya,
 Ez a világ: palotája,
 Sétál föl és le benne;
 S nincs hely, hová ne menne,
 S hová lép, s mire hág,
 Minden pusztul, körül fekszenek
 Szétszórva: eltört koronák,
 Hervadt virágok, megrepedt szívek.

PETŐFI.

759.

Nem, nem az a halál, a hogy itt nevezik,
 Ha koporsónknak a födelét szegezik:
 Nem, nem az a halál, a mit a léha hisz,
 Midőn a gyász-szekér a temetőbe visz;
 És az sem a halál, midőn már más sirat:
 Öröm, vagy fájdalom, bú, vagy érdek miatt —
 Ah! az, az a halál, midőn még itt vagyunk,
 De halva, és magunk siratjuk önmagunk.

TÓTH KÁLMÁN.

760.

De jaj, csak így jár minden az ég alatt,
 Forgó viszontság járma alatt nyögünk,
 Tündér szerencsénk kénye hány, vet,
 Játszva emel s mosolyogva ver le.

Felforgat a nagy századok ércz keze
 Mindent: ledült már a nemes Ilion,
 A büszke Carthágó hatalma,
 Róma s erős Babylon leomlott.

BERZSENYI.

761.

Az ember jövőjében van egy kétségtelen bizonyosság:
 a halál. Ez az, a mi a földi nagyságot megalázza, s az
 emberi egyenlőség bélyegét reányomja minden halandóra.

A koporsó tehát az az igazi köztársaság, a hol egyedül
 uralkodnak az emberi egyenlőség tanai.

HOCK JÁNOS.

762.

Szerencse, balsors meglepő lehet.
 A síron innen véletlen vezet.
 Egész éltünk esetlegek sora,
 Csak a halál nem váratlan soha.

A kisedről nem tudja senkisé,
 Hogy bölcsőjében mily jövő pihen.
 Egyet mégis mindenki eltalál:
 Hogy minden élet vége a halál.

REVICZKY GYULA.

763.

Az élet körülveszi a kontroverziák köde; gyenge mécs-
 világként pislog benne a múltó vélemény. De a halál zord
 szellője szétfújja a ködöt, eloltja az apró lámpát és felkél
 a történelem napja.

GR. APPONYI ALBERT.

764.

Hejh, Postumus, az évek szállton-szállnak,
 S a jámborság a ráncztól sohse véd,
 Az aggkor és a győzhetlen halálnak
 Nem birja késleltetni jövetét.

Háromszáz ökröt vághatsz napról-napra
 A bőszt Plutónak — őt meg nem hatod,
 A háromtestű Gérion is rabja
 És Titiosz is látta a habot,

A bús habot, a melyen át fog kelni,
 Kinek csak földi létben része volt —
 Mindegy, ha palotája fejedelmi,
 Avagy ha pórként szenvedett nyomort!

Országos Széchényi Könyvtár HORATIUS (RADÓ).

765.

Ha földünk elhagyja annyi szent, annyi hős:
 Oh sah, te se reméld, hogy itt soká időzz!
 Hol van annyi király trónusa és hadja?
 Hol annyi levente, annyi nagyok nagyja?

Hol van annyi böles fej, tudástul áradó,
 Igazság-keresés útjain fáradó?

Hol annyi deli szűz, szemérmetes, zsenge,
 Kiknek édes szava olyan lágyan csenge?

Hol annyi nyomorult, a ki örök búban,
 Inségben megvonult valamely odúban?
 Hol a dicsők, kiknek felhőket ért fejök,
 S oroszlánokéval mérkőzött erejök?

Hideg föld, hideg kő takarja el mindet,
 S csak az boldog, itt fenn ki jó magot hintett!
 Porból vagyunk s megint porrá lesz hüvelyünk,
 S míg élünk, rettegés, bánat jár mivelünk.

Meghalsz, de a földön az élet tovább foly,
 S a lét titkairól le nem hull a fátyol.
 Az egész mindenség erre int és oktat,
 Ám te intéseit hallgatni se szoktad!

FIRDUSZI (RADÓ).

766.

Ha van boldog, ha van, a kit irigylek én,
 Az olyan az, ki él, s nem töpreng életén,
 Ki hagyja, hogy a sors lépjen napot, órát
 — Mint engedi a fa, hogy a szelek leszórják
 És messze elvigyék megsárgult levelit —
 S nem sóhajt: minden év és nap, mely letelik,
 Közelb s közelb viszi a perczhez, melybe' végkép
 Eloszlik, mint az árny, elfoszlik, mint a légkép!
 A kit nem fojtogat az oldhatlan talány,
 Mely írva áll alant és fönt az ég falán,
 A ki nem-rémülön tapossa útunk rögjét,
 Melynek határain ott tátong két öröklét,
 — Az, mely a kis időt, mit eltölt idefönn
 Előzi s az a más, mely majd utána jön —:
 Oh annak szép lehet s víg minden percze röpte;
 Elrontani a mát, a holnap nincs előtte.
 A *holnap*, igen, az. A lét oly kurta itt,
 Hogy holnap oszlanak e-földi álmaid,
 Holnap lehúny a szem, mely most kinyitva nagyra
 Holnap bús homlokod' az eszme odahagyja,

S az a mi te valál, árnyékba, ködbe dül,
 Hová az emberek milljója egyre gyül . . .
 Pokol vagy semmiség: új harc vagy mennynek élte,
 Mi vagy, zord utazás, melynek nincs visszatérte?

BOURGET (RADÓ).

767.

A falevél csak egy évszakba' sárgul,
 Virágot egyszer fú a szél az ágrul,
 A csillag egy évszakba' hulldogál —
 De minden évszak a tied, Halál!

A nap dolognak van csak szánva s gondnak,
 Az esték víg családi körbe vonnak,
 Az éjnek adománya pihenés —
 Hatalmas Úr, te mindegyikben élsz!

És megvan ideje a röpke dalnak,
 Lakmározásnak, gyöngyöző italnak;
 Majd könyv vagy soron s keserű gyász —
 De éles két szemed mindég vigyáz.

Az ifjuság s a bimbó úgy mosolyghat,
 Hogy azt bihetnők, bájuk nem foszsolhat:
 Mindegy: a mosolyuk nem hat terád —
 Te bé nem várod az érés korát!

A falevél csak egy évszakba sárgul,
 Virágot egyszer fú a szél az ágrul,
 A csillag egy évszakba' hulldogál —
 De minden évszak a tied, Halál!

HEMANS (RADÓ).

768.

Ah! bármennyig is élsz: a halálod tartama nem fogy.
 Abból nem nyesel el, nem vágsz le belőle egy órát,
 Hogy kevesebb ideig rothadj, pusztulj len a földben;
 Egy pár századot is kísérhettél temetőbe —
 Mindegy! azért a halálod örökké tart el, örökké!
 Az, a ki tegnapelőtt végezte be élete folytát,
 Nem kevesebb ideig fekszik majd holtra meredten,
 Mint a ki évek előtt szállt sírnak csendes ölébe . . .

LUCRETIVS (RADÓ).

769.

Te gyarló föld fia, kinek egy óra léted:
 Oh mondd, miért kesergsz; panaszra mondd, mi bír?
 Te háborogsz, zajongsz! sír benned, szólsz, a lélek . . .
 Örök a szellemed: elhagyja majd, ha sír.

Országos Széchényi Könyvtár

Meggyötri szívedet egy asszonyrak szeszélye
 S azt mondd, megszakad, nem bírva már a jajt.
 Szavad az éghez esd, hogy kínod végít érje . . .
 Örök a szellemed! ki fogsz épülni majd.

Egy fájó perczeden búsongsz ezer sohajjal,
 S azt hirdeted, a múlt szétrombolá jövőd'.
 Ne bánd a tegnapot, lesz holnap újra hajnal —
 Örök a szellemed! hagyd szállni az időt!

A kóros gondolat már tested' is legyőzte,
 A térded roskadó, agyadban ég a láz.
 Roskadj le s térdepelj, oh hiú eszelős te —
 Örök a szellemed! s majd jó az elmulás.

Por és hamú leszel, ha majd a földbe vetnek
 S a hír, a fény, a név mind elmulik veled:
 De nem a szerelem, mely drága volt szivednek —
 Örök a szellemed s ily érzést nem feled!

MUSSET (RADÓ).

770.

— Játszó gyermekek vagyunk mind,
 Temetőkert a világ;
 Körülöttünk cziprus-lomb int,
 Lábunk sírról sírra hág.

És míg vérig elgyötrődve
 Nyüzsgünk mint a hangyaboly:
 Tárul, zárul sírok gödre,
 S jaj, kaczaj mind egybefoly . . .

Országos Széchényi Könyvtár

SZÁSZ BÉLA.

771.

«Ifjúként hal meg istenek szerettlje»,
 Mondák már régen . . . s a ki így hal el,
 Az hív barátot nem lát sírba vetve,
 Sem azt — még sujtóbb! — hogy mint szárnyal el
 Barátság, mámor, keblünk ifju kedve!
 S előbb-utóbb, ha már pusztulni kell,
 A vén nyilas, bárhogy bújj, eltalál:
 Tán szabadulás a kora halál.

BYRON (ÁBRÁNYI E).

772.

Az égben azt hívék, fölötte vídám
És boldog lenne éltünk folyta itt,
Hahogy az ifjúság, mely jót ha ad is,
De egy javának száz keserv az ára:
Eltartana az ember holtaig.
Nagyon szelídnek tetszett az ítélet,
A mely halállal sújtja mind, kik élnek,
Ha éltek fele-részin által
Nincs annyi szenvedésök,
A mely fölér ezer halállal.
Mert megeléék az odafönnvalók
— Halhatlanokhoz mily méltó találmány —
Minden bajok legbúsabbját: az aggkort,
Hol ép a vágy, de nincs erő s remény,
Hol az örömnek elapadt a kútja,
Hol nő a baj, de nem nyíl' jónak útja.

LEOPARDI (RADÓ).

773.

Kedveseink sírjánál nemcsak azt érezzük, hogy elvesztettük őket, hanem azt is, hogy birtuk, nemcsak azt, hogy gyászolunk, hanem azt is, hogy boldogok valánk. A méla öröm és hála, mely akkor eltölti szivünket, épen úgy enyhít, mint fölemel. S ha elhunyt nagyjaink emlékének áldozunk, a veszteség érzete észrevétlen azon eszmék cultusába olvad, melyeknek az elhunyt bajnoka volt s a bánat felhőit mintegy megaranyozza a nemzeti dicsőség fénye.

GYULAI PÁL.

774.

A halál pillanata az elszenderedés és a soha fölnem-
 ébredés szende pillanata; pillanata a csendnek, melyet
 semmi zaj, a nyugalomnak, melyet semmi földi baj többé
 nem háborgat. Még a legfájdalmasb betegségben is több-
 nyire csendes perczek, vagy még világos és derült lát-
 ványok is előzik meg az elbúcsúzást; a halál szárnyait
 felénk csattogtatja, s minél inkább közelednek, annál
 halkabb suttogásuk, míg be nem árnyaznak minket, és
 a halvány lepel ránk nem terül, melyet élő kéznek alig
 kellene többé megérintenie. Szent kör zárja magába az
 elhunytat, ezt tanúsítja nyugodt arcza, ezt az egész ala-
 kon előmlő megelégedés kifejezése. Oly arczvonásokat is,
 melyek szenvedélytől el voltak sok ideig torzítva, kisimít
 a halál keze annyira, hogy néhány percz lefolyta után
 némely boldogult szebb alakot mutat, mintsem bármikor
 is életében. Nem rémkép tehát ez utolsó barátunk, ha-
 nem éltünk bevégzője; egy szép ifjú, a ki a szövétneket
 eloltja, és a hullámzó tengernek csendet parancsol.

HERDER.

775.

Születésünk nem egyéb, mint halálunk kezdete, úgy
 mint a gyertyabél is enyészik, mihelyest meggyújtják.

YOUNG.

776.

Mindazt, a mi a természet törvényei szerint történik,
 jónak, helyesnek kell elismernünk; már pedig mi egyezik
 meg a természet törvényeivel jobban, mint az, hogy az
 öregek megszünjenek élni? Meghalnak ugyan a fiatalok

közül is, de ez a természet ellenére történik. A fiatalok halála nekem olyas valaminek látszik, mint mikor víztömeg által a lobogó tűz elnyomatik; az öregeké pedig az önmagából, minden erőszakoskodás nélkül elaludt tűz képét hozza emlékezetembe. Az alma, ha még éretlen, csak erővel szakasztható le az élőfáról, ha azonban megérett, magától hull alá: s így a fiatalokat erőszak, az öregeket érettség fosztja meg az élettől.

CICERO.

777.

Az élők a valódi szenvedők. A kik már kiszenvedtek, nem búsulhatnak többé.

JÓSIKA.

778.

Halál a harczmezőn: dicsőség, halál a kórágóban: elnyugvás, de halál a pallos alatt lángoló gyalázat, mely a maradék szívében is ég.

KÖLCSEY.

779.

Halál! a fájdalomnak egy egész tengere fekszik e szóban. Kétélű kard az, mely, midőn szívünk legkedveltebb kincsétől megfoszt, oly mélyen hat be keblünkbe, hogy körülöttünk homályba borul minden, habár a nap a boldogok millióira árasztja is fényét. Csak egyetlen egy szó, szintén mint amaz kéttagú, képes vigaszt csepegtetni beteg szívünkre s üdvöt nyújtani, s e szó: «Isten!»

ANDERSEN.

780.

Legjobb neme a halálnak, midőn ép észszel s érzékeink birtokában oda jutottunk, hogy maga a természet bontja szét az önszerkesztette művet. Valóban a hajót vagy az épületet az tudja legkönnyebben szétbontani, a ki építette; úgy az embert is legjobban áldozza fel a természet, mely egyberagasztá. A ragasztott mű ha új, nehezen, ha régi, könnyen oszlik fel.

CICERO.

781.

Forgatva lantosok írásait,
Ezt lelte egykor Hárun-al-Rasid:

«Hol a királyok? Mondd meg, merre látod,
Kik hajdan birták az egész világot?

Országos Széchényi Könyvtár

Elmentek s vélők ment kincs, hatalom
Oda, hová te is jutsz egykoron.

Oh te, ki csüngsz a földön és letéped
Mindazt, a mit találsz utadba' szépet,

Csak éld világod': ám tudd meg, király:
Mindennek végén ott van a halál.»

És Hárun-al-Rasid most összegörnyedt
S a versre könnyet ejte, sűrű könnyet.

LONGFELLOW (RADÓ).

782.

Ifjak vagyunk és miénk a világ,
Hősök vagyunk és nyerünk sok csatát,
De egyszer aztán elhagy a siker, —
A végső harc: kudarcz. Mi veszítjük el.

ENDRŐDI.

783.

Legjobb vón' a halandónak meg sohse születni,
Sohsem látni a nap tündöklő sugarit,
S ha született: mielőbb lemerülni a Hades ölébe,
Rászórt hantok alatt lelni örök pihenést!

THEOGNIS.

784.

Élj úgy, hogy majd ha megjön a parancs:
Szegődj az óriási karavánhoz,
A mely az árnyak országába tart,
Hol a halálnak csarnokaiban
Mindenki elfoglalja szűk szobáját:
Ne úgy menj, mint az ostor-üzte rab
Megy börtönébe; ámde lépj szilárdul,
Nem ingó hittel sirboltod felé,
Miként ki paplanába burkolódzva
Ledől álmodni édes álmokat.

BRYANT (RADÓ).

785.

Bird mind, a mit Arábia
Rejt kincstáraiban, múld fölül Indiát,
Rakd meg bár palotákkal a
Tyrrhen öble körét s Daunia partjait,

Ha gyémántszegeket vere
 Ádáz kézzel a sors fénylakid ormiba :
 Nem rázod le a zord halál
 Tőrét és kebeled rém ijedelmeit.

HORATIUS. (BARNA.)

786.

A holtakat úgy gyászoljuk meg, ha kívánságuk szerint
 élünk.

YOUNG.

787.

Lelkem! nem éred már soha végedet ;
 Mert úgy lehellett téged az alkotó
 Isten, mikor gyarló agyagból
 Testemet oly nemesen teremté.

Országos Széchényi Könyvtár

Porrá emésztő földbe leszállanak
 A kérkedésnek felrakatott csoda-
 Munkái, márvány oszlopokkal
 Támogatott magas úri házak.

Sőt öszvedülvén még maga a kerek
 Föld s ég elolvad csillagival, mikor
 Majd a megaggott nagy világnak
 Megszakadott kötözetje bomlik.

E közt te lészesz ment egyedül. Tehát!
 Oh halhatatlan szép vagyonom! miben
 Fog telni majd akkor te kedved?
 Hol keresed lenyugosztalásod?

A szent vagyonság, kútfeje, alkotó
 Szerzője s kedvén osztogató ura
 Kívánatos minden dolognak,
 Akkor is Istened. El ne vétsed.

RÉVAY MIKLÓS.

788.

Feltámadunk, mert nincs halál!
 A mint lejár a földi élet,
 A láthatatlan tűz: a lélek
 Lobogva más csillagra száll.

Csak az marad örök halott,
 Ki hitvány por volt életében,
 Ki nem csüggött a jón, a szépen,
 Ki könyeket nem hullatott;

Ki másokért nem szenvedett,
 Nem hitt, nem vérzett lelkesedve,
 A mindenség teremő kedve
 Annak nem ad több életet.

ÁBRÁNYI EMIL.

789.

Hogy boldoggá tedd a halálodat — élni tanulj meg,
 Hogy boldoggá tedd éltedet — halni tanulj.

BARÓTI SZABÓ DÁVID.

790.

A vértanúságot a hiú ember is gyakran hetykén fogadja el, midőn a máglyához vagy bárdhoz a nép rokon-

szenve kíséri; de a legszilárdabb jellem sem hallhatja megrázkódás nélkül a polgári hatalom és a közvélemény egyértelműleg hozott halálítéletét.

KEMÉNY.

791.

Meghalni az emberiség javáért,
Mily boldog, mily dicső halál!
Szebb s boldogítóbb egy hasztalan élet
Minden kéjmámoránál.

PETŐFI.

792.

Inkább tisztos halált, mint gyalázatos életet.

TACITUS.

793.

A vértanúság adója mindig azt gazdagítja, a kitől behajtatik.

KEMÉNY.

794.

Az emberi szabadság mint veleszületett valami, semmi-
ben sem nyilatkozik annyira, mint abban, hogy míg a
többi állatok mind átélni kénytelenek azt az időtartamot,
melyet átélni hivatva vannak: az ember, és csakis az
ember, véget vethet életének a mikor akarja.

MONTESQUIEU.

795.

Az öngyilkos a legbűnösebb ember, mert a társadalmat rontja meg. Attól, hogy egy életunt ember szétzúzott agygyal megy ki a világból, senkisémet retten vissza. Könnyű vége egy útnak. Hanem ha azt látnák az emberek, hogy az, a ki vagyont, becsületet vesztett, levetett kabáttal fát fűrészelt az utcán, visszariadnának attól az úttól, melyen ő idejutott.

JÓKAI.

796.

Erővel törni be a Tartarusba,
Az égieknek nem tetsző dolog.
Puhult szivökben nem vón' ily vitézség!
Talán azért van sok sanyargatásunk,
Az istenek hogy azt kedvtelve nézzék?
Azért e sok keserv s boldogtalanság?
A nagy természet, istenasszonyunk
S királynénk hajdan, nem eféle kort,
Bűnnel rakottat s jajjal, szánt nekünk:
De éljünk erdőn, tisztán, szabadon!
Ám boldog trónját a gazság ledönté
S más törvény űzi kurta életünk;
S ha e silány lét nem kell férfi-szivnek,
Vádolni a természet vaj' mer-é,
Mivel sebünk' nem önkeze veré?!

LEOPARDI (RADÓ).

797.

Az életet eldobni, a lelket visszahajtani dőlyfösen az Istennek, a ki adta, s a kitől azt nem kérte senki, ez azoknak az erénye, a kik nem hisznek.

JÓKAI.

798.

Nem lehet, hogy alkotandott
A sors érző sziveket,
Ha torlatlanul hagyná a
Méltatlan keserveket.

Lenni kell egy jobb világnak,
Itt, vagy más bolygó tekén,
Ébren, alva ezt sugalja
Fájó szívnek a remény.

Országos Széchényi Könyvtár

Képtelen, hogy a halálban
Eltűnjék minden jövő,
S üdvét meg ne nyerje a jó
És a vétlen szenvedő.

Képtelen, hogy volna Isten
E nagy mindenség felett,
A ki csak gyötrelmül adna
Érző lénynek életet.

BAJZA.

XVI.

OSZK
TERMÉSZET.

Országos Széchényi Könyvtár

799.

Sok szép s jó van, teli vele
Ez a roppant természet;
Minden a mit szül kebele
Bölcs, kegyes nagy intézet.
Mennyből, földből eredetünk,
Lelki testi természetünk
Kényét, kedvét töltheti
Ha mértékkel győzheti.

KISFALUDY KÁROLY.

800.

Közelébb áll Istenéhez, ki a természettel, mint az, ki
az emberekkel jó mindennapi érintkezésbe.

EÖTVÖS.

801.

A természet játéka minden szépet s javát tövisek közé
rejt, hogy csak az állandó szív s a bátor küzdő szedje
gyümölcsét. Életünket is példázza, melyben nincs öröm
fájdalom nélkül.

KISFALUDY KÁROLY.

802.

Nem mindenki előtt tárul fel a természet, sőt sokak
irányában olyannak mutatkozik, mint egy ingerkedő fiatal

leány, a ki ezer meg ezer kecsével magához édesget, de abban a pillanatban, melyben őt már-már megragadni s birni véljük, karjaink közül kisiklik.

GOETHE.

803.

A természet mindent a lehető legjobb módon intézett el: de mi azt még jobbá akarjuk tenni és elrontunk mindent.

ROUSSEAU.

804.

Im a természet egyre fiatal,
Vagy olyan lassan járja hosszú útját,
Mikéntha állna. Mit tud ő felőlünk?
A korszakokról, melyekről az ember
Azt mondja, régiek? s hogy mint tolulnak
Ősök nyomába unokák?
Mit bánja ő, országok hogyha hullnak,
Ha népek s nyelvek múlnak — s a kevély
Dicsekve mondja, hogy örökkön él?

LEOPARDI (RADÓ).

805.

A természet, midőn a legfenségesebb érzeményeknek a szavakat megtagadá, egyszersmind pótlékul azt adá nekik, hogy minden szóban, bár milyen conventionalis értelemben használják is azt mások, magát egészen kifejezhesse, s rokon keblüektől egészen megértethessék. — Beszélj az időről kedveseddel, ha szeretsz, vagy tánczról, vagy akármiről, mindegy; beszédünk olyan, mint a ha-

rangszó, melyben mindenik azt hallja, mi épen akkor tölti el lelkét, s melynél még az egyik mély keservben könyezik, mert tudja, hogy megholt kedvesét kísérik e hangok a temetőhöz: a másik gondolva, hogy harangoznak, nyugodalmasan igazítja óráját.

EÖTVÖS.

806.

A természet a maga ösvényén jár, és az, mi nekünk kivétel gyanánt tűnik fel, rendjén van.

GOETHE.

807.

A természet, a maga egészében tekintve, soha sem tűzhetette ki magának egyedüli vagy csak főbb feladatául is az emberek vagy más érző lények jólétét. A természetben mutatkozó jótékony hatásoknak hatalma igen korlátolt, s az embernek kötelessége ezen hatalommal szövetkezve, azt lehető összhangzásba hozni az örök igazság és jóság követelményeivel.

STUART MILL.

808.

Oly tájakat vagy vidékeket, melyeket ifjúkorunk vagy szerelmünk érzései valaha bájözönben tüntettek előnkbe, jobb soha többé föl nem keresnünk.

BALZAC.

809.

Mi sem múlja fölül azt az örömet, melyet nekünk a természet tanulmányozása nyújt. Titkai oly mélyen rej-

lenek, hogy őket ki nem tanulhatjuk; mégis meg van nekünk adva, hogy azokba időről-időre mélyebben bele pillanthassunk; de épen az a körülmény, hogy a természet utoljára mégis megfejtethetlen marad, örökös vonzódással késztet bennünket újra meg újra közelíteni hozzá és új meg új buvárlások útján további fölfedezéseket megkísérteni.

GOETHE.

810.

A természet tavaszkor barna hölgy, a ki remél, őszkor szőke nő, a ki emlékezik.

BALZAC.

811.

Hogyha senki — senki meg nem ért —
Menj az érző természet szívéhez,
Átölel majd hű szerelmedért,
Visszaszítja lángodat magába —
Ember nem volt érdemes reája.

HIADOR.

812.

Természet, mely saját
Kútforrását megtagadja, nem maradhat
Korláti közt meg. A mely ág magát
Letépi s önként megszakadt tövétől,
Idő előtt elhervad s a halálnak
Lesz áldozatja.

SHAKESPEARE.

813.

A ki szeretve a természetet,
Eltársalg látható formáival,
Ahhoz sokféle nyelven szól az is;
Ha víg, az is víg hangon válaszol,
Beszédesen mosolyg rá s bájosan;
S részt véve zordon töprengésiben,
Hegyes fulánkjak' észrevétlenül,
Gyöngéden és szelíden lopja el!

BRYANT (RADÓ).

814.

Sohasem mond mást a természet, mást a bölcsesség.

MARTIALIS.

815.

Tanulmányozd a természetet; benne mindig több és jobb költészet van, mint a csinosult művészi tüneményekben. Az emberek nagyon is könnyen hangolják el az isteni húrokat; és ha a természet nem volna oly alaposan jó hangszer, az is már régóta minden hangot hangoztatna, csak a kellőt nem. De így megmarad egyszerűségében mozdulatlanul s örökké, és az egyszerű szív gyönyörrel hallgatja énekeit.

816.

E terjedt világba mindent szemlélhetünk,
Mégis valójában semmit sem érthetünk.

BESSENYEI GYÖRGY.

XVII.

TÁRSASÁG.

Országos Széchényi Könyvtár

Embertársaidnak
 Légy örömhözó,
 Kéjben és viszályban
 Vélők osztózó :
 Így kicsiny körödnek
 Lészesz angyala,
 S kis köröd neked mennyi,
 Üdvek hajnala.

BAJZA.

És szólt a földmives, álmomba': «Ha kalács kell,
 Szerezd meg: menj magad és szántsd meg a mezőt!»
 És szólott a takács: «Ruhádat is te sződd!»
 S a kőmives rivallt: «Vakolj magad, ha ház kell!»

S hogy bolygtam egyedül, nememtől cserbehagyva
 S iszonyú átkomat jajgatva vonszolám
 S könyörgve, hogy az ég gondoljon végre rám :
 Hát ím utamba áll bőszi tigriseknek hadja.

S ébredtem, s azt hívé, még egyre álmodom.
 Száz víg legény fütyölt nagy ház-állványokon,
 Szövő-szék berregett s a föld állt bévetetten.

S ekkor megösmerém, mi boldogok vagyunk,
 S mik volnánk idebenn, elhagyva, önmagunk,
 Más emberek nekül . . . S azóta mind szerettem!

SULLY-PRUDHOMME (RADÓ).

819.

Mindig magányban ülő csak magát hallja, és sem ellenmondást tűrni nem tanul, sem a tárgy mások által így vagy amúgy nézett oldalait nem ismeri. A zajban élőnek önszívét és lelkét mélyen vizsgálni ideje nem marad: s így gyakorlat által ugyan készséget nyerhet, tettelegi, egyes ismereteket szerezhethet: de talentumát rendszeres haladásban kifejtienie, s ismereteit egészítenie nem foghatja. Kettőt köss együvé, s méltasd a költő mondását:

«csendes magányban fejlik a talentom,
 világi zaj közt állandó karakter».

Országos Széchényi Könyvtár

KÖLCSEY.

820.

Sasok magukba' szállnak,
 Csak társaságba' — hollók;
 Bölcsek magányra vágynak,
 Csak társaságra — golyhók.

RÜCKERT.

821.

Vannak emberek, kiknek a társaság annyira szükséges, hogy még gondolni sem mernek magánosan; gyengébbek, mint hogy valamit tenni, hiúbbak, mint hogy mások jóváhagyása nélkül ellenni tudnának, legalább föltéte-

leiket közlik társaikkal; s habár sebes szófolyamuk közönségesen kevés gondolatot öröl, túrjuk: hisz a lúd zajt üt, ha vaskos testével egy ölnyre felszállt, míg a sas hallgatva emelkedik a fellegek közé.

EÖTVÖS.

822.

A magány a szellemnek az, a mi a diéta a testnek.

VAUVENARGUES.

823.

Lemondni a küzdés nehéz helyéről
Társak híjában, ép olyan kicsinyes,
Mint szűkkeblűség társt be nem fogadni,
Irigyelvén részét a pályabérben.

MADÁCH.

Országos Széchényi Könyvtár

824.

A törvény a társaság szava, a szokás tettei.

BALZAC.

825.

Tökéletlen mű az ember magányában, befejezetlen; egész tökélyre csak társaságban juthat. Csak itt fejtheti ki lelkét, csak itt lehet gazdaggá testben és lélekben, csak itt vergődhetik fel a boldogság magas fokára.

VAJDA PÉTER.

826.

Az igazi finom bánásmód, mely többet tesz egy elejtett kötötűnek villámsebességgel való fölemelésénél, vagy a

szellem mélyéből veszi eredetét vagy a szív teljéből, és nem tanítja azt sem a tánczmester, sem Chesterfield.

BÖRNE.

827.

Az emberekkel nem oly nehéz élni, miként négy fal között véljük: ha nem vágyunk felettök ragyogni, vagy nem kénytelenítettünk tőlök kegyelmet fogadni.

KISFALUDY KÁROLY.

828.

Nincsen jele az udvariasságnak, melynek mély, erkölcsi alapja ne volna. Az volna a helyes nevelés, mely azon jellel együtt az alapot is beszívárogtatná.

GOETHE.

829.

A szép magaviselet főérdeme az, hogy egy összhangzó egészet tüntet előnkbe, melynek részei oly helyesen egybeolvasztvák, hogy az egészben mi darabosság sincsen.

BALZAC.

830.

Létezik a szív udvariassága; rokona ez a szeretetnek. Belőle származik a külső magaviselet legkényelmesebb udvariassága.

GOETHE.

831.

Valamint a szép test a tagok helyes összeillesztése által hat a szemre, s a kék, melyet bennünk gerjeszt, épen

onnan származik, mivel valamennyi rész mintegy izlése-
sen nyúlik egymásba: úgy az életben nyilvánvaló illem
is helyeslést ébreszt azokban, kikkel élünk, rendben, szó-
ban és tettben nyilvánuló következetesség s mérséklet
által. Kell tehát némi tiszteletet mutatni embertársainknak
nemcsak színe-java, hanem megannyia iránt is. Mert nem
gondolni azzal, hogy mások mit tartanak rólunk, nem-
csak elbizakodásra mutat, hanem valóságos elvetemedett-
ségre is.

CICERO.

832.

Dicsérd az asszony kecsseit, s a férfi nagy eszét; úgy
boldogulsz s kedves léssz az emberek között.

FÁY.

833.

Ha valaki első látásra úgy bánik veled, mintha már
húsz év óta barátod volna, félő, hogy majd húsz év múlva
meg úgy fog veled bánni, mint egy ismeretlennel, ha vala-
miben reá szorulsz.

LA ROCHEFOUCAULD.

834.

Azoknak, kik a legmélyebb bókokkal közelednek hoz-
zád, legkevésbé higgy; ők vagy ostobák vagy gonoszak.
A valódi nemeslelkű ember a mások iránti tiszteletének
nyilvánításában is sajátos illemmel szokott eljárni; má-
sokat tisztelvén, önmagát le nem alacsonyítja.

835.

A főbb polczon álló ember sokszor nevetségeseeknek találja azokat, kik neki bókolnak: ő maga pedig bókol olyanoknak, kiket bensőleg csakugyan nevetségeseeknek tart.

BALZAC.

836.

Őszintének lenni a világon annyit tesz, mint egyenlőtlen fegyverekkel menni harczba és födetlen mellel harczolni egy vértezett ember ellen, a ki tört emel rád.

MIRABEAU.

837.

Ha az emberek nem hizelegnének egymásnak, nem léteznék társaság.

VAUVENARGUES.

838.

A világ a különczséget nagy dolgokban lángelmének nézi, kicsinyekben bolondságnak.

BULWER.

839.

A férfi kihívhatja a közvéleményt; a nő köteles magát annak alárendelni.

Mme STAEL.

840.

Kevésbbé csodálkoznánk, hogy ismerőseink ostoba emberek társaságát is fölkeresik, ha meggondolnók, hogy a

legtöbb ember nem annyira azért keres társaságot, hogy neki beszéljenek, hanem hogy ő beszéljen.

POPE.

841.

A különbség a között, a mit rendesen közönséges társaságnak mondanak, és az ú. n. jó társaság közt abban áll, hogy az ember ott egy kis szobában, itt nagy szalonban, ott kis asztaloknál, itt nagyoknál, ott két gyertya, itt húsz csillár előtt hallja ugyanazokat a dolgokat.

POPE.

842.

A kicsinyek büszkesége abban áll, hogy mindig magukról beszélnek, a nagyoké, hogy soha. Az utóbbi büszkeség végtelenül nemesebb; de néha kissé sértő a társaságra. Mintha azt mondaná az illető: «Uraim, maguk nem érdemesek arra, hogy törekedjem a maguk becsülésére!»

VOLTAIRE.

843.

Nem tudni elviselni mindazokat a rossz jellemeket, melyekkel a világ tele van, nem mutat erős jellemre; a forgalomban arany pénz is kell, váltópénz is.

LA BRUYÈRE.

844.

Gyakran megbocsátunk azoknak, a kik bennünket untatnak; de azoknak nem birunk megbocsátani, a kiket mi untatunk.

LA ROCHEFOUCAULD.

845.

A ki sokakkal érintkezik, kiskereskedést űz, a hol sok ugyan a dolog, de keveset lehet szerezni.

KNIGGE.

846.

Erény, tehetség, jóra való viselkedés mellett is kiállhatatlan lehet az ember; a modor, melyet mint jelentéktelen dolgot olyan gyakran elhanyagolunk, igenis a modor teszi, hogy jót vagy rosszat hisznek-e felőlünk; ha csak kissé ügyelünk arra, hogy modorunk kellemes legyen, már elejét vettük az emberek rossz ítéletének. Jóformán semmi sem kell ahhoz, hogy büszkének, neveletlennek, mindenkít megvető, nem szíves embernek higyenek; de még kevesebb kell ahhoz, hogy épen az ellenkezőt tartsák rólad.

LA BRUYÈRE.

847.

A nap és a csillagos szférák előtt csak egymást szeretnünk és egymásra méltóknak kell magunkat éreznünk. De a társaság, a társaság! Mily keménynyé teszi a szívet, mily frivollá a szellemet, mennyire készlet bennünket csak a szerint élni, hogy majd mit mondanak felőlünk! Ha az emberek egyszer úgy találkoznának, hogy mind-egyik meg volna szabadítva az összeség befolyásától: mily tiszta levegő áradna a lélekbe, mily új eszmék, mily igazi érzelmek üdíténék fel!

Mme STAEL.

848.

Senki sem osztogatja el a pénzét másnak, de mindenki elosztogatja idejét és életét; semmivel sem bánunk paza-

rabbul, mint e dolgokkal, pedig csakis az ezekkel való
fösvénykedés volna hasznos és dicséretes.

MONTAIGNE.

849.

A közlékenység az üres kebelnek hiúsága, terheltnék
életszüksége.

KEMÉNY.

850.

Az az elismerés, melyben az emberek a társadalom
ujonczeit részesítik, gyakran abból a titkolt irigységből
ered, a melyet az emberek azok iránt éreznek, a kik már
állást és nevet vívtak ki magunknak a társadalomban.

LA ROCHEFOUCAULD.

851.

Nem azért szeretjük az új ismeretségeket, mintha a
régiekbe beleunnánk, vagy a változás örömet okozna, ha-
nem azért, mert rosszul esik az, hogy nem dicsőítenek
eléggé azok, a kik már jól ismernek és mert reméljük,
hogy majd azok, a kik nem ismernek még annyira, jobban
fognak csodálni.

LA ROCHEFOUCAULD.

852.

Nagy szerencse, hogy csaknem minden embernél találunk
egy tárgyat, melyről beszélgetésünket érdekesnek
tartja: azt, ha vele magáról beszélünk.

EÖTVÖS.

853.

Azért találunk oly kevés embert, a kinek társalgása észszerű és kellemes, mert mindenki inkább arra gondol, a mit ő maga akar mondani, nem pedig arra, a mit mások mondanak neki. Az udvarias és ügyesen társalgó ember is elégségesnek tartja, ha figyelő arczkifejezést mutat, míg szemeiből le lehet olvasni, hogy számba sem veszi azt, a miről beszélnek neki s alig várja már, hogy szóhoz juthasson; pedig meg kellene gondolnia, hogy a tetszés előidézésének és a rábirásnak nagyon rossz eszköze az, ha valaki önmagának akar tetszeni és hogy ügyesen hallgatni és helyesen válaszolni: ez a társalgó tehetség legnagyobb foka.

LA ROCHEFOUCAULD.

854.

A helyes bánásmód, tudniillik az, melylyel magunkat igazán megkedveltetjük az emberekkel, nem abban áll, hogy tündököljünk, hanem abban, hogy másokat tündököltessünk, és a magunk szerénysége által nagyobb tért engedjünk büszkeségöknek. Nincs mit tartani attól, hogy egy szellemes férfiút, ki csak mások iránti figyelemből és önmagát mérsékelve hallgat, valaha ostobának tekintsenek. Legyen bárhol, sehol sem fognak egy férfit a szerint megítélni, a mit nem mondott, vagy megvetni azért, mert hallgatott; sőt a köztapasztalás tanusítja, hogy a hallgató emberek valami különösnek tartjuk, hogy jelenlétükben magunkra jobban vigyázunk, és hogy nagy figyelemmel vagyunk, ha egyszer megszólalnak; s így ők nagy előnyben vannak, tőlük függ, hogy mikor akarnak beszélni, és abból, a mit mondanak, mi sem

vész el. Nehéz — még a legértelmesebb férfiúnak is — ha sokáig beszél, teljes lélekéberségét fentartania, és ritkán történik, hogy olyasmit ki ne szalaszszon száján, a mit utóbb csendben meg ne bánna, s inkább a jót is elhallgathatja, semhogy magát annak a veszedelemnek tegye ki, hogy rosszat mondjon; egy szóval: ha hallgatása nem szellemhiányból származik, akkor — bármily szerény légyen is — hallgatásának oka azokban fekszik, kiknek társaságában mulat.

ROUSSEAU.

855.

Mi volna minden műveltségünk, ha természetes hajlaminon uralkodni nem iparkodnánk? Nagy balgatagság azt kívánni, hogy az emberek velünk összeegyezzenek. Én ezt soha sem kívántam. Én az embert mindig csak úgy tekintettem, mint különálló oly egyént, melyet tanulmányoznom, s sajátságában kiismernem kell, melytől azonban rokonszenvet épen nem kívántam. Ezáltal oda jutottam, hogy minden emberrel tudok bánti, és egyedül ez által tanuljuk megismerni a különféle jellemeket, és szerezzük meg magunknak az életben a kellő jártasságot; mert épen velünk meg nem egyező természetű emberekre nézve résen kell állanunk, ha velők boldogulni akarunk. Ebbeli figyelmünk által különféle tehetségeink működésre indíthatnak s kifejlesztetnek annyira, hogy azután minden ember irányában kellőleg el tudunk járni.

GOETHE.

856.

Utálom gyomromból a nagyszavú,
 Mindent ígérgető szájaskodót,
 A csókolódzók mézes ajkait,
 Hiú beszédek léha folytatóit,
 Kik minden embert egyaránt fogadnak,
 S udvariassággal majd hogy meg nem ölnek!
 Mi haszna, hogy megcsókol valaki,
 Barátságot, hűséget esküszik,
 Hizeleg szembe', bókkal halmoz el,
 Ha bármi jött-menttel szint azt teszi?
 Becsületes s önérző jellemet
 Ily olcsó tisztelet csak undorít;
 A legdrágább elveszti a becsét,
 Ha fünek-fának szintolyan jutott.
 A tiszteletnek megkülönböztetés
 Az alapja; ki mindent egyaránt
 Megtisztel, senkit meg nem tisztel az:
 S mert a világgal látlak úszni ebben:
 Lelkemre mondom, nem vagy emberem!

MOLIÈRE. (SZÁSZ K.)

857.

Tudni, mit kelljen elhallgatni, s tudni, mit kelljen ki-
 mondani: ezt nevezzük jó izlésnek, helyes tapintatnak.

BALZAC.

858.

Ha az egész világ púposhátú, szörnynek nézik az egye-
 nes termetűt.

BALZAC.

859.

A helyes társalgás legfőbb szabályai közé tartozik: önmagáról majdnem mitsem beszélni.

BALZAC.

860.

A társaság soha sem veszti el a maga jogait; azt akarja, hogy mindig mulattassák.

BALZAC.

861.

A legnagyobb fesztelenség s a legbensőbb jóakarát nyilvánul akkor, midőn közönséges és előítéletektől elfogult emberekkel társalgunk. Ki ezekkel tud bánni a nélkül, hogy őket megsértené, s egyszersmind a nélkül, hogy előítéleteikben velők megegyezne, azt a művelt körök legkedveltebb s legkedvesebb társalgói közt is megilleti a jutalomdíj.

JEAN PAUL.

862.

Névtelen levelek: a legaljasabb, a mi csak a világon van; még a gyáva orgyilkosságnak is alatta állanak.

AUERBACH.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XVIII.

ÉLETBÖLCSESEG.

Országos Széchényi Könyvtár

863.

Elég hogy élsz! mi gondod rá:
Mi volt és mi következik?
Legbölcsebb, sőt csak az a bölcs,
Ki soha sem bölcselkedik.

PETŐFI.

864.

Két nagy tudomány van a világon, a mivel messze
földet be lehet utazni. Az egyik tudomány az: nem hal-
lani; a másik az: nem felelni.

JÓKAI.

865.

A bölcs magában bízik, az ellene
Felkelt szerencsét, mint valamely kemény
Szirt a haboknak csapkodását,
Érzi, de férfiasan megállja.

VIRÁG BENEDEK.

866.

Mást vádol, a ki balga,
A félig-bölcs magát;
Egészen bölcsnek ajkán
Nem hallszik semmi vád!

RÜCKERT.

867.

Meghatározni, hogy ki a bölcs, legnagyobb bölcsesség.

CICERO.

868.

Nem a világi jókat megtagadni,
De józan észszel velök élni tudni
A bölcseségnek titka és jele.

BERZSENYI.

869.

Magát időhöz és körülményekhez szabni tudni a fő
bölcsesség.

FÁY ANDRÁS.

870.

Semmit se várj; akkor sohasem fogsz csalódni, vagy
mindig kellemesen.

GREGUSS ÁGOST.

871.

Mihelyt bízol magadban, élni tudsz.

GOETHE.

872.

Bölcsen úgy tész majd, ha se tenger árján
Nem forogsz mindég, se, remegve vésztől,
Nem maradsz gyáván csak a partszegélynek
Legközelében.

A ki csak rád vágy, aranyos középszer!
Nem lesz annak szenny düledék-lakában,

Tőle nem fogják irigyelni pompás,
Nagy palotáját.

Többször ér nagy fát a szelek hatalma,
Óriás tornyok nagyot is zuhannak,
És a villám is szivesebben ott sujt,
Nagy hegyek ormán.

HORATIUS (RADÓ).

873.

A szerencse változásin
Tanult elme nem indul:
Ide s oda rándulásin,
Nem sérlődik, nem mozdul:
Csak úgy nézi csúf játékát,
Mint a forgó karikát.

FALUDI.

874.

A bölcseknél a gazdagság megvetése csak titkos vágy volt az iránt, hogy a szerencsének érdemeikkel szemben tanusított igazságtalanságát azon javak megvetése által boszulják meg, a melyektől a szerencse őket megfosztotta; ez által biztosították magokat az ellen, hogy az ő szegénységöket mások lenézzék; és kerülő úton eljutottak a közbecsüléshez, a melyet gazdagság által el nem érhettek.

LA ROCHEFOUCAULD.

875.

Mint habzó tengerben
Mi is ez életben
Evezőnket forgassuk;
Kínnal mi lelkünket,
Sok gonddal fejünket
Igen ne nyomorgassuk:
Isten sok jókat ád,
Csak szelei zúgtát
Csendes szívvel hallgassuk.

RIMAY JÁNOS.

876.

Hisz szép ez az élet
Fogytig, ha kiméled
Azt a mi maradt;
Csak az ősz fordultán,
Leveleid hulltán
Ne kívánj nyarat.

Bár füstbe reményid, —
S egeden felényit
Sincs már fel a nap:
A mi derűs, élvezd,
Borúját megszéleszd;
Légy *te* vitorabb.

ARANY JÁNOS.

877.

Közép szerencsében vagyon a boldogság,
Főkép ha kötve van ehhez a szabadság,

Felette valóban nincsen állandóság:
Nem függni senkitől, csak ez a királyság.

BÁRÓ ORCZY LŐRINCZ.

878.

Ha van mihez bizhatnod a jelenben,
Ha van, mit érezz, gondolj és szeress:
Maradj az élvel kínáló közelben,
S tán szebb, de csalfább távolt ne keress.
A bizhatót ne add el álompénzen,
Melyet kezedbe hasztalan' szorítsz:
Várt üdvöd kincse bánat ára lészen,
Ha kart hizelgő ábrándokra nyitsz.

VÖRÖSMARTY.

879.

Barátim, hát ne henyéljünk,
A kevésből sokat éljünk,
Míg a tátott sír befal:
Rövid éltünk, mint e dal.

KISFALUDY SÁNDOR.

880.

Mondd, megtanultad-é vajjon, barátom,
Hogyan kell jární jól, egyenesen?
Meglátni igazat s nem igazat?
Mi a különbség tiszta, színarany
És réz között, mely bé van aranyozva?
Krétával, szénnel megjegyezted-é,
Mit kell követni és mit kell kerülni?
Mérséklede a kívánságaid?

Szerény-e házad? Szeretted barátid?
 Tudod-e jókor nyitni s zárni kamrád?
 Ha sárba' pénzt látsz, nem hagyod-e ott?
 Nem foly-e nyálad egyre haszonért?
 Ha mindezekre jól tudsz válaszolni:
 Szabad vagy s böles vagy, s nem csupán a törvény,
 De Jupiter is annak ösmer el!

PERSIUS!

881.

Téved, ki táplál oly hitet,
 Hogy mások nélkül el lehet,
 Még jobban a ki úgy bízik,
 Hogy őt nem nélkülözhetik.

GREGUSS ÁGOST.

882.

Ne hidd, hogy a föld vagy pokol vagy éden,
 Túlhit, túl-kétkedés egykint hazug,
 Köztük leled meg a valót középén,
 Az emberek se' szentek, sem gazok; —
 A haza dolga: gordius-kötés,
 De kard nem oldja meg, csak küzködés . . .

ARANY LÁSZLÓ.

883.

Jól él, bár szűken, kinck van kis sója
 S szegényes étke picziny asztalán,
 Ki szennyes vágytól s félelemtől óva,
 Nyugodtan alszik bármely éjszakán.

Minek kérsz oly sokat e kurla létbe'?
 Keressz vidéket, a hol más a nap?
 Kerüld honod' bár számüzötten élve:
 De nem kerülöd sohse magadat!

A rézövű hajóra is reászáll,
 Lovashadat is elkísér a Gond;
 Gyorsabb a szarvas s szélvész rohamánál,
 Mely felleget kergetve tovaront.

Ha víg örömmel telve a jelenlét:
 Mit ád jövődöm? sohse kérdezem:
 Mosolylyal enyhitem a balszerencsét —
 Egészen boldog úgy sincs senkisé.

HORATIUS.

884.

Országos Széchenyi Könyvtár

Tapasztalást pénzért venni vagy hagyományképen kapni
 nem lehet — fizetni kell azért mindég és mindegyiknek;
 a különbség csak az, hogy egyik minden testi szeren-
 cséjét s lelke egész nyugalmaát veszti a tapasztalási alku-
 ban, másik pedig a veszedelmes vásárból meg birtokának
 jobb részét megmenti.

SZÉCHENYI.

885.

Legszomorúbb tapasztalása életünknek, hogy még saját
 tapasztalásainknak sem vesszük hasznát, s csaknem min-
 dig ugyanazon hibákért több ízben válunk szerencsét-
 lenekké, főkép ha azok nemes tulajdonainkon alapulnak.

EÖTVÖS.

886.

Tapasztalás a bölcsesség anyja, s egyenlő észbeli erővel s tudománynyal kettő közt az bölcsőbb, ki több tapasztalásu.

SZÉCHENYI.

887.

A tapasztalás nagy kincs, de gyakran drága áron kell megszerezni, oly áron, hogy utóbb néha kétkedik az ember, ha nem adott-e többet érte, mint a mennyit tán ér. Azonban a legnagyobb pazarlás és a pazarlás legeszéltelenebb neme az, midőn megfizetjük a tapasztalás nagy árát és azt nem használjuk.

DEÁK.

888.

Dúsgazdag bánya a tapasztalás,
Melyből sok ember életkincset ás.

PETŐFI.

889.

Mások tapasztalása, könyvekből kiolvasva, tudóssá tesz; de csak saját tapasztalásunk tehet bölcsesé! E kincsből a legkisebb tőke is többet ér, mint amabból egy millió.

LESSING.

890.

A mit a szív buzgón imád
Fenn lángoló hevében,
A mit a tűzképzelet ád,
A mit a szem magasnak lát

Az ifjúság évében:
Oh be hamar meghódítja
S keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse,
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

KISFALUDY KÁROLY.

891.

Rendeltetésünk nem magányos élet
S örök komolyság és elmélkedés,
Hanem barátság és társalkodás.
S nem a világi jókat megtagadni,
De józan észszel vélők élni tudni:
A bölcseségnek titka és jele.

BERZSENYI.

Országos Széchényi Könyvtár

892.

Gazdagabb légy a látszatnál.
Szólj kevesbet, mint mondhatnál.
Kölcsön többet végy mint adtál.
Ha örökké gyalogolnál,
Nem volnál jobb a lovadnál.
Higyj kevesbet, mint tanultál.
Koczkán többet húzz mint raktál.

SHAKESPEARE.

893.

Minden órának leszakaszd virágát:
A jövődönék sivatag homályit

Bízd az istenség vezető kezére,
S élj az idővel.

BERZSENYI.

894.

Nincsenek alkalmatlanabbak bolondok azoknál, a kik
szellemesek is.

LA ROCHEFOUCAULD.

895.

Embereknek és könyveknek többször kell javíttatniok,
hogy hibáikból kitisztulhassanak.

JEAN PAUL.

896.

Higyj, de kinek? kérded — s őszintén megfelelek rá:
Higyj csak az életnek, ez csak igaz tanító!

GOETHE.

897.

Szedjük a rózsát, valahol pirulni
Látjuk útunkban, szeretett barátném!
Míg kinyílt arczczal töviságaikról
Ránk mosolyognak.

Mely ma bűbájos kebelét ajánlja,
Holnap elhervad. Soha jobb időre
A mivel kínál nevető szerencsénk,
El ne halaszszuk.

A jelenlévő egyedül sajátunk.
 A jövendővel baleset parancsol,
 Mely irigységből örömünkbe szokta
 Önteni mérgét.

VERSEGHI.

898.

A ki úgy akar cselekedni, hogy valaha azt meg ne bánja, vagy tán meg ne sirassa is, annak mind azon pontot, melyen áll, mindazt, a mi azon ponthoz ér s üt, tökéletesen ismerni elkerülhetlenül szükséges; mert a cselekvés oly szoros összeköttetésben áll magunk s körülállásink mibenlétével, hogy az csak ebből folyhat józanon.

SZÉCHENYI.

899.

Az emberiség legnagyobb részét csak két rugó ösztönzi; s az, ki azokat ügyesen és szerencsésen használni tudja, vele szinte azt teszi, a mit akar.

E két rugó pedig nem egyéb, mint a haszon- s kellemvágý! Meggyőzte az ember a tengerek hatalmát, leszállott a föld örök éjébe, vadonságokat kertekké varázslott, s lehet mondani: «bámulandó csodákat művelt»; s vajjon, mi volt mindezek legfőbb, legtörzsökebb nemzőoka? Semmi egyéb, mint haszonvágý! Ezernyi utazó lakja Itália világos legét, Páris úgyszólván az egybejövők s látogatók pénzeiből épüle. Spaa, Brighthón, Bath stb. pezsgenek a lakosokat módtalan gazdagító idegenektől. S vajjon ennek megint mi valódi s legmélyebb oka? Semmi egyéb, mint a kellemvágý! S így, ki a haszon s

kellem reményét, sőt bizonyosságát elő tudja állítani, embertársai nagy részét oda csábítja, hova neki tetszik.

SZÉCHENYI.

900.

Mindennek van rossz s kellemetlen oldala, ellenben szép s jó része is. Ezen jobb s szebb résznek legjózanabb használhatása fog az okos ember élettörvénye lenni, ki azok megismerésében s felkeresésében mindenek előtt az önkecsegtetést, az önmystificatiót fogja kirekeszteni — mert ezeknél nagyobb szemfényvesztő s vakító a világon nincs.

SZÉCHENYI.

901.

Az okos ember nem néz annyira háta mögé, mint inkább maga elibe, s elveszett kincse siratása helyett inkább azt tekinti s vizsgálja, mit menthetett meg, s azzal beelégedni s lassankint többet szerezni iparkodik.

SZÉCHENYI.

902.

Mint a kő, melynek esését első pillanatban gyenge erővel feltarthatjuk, de mely, ha ezt elmulasztjuk, perczenként növekedő súlylyal és sebességgel rohan lefelé, s ellenállhatlan erővel ront, s magával ragad mindent, mivel találkozik: ilyen a nehéz szó, melyet felgerjedésünkben kimondunk. Az első perczben visszavehetjük; rövid ideig még tőlünk függ, hogy hatását enyhítsük; de ha ez elmúlt, hasztalan minden; az egy szó, melyet meg gondolatlanul kiejtünk, felszámíthatatlan súlylyal ront le

egész életünkre, s nincs viszony, mely hatalmának ellen-állhatna.

EÖTVÖS.

903.

Az ember életpályájának kijelölésében két dologra nagyobb figyelemmel kell lenni, mint magára a képességre: a jó erkölcsre tudniillik és a boldogságra. Az ember sokkal nemesebb lény, semhogy csak eszközül kellene szolgálnia másoknak; és nem kell őt arra felhasználni, a mi azokat illeti, a nélkül, hogy meg ne gondolnók azt, mi illeti őt magát is. Mert az emberek nem a hivatalok kedvéért, hanem ezek amazok javára léteznek, és a kellő rend fentartására nézve a feladatok kiosztásában nem annyira azt kell tekintenünk: mire legügyesebb mindenki, mint inkább azt: mi illik leginkább mindenikhez annyiban, hogy az által lehetőségig boldoggá tétessék? Általában soha sem szabad az embert mások előnyeért rosszabbá tenni, és gonosztevőket teremteni azért, hogy a becsületes embereknek szolgálatot tegyünk.

ROUSSEAU.

904.

Jogunktól néha valamicskében elállani, nemcsak nemes magaviselet, hanem olykor hasznót hajtó is.

CICERO.

905.

Mikor a sors mostoha hozzád
Barátom, erős lelkű légy;
Viszont, ha boldog napokat ad:
Örömednek bölcsen czélt tégy.

KIS JÁNOS.

906.

Javad ha vesztéd: megérzed vesztét;
 Munkára fel, utána láss,
 Majd lesz helyette újra más.
 Becsületteddel — már sok veszett el.
 Szerezz hirnevet, dicsőséget,
 A világ majd máskép ítélget.
 Bátorság veszve: vége mindennek,
 Úgy jobb lett volna nem is születned.

GOETHE.

907.

Hogy mások bizalmát megnyerjük, az két dolog által eszközölhető: ha tudniillik eszélyességgel párosult igazságosság hírében állunk. Egyrésztől ugyanis azokban bizunk, kiktől felteszszük, hogy értelmesebbek nálunknál, és kiktől hiszszük, hogy mind a jövődöt előre látják, mind a cselekvés alkalmával s a döntő percz megérkeztével képesek elintézni az ügyet, s magukat elhatározni a körülmények szerint. Mert hasznos és való eszélyességnek ezt tartják az emberek. Másrésztől pedig igazságos és hű, azaz: derék emberekben azért szokás bizni, mert mentek a csalás, az igazságtalanság gyanújától. Hiszszük is, hogy rájuk életünket, vagyónkat, gyermekeinket teljes joggal bízhatjuk. Kettőjük közül az igazságban több az erő a bizodalom gerjesztésére; mert minél furfangosabb és ravaszabb valaki, annál gyölöletesebb és gyanúsabb, ha a becsületesség jó hírének híján van. Ez okért képes a belátással párosult igazság annyi bizalmat gerjeszteni, a mennyit akar; igazság eszély nélkül sokat fog tehetni, eszély igazság nélkül mitsem.

CICERO.

908.

Valamint a festészek, a szobrászok, sőt még a költők is szeretik műveiket közszemle végett kitenni, hogy megjavítsák azt, a mit többen gáncsolnak; valamint maguk is, mások által nyomoztatják bennök a hibákat: úgy mások ítéletére hajlva, sokat kell tennünk vagy nem tennünk, változtatnunk és javítanunk.

CICERO.

909.

Minden cselekvénynél három dologra kell ügyelni: először kívánságainkat alávetnünk az észnek, a mi legezeli-irányosabb kötelességeink teljesítésére; aztán figyelemmel lennünk a célba vett dolog tetemességére, hogy sem kelleténél több, sem kelleténél kevesebb gondot és fáradságot ne fordítsunk reá; harmadszor óvakodnunk, hogy mértékletesek legyünk azokban, mik a tisztességes külsőhöz és méltósághoz tartoznak.

CICERO.

910.

Merjünk nagyok lenni — s valóban nem oly nehéz — de legyünk egyszersmind bölcsek is!

SZÉCHENYI.

911.

Az építész ritkán lakik abban a házban, melyet ő maga épített. — Így tesznek a divatos bölcseſezsek is.

BÖRNE.

912.

Mindennek, a mit cselekszünk, megvan a maga következése. De az, a mi eszélyes és talpraesett, nem szül mindig kedvezőt, valamint a fonákság sem mindenkor kedvezőtlent, sőt sokszor épen ellenkezőt.

GOETHE.

913.

Mindent a világon józan áron s becsben kell venni; már ki egész vagyonát sárba veré, s legkisebb hasznos nyomot sem hagyta maga után: az pénzfecsérlés mestere; — ki éltnék egész idejét hiába tölté s létének semmi jele nem mutatkozik: az időfecsérlés mestere; ki végre minden ok nélkül nyakát töri: az bolondok mestere.

SZÉCHENYI.

914.

Országos Széchenyi Könyvtár

Mindenki csak önmagára számíthat biztosan.

SCHILLER.

915.

A nap, mely ma homályba dűl,
Holnap nem lesz, más jó fel,
Hintsük meg hát örömekkel,
S jeleljük jótétekkal
Éltünk minden óráját,
Szedjük, szedjük rózsáját.

KISFALUDY SÁNDOR.

916.

Mily boldog volna némely ember, ha oly keveset gondolna mások dolgaival, mint önmagáéival!

LICHTENBERG.

917.

Csak vígan át az életen!
Csak nem csüggedve semmiben!
Végy csókot lányok ajkiról,
A bolondot csúfold ki jól.
Így jó szerencse jár veled,
S az élet kulcsát megteleled!

GOETHE.

918.

Hogyha a lét vészes habján átjutni, halandó,
Bizton akarsz s vídám partra kikötni amott:
Sem ha szeled kedvez, csókjától fel ne fuvalkodj',
Sem ha vihar dúl-fúl, el ne veszítsd hitedet!
Férfi-erény eveződ, a reménység horgonyod: — így szállj
S torló vészek közt révbe szalad be hajód!

HERDER.

919.

Józan ész soha sem áldoz fel pillanati vagy igen kis időre terjedő haszonért, habár ma nyulhat is hozzá, jövőre nagyobb s tartósbb hasznot; de inkább az ideig-óráig tartó rövid nyomást a várható hosszabb kellem miatt békével tűri.

SZÉCHENYI.

920.

Ha nincs remény s segíteni nem lehet:
 Hát mögé dobjuk a keserveket,
 Mult bánaton búsulni, annyi mint
 Szerezni a leélthez újra kint.

Ha kincsedet ádáz sors vette el,
 Erőt, nevetni, türelembe' lelj.
 Kit megraboltak gonosz tolvajok,
 Tolvaját lopja meg, ha mosolyog;
 De önmagát kétszer rabolja meg
 Ki vesztésén mód nélkül kesereg.

SHAKESPEARE.

921.

Sokban csalatkozik az, ki sokat próbál, s többször
 hibázik az, ki ébren van, mint a ki alszik.

SZÉCHENYI.

922.

Ezer ember közt alig van egy, ki nem épen azon tulaj-
 donokról szólna legtöbbet s legszivesebben, melyeket
 nem bír, s nem ép azon dolgokra nézve szerezte volna
 a legtisztább elveket magának, melyekre nézve érzi, hogy
 oly elvekre szüksége van. Gyávák bátorságról, rossz bírák
 részrehajlatlanságról, önzők a hazáról szólnak legszive-
 sebben.

EÖTVÖS.

923.

Légy szilárd s bátor, ha reád tör a sors,
 Hogy megingasson. De feszült vitorlád

Összehúzd bölcsen, ha nagyobb erővel
Hajlja a jó szél.

HORATIUS (BARNA).

924.

Mint rossz hírekre lassanként szoktatjuk az embereket, hogy a lélek egyszerre le ne süllyedjen nehéz terhe alatt: így bánik velünk a végzet, lassanként tanít emberismeretre, hogy birni tanuljuk a szörnyű tudományt; előbb egy ember csal, s a seb, bármily nehéz, kigyógyul, s szivedet megkeményíté héjagával; később többeken tanulsz kételkedni, kedvencz eszméid egyenként eltűnnek előtted, s elbirod, mert már kevésbbé bízál; utóbb barátaid elhagynak, s csak végre látod, hogy kedvesed is csalfa vala, és senkiben nem bízatsz e világon. Szörnyű tapasztalás! de az idő, mely annyi kincseket elrabolt, magadba vonulni tanított, s ha végre elhagyatva állsz, eltűröd; mert már váltál.

EÖTVÖS.

925.

Ismertem embereket, kik éveken át azon fáradtak, hogy elkészítve a tért, maguknak kedvező állást szerezzenek, de az eredmény, legalább a mennyire tapasztalásaim terjednek, mindig meghiusítá fáradozásaikat. Éppen midőn a cselekvés pillanata elérkezett, a dolgok mozgásba jöltek, a tér megváltozott, s a rég előkészített állás a legkellemetlenebbé változott. Nem a tért, hanem magunkat kell előkészítenünk.

EÖTVÖS.

926.

A paraszt úgy mint a műveltebbek, utoljára mindig lenézik azt, kit megcsalnak.

BALZAC.

927.

Ez az élet úgy se sok,
Használják az okosok.
Fergeleges néha bár,
Vesztegetni mégis kár.
Nem kell mindjárt lemondani
A világról,
Mert némely pók mérget szív a
Szép virágról.

Az életet használni —
Könnyű módját találni,
Mert néha egy jó óra
A beteg sors doktora.
Ha tán egy rossz pillanatban
Meg is halnánk:
Jön más, melyben halottan is
Föltámadnánk.

UJFALVI KRISZTINA.

928.

Mit mond felőled a világ,
Ne gondold szerfölött vele:
Örülj, ha jót a jók s valót;
Ha rosszat a rossz s nem valót:

Túrd és ne szólj. Ha szólsz, felőled
Még többet mond és mérgesebben.

KAZINCZY.

929.

Idegen véleményt túrni kevés tud; pedig ki túrni nem
tud, hogy kíván túretni?

KÖLCSEY.

930.

A röpkedő kicsinyke lelkek oly sokan dongnak a világ-
ban, mint a szunyogok; de vajjon hol van az ember, a
ki elhinné magáról, hogy ő közikbe tartozik?

KATONA.

931.

Rosszabb számítás nincs, mint a rosszal, veszélyest és
károst eltakarni s elsimítani.

JÓSIKA.

932.

Ne bizzál az emberi tanácsban és emberi segélyben,
ha segélyre és tanácsra van szükséged. Kevés oly ne-
messel és önzetlennel fogsz találkozni, ki kész lenne
fölfogni helyzetedet, résztvenni szükségeidben, kívánsá-
gaidban. S e keveseket is ismered-e egészen? S ha igen,
kivételt tesznek-e az általános változandóságban, mely az
emberiség fölött uralkodik? Ne fektesd jó vagy rossz sor-
sodat soha vak bizalommal egyetlen egynek kezébe. Sok-
szor képmutatás játssza a jószívűség szerepét; sokszor
gonoszság és káröröm rejlik ott, hol egyenes jellemet

sejtettél. A szívet soha sem kell és szabad egészen föltárni; tartsd meg titkaidat, mert nem tudhatod, kinek kezére bízod azokat. A bizalmas nyíltszívűség csak igen is gyakran áldozatául esik az alattomos gonoszságnak.

ZSCHOKKE.

933.

Mindenki annyit ér, a hogy
Betölti hivatását.

ARANY JÁNOS.

934.

Sorsát a hatalmas ne hívja ki, kérdvén:
Sokszor a bal végzet hever isten térdén
S ott marad, a meddig boszúra nem költi
Bűn, s emberi vak dölýf, mely az elmét tölti.

Országos Széchényi Könyvtár

ARANY JÁNOS.

935.

Az úgynevezett művelt világ, ha durvaságot lát, mindjárt feljajdul; de az előkelő aljasságot csak megmosolyogja.

AUERBACH.

936.

Tedd mindjárt jól a dolgodat;
Ki egyre told- és foldogat,
A félig jóhoz addig tészzen hozzá,
Míg át nem változtatja rosszá.

RÜCKERT.

937.

Ha már útnak vége lett,
Lehetsz elégedett;
Ki elején is már elégedett,
Még messzi sohsem érhetett!

RÜCKERT.

938.

Nem mindig tudjuk azt, mit akarunk,
S hiába fáradoz karunk.
A célhoz mindig olyak jutnak,
Kik azt akarják, a mit tudnak.

RÜCKERT.

939.

«Egyszer, annyi mint egyszer sem.» Ez a leghazugabb és leggonoszabb valamennyi közmondások sorában, és a ki csinálta, az rossz számtudós volt vagy gonosz. Egyszer legalább annyi, mint egyszer, és erről le nem alkudhatni mitsem. Ki egyszer lopott, az életében soha sem mondhatja többé igazsággal és vidám kedélylyel: Istennek hála, soha sem nyultam a máséhoz; és ha rajta kapják a tolvajt és felakasztják, akkor az egyszer csakugyan nem egyszer sem. De ez még nem elég, mert többnyire alaposan mondhatjuk: Egyszer annyi mint tizszer, százszor és ezerszer. Mert a ki egyszer hozzá fogott a gonoszhoz, az közönségesen folytatja is. A ki Á-t mondott, B-t is szeret mondani, és ekkor bekövetkezik egy más közmondás, hogy tudniillik: addig jár a korszó a kútra, míg el nem törik.

HEBBEL.

XIX.

POLITIKA.

Országos Széchényi Könyvtár

940.

Fölzaklatni s kormányozni más.

MADÁCH.

941.

Csak úgy lehet kormányozni az embereket, ha szolgálunk nekik. Ez alul a szabály alul nincs kivétel.

VICTOR COUSIN.

942.

A hazát szeretni annyi, mint azt kívül félelmissé, belül nyugodttá tenni.

PLATO.

943.

Közönséges hiba a politikában, hogy az eszközt a czéllal tévesztik össze.

MACAULAY.

944.

Létének jogosultságával minden állam csak addig bír, míg rendeltetését a nemzetek nagy családjában betölti.

SOMSSICH PÁL.

945.

A törvényhozónak feladata : erényhez és erkölcsi tökélyhez vezetni az embert.

PLATO.

946.

Parlamenti tanácskozásokban nem az a beszéd a leg-hatásosabb, a mely a klasszikus ékesszólás eszményképét leginkább megközelíti, hanem az, a mely legjobban megfelel az uralkodó műveltségnek és szellemi iránynak.

RANKE.

947.

Politikában nem a rokonszenv, hanem a becsületes érdek a legfő irányadó.

DEÁK.

948.

Azok viszik legtöbbre, a kik a velük egyenlő erősnek nem engednek, a hatalmasokhoz illően közelednek, a gyengébbekkel szemben pedig mérsékletet mutatnak.

THUKYDIDES.

Országos Széchényi Könyvtár

949.

Egy kormánynak nem szabad tétováznia, ha már egyszer megválasztotta útját. Előre kell mennie a nélkül, hogy akár jobbra, akár balra nézzen.

BISMARCK.

950.

Minden államhivatalban a hatalom nagyságát ki kell egyenlíteni tartama rövidségével.

MONTESQUIEU.

951.

A ki a politikában fenyeget a nélkül, hogy le is sújtana, könnyen sebesíthető.

LAMARTINE.

952.

Hogy mely kormány a legjobb? Az, a mely megtanít bennünket, hogy önmagunkat kormányozzuk.

GOETHE.

953.

Hadd vitatkozzanak a bolondok azon, melyik kormány a legjobb. — Az a melylyel legjobban kormányoznak, az a legjobb.

POPE.

954.

A mit ama láthatatlan, kézzel foghatatlan, de annál hatalmasabb agitator: a korszellem csinál, arra nem kell tervezgetés. Magától jön. De a korszellem nem jön magától. Okozat, a melynek oka a történelemben mindig feltalálható.

Országos Széchényi Könyvtár

KOSSUTH.

955.

Országglási rendszeremnek alapja az, hogy az észnek is külön működési köre van, a szívnek is; és hogy országolásban, valamint például a gyógytanban, egyedül az észnek szabad működni, a szívnek ellenben jóra, nemesre gerjesztésen kívül még moccani sem.

SZÉCHENYI.

956.

Valamint a szem bármily jó legyen is, hallásra még sem való, és viszont: úgy a szív is valami felette dicső lehet a nélkül, hogy a léleknek némi működéseire alkal-

mas legyen. Mit nem vehetni kérdésbe, úgy hogy csak arról lehet szó, vajjon melyek azon lelki működések, hol a szívnek illetősége nem nagyobb, mint a szemnek illetősége például hangászati tekintetben. S erre a felelet oly egyszerű, oly világos és oly szoros igazsági — én legalább annak látom — mint a kétszer kettő négy, és így hangzik : «a szív mindarra tökéletesen alkalmatlan, minek sikere számításon alapul», minthogy a szív épen oly kevéssé számíthat, mint a szem nem hallhat. És ekkép tökéletesen alkalmatlan a szív problémák fejtegetésére, mechanikára, gyógytanra, astronomiára, sakkjátékra sat., s e szerint a legszövevényesb és legfőbb számítással járó erőmű forgatására is, mi nem egyéb mint az «országglás».

SZÉCHENYI.

957.

Minden országlásmódban van nagyobb-kisebb teher, de teher van mindig s azt vinni kell akárkinek s akár-hogyan ; s csak abban áll a tudomány s országlás mester-sége : azt a lehetőségig kisebbitni s oly ügyességgel osztani el, hogy senkit se sértsen, senkit se nyomjon le.

SZÉCHENYI.

958.

Az értelem az, melynek kormányozni kell, és ha a szív javaslói, szeretném mondani «jó feleségi» szerepén túl kalandozik — mely szerep azonban leggyönyörűbb — már kész a természetelleniség és ekkép a zavar.

Vajmi szép képen állítja elénkbe a seraphi és cherubi eszme az alkotó s ekkép el nem muló léleknek két fő-attributumát, a szeretetet és értelmet ; az alkotó léleknek

mondom, mert a magát átkozó és ekkép mulandó rom-angyal és romember szeretet helyett gyűlölséget rejt keblében. A Seraph szeret s egyedül szeretete által boldogít: a Cherub viszont fentartja a menny boldogító világát — a házi szerencsének legszebb eszménye, hol a férj gondoskodik a családjért, és az asszonyi szív von mindenre bájta és szellemi írt, és mi ha így van, éden, és mi ha így nincs, pokol a föld.

Már ezek közül melyik a nemesb, melyik a szebb szerep, melyik dicsőbb angyal? Valóban mindkettő egyenlő, és maga nemében egyik oly dicső mint másik . . .

Mindennek megvan saját szerepe, s melyből a kivettetés vagy más szerepbe lépés szintűgy veszélyeztet mindent, mint a világ is kibontakoznék sarkaiból, hova hamarább, ha isteni ész helyett szeraphi szív kormányozná azt; a Szeraph pedig, ha kikalandoznék köréből, a következőkére nézve tengerszeretete mellett szoros tudományilag egyenlővé válnék az ármánynyal.

Országlással nincs másképp; és innen ered — mert ez elismerve, rendszerezve nincs — balfogása sok kormánynak, mely pillanati könyörület vagy egyesek iránti gyűlölségtől elragadva, azaz «szívével működve», kilép az értelemnek, a hideg számolásnak köréből, és egyes esetek miatt szemből szalasztja a sokak érdekét, és így kivételek miatt maga löri meg a közrendet.

SZÉCHENYI.

A tökéletesség mindenütt elkerüli az embert. Tökéletes országlás s kormány, tökéletes társasági s házi rend, tökéletes gazdasági s kereskedési systema, mind annyi chimæ-

rák. S így embersorsunk — mely annyi előre látható s nem látható eset által zavartatik — sem lehet a sokszor igen-igen keserűtől ment; ennélfogva megelégedésre törekedő vágyaink sem érhetik el a tökéletes, hanem csak a lehető legnagyobb lelki függetlenséget.

SZÉCHENYI.

960.

A szív tehetségit kifejteni, kiképezni, nemesíteni legfőbb tiszt, mert ember, ki nem érez, ki embertársa, sőt minden érző lény bajain nem olvadoz, s ki kebelben nem hord vágyat e bajokat örömmel váltani fel, vagy azok megszüntetésére, vagy ha az teljességgel nem lehetne, legalább lehető legnagyobb enyhítésére törekedni ereje szerint, az még az oktalan állatnál is alantibb; mert legszebb tulajdonát, melylyel ez nem bír, parlagon hagyja. Szoros kötelesség is ennélfogva mind egyesekre, mind nemzetre nézve, kivált az élet gyermeki korában, mikor még az értelemnek nagy köre nincs s minden benyomás sírig hat, a nemes érzelmek alapját, minél erősebben vetni meg, hogy azon később a férfiúi kor dicsősége emelkedhessék. És jaj azon egyénnek, azon nemzetnek, mely életének már tavaszkorában fukar számoló; mert lelkének, lelkületének zománcza nincs. De jaj és kétszerite jaj viszont azon egyénnek és kivált azon nemzetnek is, mely férfiúkorba lépven, mikor az értelem uradalmának kellene kezdődnie, még mindig szíve andalgásai után indul; mert úgy jár, mint a trücsök, mely nyáron dalol s télen koplal; s emberre s kivált nemzetre nézve ily lágyvelőszülte létnél utálattebb nincs. — Mindennek megvan czélja s iránya, és az értelemnek kell parancsolni.

Férfiúkorban levő egyénnek és nemzetnek tehát, ha tettleges részt akar az életben venni, az értelem uradalmi köréből kell hatnia, azon egyedüliből, honnan minden következőményes hatás veszi eredetét.

SZÉCHENYI.

961.

Hatalom, mint a víz, vagy apad, vagy árad,
Soha középszerben tespedve nem állhat;
Ország, ha erőtlén növekedni, már fogy —
Nyakadba is omlik, lámaszszad akárhogy.

ARANY JÁNOS.

962.

Kinek jól perdül nyelve könnyű csapja,
Politikának menten lehet papja;
Itt fő dolog a hangos, sok beszéd,
S a dicsőségnek megnyerted felét;
A tömegben van a másik fele,
Az is tied, csak bánni tudj vele.
Meggyegyzülésen, követválasztáson,
Rajta légy, a nép hogy mindenütt lásson:
De ne csak lásson, halljon ő is téged,
S bár beszélj össze-vissza zöldet, kéket,
Kiáltsd a végén: «éljen a haza!»
Fáklyás zenével kísérnek haza . . .

KOMÓCSY JÓZSEF.

963.

A sikernek az az eszménye, a melyért lelkesülni jogosult és szép dolog, és a melyért küzdeni szép feladat, az

a sikernek az a faja, midőn valaki azt mondhatja önmagának, hogy olyat létesített a nemzet számára, a minek maradandó becsé van : hogy előbbre hozta bármely irányban a nemzet ügyét, hogy magának a történelemben a nemzet jóltevői közt biztosított helyet.

GR. APPONYI ALBERT.

964.

Tiszteletet érdemel a tudós is, ki négy fal közt halványulva a múlt világ emlékeivel kizárólag társalkodik : de a jelenkorra hatni kívánó polgárnak más pályán kell indulnia. Magányos ismereteket szerezni, hogy azok a sokaságra által plántálva közkinccsé váljanak ; világos ideákból fáklyát gyűjtani, melynél az együttélők előítéleteik sötétségéből kiléphessenek, régi és új, idegen és saját tapasztalást egyesíteni, hogy a néptömeg előtt vezérelv gyanánt ragyogjanak ; szóval minden ismeretet a kor szükségére s kívánataira, a jelenlét nemesítésére s a jövő előkészítésére fordítani s a lehetőségig életbe hozni : ezt kívánom én mind azoktól, kik a közdolgokban forogandók.

KÖLCSEY.

965.

Kik az állam kormányához jutnak, azok Plato két szabályára ügyeljenek ; elsőben úgy viseljék szívökön polgártársaik javát, hogy összes eljárásukat arra irányozzák : önhasznukkal mitsem törődve ; másodszor, hogy az állam összegéről úgy gondoskodjanak, hogy ha az egyik részt pártolják, magukra ne hagyassanak a többiek.

CICERO.

966.

Harczban, a cselekvés terén gyakran szükséges a merészség, mert az erőt felfokozza s ezáltal a sikert biztosíthatja. De köztanácskozásokban inkább szeretem a szilárdsággal párosult óvatosságot. — Merészség a politikában csak akkor van helyén, midőn tetemes erőre támaszkodik, e nélkül mindig koczka, mely többnyire vakra fordul.

DEÁK.

967.

Kit a közügyek viselésére szükséges adományokkal felszerelt a természet, az törekedjék haladéktalanul hivatalt nyerni, a közügyekben eljárni; máskülönben nem kormányozható az állam, nem nyilvánulhat léleknagysága . . . Vigyázzon egyébiránt a közpályára lépő, hogy ne csak a dolog tiszteletes voltát tekintse, hanem azt is, bir-e képességgel a benne eljárásra? És ekkor óvakodjék gyávaságból ok nélkül elcsüggedni, vagy gögből magát elbízni. Minden ügghöz pedig, mielőtt hozzáfogsz, szorgalmas előkészület szükséges.

CICERO.

968.

Sokan az ellenzéstől úgy félnek, mint a sötétségtől; az pedig épen oly szükséges az igazság tökéletesb kifejlődésére, mint ez a nap sugárinak szembetűnőbbé tételére.

SZÉCHENYI.

969.

Oppositióra legnagyobb szükség van; mert a Való, azon egyetlenegy célravezető kalauza az emberiségnek, csak

elmesurlódások által szokott lépni a halandók közé. Hanem oly ellenzés, mely a tárgy ismerete előtt határozott már el, vagy csak kicsinységek körül bibelődik — soha nem idézheti fel az igazságot, s éle annyira eltompult, hogy lehető későbbi nagy homályokon keresztül vágni többé nem képes.

SZÉCHENYI.

970.

Semmi sem ellenszenvesebb, mint a többség, mert néhány erősebb vezetőből áll, aztán hunczutokból, a kik alkalmazkodnak, gyengékből, a kik assimilálódnak, s a tömegből, a mely utánok kullog a nélkül, hogy legkevésbé is tudná, mit akar.

GOETHE.

971.

Országos Széchényi Könyvtár

A pártok megbocsátanának egymásnak, ha láthatnák és megérthetnék egymást.

THIERS.

972.

Sohasem volt olyan párt vagy sekta, a melyben ne a legtudatlanabbak lettek volna egyuttal a leghevesebbek is.

POPE.

973.

Az ember szívében a természet mindig erősebb a párt-szellemnél.

LAMARTINE.

974.

A pártok természetében van, hogy eredeti ellenségeskedéseiket sokkal hívebben megőrzik, mint eredeti elveiket.

MACAULAY.

975.

Politikai pártok hasonlítanak a mágneshez: van egy oldaluk, mely vonz, és egy, mely eltaszít.

GR. ANDRÁSSY GYULA.

976.

Az oppositio olyan mint az epe, kell a test épségéhez egy kevés, de csak igen sok ne, s az a kevés is ugyan egészséges legyen.

SZÉCHENYI.

Országos Széchényi Könyvtár

977.

A felvilágosító ellenzés hasznát senki nem tagadhatja. Hogy tudja meg az ember még legalacsonyabb helyzetben is az igazat, ha mindenki minden szavát igenli? S hát még magasabb lépcsőn mint tanulhatja ki a dolgok igaz állapotját, ha hiedelmiben soha tagadóra nem lel? S ugyan hogy cselekedhetne józanul a dolgok mibenlétének valódi ismerete nélkül?

SZÉCHENYI.

978.

Hány szép talentum nem juthatott magasabb lépcsőre, mivel elhallgattatván gyengeségi, magát önhittségből csalahatatlannak képzelé? S általában mennyi egyoldalú s csak

szinenjáró s felületes fakadt már a világon az önakarat azon zavaros kútjából, mely az ellenző észrevételek híja miatt meg nem tisztult s igazságra soha ki nem fejtett?

SZÉCHENYI.

979.

A hivatal mint egy lámpa fényt vesz és ad, a szerint, a mint ki ül rajta. A gyáva elmét nagy hivatalon épen úgy képzelem, mint a szédelgős fejűt nagy magasságon.

FÁY ANDRÁS.

980.

A kunyhó csak oly tiszteletet érdemel, mint a palota, és épen annyi kezességet nyújt az államnak, ha nem is a belátás, de a hazafi hűség tekintetében.

De a palotából készült kunyhó sokszor kétséges természetű. S bár néha egy tragikai sors dús fénye lebeg fölötte, s benne a szokatlan szenvedések tenyésztek az erényt; mindazáltal igen gyakran az új nélkülözések csoportja sivár szándékokat nemz, s fanyar indulatok által megsötétítvén a belátást, az erélyt tévutakra, az észet tömkelegbe vezeti.

Egy államban jelenség nem az, ha sok szegénység van, hanem ha sok válik hirtelen szegénynyé.

KEMÉNY.

981.

Óvakodás és lelki erő által néhány évvel még egyes emberek is hosszabbíthatják földi éltöket; nemzetek azonban közértelmesség s az abból szükségkép folyó moralitás által lételőket sok századokra terjeszthetik azon

határon túl, mely tudatlan, egymást gyűlölő s korcsuló népeknek kerülhetlen halál árka!

SZÉCHENYI.

982.

Minden nemzet között, melyek különböző utakon keresték a szabadság jótékony hatását, egy sem keresett gyakorlatibb sikerrel, mint apáink, mert nem theoretikus formákban, nem a monarchia és respublica, nem az arisztokratiai és demokratiai formák theoriáiban és ellentéteiben, hanem ott keresték a szabadságot, hol az valódilig van, t. i. az önkormányzat eszméjében.

GR. ANDRÁSSY GYULA.

983.

Jól megértsd: nemzet és sokaság egymástól különböznek. Amaz együvé állott egész, ez több egyesek most ilyen majd olyan számban és alakban történt összecsoportozása. Amannak van állandó pályaköre, melyen a vele összeköttetésben levő nemzetek sorában lassabban vagy gyorsabban, de bizonyos egyetemi rendszerrel mozog; emennek kimért útai nincsenek. Amaz a Balaton, mely saját partjai közt százak óta van és tápláltatik; ez a hullámok, mik a Balatonon gyakorta látható ok nélkül támadnak, s ismét eltűnnek.

Nemzet való szelleme s körülményein épült természetes szükségei s törekedései, a sokaság hullámmzó, zajos tolongása miatt, igen sokszor nem kivihetők. Mert a sokaság egyesektől s gyakran saját haszna ellen ingereltetik; s vagy vezetője céljai után értetlenül megy, vagy vezető nélkül hagyatva vakon rohan.

KÖLCSEY.

984.

Minél inkább ki van terjesztve a polgári és politikai szabadság élvezete, annál nagyobbbnak kell lennie a törvények és a törvényvégrehajtás szigorának.

CANNING.

985.

Azon polgári jussok legbiztosabbak, melyek nemcsak a törvény tábláira vannak holt betűkkel írva, hanem minden polgárnak kebelében kiolthatatlanul élnek.

DEÁK.

986.

Midőn csak egyének harcolnak a jog mellett, midőn csak egyes osztályok védik azt, az erő diadalmaskodhatik a jog felett.

De midőn egy összes nemzet minden osztálya és minden egyes fia egyaránt kész annak védelmére: akkor a győzelem csak idő kérdése, de kétség tárgya nem lehet.

GR. ANDRÁSSY GYULA.

987.

A jogot, melyet az erőszak elveszen, vissza lehet szerezni; de az veszve van, miről a nemzet maga lemondott.

KOSSUTH.

988.

A felelős miniszterium nemcsak a létezők közt legjobb biztosítéka a népek szabadságának, hanem egyszersmind villámhárítója a forradalomnak. — Azt mondják talán, hogy hiszen voltak forradalmak ott is, hol felelős minisz-

teriumok léteztek. Igenis, de csak akkor, midőn azon felelős miniszterek megfeledeztek állásukról, midőn túlmentek a határon, midőn daczoltak a törvénnyel és a nemzet akaratával, szóval, midőn csak névleg voltak felelősek. Hiszen a villámhárító is, ha megrozsdásodik, nem hárítja el a villámot. Az ügyes gazda kidobja a rozsdás villámhárítót, tesz helyébe újat, de nem fogja mondani, hogy a villámhárító alkalmatlan és helytelen.

DEÁK.

989.

Nagy testületeknél sokkal valóbbszinű, hogy tévednek, mint egyeseknél. Náluk a rokonszenv lángra lobbantja a szenvedélyt, a büntetéstől való félelem és a szeméremérzet kisebbek, mert sokak között megoszlanak. Naponként látjuk, hogy emberek olyasmit tesznek meg pártjukért, a mit semhogy magukért megtennének, inkább meghalnának.

MACAULAY.

990.

A politika s irodalom mezején minden reformnak ama hibák ellenkezőjéből, melyeket ostromolt, valamit okvetlen át kell venni, s ha küzdöttél a rend ellen, leghiggadtabb elveid daczára, bizonyos határokig életbe lépteted az anarchiát, és ha a fejetlenség levívására fogtál fegyvert, túlszigorúan vonod összebb a szabadság korlátait.

KEMÉNY.

991.

A ki különbség nélkül minden javítást ellenez, azért, mert újítás: végre kénytelen lesz oly újítást is elfogadni, mely nem javítás.

CANNING.

992.

Közdolgokban szoros igazságot szólani s tenni, bár ezren vegyék is kedvetlenül, el nem engedhető kötelesség.

KÖLCSEY.

993.

A habozás, a mely csöndes időkben oly gyakran hasznos, végzetes időkben elveszti az embereket.

LAMARTINE.

994.

Politikusokra nézve gyakran előnyös, ha politikailag letűnnek a színtérről. Így elkerülik azt, hogy fontosság nélküli napi harczokban kompromittálják magukat, s hírük nem hogy gyöngülne: a távollét által inkább erősödik.

III. NAPOLEON.

995.

Mindenkit különbség nélkül ingerel a közeli haszon; de csak nagy lelket indít a távoli jó.

SCHILLER.

996.

Alacsony ravaszság-, cselszövés- és fondorlatra való ügyességet hamar meg lehet szerezni. De férfias, állandó

politika, a mely sohasem áldozza fel a közérdeket részleges vagy pillanatnyi haszonért, nem olyan könnyen fejlődik az emberi elmében.

BURKE.

997.

Az államot igazgathatja az okos ember; de csak a lelkesült ember az, a ki megújítja vagy tönkre teszi.

BULWER.

998.

Három hatalmat ismerek, melynek véleményemre és annak tervszerű nyilatkozataira nézve felelősséggel tartozom: mindenekelőtt az Istent, azután saját lelkiismeretemet és az ország közvéleményét. Nagy fontosságot tulajdonítok ezen utolsónak is, de ha Isten és saját lelkiismeretem előtt tisztán állok, fájdalmasan bár, de nyugodt lélekkel türom a közvélemény kárhoztatását. Nincs nagyobb csapás, mintha valaki saját lelkiismeretével jön meg hasonlósba.

DEÁK.

999.

Olykor bitó-bélyeg az ártatlan hátán,
Olykor aranykereszt a gazember mellén:
Ez a közvélemény.

SZEMERE MIKLÓS.

1000.

Törvény szab korlátokat a hatalomnak, s önkény ellen a törvény erejében keresnek ótalmat a hon polgárai. De

magát a törvényt s annak ótalmazó erejét önkény ellen csak a nemzet morális ereje biztosítja, s a mely nemzet morális erő hiányában nem képes törvényeinek szentségét tiszteletben tartani, s azoknak tiszteletet szerezni, annak független önállása csak a véletlen esetek játéka lesz, azt újabb meg újabb törvények sem mentik meg a végszünyedéstől. Ha fel nem szólal a nemzet, midőn törvényei sértetnek, hanem sérelmét elhallgatva, minden sértett törvény helyett újakat alkot, önmaga csökkenti törvényeinek tekintetét, mert hallgatása annyi, mintha helybenhagyná a történeteket, vagy azokat a törvények kétes értelmével mentegetné. Ha fel nem szólal a nemzet, midőn a hatalom túllépett a törvények határán, ki fogja figyelmeztetni a kormányt elkövetett hibájára? s mi fogja rábírní, hogy a törvények ösvényére ismét visszatérjen? Sértett törvények mellett komoly méltósággal felszólalni több tiszteletet mutat a fejedelem iránt is, mint a gyáva hallgatás; mert amaz férfias bizodalom, ez pedig félénk kétkedés a fejedelem igazságában, s azon nemzet, mely törvényeinek, polgári jogainak sérelmét gyáván hallgatva túri el, gyáván hagyná el fejedelmét is a veszélyek óráiban. Gyáva népnek fejedelmek se örüljenek, mert félelem és bizodalom, hűség és gyávaság nemzeteknél együtt soká nem léteznek.

DEÁK.

1001.

Csak ott állandó a törvény, hol szegény, boldog annak sikerén fáradoz; s nem ott, hol félrevonultan a közügytől jobb időket siratva, egymás sérelmeit panaszojják.

KISFALUDY KÁROLY.

1002.

Nem elég mai időkben törvényeket írni; de azok iránt sympathiát is kell gerjeszteni. És ha valaki olyas törvénynek nem hódol, mely előtte gyűlöletes, melytől természete visszaborzad, sújthatja őt a betűnek szigorúsága ugyan, de célját veszti; mert martirt emel, ez pedig fanatizmust szül.

SZÉCHENYI.

1003.

Rakásra gyártják a törvényeket,
Feldolgozott ügyszám gyűl ezerre,
De rend, igazság, haladás semerre,
Számtól, mitől, nincs gondjuk — az emberre.

GREGUSS ÁGOST.

1004.

A kemény törvény becsületes emberre nézve nem büntetés, hanem ajándék, a féktelen és becstelenre nézve pedig legnagyobb szükség, kit pártolni nemcsak a legoktalanabb igaztalanság, de egyszersmind a törvények legnevetségesb parodiája, melyek nem azért vannak, hogy azok mögé bújhassanak s rejtőzhessenek a csalárdok, szótörők, gondatlanok stb., hanem hogy azokat a törvény, ha el volnának bújva s rejtezve is, napvilágra rántsa, s velök irgalmatlanul, de igazságosan bánják tetteikként.

SZÉCHENYI.

1005.

A közvélemény nagy hatalom, oly nagy hatalom, melynek állandóul más hatalom ellen nem állhat. Ezt min-

denki tudja és én ép úgy, mint mások, erről meg vagyok győződve. Hanem én mindig a legnehezebb feladatnak tartom megtudni, mi a valóságos közvélemény?

DEÁK.

1006.

Az öntudatra ébredt népek egyéniségét, jogérzetét, szabadságra törekvéseit szintúgy lehetetlen megsemmisíteni, mint a természeti ösztönöket. Minél inkább korlátozolod, annál inkább élesíted ezeket. Minél inkább elnyomod, annál inkább szilárdítod amazokat. Az öntudatra ébredt, jogait érző, egyénisége kifejezésére, szabadságra törekvő nemzet a rege Antæusa.

HORVÁTH MIHÁLY.

1007.

A választási jog kiterjesztve mindenkire, a tömegek kormányzatát létesíti, oly kormányt, mely egyedül nem felelős, s mely alatt a zsarnokság határtalan, mert magát törvénynek nevezi.

BALZAC.

1008.

Az embernek természetes hivatása művelni a földet és terményéből élni. A csendes földművelőnek arra, hogy boldogságát érezze, nem kell egyéb mint az, hogy hivatását fölismerje. Az embernek valamennyi örömét elérheti; csak azon szenvedéseket kell túrníe, melyek az emberélettől el nem választhatók, melyeket az, ki azt hiszi, hogy tőlük megszabadulhat, csak másokkal, fájdalmasabbakkal cserél fel. Csakis a földművelők osztálya az, a mely szükséges

és a leghasznosabb ; boldogtalan csak akkor, ha a többiek rajta zsarnokoskodnak, vagy azt bűnös példaadással elcsábítják. Rajta nyugszik egy ország valódi jóléte, az erő és nagyság, melyekre egy nép önmagából emelkedik, midőn független más nemzetektől ; ez az, mely megtámadásokat önföntarthatása tekintetéből szükségtelessé tesz, és a védelemre a leghibiztosabb eszközöket nyújtja. Ha arra kerül a dolog, hogy valamely állam hatalma megítéltesse, akkor az ízlés embere a fejedelem palotáit, kikötőit, hadseregét, hadi szertárait, városait veszi vizsgálat alá ; az igazi államférfi pedig a földművelést veszi szemügyre és meglátogatja a földművelő kunyhóját. Amaz tudomást szerez magának arról, a mi megvan, az utóbbi arról, a mi még meglehet.

ROUSSEAU.

1009.

Országos Széchényi Könyvtár

A népboldogság drága jó,
 Nem minden boltban kapható.
 Kutatják éj-nap szüntelen
 A bölcsek : melyik fán terem ?
 Ennek a kormány galiba,
 Annak a népben van hiba.
 Szokás mióta a világ —
 Egymásban lelni a hibát,
 Pedig világos mint a nap :
 — Bár nem hiszik sokan —
 A népnek, milyent érdemel,
 Olyan kormányja van.
 A népszerűség drága jó,
 Nem minden boltban kapható.

Kutatják éj-nap szüntelen
A pártvezérek: hol terem?
Az elveknek van kelete,
A hordónak meg feneke . . .
Szokás mióta a világ —
Egymásba lelni a hibát,
Pedig világos mint a nap:
— Bár nem hiszik sokan —
A nyájnak, milyent érdemel,
Olyan kolompja van.

CSEPREGHY FERENCZ.

1010.

És bárhová menj, édes honfitársam
Egyben botolsz meg: a politikában.
Magyar vért többé nem hoz semmi lázba,
(A bort kivéve) csak kortes-kokárda.
A honleány se buzdul már ma máson,
Csak képviselői beszámoláson.
Egy pálya van csak, egy cél, egy dicsőség:
Választókerület, képviselőség.
Beszélhettek, ti józan emberek,
Hogy ide orvos kell, a nép beteg,
Kereskedés, ipar lassan halad,
S a mi van is, német kézben marad;
Hogy irodalom és művészetek
Csak kegyelemkenyéren tengenek:
A magyarok minderre rá nem érnek,
A míg az ország házában beszélnek.

REVICZKY.

XX.

HAZA. NEMZET.

Országos Széchényi Könyvtár

1011.

Négy szócskát üzenek, vésd jól kebeledbe s fiadnak
Hagyd örökül, ha kihunysz: A haza minden előtt.

KÖLCSEY.

1012.

Szütőkben legyen a haza, és ha kimondani szükség,
Tetteitek zengjék nagy, diadalmi nevét.

Akkor lesz neve a bűn s baj szörnyeinek öljője,
S nép és isten előtt becsben az áldozatok.

VÖRÖSMARTY.

1013.

Nem elég csak emlegetni:
Tudni is kell jól szeretni
Tudni bölcsen a hazát.

ARANY JÁNOS.

1014.

S oh én szeretlek néma bánatodban
Hazám! szeretlek könnyeid között,
Égőn szeretlek özvegy fátyolodban,
Nehéz keserved melybe öltözött.
Bájlón mosolygsz, mert bár sorsod kemény,
Él még a sír felett is egy remény.

EÖTVÖS.

1015.

Mert mind övé vagyunk, s ő mindenünké,
Ezen imádott, szeretett haza!
Mely úgy fog élni, úgy fog csak virulni,
Ha érte él, ha érte hal fia.

GARAY.

1016.

Isten segíts! királyok istene!
Emeld fel hozzád a király szívét,
Értelme legyen, mint napod szeme,
Hogy végig lássa roppant helyzetét,
Hogy a ki fényben milliók felett van,
Legyen dicsőbb erényben, hatalomban.

Isten segíts! népeknek istene!
Tedd jóra munkássá e nemzetet,
Hogy a mihez fog óriás keze,
Végére hajtson minden kezdetet.
Add, hogy mit emberész és kéz kivíhat,
Ne várja mástól mint szerencsedíjat.

Isten segíts! országok istene!
Ruházd fel áldásoddal e hazát.
Hogy mint az őskor boldog édene,
Dúsan virítson bércezen, síkon át,
És míg keblén a hűk örömben élnek,
Pallóst mutasson fondor ellenének.

Isten segíts! szabadság istene!
Add, hogy megértsük e nagy szózatot,

Adj csüggedetlen szívet is vele,
 Hogy tűrni tudjuk, mint szent közjogot:
 Tiszteljük azt a törvény ércz-szavában,
 S ha víni kell, a vérnek biborában.

Mindenható, egyesség istene,
 Ki összetartod a világokat;
 Engedd, hogy bármi sorsnak ellene
 Vezessen egy nemes s nagy gondolat,
 Hogy nemzetünknek mindenik nyomára
 Ragyogjon emberméltóság sugára.

VÖRÖSMARTY.

1017.

Hol sokat beszélnek a hazafiúságról, keveset tesznek érte. Mije nincs az embernek, örömet emlegeti.

KISFALUDY KÁROLY.

1018.

E szóban: haza, foglaltatik az emberi szeretet és óhajlás tárgyainak egész összessége. Oltár, atyáid által Istennek építve; ház, hol az élet első örömeit izleled; föld, melynek gyümölcse feltáplált, szülőid, hitvesed, gyermekeid, barátid, rokonaid, polgártársaid egytől-egyig csak kiegészítő részei annak.

KÖLCSEY.

1019.

Bár mi szép az élet,
 A hazátlan árva szív

Kelyhiből a nyílt örömnek
Bút csak és keservet szív.

KISFALUDY KÁROLY

1020.

Tiszteljük a szüléket;
Van egy közös szüle,
Sok ember él kivüle,
De senki — nélküle.
Hogy hosszú életű légy,
Tiszteld, mi éltet ad
S rokont, szülét, barátot:
— Szeressed a hazát!

ERDÉLYI JÁNOS.

1021.

A haza — mint én gondolom — minden ép, azaz el nem törpült s el nem ferdített, de éppen ellenkezőleg, lelki és testileg kiképzett férfiú felfogásában s érzelme szerint, oly eszme, mely ha éppen nem ragadja is őt ámitások körébe, kedélyének mégis minden nemesb vágyait elannyira édesbús ringalomba hozza, mikép bármily szédítő magasságra emelje is őt a játszi szerencse negédje egyébiránt, azért egészen boldog még sem lehet soha, ha nem boldog hazája is; mint viszont nem verheti őt a legkajánabb sors annyira le, mikép sebeire vajmi édes irt ne leljen, ha hona él és üdül.

SZÉCHENYI.

1022.

Tied vagyok, tied hazám
E szív, e lélek ;
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék?

PETŐFI.

1023.

Kié e hon, ha nem miénk?
Ha érte mindent megtevének,
Ha tiszta kézzel áldozánk
S lettünk, mi eddig nem valánk:

Nincs hatalom,
Mely visszanyom.
És még neked virulnod kell, oh hon,
Mert Isten, ember virraszt pártodon.

VÖRÖSMARTY.

1024.

Szeresd a hazát! Boldog leszesz, ha a férfikor napjaiban e szavakat úgy fogod érthetni, úgy fogod érezhetni, mint kell. Hazaszeretet egyike a kebel legtiszteletreméltóbb szenvedelmeinek; de sok kíváncsítik, míg annak tiszta birtokába juthatunk.

Minden erény önáldozattal jár, feláldozásával pillanatnyi kényünknek, megtagadásával önhasznunknak s nem ritkán hajlandóságunk vagy gyűlölségünk elnémításával; azonban minden áldozat kicsiny azokhoz képest, miket a hazának kívánni joga van. Mindent, a mit élted folyta alatt arczod izzadásában gyűjtöttél, mindent, a mit lángoló

szerелеmmel fűztél magadhoz, javaidat, kincseidet, házad népét és saját életedet naponkint és pillanatonkint érette fel kell szentelned. Mert tudd meg, e szóban: haza, foglaltatik az emberi szeretet és óhajlás tárgyainak összessége.

Oltár, atyáid által Istennek építve; ház, hol az élet első örömeit izleled; föld, melynek gyümölcse táplált; szülőid, hitvesed, gyermeked, barátid, rokonid, s polgártársaid egytől-egyig csak kiegészítő részei annak.

KÖLCSEY.

1025.

A hazáról egy dalom van

S csak két szóból áll,

A hazáért az én dalom:

Élet és halál!

Csak ez egyet Isten adná

Minden hívének:

A mását majd eldalolnók

Ellenségének.

PAP ENDRE.

1026.

Izgatott időkben könnyebb az indulatok árját követni, mint azt a hon érdekében csillapítani. A ki ilyen időkben a kedélyek ingerültségével szemben szilárdság mellett óvatosságot is ajánl, félreértéseknek, sőt gyanúsításoknak is kiteszi magát, a melyeket eltűnni csak azért, hogy

a haza ne szenvedjen, lelki erőt, sőt politikai bátorságot kíván.

DEÁK.

1027.

Sokat gondolkodtam én a hazafiságról, s azt pénzben bizony nem keresem; hanem hálás szívvel áldom az Istent, hogy többet adott, mint sokaknak, mert bővebb mértékben kóstolhattam azon mennyei örömet, melyet érzünk, midőn hazánknek szolgálunk.

SZÉCHENYI.

1028.

Sorsunk reményleni e földön s csalódní, s szenvedni, ha csalódtunk; ez végzete mindennek, mi e földön él; az egyesé, mint nemzeteké, egy szép álmom, s egy hosszú tapasztalás, hogy álma nem jelente semmit. Az egyes a világ történeteiben olvashatja jövődjét, hogy nem fog elérni semmit, miután küzködött; s ki nemzetének remél szebb jövőt, emlékezzék ifjú reményeire, s tanuljon lemondani.

EÖTVÖS.

1029.

Mint a családi kötelékek feloldhatlanokká válnak, ha azokat hosszú egyetértés emlékei erősíték, s a megelégedés, melyet házi körünkben találunk, nem annyira egyes élvezeteli pillanatokban, mint inkább azon biztonságban fekszik, hogy boldog s keserű napokban mieinktől elhagyni nem fogunk, — így van ez a nemzetek életében is. — A haza és család, hasonló alapokon nyug-

szanak. Szeretet nélkül sem egyik, sem másik nem állhat fenn. Vannak pillanatok, midőn a szeretet egész lelkesedése szükséges mindkettőjüknek, hogy a fölöttök átvonuló fergetegnek ellenálljanak; s a család és nemzet, mely e pillanatokban keblében a szeretet szikráját nem találja, — a család és nép, melynél a környező vihar e szikrát lángra nem gyulasztja, veszni fog.

EÖTVÖS.

1030.

Az emberi tehetség parányi lámpa, mely egyszerre keskeny kört tölthet meg fényével; s ha egy helyről másra hurczoltatik, sötétséget hagy maga után. Bizonyos helyhez kell azért kapcsoltatnunk, hogy azt jótékony világítással állandóul boldogíthassuk. Minden, a mi szerfeletti sok részre osztatik, önkicsinységében enyészik el. Így a szeretet. Hol az ember, ki magát a föld minden országainak szentelni akarván, forró szenvedelmet hordozhatna irántok kebelében? Leonidás csak egy Spartáért, Regulus csak egy Rómáért, Zrínyi csak egy Magyarországért halhatott meg. Nem kell erre hosszú bizonyítás; tekints szívedbe, s ott leled a természettől vett tudományt, mely szerelmedet egy háznéphez s ennek körén túl egy hazához lánczolja.

KÖLCSEY.

1031.

Ah, a sok mű-honfinak
Sorsa jól megy mai nap!
Aggodalmuk csöppnyi sincsen,
Nyelvök nem szorong bilincsen;

Nyűgét lelkiismeretnek
 Nem is sejtve — hont szeretnek!
 Hont szeretnek tapsra lesve,
 Mert haszon, ha taps riad;
 S rendes álmuk minden este
 Megjön ám a hon miatt.

Honfiségünk, annyi szent,
 Ha csinált is, de «patent».
 Hű magyart, ki mélyen érez
 S nem tud könnyelmű beszédhez
 S nem hízolg a közszeszélynek —
 Olyat ütnek, a hol érnek.
 S ennek ép', ki honfiségát
 A piacra nem viszi —
 «Áruló!» — szemébe vágják
 S van tömeg, mely elhiszi.

KOZMA ANDOR.

1032.

Minden erény önáldozattal jár, feláldozásával pillanatnyi kényünknek, megtagadásával önhasznunknak, s nem ritkán hajlandóságunk vagy gyűlölségünk elnémitásával: azonban minden áldozat kicsiny azokhoz képest, miket a hazának kívánni joga van. Mindent, a mit élted folyta alatt arczod izzadásában gyűjtöttél; mindent, a mit lán-goló szerelemmel fűztél magadhoz, javaidat, kincseidet, házadnépét és saját éltedet naponként és pillanatonként érte fel kell szentelned.

KÖLCSEY.

1033.

Minden népnek valamint megvan geniusa, úgy megvan saját eleme is, melyből ha kiesik, vagy melyből ha kieszed, kettétörik azon költői zománcz, mely nélkül «rideg pálya a hosszú élet», s mely varázsnak megsemmisítésével szárnya szegetik a bátor felemelkedésnek, és az emberi kebelben rejtőző isteni szikra álomkórságba süllyed.

SZÉCHENYI.

1034.

Ha nemzeteket egyes személyekkel hasonlítunk össze, akkor a nemzetiség nem egyéb, mint rokonok közti szeretet, barátság s a családbeli becsület fentartását eszközlő éberség; ha pedig mélyebben tekintjük, akkor az emberi lény minden ereibe s lelki legbensőbb rejtekeibe szőtt természeti tulajdon, melyet az önbecs megsemmisülése nélkül szinte oly lehetetlen kiirtani, mint bizonyos, hogy a szív kiszakítása után világunkon többé élni nem lehet.

SZÉCHENYI.

1035.

Ha a polgári kötelességnek szigorú szava töled munkát, erőt s fáradságot, talán életedet s a földi életnek minden örömeit, minden reményeit kívánja áldozatul: ne késlekedj, első és legszentebb legyen előtted a haza.

DEÁK.

1036.

Csak törpe nép felejtí őš nagyságát,
Csak elfajult kor hős elődöket;

A lelkes eljár ősei sírlakához.
S gyujt régi fénynél új szövétneket.
S ha a jelennek halványul sugára;
A régi láng ragyogjon fel honára.

GARAY.

1037.

Hazát szeretni változatlan,
Erény-e? nem tudom. Pedig
Látom: egész tengernyi had van,
Mely e virtussal kérkedik;
Kvaterka mellett egyre mondja,
Majd hangos dikciókba ontja,
Hogy feláldozni kész magát,
Imádva holtig a hazát.

SZABÓ ENDRE.

1038.

Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbekért.
Előttünk egy nemzetnek sorsa áll.
Ha azt kivittük a mély sülyedésből,
S a szellemharczok tiszta sugaránál
Olyan magasra tettük, mint lehet,
Mondhatjuk, térvén őseink porához:
Köszönjük, élet! áldomásodat,
Ez jó mulatság, férfi munka volt!

VÖRÖSMARTY.

1039.

A fecske visszatér szerény lakához,
A gólya régi fészkéhez siet;
Csak ember, a ki hűtelen honához,
Vadász hazáján kívül élveket.

GARAY.

1040.

Légyen minden óhajtásunk
Szent ima,
S férfikeblünk szent imáink
Temploma.
És ürítsük a hazáért
E pohárt:
Egy pohár bor a hazáért
Meg nem árt.

Érje áldás és szerencse
Mindenütt,
A hol eddig véremésztő
Seb feküdt;
Arcza, mely az ősi bútól
Halovány,
Felderüljön, mint a napfény
Vész után.

Hű egyesség tartsa össze
Fiait,
Hogy leküzdje éjszak rémes
Árnyait!

Künn hatalmas, benn virágzó
És szabad,
Bizton álljon sérthetetlen
Jog alatt.

S vér, veríték vagy halál az,
Mit kíván:
Áldozatként rakjuk azt le
Zsámolyán,
Hogy mondhassuk csend- s viharban:
«Szent hazánk!
Megfizettük mind, mivel csak
Tartozánk!»

VÖRÖSMARTY.

1041.

Magyar szépek, legyetek jók,
Áldozatra s lantra méltók!
S Árpád népe olyant tesz,
Hogy Rómának társa lesz.

KISFALUDY SÁNDOR.

1042.

A ki hazája fejlődésére minden legkisebb áldozattól irtózik, az épen oly keveset szereti hazáját, mint a ki hona védelmezésének kötelességét csak kényszerítve teljesíti, s többet nem tesz, mint a mire hatalom vagy törvény kényszerítik, mert a tespedésnek életölő álma lassú halál, s még inkább semmivé teszi a nemzetet s annak függetlenségét, mint a fegyveres ellenség dűlása. A földült ország eldarabolt ereje ismét összeállhat s idő és

körülmények kedvezésével megtörheti az ellenség hatalmát, de a tespedésben kimult nemzeti erőt semmi hatalom többé vissza nem hozza.

DEÁK.

1043.

Oh magyarok Istene! adj nekünk egykor békét, hogy a magyar csendes tüzelője körül szabadon élvezhesse gazdag hazájának áldásait. Hozd elő, ég, a szabadság béke napjait! a boldog, a díszes békét! nem a sír nyugalját, nem a rettegetés némaságát, nem az elszegényülés csüggedt tétlenségét; a békét, mely él, mely életet lehel, mely munkál; a békét, mely sebeket gyógyít, nem sebeket vér, a szeretet békéjét, nem a boszú ravatalát síri csendével! Hozd el oh ég, hogy a világ lássa, miként e népet, melytől böszülten visszaborzadott, szeretni is lehet.

JÓSIKA.

1044.

Szenteld, oh magyar, hazádnak
Kebled szebb érzelmeit!
Romlott szív és romlott elme,
Kit hazája hő szerelme
Szép tettekre nem hevít.

BAJZA.

1045.

Minden pálya dicső, ha belőle hazádra derül fény.

KÖLCSEY.

1046.

Sokban hívságos elme kérkedik,
 Irányt még jóra, szépre is az ár;
 Nem mondom, a hont ők nem szeretik,
 De jobban a tapsot, mint a hazát...
 Oh, értsd meg a szót, és hiú dagályon
 Olesó malasztlá szent imád ne váljon!

Fényt űz csinált érzelmivel nem egy,
 Kinek világát csak divat teszi;
 Ő nála köntös, eb, ló egyre megy,
 S a hon szerelmén a hölgyét veszi...
 Oh, értsd meg a szót s függve női bájon,
 Külcsillogássá szent imád ne váljon!

Van — fájdalom! kinek czégér hõna,
 Hah! tózsér, alkusz és galambkufár:
 Ki innen! e hely az Úr temploma,
 Rátok az ostor pattogása vár!...
 Oh, értsd meg a szót: kincs, arany kínáljon:
 Nyerészkedéssé szent imád ne váljon!

ARANY.

1047.

Szép vagy, oh hon, bérce, völgy változnak gazdag öledben,
 Téridet országos négy folyam árja szegi;
 Am természettől mindez lelketlen ajándék:
 Nagygyá csak fiaid szent akaratja tehet.

VÖRÖSMARTY.

1048.

Isten egy szívnek egy kebelt teremte: így egy embernek egy hazát. Semmi sem lehet erős, semmi sem nagy és következéseinben tiszteletreméltó, a mi czél és határ nélkül szélylyel folyt; a minek nincs pontja, melybe összevonuljon, honnan elágazzék. Azért kell minden egyes embernek saját hazájáért munkálni; azért kell szerelme egész erejét hazájára függeszteni; azért kellett a legszebb legrendkívülibb tetteknek csak ily szerelem kútfejéből származhatni. Egész világért, egész emberiségért halni: az isten teheté: ember meghal háznépeért, ember meghal hazájáért; halandó szív többet meg nem bír.

KÖLCSEY.

1049.

Drágák a szülők, drágák a gyermekek, rokonok, barátok: de az egy haza mindent magában foglal, mit megannyian szeretünk. Melyik derék ember vonakodnék érette meghalni, ha ezáltal hasznára lehet neki?

CICERO.

1050.

Szeresd hazádat és ne mondd:

A néma szeretet

Szűz mint a lélek, melynek a

Nyelv még nem vétkezett.

VÖRÖSMARTY.

1051.

Él az a magyarok Istene: hazánkat

Átölelve tartja atyai keze:

Midőn minket annyi ellenséges század
 Ostromolt vak dühvel: ő védelmeze.
 Nézzetek belé a történet könyvébe,
 Mindenütt meglátni vezér nyomdokát,
 Mint a folyóvízen által a nap képe,
 Áthúzódik rajta aranyhíd gyanánt.

PETŐFI.

1052.

A gyűlöletnél jobb a tett:
 Kezdjünk egy újabb életet.
 Legyen minden magyar utód
 Különb ember, mint apja volt.
 Ily áldozat
 Mindig szabad,
 Mert még neked virulnod kell, oh hon,
 Vagy szégyen rögzik minden fiadon.

VÖRÖSMARTY.

1053.

Sok az által gondolja megmutatni felsőbbbségét s kiterjedt ismeretét, hogy hazánk hiányait s hibáit minden tekintet s kimélet nélkül s kivált idegenek előtt rendre kürtöli s még olyasokkal is megismerteti, miknek csakugyan rokonok közt kellene maradni; — nem tesz ellenben javításokra legkisebbet is, sőt még azt rágalmazza s kárhoztatja, ki azon fogvatkozások gondatlan hirdetése helyett honbeli józan társaival inkább tanácskozik, mi módon lehetne segíteni s orvosolni rajtok.

A haza sérveivel és szennyeivel dicsekedni csak alacsony vagy gyáva lelkek sajátja, azoknak el nem ismer-

rése s tán még felhőkig emelése — mint sokszor tapasztaljuk — ellenben vakság s tudatlanság jele. Nem tudom, melyik veszedelmesb s ártalmasb; . . . csak az érti hazafi kötelességit józanul, ki a hiányt, csorbát látja, de azon egyszersmind tehetsége szerint segíteni is törekszik.

SZÉCHENYI.

1054.

Csak az a valóságos bölcs hazafi, ki lehetőlt kíván, s jól tudván, hogy az ember gyenge léte miatt se felette boldog, se határtalanul boldogtalan nem lehet, a középúton jár. Ő lélekderülten él, szomorú unalom nem öli óráit, s a közjóért fáradozván, nem panaszkodik mind-egyre hasztalan, hanem inkább felkeresi a hibákat, s azoknak kútfejeit nyomozza, kifejti s rajtok segít, ha lehet; ha nem lehet, nemesen tűri; — gyáva panasz szájából nem hallatik. A hibákat pedig inkább magában keresi, mint másokban, mert magával parancsolhat, másokkal nem. Ha senki se tenné kötelességét, teszi ő, úgymint az igazi hős maga megáll, ha a többi futásnak eredett is. S mennyi számos jót tehetni hazánkban, csak hogy bona fide közhaszon legyen a cél, s ne fényűzés, hírkapkodás, dicséret szomja!

SZÉCHENYI.

1055.

Morális erő a nemzetek legnagyobb kincse, s nemzetnek csak azon fölszólalása hatalmas, melyet csüggedni nem tudó morális erő támogat. Ingadozó, változékony vélemények ellenben pusztán és nyom nélkül elenyésznek.

DEÁK.

1056.

Gyávaság szülte öngyilkosság a legborzasztóbb halál, mert a meggyilkolt jelennel együtt sírba száll a szebb jövőnek reménye is, olyan halál, melyet nem kísérnek részvét könyei; mert a mely nemzet önmagát elhagyja, sorsát megérdemli.

DEÁK.

1057.

Minél többet s mélyebben tekinték a mult idők rajziba, mely leghívebb tükre a jövőnek; minél tisztább világban kezdém látni a jelenkor eseteit, annál erősb hitté vált keblemben: hogy a munkásságnak legnagyobb rugója a honszeretet, munkásságnak legbizonyosb követője a gazdagság, erő s erény, s hogy így a közgyarapodás, nemzeti súly s lakosok tiszta erkölce honszeretetből fakad leginkább.

SZÉCHENYI.

1058.

Valamint egy ki nem mondható édes érzés azon lényt, kit szeretünk, nemcsak szolgálni, hanem érette szenvedni is: úgy felette nagy s tiszta öröm, nemcsak fáradni a honért, hanem annak előmenetele végett érzékeny áldozatokat is tenni.

SZÉCHENYI.

1059.

Érzem én is mindazt, mit minden magyar érez azok ellen, kik annyi életet s életörömet, annyi boldogságot feldúltak e hazában. De érzem keblemben azon erőt is,

hogy jobban tudom szeretni e hazát, mint gyűlölni ellenségeinket; s inkább elfojtom szivemben a keserűséget, semhogy az oly lépésre ragadjon, mely káros lehetne a hazára

DEÁK.

1060.

Áldj meg minket magyaroknak
 Hatalmas nagy Istene!
 Oltalmadban ne véthessen
 A magyarnak ellene;
 Sem kelet, sem nyugot mérge,
 Sem árulás belső férge,
 Sem irigység ingere,
 Sem az önkény fegyvere.

KISFALUDY SÁNDOR.

Országos Széchényi Könyvtár

1061.

Tegyen mindegyikünk a mennyit tehet honáért, földieért! S ki becsületesebben, elszántabban járandja utolsó lehelletéig a hazafiság pályáját, az legyen győztes — diadalmas!

SZÉCHENYI.

1062.

Egy értelem, egy érzet
 Lelkesítsen tégedet,
 S ne féltsd, magyar, éltedet.

KISFALUDY SÁNDOR.

1063.

Önsorsunkról magunk rendelkezhetünk, s ha kockára tesszük azt, önmagunk szenvedjük kárát. De mások sorsát, mit a bizalom hitünkre bízott, a haza sorsát, mely becsesebb előttünk saját életünknel, féltünk kell minden veszélytől, s a szeretet óvatosságával kell azt megőriznünk; kockáztathatunk mindent a hazáért, de a hazát kockáztatnunk nem szabad.

DEÁK.

1064.

Nem mint Helvétia hótakart tetői,
Nem nyúlnak oly magasra bérczeid,
S tán szebbek a Provence daltelt mezői,
Mint zöld kalászt hullámzó téreid?
Virág mit ér, mit ér a bércz nekem?
Hazát kíván, hazáért ver szívem.

EÖTVÖS.

1065.

Hit az, mi boldogít a földön
Boldogít túl sirodon,
Nála nélkül egy jövőd van —
És ez: veszned kell oh hon!
Mert kit Isten elhagyott már
Arra csak sír s kárhozat vár,
Mely nemzetnek nincs hite
Éljen bár, nincs élete.

KISFALUDY SÁNDOR.

1066.

Bármily csekély legyen az erő, melyet magában érez, elhagyni hazáját az embernek szabadságában nem áll soha! A kör, hová Isten által állíttatunk, ez az, melyre munkásságunkat fordítani kell, s vétkezik az, ki az Úr által kijelölt napszámot elhagyva, más térre fordítja talán csak itt valóban használható tehetségeit.

SZÉCHENYI.

1067.

A kik család és barátok helyett egy nemzetnek áldozták éltöket, a hősök, államférfiak, írók és művészek hatása a nemzeti fejlődés részévé válik, mint új eszmék és tettek eleme. A halottak szellemei az élők felett lebegve, velök és érettök küzdenek az öröklét végtelenében.

GYULAI.

1068.

A rossz polgár vétkesebb az anyagyilkosnál, ez magát teszi árvává, az milliók anyjának ássa sírját.

KUTHY.

1069.

Lelkesedni tudunk a hazáért valamennyien; de fel tudjuk-e a hazának áldozni pillanatnyi érdekeinket, pártszeretetünket, kicsinyes gyűlölségeinket? tudunk-e egyesülni a haza körül? — ha ezt nem tudjuk, minden lelkesedésünk hasztalan.

EÖTVÖS.

1070.

Mindeneket megemészt az idő; birodalmak elesnek,
Országok, nemzetségek változnak; a hirnek,
Mely a hazáért tett érdemből származik, a míg
Emberi nemzet lesz, nem lészen vége.

BARÓTI SZABÓ DÁVID.

1071.

Nem fogok én hazám dicsérője soha is lenni, mert az arra nem szorult, s egyébiránt magamat oly szoros kapcsolatban vélem hazámmal, hogy annak dicsérete nem látszik előttem helyesbnek, mintha valami rokonomat vagy önszemélyemet magasztalnám, s ha valamiben kivételt merek tenni, az egyedül és kirekesztőleg csak közjóra czélzó adakozásunkat érdekli, melylyel bátran előállhatunk, mert abban sok nemzet előtt elsőséget érdemlünk.

Sok azt gondolja, hogy az úgynevezett közszellem, mely önhasznát a közhaszon mögé teszi s azt csak az egész előmozdításában s felemelkedésében keresi, nálunk kimult, és az önszeretetet s öntekintet ki nem irtható gyökeret vert, mely minden nemesb érzések kifejlődését gátolja; — de koránt sincs úgy, jól tudom én azt; s alig van ország, hol mesterkéletlen, igazi s felemelkedett hazaszeretet több mellben lángolna, habár titkon is, mint hazánkban.

SZÉCHENYI.

1072.

Minden, a mi a hazafiakat összehozza, még ha legcsekélyebb ok lenne is, hasznos és jó s áldott következési számlálhatlanok. A pusztán lakó, némely jó oldalra talál

a városiban, ez ellenben sok dicsérni valót, a mit nem is gyanított, a gubásban. Számos hazafi, ki egymást hevesen gyűlölé s ez által az életnek vajmi sok, vissza soha nem térő pillantatit minden ok nélkül elkeseríté, végre megbékül, s ezentúl egymással s nem egymás ellen dolgozik.

SZÉCHENYI.

1073.

A magas Alpeselek gyermeke Svájcz valamely kevésbbé hegyes cantonjában, a német, azaz oly német, ki a honvágy gyengességén még túl nem emelkedett, ha a szomszéd tartományban telepedett le, ép oly kevésbé érzik magukat otthonosoknak, mintha száz mértföldre lennének hazájuktól. Náluk a honszeretet oly valami, mi a földdel összefügg, s az egyest bizonyos helyiséghez köti, — nálunk az más. Nem a rónaság látköre, nem a hegyek ismert körrajzai, nem a folyó, vagy csendes falu, mely partjain áll, s melynek minden háza egy régi jó barátként néz reánk, nem ez tölti vágygyal lelkünket, nem ez az, miért szívünk szeretve feldobog. A róna lakója az erdős Mátrán, az erdélyi hegyek fia rónaságunkon, ki a széles Duna partjain nevelkedett, a csendes Tisza füzesei alatt, vagy a Balaton bájló vidékén, egyiránt otthon érzi magát. A magyar nem földjéhez, ő nemzetéhez ragaszkodik, s ez oka, hogy nálunk a helyi, az úgynevezett falutornyanak patriotismusa alig található, s mégis azon érzelem, mely az egész népet egy nagy egészszé összefűzi, erősebb, mint bármily más európai nemzetnél.

EÖTVÖS.

1074.

Gyermekek boldogságáért fáradozni, és éltök tavaszában tőlök megfosztatni — olyat imádni, ki gyűlöl — hívnek tartott baráttól megesalatni: szívrepesztő kínok; — de tűrhetőbbek, mint minden hazánkfiaitól kárboztatni, elhagytatni; s még ily áldozatra is késznek kell lenni az igazán lelkes hazafinak.

SZÉCHENYI.

1075.

Van hibánk tetemes, számos, melyeket én gyengeelműleg, mint tudva van, palástolni nem szoktam; hanem ha más nemzetek nálunk annyival régibbek, s tán szerencsésb helyzetűek, minket mindenben megelőztek is — — —, egyben tán mégis mindnyájan mögöttünk állnak: «a tisztalelkű honszeretetben». Ez érzés pedig, melyet az állat nem ismer, s csak a lelkes foghat fel, oly ki nem mondható mágusi erő, mely a leghátulsóbbakat is egykor mindnyája elébe teheti. Hanem itt fekszik a titok! t. i. hogy csak teheti, s nem minden bizonynyal teszi! Valamint azon had, melynek embere, lova, fegyvere stb. tökéletes, de rendszerezve, disciplinázva, a taktika törvényei szerint idomítva s egybehangzással vezetve nincs, csak kis erő: — úgy a honszeretet, bármily tiszta s erős legyen is, s bárhány rokonkebelben lángoljon is, csak vajmi kis hatalom, ha egyesítve, józanul kifejtve s egy célra irányozva nincs. S ezt semmi egyéb nem eszközölheti, mint a nemzetiségre alapított közértelmesség; mert az okos hazafi átlátandja, hogy ő egyedül nem vihet végbe szinte semmit, mindent egyszerre nem kezdhetni, hanem egyet kell a másik után közerővel létesíteni, s végre, hogy rá a leg-

biztosb s nagyobb haszon csak a közgyarapodásból folyhat tartólag s huzamosan.

SZÉCHENYI.

1076.

Az ember akármily vad állapotu legyen is, társalkodik s az egész emberi nem nemzetekre, nemzetségekre, házastársakra ágazik. S épen az, a mi lélektelen testekben *attractio*, *repulsio*, az a nemzetekben a hon szeretete s védelme. Mélyebben fekszik azért lelkünkben, mint sokan gondolnák, azon ki nem mondható édes aggodalom, mely anyaföldünkhöz vonz s mely a halandó port félistenné magasíthatja; s lelki rothadat jele, hol a természet ezen szent törvényi ki vannak már dörzsölve.

SZÉCHENYI.

1077.

Idegen tanító mai felvilágosodásban általánosan több kár mint haszon, s nem igen külön figurát játszik az új hazában, mint egy harmadik személy egy házaspár közt; mert odahaza ugyancsak kiki önkénye szerint szeret élni, s ha itt-amott erősíteni, javítani kell is, s akar is, azt inkább kiki maga cselekszi, mint más által vitelné végbe.

SZÉCHENYI.

1078.

Az emberi működés általában, még a legkiválóbb erejű embereknél is sokkal korlátoltabb, semmint képzelődésünk vagy ifjúságunk hevében gondolnók. Mindenki ezer meg ezer szállal gyökerezik a földben, mely szülte, s a melynek tetemes a része jó és rossz tulajdonaiban egyaránt.

GREGUSS ÁGOST.

1079.

Félre kishitűek, félre, nem vezett el,
Élni fog nyelvében, élni művészettel,
Még soká e nemzet!

ARANY JÁNOS.

1080.

Haza és nyelv egyforma rangban álló nevezet minden népre nézve, ha a tiszteletben álló nemzetek sorából kizárni nem akar. Nemzeti életet nemzeti nyelv nélkül gondolni lehetetlen. Jaj a nemzetnek, mely lakhelyeiből kiűldözött; jajabb annak, mely ősi nyelvétől fosztott meg!

KÖLCSEY.

1081.

Meleg szeretettel függj a hon nyelvén! mert haza, nemzet és nyelv, három egymástól válhatatlan dolog; s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog.

KÖLCSEY.

1082.

A népek élte egy nagy szerves élet,
S mint a gyümölcs, midőn rakásra gyűl,
Egymást rohasztva újabb létre éled,
Szeszt fejtve ki, mikor már összefűl:
A nép is így, midőn forrásra gerjed,
Sava, salakja, mind egygyé vegyül;

A tiszta szesz felszínre tör, kiválik,
S a rothadó elem seprőbe mállik.

ARANY LÁSZLÓ.

1083.

De nép, ha teng csupán s nem lelkesül,
Nem teng sokáig, mert megsemmisül.

ARANY LÁSZLÓ.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXI.

KIRÁLY, NÉP.

Országos Széchényi Könyvtár

1084.

Hazáját soha sem szerette,
Királya hűségét ki félre tette.

TELEKY JÓZSEF.

1085.

A mely király hű népének szívében,
Mint trónusán ül, győzhetetlen az,
S mindenható, mint égben Istenünk.

VÖRÖSMARTY.

Országos Széchényi Könyvtár

1086.

Csodálatos optikai illúziókra képesíti az uralkodókat a
tömjénfüst, melyen keresztül néznek.

KOSSUTH.

1087.

A fejedelem semmi egyéb, mint az állam legelső szolgálója.

II. FRIGYES.

1088.

Csak legyen a fejedelemnek gondja arra, hogy győzzön
s hogy fentartsa államát. Eszközeit mindig tiszteteknek
fogják itélni s mindenki dicsérni fogja őket.

MACHIAVELLI.

1089.

Fejedelem sohasem lesz törvényes okok híján, melyekkel szószegését szépítheti.

MACHIAVELLI.

1090.

Ha egyszer a fejedelmet meggyűlöltek, akkor ép úgy fogják jó tettei terhelni, mint a rosszak.

TACITUS.

1091.

Fejedelmek megjutalmazták hízolgőiket és megvetik őket. Népek imádják az övéiket.

GENTZ.

1092.

A fejedelem zsarnoksága nem viszi közelebb az államot romlásához, mint a közjó iránti közönbösség a köztársaságot.

MONTESQUIEU.

1093.

A királyság az Isten képére alkotott kormány. — Ez az álom.

A köztársaság az ember képére alkotott kormány. — Ez a politikai valóság.

LAMARTINE.

1094.

Valamint a köztársaságban erény kell, s a monarchiában becsület, úgy a zsarnoki kormány mellett csakis

félelemre van szükség. Erény ott nem kell s a becsület épenséggel veszedelmes volna.

MONTESQUIEU.

1095.

Vannak pillanatok, midőn e világ hatalmasai elundorodnak az őket környező hódolat előtt, s ellenmondást óhajtanak.

EÖTVÖS.

1096.

A baj tetőpontját éri, ha rossz lelkek arról birják meggyőzni az uralkodót, hogy érdeke ellenkezik alattvalói érdekeivel.

II. FRIGYES.

1097.

A fejedelmeknek és általában az embereknek is az a természete, hogy jobb szeretik azokat, a kik osztozkodtak bűneikben, mint azokat, a kik szolgáltak érdekeiknek.

LAMARTINE.

1098.

Hatalmasok el nem bírják azt a dicséretet, a mely másoknak szól.

RAMAYANA.

1099.

Ha a nagyok vétkeznek, a vétek előnyeit a maguk számára tartják meg; de a felelősséget alattvalóikra hárítják,

a mennyiben azt tanácsoltatják maguknak, a mit tenni kedvük van.

BÖRNE.

1100.

Az udvar olyan, mint egy márvány-épület. Azt akarom ezzel mondani, hogy igen kemény, de igen síma emberekből van összetéve.

LA BRUYÈRE.

1101.

Az az udvaroncz, a ki arra van kárhoztatva, hogy igazságokkal táplálkozzék, nagyon közel van az éhhalálhoz.

CHATEAUBRIAND.

1102.

Minél barbárabb valamelyik ország, minél gyöngébb az udvar, annál inkább uralkodik benne a ceremonia. Az igazi hatalom s az igazi udvariasság megveti az ily hiúságokat.

VOLTAIRE.

1103.

A népek hallgatása a királyok leczkéje.

MIRABEAU.

1104.

A nép az ország szíve. Csak meg kell érinteni, hogy önzetlenség, resignáció és boldogság kincsei fakadjanak belőle

LAMARTINE.

1105.

A király becsülete népének becsülete. Valódi becsületük és valódi érdekük összeesik.

JUNIUS.

1106.

A nép csak azt érti, a mit érez is. Rá nézve az egyedüli szónokok azok, a kik meg tudják indítani.

LAMARTINE.

1107.

A mihez a nép hozzányul, vagy erőszak töri össze, vagy vér mocskolja be.

LAMARTINE.

1108.

A silány tömeg mindig kész meggyalázni a lángészt, az erényt, a szerencsétlenséget, csak adják meg neki a jelt rá.

THIERS.

1109.

A nép komédiás.

JUVENALIS.

1110.

Gyűlölöm a profán köznépet és távol tartom magamtól!

HORATIUS.

1111.

Észszel nem lehet a néptömegre hatni.

RACINE.

1112.

Ne kövessétek a sokaságot.

SZENT ÁGOSTON.

1113.

A nagy tömegnek van szeme és füle, de sokkal többje nincs; különösen édes kevés az ítélőtehetsége és kevés az emlékező tehetsége.

SCHOPENHAUER.

1114.

Semmi sem oly megvetendő, mint a nagy tömeg lel-
külete.

SENECA.

1115.

Van-e valami dörébb, mint azokat összességükben nagyba
venni, a kiket egyenként megvetünk?

CICERO.

1116.

A nemzet bizodalma a fejedelemnek s kormánynak leg-
biztosabb támasza, s hol az egyszer elenyészett, azt sem
visszahozni, sem pótolni többé nem lehet.

DEÁK.

1117.

A népet ne tekintsd: ha nagyobb vagy nála, szidalmaz;
Hogyha hason, kicsinyel; hogyha kisebb, megutál.
Hagyjad a félénket, hogy függjön a balga tömegtől:
Néked az életírányt tűzze ki génusod.

SZÉKÁCS JÓZSEF.

1118.

A sokasággal, tudva van, úgy boldogul az ember, ha mindenét dicséri s csudálja; ki igazat mond, hibáit fedezi s dorgálja, az soha sem kedveltje, mert hiúságát sérti, s önfelsőbbségét érezteti. Elcsábítani könnyű s ahhoz csak hízelkedés kell, mely alig lehet oly durva s a valóval oly ellenkező, hogy mégis sokan szívesen ne nyelnék el, s meg nem emésztenék.

SZÉCHENYI.

1119.

A demokrácia pusztá szó és nem lehet soha valósággá, ha az általános kultúra színvonalának a terjesztésével együtt nem jár.

SCHWARZ GYULA.

1120.

S az az igaz költő, ki a nép ajkára
Hullatja keblének mennyei mannáját.
A szegény nép! olyan felhős láthatára,
S felhők közt kék eget csak néhanapján lát.

Nagy fáradoimait ha nem enyhíti más,
Enyhítsük mi költők, daloljunk számára.
Legyen minden dalunk egy-egy vigasztalás,
Egy édes álom a kemény nyoszolyára!

PETŐFI.

1121.

A pórnép zajgó kiabálása, legyen az előtted vagy mellett, minden esetben megvetésre méltó. E közt s a való

hír és dicsőség közt óriási a különbség; s ki azt nem érzi, és méltányolni nem tudja, az nem is érdemel más bért utczai sokaság megtapsolásán kívül. Harsogva zúg az; a tapsok hőse vállakon hordoztatik! de kevés idő múlva méltán vagy méltatlanul elhagyatva marad; boldog, ha sárral nem mocskoltatik be!

KÖLCSEY.

1122.

E gyáva népet meg nem átkozom,
Az nem hibás, annak természete,
Hogy a nyomor szolgává bélyegezze
S a szolgaság vérengző eszközévé
Sülyeszsze.

MADÁCH

Országos Széchenyi Könyvtár 1123.

Mért él a pór? — A gúlához követ
Hord az erősnek, s állítván utódot
Jármába, meghal. — Milliók egy miatt.

MADÁCH.

XXII.

SZABADSÁG.

Országos Széchényi Könyvtár

1124.

Szép szabadság! oh sehol sincs
E világon oly becses kincs,
Mely te nálad nagyobb volna,
Vagy tégedet kipótolna.
Te könnyítéd terheinket,
Ha bú rágja szíveinket,
Biztatsz minket.

CSOKONAI.

1125.

A szabadság, az Istennek ezen legszebb ajándéka, mint
gyémánt a bérczek keblében úgy van az emberek előtt
mélyen rejtve, s az, a mi őket legbizonyosabban boldo-
gítná, előttök úgyszólván ismeretlen jó.

SZÉCHENYI.

1126.

Legyen bár a békó vas avagy arany, csak egyformán
nyom az.

KISFALUDY KÁROLY.

1127.

A szabadság többekkel megosztva becsében nem vesz,
sőt erejében nyer, s biztosságában növekedik.

DEÁK.

1128.

Közép szerencsében vagyon a boldogság,
Főkép ha kötve van ehhez a szabadság,
Felette valóban nincsen állandóság:
Nem függni senkitől, csak ez a boldogság.

ORCZY LŐRINCZ.

1129.

Mester nem jó készen a világra, s a legnagyobb természeti ügyesség, idom s talentom is csak szorgalom s némi fáradozás által fejlődhet ki — s így a valódi szabadság ismerete is, e szent tudomány! mely az emberiséget legközelebből érdekli, s melynek tökéletlen kifejtése oly sok királyszéket forgatott fel s annyi nemzetet borított gyászba már: mint annak tökéletes kifejtése viszont, ítéletem s teljes meggyőződéseim szerint, minden erőszakos revolúcióknak, zendüléseknek s véres rombolásoknak egyedüli biztos és tartós antidotja.

SZÉCHENYI.

1130.

A szabadság csak annak való, kinek lelkében é annak szelleme.

FÁY.

1131.

Békó nélkül az ember nem élhet: ha idegen erő nem fűzi lánczra, maga készít magának.

KISFALUDY KÁROLY.

1132.

A szabadságnak valódi alapja: az ész uralma.

ROUSSEAU.

1133.

Tekintsük azon embert, ki a szolgaság hervasztó terhei alatt s el nem szakítható bilincsei közt zsibbad, — vagy viszont a világ azon kedveltét, kiről mindig mások gondoskodnak: s lelki rugósságokat csak parányinak lelendjük; tekintsük ellenben a független szabad embert, ki fáradozási s munkálkodási után határ nélkül emelheti jobblétét, de kinek szinte nem segít senki, mint ön esze s ön tenyere: s benne nemcsak a lélek legnagyobb rugósságát tapasztalandjuk, hanem a lelki rugósságnak azon irigylésre méltó kísérőit is, mely az ember legszebb dísze s tán legtöbb négyfalközi jerény kútfeje, s nem egyéb, mint a férfiúi öntudat s önmegbecsülés! Ezekhez képest az, ki embertársának részint lelki, részint testi tehetségit positive vagy negative csonkítja, ellenségesen cselekszik vele; úgy nemkülönben az sem tesz jót vele, ki érette gondolkodik s dolgozik; s így embertársának csak az legjobb s leghívebb barátja, ki lelki-testi erejét kifejti, előmenetelére módot ad, s hozzá így szól: «fáradozz s magad légy jobbléted szerzője».

SZÉCHENYI.

1134.

Kérdezzétek a tengerészt, mit szeret inkább: azt a veszélyt-e, mely a viharzó tengeren környezi, vagy azt a fullasztó hőséget, melyet a térítők között el kell szenvednie? Bizonyynal jobb szereti a vihart, a szelet, a ma-

gasra dagadó hullámokat. Hullámok, mozgás, zaj, vihar, erő: ez, ez van a szabadságban!

CASTELAR.

1135.

Lángész csak a szabadság légkörében bir szabadon lélekezni.

STUART MILL.

1136.

A szabadság és absolutismus közötti harcz oly régi, mint a történelem. Üssük föl a népek történetének könyvét, s látni fogjuk, hogy e két nézet, két elem, folytonos küzdésben volt egymás ellen, s hol egyik, hol másik diadalmaskodott. — Így volt ez évezredek óta, s így lesz talán még hosszú ideig. — De egy feltűnő jellemvonás van mindezen küzdelmeken; az tudniillik, hogy egyik úgy mint a másik mindig akkor bukott meg, midőn nem bírta teljesíteni azt, mit a nemzetnek ígért. Az absolut rendszer korlátozza az egyéni s polgári szabadságot, de ígér rendet, nyugalmat, s mindenekfelett anyagi jólétet. A mint azonban kénytelen bevallani, hogy ígéretét teljesíteni nem képes, felébred a népben az elvesztett szabadság iránti sovárgás, türelmetlen lesz, s megtöri a hatalmat, mely szabadságának árát, a jólétet sem volt képes megfizetni. — Ujjal mutassak-e példákra e részben? A szabadságért küzdő párt másrésről ígér a nemzetnek egyéni s polgári szabadságot, de anyagi áldozatokat vesz gyakran igénybe. A nép a szabadság kincseért gyakran kész áldozatokra is. De a mint a szabadság anarchiává fajul, mely az egyéni s polgári szabadságot semmivé

teszi, a nem teljesített ígéret elidegeníti a népet, s tág kaput tár ismét az abszolút hatalomnak. Példa erre Franciaország, mely nem a szabadság harczaiban, hanem az e harczot kísért s követett anarchia súlya alatt annyira kifáradt, hogy nem egyszer tárt karokkal fogadta az abszolút hatalmat, mely őt attól megmentette, s az anarchia visszatérése ellen biztosította.

DEÁK.

1137.

A szabadság csak üres szó, csak csalóka alakiség függetlenség nélkül.

KOSSUTH.

1138.

Akárki mit ábrándoz, csak a vagyonos nemzet szabad.

SZÉCHENYI.

Országos Széchényi Könyvtár

1139.

Az emberi nem arra van kárhoztatva, hogy szinte legkisebbjeért is fáradjon s kínos verítékkal legyen kénytelen megvívni az elemekkel. Már pedig a szabadság legfőbb jó, s ekép bizonyos, hogy az soha nem lehet vad, tudatlan, rest és önkényes embernek sajátja, hanem csak azé, ki nemesített keblétől ösztönöztetve, s csinosult értelme által vezetve, szintúgy megtudja becsülni mindenkinek sorstól nyert sajátját, valamint önmaga tulajdonát védelmezni bátor — szóval: kinek nem ajkin forog csak, de törülhetlen betűkkel szívébe is van vésve a keresztény vallásnak mindent kimerítő javaslata: «A mit magadnak nem kívánnál, másnak se tedd.»

SZÉCHENYI.

1140.

Nem az tesz minket szabaddá, ha fölöttünk mitsem akarunk túrni, hanem épen az, ha valamit tisztelünk, a mi fölöttünk van. Mert a midőn ezt tiszteljük, fölemelkedünk hozzá, s elismerése által bebizonyítjuk, hogy magunkban hordjuk a magasztost, és érdemesek vagyunk vele egy sorba állani.

GOETHE.

1141.

Vajmi kínos valamire kényszeríttetni, a mit tenni nem szeretünk s önkényből nem is tennénk! ellenben nincs szabad mellnek édesb érzés, mint még a legveszedelmesbhez is szabadon járulhatni.

SZÉCHENYI.

1142.

Mennél jobban megismerkednek az emberek, annál tökéletesebben eltűnik az őket rémítő váz, s annál jobban átlátják, hogy utoljára, ha ideig-óraig nem is, de minden bizonynyal vegyesleg abban fogja találni kiki legnagyobb jólétét, boldogságát, s ezek bátorságos birtokát, ha mindegyik természeti szabadságának egy részét a társaságbeli szabadság megnyerése végett feláldozza.

SZÉCHENYI.

1143.

Szabadság és kénytelenség vezetik pályáján az egyes embert. Szabadság és kénytelenség szövik az emberiség történeteit. Mi fogott volna történni, ha ez vagy amaz

történik vagy nem történik, azt gyarló észszel föl nem éri az ember.

SZALAY LÁSZLÓ.

1144.

A szorgalomnak két hatalmas rugója van: szabadság és tulajdon. Két hatalmas ösztön ad a polgárnak erőt és lelkesedést, a hon védelmében; s e két ösztön: szabadság és tulajdon. Csak két erő köti biztosan a népet honhoz és törvényhez, s e két varázserő: szabadság és tulajdon.

DEÁK.

1145.

Azok a nemzetek a legboldogabbak, melyek legkevésbbé kormányoztatnak. Erős kormány gyámság, s a kinek gyámja van, az ha nem hülye, hát kiskorú. Az önkormányzat nagykorúvá tesz, s a szabadság ama mesés lándzsa, mely meggyógyítja a sebet, melyet üt.

KOSSUTH LAJOS.

1146.

Hol legtöbb honfivér lépé
A harci síkokat:
A népszabadság ott tenyészt
Legszebb virágokat.

BAJZA.

1147.

Hány drága élet hullt már érted el,
Oh szent szabadság! és mi haszna van?

De lesz, ha nincs; tiéd a diadal
 Majd a csatáknak utolsóiban,
 S halottaidért bosszút is fogsz állni,
 S a bosszúállás rettentő leszen!

PETŐFI.

1148.

A szabadság szép virági —
 Úgy akarták végzetek! —
 Ész mindenható tüzében
 S vérmezőkön termenek.

BAJZA.

1149.

Nehéz megfosztani a gondolat szabadságától az embereket, a kik azt megszokták. De nem nehéz, bizonyos idő alatt, oda vinni az emberek tömegét, hogy épen ne gondolkodjék. S még nehezebb gondolkodásra kényszeríteni azokat, a kik azt elfeledték.

QUINET.

1150.

Mert a ki jármot hágy nyakába tenni,
 Méltó reá, hogy azt hurczolja is,
 Míg össze nem dől a korbács alatt.

PETŐFI.

1151.

Mihelyt vágyaink parancsolnak s ragadnak, szolgálásunk kezdődik.

JÓSIKA.

1152.

Oltalmazva lenni a felsőbbség zsarnoksága ellen még nem elég; oltalmazva kell lennünk az uralkodó vélemények és közérzület zsarnoksága ellen is.

STUART MILL.

1153.

A hatalom, melyet mások fölött birni akarunk, csak saját szabadságunk árán vásároltathatik meg; s ki sokaknak parancsolni akar, nem engedhet soha önszenvedélyeinek.

EÖTVÖS.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XXIII.

GAZDAGSÁG. SZEGÉNYSÉG.
FUKARSÁG. TÉKOZLÁS.

1154.

Istenem, beh boldog a gazdag ember, ha szíve van!

BERZSENYI.

1155.

A mi létünk' menyynyé teszi,
Senki pénzen meg nem veszi:

Az arannyal telt zacskó
Csak boldog szív mellett jó.

KISFALUDY SÁNDOR.

1156.

A vagyon, melyet szerzünk, arányban van szükségletekkel, miket magunknak teremtünk.

BALZAC.

1157.

Veszendő
Mindig a földi kincs;
A szellem az, s mit ez bir,
Minek rablója nincs.

GARAY.

1158.

Arany szerszám nem teszi jobbá a lovat.

SENECA.

1159.

Ne ítélj a kard értékéről arany markolata után.

SENECA.

6110.

A pénz

Mindent tehet: kitépi a barátot

Barátja keble kertjéből, miként a

Hitvány gyomot; fiut elpártosít

Apjától és apját saját fiától . . .

Elvonja oltárától a papot,

S a honfit a közügynek asztalától,

És mind a kettőt hitlenné teszi;

Ketté hasítja a szerelmesek

Szent és öröknek gondolt esküjét

Felmetszi a jegy s házasság gyűrűjét,

Magát a szent erényt is megcsufolja.

GARAY.

1161.

Gazdagság hamarabb teszi keménynyé a szívet, mint forró víz a tojást.

BÖRNE.

1162.

Föltétlen, általános gazdagság nem létezik. Ez a szó csak azon arányt fejezi ki, melyben az, minek fődözésére a gazdag ember képes, szükségletei mértékét túlhaladja. Némelyik egy hold földdel gazdag, némelyik aranyhalmazok közepette koldus. A rendetlenség és szeszélyeknek

nincsenek határai, s azok több embert tesznek szegénynyé mintsem a valódi szükségletek.

ROUSSEAU.

1163.

Mindazok, kiknek sok pénzők van, hibákban vagy ábrándokban sínlődnek, kétségkívül azért, hogy helyreállítsák az egyensúlyt.

BALZAC.

1164.

A gazdag ember fájdalma csak olyan alázatos fájdalom, mint a szegény emberé.

JÓKAI.

1165.

A szegénység homokzátony, a gazdagság szirt az élet tengerén. A boldogok közöttük hajóznak el.

BÖRNE.

1166.

Boldogok a gazdagok, kiket a fény úgy vesz körül, mint mást a levegőég. Beszívják, kilehelik, s nem is mondhatják többé áldásnak, mert régi sajátjuk, velük volt mindég, körül folyja őket. E sugárközön át tekinthetik a tárgyakat, miket az élet nyújt, még pedig szebb világításban, mint mi, kiknek előbb könyeinket és verítékünket kell szempilláinkról letörölni, hogy valamit láthassunk s akkor is csak ugyanazon tárgyak sötétebb oldalán, mert a derültebb oldal mindég a gazdagok felé fordul. Valami delejes erő mozditja a világ tárgyait így.

KEMÉNY.

1167.

Ki sok vagyonnal bir, ne nevezd s ne tartsd
Boldognak azt még. Joggal e névre csak
Az érdemes, ki képes a jó
Ég adományival élni bölcsen.

Ki a nyomort is tűrni elég erős,
S a vétket inkább rettegi, mint a sírt,
A hű barátiért s honáért
Veszni, ha kell, soha gyáva nem lesz.

HORATIUS (BARNA).

1168.

Jobb, ha igazán gazdagok vagyunk, mintha azoknak
tartatunk ; jobban cselekszünk, ha belül van bélelve könnyűsünk, s nem kívül nyusztal prémezve, s mi tudjuk,
hogy nem fázunk, mintha mások hinnék csak, be melegünk van.

SZÉCHENYI.

1169.

Bőkezűséget tanusítanunk a nélkül, hogy vagyonunkat
feláldoznók : ebben áll a pénz legnagyobb élvezete.

CICERO.

1170.

Az ember jószága nem szekrényében, hanem annak használatában fekszik ; mert azt, mit birunk, csak annak használása által teszszük sajátunkká. Lehet oly bolond, ki aranyrúdjaít tengerbe sülyesztvén, azt állítja, hogy e cselekvényében élvezetet talál ; de mily nagy a különbség

ez esztelen élvezet s a közt, mit a bölcs férfi csekély eszközökkel tud magának szerezni!

ROUSSEAU.

1171.

A szerencse változásin
Tanult elme nem indul,
Ide s oda rándulásin
Nem sértődik, nem mozdul.
Csak úgy nézi csúf játékát,
Mint a forgó karikát.

FALUDI FERENCZ.

1172.

A gazdagodás mestersége tulajdonkép nem egyéb, mint az a mesterség, mely által más emberek tulajdonát azoknak önakaratja hozzájárultával magunkévá tesszük.

WIELAND.

1173.

Beh is jó, hogy semmim sincsen;
Mily nyugodtan alhatom!
Nem törik be haramiák
Pénz miatt az ablakom.
— Az én tőkém: meleg szívem,
Víg szeszélye a kamat —
Ej haj — ebből holtig
Eltartom én magamat!

SZABÓ ENDRE.

1174.

A ki egy darab kenyeret követel, nemesebb mint az,
ki bókért vagy pillantásért koldul; mert hiszen amaz
többet ér ezeknél.

YOUNG.

1175.

Szerencse kerekin azért okosan ülj,
Tündér változásán hogy meg ne szégyenülj!
Mikor rád mosolyog, mások kárán tanulj,
Biztatása után vakmerőn ne indulj!

A kristályüveg is, mikor szebb s tündöklük,
Akkor a leggyengébb, s hamarabb elromlik;
Sugárral a nap ha igen süt s fénylik,
Köeső vagy zápor olykor ritkán múlik.

BENICZKY PÉTER.

1176.

Boldog! ki úgy lakik festett palotában,
Hogy onnan jó kedvvel tér halászkunyhóban
Oly víg, oly jókedvű gulyás karámjában,
Mint volna császárnak kincses tárházában.

Boldog! szája ízét ki annyira bírta,
Hogy fogát, kit száz tál éték elvásíta,
S gyomrát, kit édesség nagyon meglágyíta,
Tarhó- vagy máléval ismét gyógyíthatta.

ORCZY LŐRINCZ.

1177.

A roppant templomok mi szépek !
Legmagasabbak az ég után.
De egy parányi fecskéfészek :
Az isten háza igazán !

HUGO VICTOR.

1178.

A jogok egyenlősége soha sem fogja megszüntethetni az állások különféleségét : a socialismusnak elejét venni más módon alig lehet, mint hogy a felsőbb rendűek egész odaadással szenteljék magokat az alsóbb rendűek sorsának javítására.

CAVOUR.

1179.

Rongyos ruhán keresztül a legcsekélyebb vétkek is láthatók ; hosszú öltönyök és ködmenköpenyek eltakarnak mindent.

SHAKESPEARE.

1180.

Vigasztalják magokat,
Ha találnek társokat,
A szegények,
Mint fáradtan utazó
S egymásra találkozó
Jövevények.
Könnyebb a jaj,
És a sok baj
Fogyatkozik :

Ha sokára
Bús társára
Találkozik.

P. HORVÁTH ÁDÁM.

1181.

Ha nagy úr vétkezik, azt mondja a világ: ember; ha
a szegény vétkezik, azt mondja: gazember.

KISFALUDY KÁROLY.

1182.

Föld alatt a kincs ha elásva lappang,
Veszi értékét. Csak a józan élés
Kölcsönöz kellő becsét annak és fényt.

HORATIUS.

1183.

A pazarlás a bőségénél reggeliz, a szűkölködésnél ebé-
del, a gyalázatnál vacsorál.

1184.

Ki pénzét elássa, az meg nem bukik s kincsét se veszti
el, ha csak el nem lopják, de értékének semmi hasznát
nem is veszi, s rá nézve arany és kő egy becsű.

SZÉCHENYI.

1185.

Hogyha az, a ki nem ért a zenéhez, gyűjti rakásra
A drágán szerzett cziterákat, vagy ki nem értve
A sarukészítés módját, kaptát s dikicset vesz,
Vagy ki vitorlákat vásárol, jóllehet útál

Minden üzérséget: dőrének s elmezavartnak
Méltán tartandó. A fukart mi különzi ezektől,
A ki halom kincsét elrejtve nem élvezi hasznát;
Sőt mint szentséghez nem mer hozzá soha nyulni?

HORATIUS (BARNA).

1186.

Ki sincsen,

A ki fukar vénként ne gyalázná egyre a sorsát,
És ne dicsérgetné a más pályán haladókat.
Látva, a szomszédnak duzzadtabb tőgyű a barma,
Sápad a nagy dühtől, s nem méri magát soh'sem össze
Holmi szegényebbel: dúsabbat akarna leverni:
Így siet és mindig van dúsabb ember előtte,
Mintha a versenymén a kocsit tovarántja a gyepre
És a kocsis mind vágy a többi lovat megelőzni
S arra reá se tekint, a mely ott fut a sornak a végén!

HORATIUS (BARNA).

1187.

Világi jóbul mennél több tiéd;
Annál többet szeretnél bírni még;
A teljesülés, mint petét a nap,
Kikölti a lappangó vágyakat.

REVICZKY GYULA.

1188.

Sorsában megnyugodt szívnek sok a kevés:
De legtöbb is kevés annak, ki többre vágy.

SZEMERE PÁL.

1189.

A telhetlen kapzsiság az eszélyesség álcája alatt lopódzik be s bűnre vezet, míg azzal ámitjuk önmagunkat, hogy csak biztosításunkról gondoskodunk.

ROUSSEAU.

1190.

A fősvénység nem egyéb, mint azon fáradalmas mesterség, mely által a szorgalom vétkessé, a gazdagság szűkölködővé, hatalom és tekintély csúfossá, az élet nyomorulttá, a halál rettentővé és az örökösök — legkisebb vétek nélkül — hálátlanokká tétetnek.

YOUNG.

1191.

Mi a szerencsejáték? — Egy tündértenger, a mibe a bolondok folyvást hajigálják bele a kincseiket, hogy az okosok folyvást halászhasanak benne.

JÓKAI.

1192.

Mily helyesen tették azt, hogy az embereket a külsejük szerint különböztetik meg, nem pedig belső tulajdonságaik szerint! . . . Ki menjen át előbb itt ez úton? Melyik ad helyet a másiknak? A ki okosabb vagy ügyesebb? De hiszen én is vagyok olyan, mint ő. E miatt vita s verekedés támadhatna. De hát azt mondjuk: neki négy inasa van, nekem csak egy. Ez már látható, csak meg kell számlálni az inasokat. Nekem van kevesebb s így én vagyok kénytelen engedni, — Ily módon aztán békében maradunk, a mi pedig a legfőbb jó a földön.

PASCAL.

1193.

Az elégült szegény
Gazdag lehet, sőt túlgazdag. De a
Kincs végtelen kín annak, a ki fél
Hogy elveszíti.

SHAKESPEARE.

1194.

Semmi sem tünteti ki inkább a szük- és kislelkűséget,
mint a kincsek szeretete; semmi sem dicséretesebb és
nemesebb, mint megvetni a pénzt, ha nincsen, jótékony-
ságra és bőkezűsége fordítani, ha van.

CICERO.

1195.

A mire a nyomorúság tanítja az embert, azt meg-
tanulja.

JÓKAI.

1196.

Hatalmas mester a szükség, becset
Ad a silány dolgoknak is.

SHAKESPEARE.

1197.

A szegénység az egyetlen teher, mely annál súlyosabb,
minél több kedvesünkkel hordjuk együtt.

JEAN PAUL.

1198.

A legaljash
Koldus is, bár teng, bír fölöslegest.

SHAKESPEARE.

1199.

Nem a gazdagok boldogok: a boldogok gazdagok.

HALM.

1200.

A nyomorban nincsen költészet. Annyira feltűnik abban, a mi anyag, hogy a szellem, legalább egyelőre, nem talál egyéb érzést, mint a szánsalomét, olykor a fájdalom- s undorét.

JÓSIKA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XXIV.

MŰVELTSÉG. TUDOMÁNY.

Országos Széchényi Könyvtár

1201.

A míveletlen föld csak gazt terem:
A lélek is csak úgy emelkedik
A józanság tisztább világihoz,
Ha a tudományok és ismeretek
Tárából gazdag zsákmányt gyűjt magának.

BERZSENYI.

1202.

Közintelligentia egyedüli valóságos erő; ennél előbb-
utóbb nagyobb hatalom nincs s azt a lehető legnagyobb
magasságra fejteni, legszentebb hazafiúi kötelességünk,
mert annál nagyobb jót nem tehetünk hazánknak.

SZÉCHENYI.

1203.

Korunkban csak azon nemzetnek van biztos politikai
jövendője, mely komolyan törekszik az általános művelt-
ség színvonalára emelkedni s azon előre haladni.

DEÁK.

1204.

A legmagasb kiműveltség legközelebb jár a tiszta ter-
mészethez. A nemes egyszerűség egynek mint másnak
legszebb bája. S a ki a természet szent útjától soha sem

távozik el, az igazi bölcs — s mindazok elhárításában, mik a természet útját előttünk homályba borítják, áll az élet legmélyebb tudománya. Józan ítéletre pedig a természetes tiszta belátás nem ritkán annyit ér, mint sok számos jól megemésztett tudománynyal s mesterséggel teljes fő bírálása.

SZÉCHENYI.

1205.

Belsőnk oly szoros összeköttetésben van külsőnkkel, hogy amaz ezen némileg átlátszik; s mennyire javíthatja, sőt felejtetheti a külsőnek kecsnélküliségét a valódi belbecs, azt tapasztaljuk, midőn nem ritkán az tetszik legjobban, az hódít magához legtöbbet, kinek külseje legkevésbé ajánló, s az taszít viszont magától mindenkit hidegen, kinek a természet leginkább látszék mosolyogni. A kimívelt ész lángjai, habár legkedvetlenebb borítékban égnek is, ellenállhatlan törnek ki néha-néha, és azon égiszakra, mely az ékesszólást gyűjtja, könnyen felejteti az agyag hiányt; az erő is csak ügyesség által nyeri bájerejét, midőn a műveletlenség s tudatlanság a legszebb szemekből is kilátszik, s az ügyetlen szép test inkább boszant, mint varázsol.

SZÉCHENYI.

1206.

Nem minden ember óhajtja tulajdonképen művelődését; sokan csak némi házi szert kívánnak a jólét elnyerésére, receptet a gazdagság s mindennemű boldogság előteremtésére.

GOETHE.

1207.

Minél magasabb fokán vagyunk az értelmiségnek, annál inkább tapasztaljuk, hogy mily sok eredetiség, önállóság van egyes emberekben. A közönséges emberek nem talál-
nak különbséget embertársaik közt.

PASCAL.

1208.

Ime az ok, a miért újkori műveltségünk nem pótol-
hatja a vallást: a vallás minden embert egyenlővé tesz,
a műveltség megszünteti egyenlőségünket. De kell lenni
oly műveltségnek, mely az embereket egyenlővé tegye, s
csak az a helyes, az a valódi műveltség! Ennek még
csak kezdetén állunk.

AUERBACH.

1209.

Megvan sok emberben az a hiúság, hogy minden elő-
leges tanulmány és előkészítő ismeretek nélkül is azonnal
bármely bölcsészeti és tudományos munka olvasására
készek, mintha az nem is volna egyéb egy regénél; a
jámborok nem tudják, mennyi időbe s fáradságba kerül
az olvasás megtanulása. Én nekem nyolczvan év kellett
hozzá, s még most sem mondhatom, hogy czélt értem.

GOETHE.

1210.

A jogar kihullhat kezünkől, előreláthatatlan véletlenek
meghiúsíthatják politikánk legmélyebb terveit, a győzelem
elhagyhatja zászlóinkat; de vannak diadalok, a melyekre
nem következhetik vereség; van egy ország, a mely a

hanyatlás minden okától távol áll: — e diadalok az ész békés diadalai, a barbárság felett; ez ország művészeink, erkölcsünk, irodalmunk, törvényeink soha el nem múló országa.

MACAULAY.

1211.

Ki a művelt? Ki alkotó.

Ki a barbár? A romboló.

GREGUSS ÁGOST.

1212.

Régente azok voltak a leggazdagabb országok, a melyekben a természet a legbőkezűbb volt. Most azok, a melyekben az ember a legtevékenyebb.

BUCKLE.

Országos Széchényi Könyvtár

1213.

A tudomány hatalom.

BACON.

1214.

Elvesz az én népem, mivelhogy tudomány nélkül való.

BIBLIA.

1215.

A tudós téntájának és a mártir vérének egyazon értéke van az ég előtt.

KÓRÁN.

1216.

Minden nagy és szép, melyet az ó világ
És a jelenkor művei közt csudálsz:

Bajnokdicsőség, fényes ország:

A tudomány gyönyörű gyümölcse.

Ez hozta mennyből földre az isteni
Szikrát, ez oldott a butaság alól.

A bölcs Athenæt s győzhetetlen

Róma fejét ez emelte égre.

BERZSENYI.

1217.

Ha valamely tudomány méltó és férfihoz illő, bizonyosan annál dicsőbb nem lehet s egyszersmind édesb, mint embertársai java s boldogsága okainak nyomozása s kifejtése. Dicsőbb nem, mert az erénynek, mely szó erőből származik, legnagyobb fénye az, hogy az erős nem egyedül akar megelégedett lenni, örvideni, szerencsésnek érezni magát, a mi magányosan lenni nem is tudna; hanem hogy másokon is segíteni törekedik, jótételekre kezét nyújt, s többeket kíván boldogságra juttatni. Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzeteket hordoz szívében!

SZÉCHENYI.

1218.

Két főzára van minden tudnivalónak a világon. Egyiknek kulcsát a természet nyújtja kezünkbe, másikáét a világ és emberei. Ama tudomány szép s kis körben szerencsés körülmények közt boldogíthat ugyan magában is,

de biztalan; a másik nem oly tiszta, de biztos fonalat nyújt az élet csalkertjébe kezünkbe, azon pályával és azon szerepekkel ismertetvén meg bennünket, melyen és melyekben játszunk, zajlanunk kell. Boldog, ki a két tudományt szerencsésen páríthatja egymással, mint barátja a természetnek és barátja az embereknek.

FÁY ANDRÁS.

1219.

Mindaz, mi a tudományos műveltséget előmozdítja, annyira fontos a nemzetre nézve, hogy az ezek iránti részvétlenség csak fonák egyoldalúságnak lehet eredménye, s kétségtelenül vétek a haza ellen.

DEÁK.

1220.

Minden kornak van érdeme, s ki tagadhatja, hogy a jelenkor a régiek tudományaira alapítá minden további előmentét, úgy mint a régiek a még régiebbekre az övékét, s a mai idő a jövő századoknak lesz legbizonyosb alapja.

SZÉCHENYI.

1221.

Minden tudomány, minden mesterség e világon, magában elég egy ember idejére és tehetségeire. Innen a ki egyben halad, nem a ki sokban indul, lehet nagy s világ jóltevője. Az universal-geniek előttem olyanok, mint a mely bajnokok elindulván Olympia fővenyén pályát futni, széjjel futkosnak a circusban a nélkül, hogy csak egy is haladna a cél felé, s pedzené a diadalmat.

FÁY ANDRÁS.

1222.

Nincs oly böles a világon, ki még igen sok hasznossal ne nevelhetné tudományit: mint viszont alig van oly tudatlan a föld kerekén, kitől egyet s mást nem lehetne nagy haszonnal tanulni. Minden emberben van valami jó, mint virágokban méz.

SZÉCHENYI.

1223.

Lángész vajmi ritka tünemény bármely nemzet életében; az magának tör útát, s nem szorul akadémiák támogatására. Ezeknek feladata a folytonos méh- és hangyaszerű munkásság a mindennapi szellemi kenyér keresése az emberiség vagy az illető nemzet számára. Nem fényes, nem szemkápráztató foglalatosság; de hasznos, de szükséges és végeredményében néha nagyszerű.

Országos Széchényi Könyvtár

LUKÁCS MÓRICZ.

1224.

Nem tanulás és tudományok mennyisége teszi az embert okossá, hanem azok megemésztése s jó elrendelése.

SZÉCHENYI.

1225.

Vak kezében a tudomány elveszti a maga szentségét s éles fegyverré válik a dühösnek markában.

FÁY ANDRÁS.

1226.

Némely ember úgy van nem csekély tudományával, mint sok magyar paraszt a villával; kezében tartja ezt, de az ujjával nyúl a tálba.

FÁY ANDRÁS.

1227.

A tudomány csak úgy tiszteletes, ha az élet ösvényein szövétnekül szolgálhat; különben több nála a tanulatlan józan ész.

FÁY ANDRÁS.

1228.

A tudományt szereted, hírt lángolsz általa nyerni?
Kis jutalom, nagy erő annak alapja: vigyázz!

KISFALUDY KÁROLY.

1229.

Há azt kívánják, bizonyítsam be, hogy a bűn és a tudatlanság közti kapocs époly benső, mint nyilvánvaló: be tudom bizonyítani.

BROUGHAM.

1230.

A tudás fája nem az élet fája.

BYRON.

1231.

Azoknak, kik tanulni akarnak, gyakran árt azoknak a tekintélye, a kik tanítanak.

CICERO.

1232.

Véleményeinket nem a hagyományból, hanem saját magunkból kell vennünk. Nem szabad semmiről itélnünk, a mit világosan és tisztán nem értünk.

BUCKLE.

1233.

Mennél kevesebbet tudunk, annál kevesebb dologban kétkedünk; mennél kevesebbet fedeztünk fel, annál kevésbbé látjuk, még mennyi fölfedezni való marad.

TURGOT.

1234.

Ha azt képzeljük, gazdagok vagyunk tudományban, ez egyik főoka annak, hogy abban szegények vagyunk.

BACO.

1235.

Minden tudomány haladása inkább attól a tervtől függ, mely szerint művelik, mint maguknak a művelőknek valódi tehetségétől.

BUCKLE.

1236.

A tudomány az Istent az igazságon keresztül érezi, a művészet pedig a szépen. Az egyik megismeri és megérti az Isten műveit; a másik pedig érzéki formákban jeleníti meg.

HOCK JÁNOS.

1237.

Midőn Pythagoras fölfedezte ismert tantételét, az isteneknek egy hekatombát áldozott. Azóta reszketnek az ökrök, valahányszor új igazság jut napvilágra.

BÖRNE.

1238.

Bölcselmi vitákban nincs szokásosabb, de egyszersmind nincs korholandóbb, mint az a kísérlet, a mely valamely állítást azzal akar megdönteni, hogy veszélyes következményeit emlegeti a vallásra és az erkölcsre nézve.

HUME.

1239.

A történelmi igazság ép oly szent, mint a vallás. Míg a vallás parancsai a világi érdekek fölé emelik lelkünket, a történelem tanításai a szép és az igaz szeretetét s mind-annak gyűlöletét oltják belénk, a mi az emberiség haladását akadályozza.

III. NAPOLEON.

1240.

Minő gyarló az emberi ész számítása! Minő erő van a történelmi kérdések logikájában!...

A történelmi logika órájának számlapján a perczmutató néha éveken át lassan mozog, azután egyszerre nagyot szökken és megkondul az óra-harang.

KOSSUTH.

XXV.

NEVELÉS.

Országos Széchényi Könyvtár

A nevelés s kivált az első benyomások bámulandó következésűek; úgy hogy annak híja, s ezeknek ereje miatt sokan se lelki, se testi javaikkal bölcsen élni nem tudnak, gyakorta legszorosb szükségeikhez tartozó ismeretekben szűkölködnek, s az által természetesen oly kábultságba s végre oly nyomorúságra jutnak, mint azon mesteremberek, kik mesterségöket nem értik.

Ki 'dob el kenyeret egyhamar közülünk készakarva, s ha zsemle bélét vagy kenyér héját elvetjük is, nem rendül-e meg valamely érzés, mintha nem jól cselekednénk, s inkább titkon dobjuk félre, vagy zsebünbe dugjuk, mintsem más előtt hajítanók el? és miért? mert dajkánk mondá egykor: «kenyeret vesztegetni nagy bűn» stb. s való is magában a dolog, hogy Isten áldását elhajítani nem kell, mert azzal a szegény élélhet stb. De az különös, hogy tán épen az, ki egy darab kenyér elvetésén szinte megdöbben, százezereket, melyekért még annyi kenyeret lehetne vásárlani, legkisebb megilletődés nélkül szór ki. S miért? mert későbbi dajkái, szülei t. i. s nevelői vagy nem voltak, vagy nem mondták neki: «pénzt, vagyont kivetni bűn» vagy ha mondták is, nem oly jó móddal s aggódó nyájassággal mondták, mint az első dajkája éneke zengé fülébe.

Az éjféli óra zendülése — mintha felébresztené a mult

lelkét — mellünket összevonja, s belső illetődéssel sejdítjük nyitva állni a régi idő érczkapuit — s borzadva véljük érezni szorosb összeköttetését az élőknek a holtakkal. Hány bajnok, ki a harcmezőn félni, rettegni nem tud, ki bátor szemmel nézi a halált, gyengül el könnyen az éjféli csend magányában a temető halvány emléki közt? s miért? mert gyermekkorában száz meg száz mese nyomta lágy velejébe eltörülhetlen nyomdokát, hogy az éjféli óra által függ a jelen a múlttal, az emberi nem lelkeivel össze.

SZÉCHENYI.

1242.

Ki az ez életben előforduló jót és rosszat legjobban el tudja birni, az van nézetem szerint legjobban nevelve.

ROUSSEAU.

1243.

Csak a derék férfiúnak van megadva az az adomány, hogy másokat is azzá tehessen. A képmutató bármenynyire is színleli az erényt, ennek szeretetét senkiben sem fogja felgerjeszteni; ha tudná azt szeretetre méltóvá tenni, akkor ő maga is szeretné. Mit szülhetnek fagyos tanítások — miket példájával az intő minduntalan meghazudtol — egyebet mint azon hiedelmet, hogy az, ki azokat ajánlgatja, mások könnyenhivóságéből tréfát akar űzni? Mily sületlenség másoktól kívánni, hogy azt, mit dicsérünk, de magunk nem teszünk meg, tegyék meg mások! A ki azt, mit mond, meg nem teszi, soha sem mondja azt meg úgy, a mint kellene, mert hiányzik a szív nyelve, mely megható és rábeszélő.

ROUSSEAU.

1244.

Mester oktat. Lelkét átveendő
 Hallgatózni összegyűle :
 Spongya, tölcser, szita, rosta,
 E négy tanítvány körüle.

Spongya, a szörnyű iszákos,
 Mindent beszí, a mi árad,
 Semmit meg nem tart a tölcser
 Mindent átbocsát, kiszárad.

A mi tiszta átfolyatja,
 Csak seprőt tart meg a szita, —
 Rosta ép azt áthullatja,
 Nemes magot fogva tartja.

TALMUD (SZÉKÁCS JÓZSEF).

Országos Széchényi Könyvtár

1245.

Sokszor az arány eltévesztése az, mi hálátlanokat, olykor ellenségeket teremt; míg a ki e részben tapintattal bir, épen mivel hálát nem követel, ritkán találkozik hálátlansággal.

Hányan tették gyermekeiket örökre az által szerencsétlenekké, hogy őket sorsukkal aránytalan módon nevelték.

JÓSIKA.

1246.

A nevelésnek csak elméletben vannak általános elvei; a gyakorlatban minden egyes esetben alkalmazkodnunk kell az egyéniséghez.

HOCK JÁNOS.

1247.

A nevelés, mely a tehetségre csak fejlesztő hatású, mindenható az ízlés, modor és erkölcsök dolgában.

SALAMON FERENCZ.

1248.

Tagadni nem lehet, hogy csak azt művelhetjük tökéletes ügyességgel, a mit mesterség- s nem időtöltésképen űzünk. Ismerje meg tehát kiki, mi az ő mestersége s tisztje, ha valamiben felsőbbiséget vágy elérni, fejtse ki azt tehetsége szerint, foglalatoskodjék azzal minden nap, s tegye azt s csak azt minden vizsgálati s tanulási fő tárgyává; minden egyebet mellesleg folytasson, az legyen dolga, egyebek nyugalmi, pihenési.

SZÉCHENYI.

1249.

Egy, már felserdült nemzedékkel képzés dolgában nem megyünk sokra soha sem, értvén a testi dolgokat úgy, mint a szellemieket, nemkülönben az ízlésre s jellemre vonatkozókat is. Ha e részben boldogulni akartok, az iskolákban kezdjétek meg, és sikerülni fog.

GOETHE.

1250.

Finomabb figyelem — semmint gondolnók — kíváncsítatik ahhoz, ha valamely gyermek igazi szelleméről vagy valódi hajlamáról meg akarunk győződni, mert az inkább kíváncságait mintsem tehetségeit tünteti elénk, és mi — fájdalom — az előbbeniekhez szabjuk ítéletünket, mivel az utóbbiakat tanulmányozni képesek nem vagyunk. Vajha

egy mély belátású férfi értekezést írna arról a mesterségről, miként kelljen e tekintetben a gyermekeket ügyre venni. Nagy előny volna, e mesterség birtokában lenni: atyák s tanítók mind eddig még alapvonalait sem ismerik.

ROUSSEAU.

1251.

A természet azt akarja, hogy a gyermekek gyermekek legyenek, mielőtt emberré lennének. Ha a rendet meg akarjuk fordítani, koránérett gyümölcsöt létesítünk, melynek sem érettsége, sem íze nem lesz soha. Lesznek fiatal doktoraink s vén gyermekeink. A gyermekségnek megvan a maga sajátlagos módja gondolkozásban, szemlélésben, érzésben; nincs esztelenebb valami, mint rájuk erőszakolni a mi módunkat; és valóban szintannyi joggal követelhetném, hogy valamely gyermek öt lábnyi magas legyen, mint azt, hogy tízéves korában esze, okossága legyen.

ROUSSEAU.

1252.

A nevelés bal irányt veszen elvont házi körökben:

A csak alig dadogó kisdéd követelni tanul már,

És makaesul paczkáz a túllágy, gyáva szülőkön;

Vágya parancsképen szól a kis zsarnok uracsnak,

Szófogadatlanság, daczolás feddetlen üzetnek —

Oh nem így edződnek magasabb célokra törendő

Férfiak, a honnak gyámoszlopi, díszei később,

Öntagadás, felsőbbek iránt mély tisztelet, éji

S nappali munkatűrés, szigorú fegy, durva keménység

Nélkül; nem puha kény serdít polgári erényre.

CZUCZOR.

1253.

Sem azon könyvtudós, ki testével tehetetlen, sem azon gymnasta, ki lelkének hasznát nem tudja venni, nem tökéletes ember. Mind testi, mind lelki tehetségeknek teljes idomzatban kell kifejtve lenniök, hogy az ember a lehető legnagyobb tökéletességre emelkedhessék. A lélek úgy megkívánja az eledelt, mint a szív s a test — s az is elbágyad, elhervad a nélkül.

SZÉCHENYI.

1254.

A testnek legyen ereje, hogy a léleknek engedelmeskedhessék. A jó szolgának erősnek kell lennie. Tudom ugyan, hogy a túlzott erő felizgatja a szenvedélyeket; el is csigázza idővel a testet; de sanyargatások s böjtölések ugyan ezen eredményt szülik sokszor s pedig egészen ellenkező oknál fogva. Minél gyengébb a test, annál többet parancsol; minél erősb, annál engedelmeskedőbb. Minden érzéki szenvedélyek tanyája az elpuhult test; ebben dühöngnek azok annyival inkább, mivel kevésbbé kielégíthetők.

ROUSSEAU.

1255.

Ki a gyermek képzelő tehetségére hat, az egész valójának irányt ad.

EÖTVÖS.

1256.

A vidor s pajzán ifjúság azon megengedhető gyönyörökért, melyeket tőle megtagadunk, másokat, veszedelme-

sebbeket szokott magának keresni; ravaszul eszközlött négy szem közti összejövetelek lépnek a nyilvános gyűlések helyébe; az által, hogy elbúvunk, mintha büntetésre méltót akarnánk elkövetni, kísértetbe jövünk büntetésre méltót csakugyan tenni is. Az ártatlan öröm szeret fényes nappal nyilvánulni, holott a gonoszság a homályt keresi; nem is fért az ártatlanság soha sem huzamosb ideig össze a titkolódzással.

ROUSSEAU.

1257.

A köznép a szerencsét kincs és hatalom czirkalmával méri. Sokszor halljuk állítani egy olyanról, ki magas születésű gazdag ifjú, «Ej be boldog!» noha az, kiről mondják, talán sokszor közel a kétségbeeséshez halálos keserűséggel éli napjait. Van az emberben valami, melyben minden a világon mint egy tükörben mutatkozik. Ha tiszta ezen tükör s mindent rózsaszínnel fest, akkor megelégedett az ember; ha homályos s abban minden setéten tűnik elő, akkor boldogtalan. S azért látunk sok szerencsétlent, kit szerencsésnek lehetne gondolni, s viszont sok megelégedettet alacsony helyzetben, kinek alig van élelme.

Ezen valami pedig általában véve nem egyéb, hanem elromlottság vagy el nem romlottság. És ugyan ezt mi eszközölheti vagy hátráltathatja jobban, mint az első benyomások, anyatejjel szítt s gyermeki korunk előfogalmai, a mi nem egyéb, mint a czélirányos vagy elhibázott nevelés, mely jövőendő életünk s sorsunk víg vagy szomorú létét határozza el!

SZÉCHENYI.

1258.

A kérdezés mestersége nem oly könnyű, semmint gondoljuk; sokkal inkább a mestert illeti, mint a tanítványt. Sokat kellett tanulnunk, hogy arról, mit nem tudunk, kérdezni képesek legyünk. «A tudó tud és tudakozódik» úgymond egy indus példabeszéd, «de a tudatlan azt sem tudja, miről tudakozódjék». Kellő előismeretek hiányában a gyermekek, ha szabadságukra bízunk, majdnem mindenkor ügyetlen kérdéseket tesznek, melyek haszontalanok, vagy olyanok, melyek bonyolódottak, s melyek megfejtése felfogási tehetségeket meghaladja; és mert nem szükséges, hogy mindent tudjanak, ez okból nekik nem kell megengedni, hogy akármiről kérdezősködjenek. Általában tehát többet tanulnak azon kérdések által, melyeket hozzájuk intézünk, mint azok által, melyeket ők maguk tesznek.

ROUSSEAU.

Országos Széchényi Könyvtár

1259.

Mint a fa, mely életre való, mindenfelé terjeszti ágait, s éppen ezáltal válik szebbé s terebélyesebbé: így az ember. Az eltérő, néha ellentétes irányok, melyeket kifejlődésében követ, egyiránt szükségesek, hogy szellemének s érzelmeinek minden része kifejlődvén, egész nagyságát érje el, s kik erről megfeledezve, a gyermeket azért, hogy egy bizonyos irányban kitünővé váljék, kizárólag erre akarják szorítani, többnyire nem érnek el mást, mint-hogy azon bizonyos tehetség, melynek minden figyelmöket szentelték, csakugyan kitünőnek látszik, de csak azért, mert minden többiek, s az egész ember eltörpült.

EÖTVÖS.

1260.

Mintha mérhetne az más dolgokat, a ki saját magát nem képes megmérni.

PLINIUS.

1261.

Világos, hogy az emberek természetöknél fogva hajlandók a gyűlöletre és az irigységre s a nevelés e hajlamot csak előmozdítja. Hiszen a szülők a becsület és az irigység ingereivel ösztönzik gyermekeiket az erényre.

SPINOZA.

1262.

A vesszőnek egyedül azt a hatását észleltem, hogy a lelket tunyává és gyávává, vagy alattomossá, avagy macscsá teszi.

MONTAIGNE.

1263.

A kinek a szó nem fáj, nem fáj annak a bot sem.

SOCRATES.

1264.

Az ember, miközben tanít, tanul is.

SENECA.

1265.

A nevelés nagy titka nem egyéb, mint a hiúságot megfelelő tárgyakra irányítani.

SMITH ÁDÁM.

1266.

Legnagyobb hiba a nevelésben az, ha az ifjúságot nem szoktatjuk hozzá önálló gondolkodáshoz.

LESSING.

1267.

A nevelés kérdése a mostani társadalomra nézve létkérdés, a melytől jövője függ.

RENAN.

1268.

A tanuló ne gondolatokat, hanem gondolkozni tanuljon; ne hordozzák, hanem vezessék, hogy a jövőben maga is ügyesen birjon járni.

KANT.

1269.

Minden áldozat, mi nevelési célra fordítatik, — a hazának és emberiségnek oltárán van letéve. Nevelni a népet oktatással, intéssel, czélszerű törvényekkel: az a legnemesebb feladás, mert kifejti a nemzet erejét, virágzásra emeli a hazát, biztosítja törvényeinek szentségét, s az embereket jobbakká s boldogabbakká teszi.

DEÁK.

1270.

Vannak jellemek, melyeknek szükségkép épen mélységük és bensőségük miatt önmagukban kell kiérlelődniök. Ilyeneknél a legtanácsosabb: oly keveset kormányozni, mint csak lehet.

JÓSIKA.

1271.

A ki valamely ember jellembeli hibáit szavakkal és erkölcsi prédikációkkal akarja megszüntetni, hogy ily módon jellemét is megváltoztassa, nem tesz egyebet, mint ha ólmot külső behatással aranynyá akarna változtatni vagy tölgyfából gondos ápolással barackfát akarna csinálni.

SCHOPENHAUER.

1272.

Megtanultam belátni, hogy könyvek tudóssá tehetnek ugyan, de sohasem emberré.

LESSING.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXVI.

MŰVÉSZET.

Országos Széchényi Könyvtár

1273.

Ne hasonlítsátok azt, a mi szép, márványhoz, rózsához, liliomhoz; a kő hideg, — a rózsza, liliom hervadt; nem szép az, a mi csak a szemnek szép! valami mélyebb rejtelem van a szépség fogalmában, a mit az emberek érznek, de nem értenek.

JÓKAI.

1274.

Az emberi kéz munkálatainak szépsége csalódás; a természetéinek valóság. Művei követelővé teszik az embert; a természetét megszegyenyítik. Itt a mérleg különbségek méltánylására.

JÓSIKA.

1275.

Nevetem az æsthetikusokat, kik azon gyötrődnek, hogy azt a kimondhatlant, melyet mi szépnek nevezünk, néhány elvont szó segítségével, valami fogalomba öntsék. A Szép egy őstünemény, mely önmaga ugyan nem mutatkozik soha sem, de melynek viszfénye a teremtő szellemnek különféle, számtalan nyilvánulásain látható, és mely oly sokféle és különnemű, mint a természet maga.

GOETHE.

1276.

Oh ne ócsárold, a mit isten ád,
A tükröt, melyből tiszta képe látszik,
A legszebb hangszer halk összhangzatát,
Melyen a teremtés fuvalma játszik.
Mióta bűneinktől nem szabad
E földön istenekkel együtt lennünk,
Szépség az isten, mely velünk maradt,
Midőn az istenek elhagytak minket.
Hős vagy? Mit ér? Isten mindenható.
Bölcs vagy, de hajh, földön nincs való.
Jó vagy, de bűnnel küzdesz önmagadban:
Mindenfelé a kétség van utadban,
De a, mi szép: szemeddel látod azt,
Látod mi szép s megszűnik lelki harcodd:
A csillagot, a tengert, a tavaszt
S mi mindezt tükrözi: az emberarczot...

DÓCZI LAJOS.

1277.

Van valami e földön, mit századaink el nem rontanak,
s annyi változás el nem rabolhat: a művészet teremtményei, s a szépnek érzete emberi kebleinkben.

EÖTVÖS.

1278.

A hasznos maga-magát mozdítja elé, mert a sokaság állítja elő s szüksége vagyon rá mindenkinek; a szépet elé kell mozdítani, mert kevesen állítják elő és sokaknak szükséges.

GOETHE.

1279.

Keresd mindenben a közepszerűséget, még a szépségben is. A kellem nem kopik úgy el, mint a szépség; annak belső élete van s mindig megifjodik. Egy kellemes és jó asszony harmincz év múlva is úgy fog tetszeni férjének, mint az első napon.

ROUSSEAU.

1280.

A mesterkélt csinosság épen olyan a valódi irányában, a milyen a paróka a haj irányában.

BALZAC.

1281.

Ah! mily imádandó, mily roppant hatalma van a játékonysággal egyesült szépségnek.

ROUSSEAU.

1282.

A szépség lélek nélkül az aranyporhoz hasonló, mely a lepke szárnyain csillog, s lesodorva kelletlen hamuvá lesz.

KISFALUDY KÁROLY.

1283.

A mi a szépet illeti, az a földolog, hogy a faj tiszta legyen s megmentve az emberi kéz csonkító működésétől. A ló levágott farkkal s lenyirt sörénynyel, egy kutya kurtított fülekkel, egy fa, melynek legderekből ágai lenyesettek, többije pedig gömbölyű formába szorítottatott, s leginkább a leányka, kinek teste gyermeksege óta fűző-

vállak által eltorzított, — mindezek olyatén dolgok, miktől elfordul a jó ízlés, s mik csak a philisterek szépség-kátéjába valók.

GOETHE.

1284.

A természet hű utánzója még nem művész; csak ki képébe önlelkét öntheti át, csak ki benső világának sugaraival áraszthatja el műve fölött, hogy mint Isten e nagy világban, úgy teremtésében ő álljon elénkbe; csak kinek színei szókká válnak, melyekkel gondolatait kimondja, csak ki nem hideg tükör, de a tiszta folyóként úgy adja vissza a tárgyakat, hogy képében természetet lásson a néző, ugyanazon formákat, azon színeket, melyekhez szokott, s mégis valamit mit a természetben nem lát, a habok ingadozó folyását, a dobogó szívet a kép alatt; — az művész!

Országos Széchényi Könyvtár

EÖTVÖS.

1285.

A lángésznek van oly lehelete, mely sajátlagos tulajdona, s tőle átszivárog legkisebb teremtéseibe is.

BALZAC.

1286.

Mihelyest valamely művész a jelesség bizonyos fokát már elérte, meglehetősen közönyössé válik az, vajjon műveinek valamelyike valamivel sikerültebb-e vagy nem egy másiknál. A műértő mégis mindegyikben mindenkor látja a mester kezét, és tehetségének s képességének egész terjedelmét.

GOETHE.

1287.

Egyedül a természet határtalan gazdag, egyedül ő képezi a nagy művészeket. Sokat lehet beszélni a szabályok hasznáról, körülbelől ugyanannyit, mint a mennyit a polgári társaság dicséretéről. Oly ember, ki szerintök indul, soha sem fog valami feltűnő silányságot, vagy félszegséget állítani elő, szintúgy, mint a törvény- s illemszabályok embere sem oly könnyen válik rossz szomszédná vagy czégéresebb gonoszszá; — azonban akárki mit mond, a szabályok tönkre teszik a természet iránti tiszta érzéket s annak igaz kifejezését.

GOETHE.

1288.

Járj egyenest! ki ne térj! így rendeli az iskola; nem jó
A mi szabásom előtt helytelen, a mi hibás.
Járj szabadon, ne remegj! mond æstthesis; és ha van ok rá,
Térj ki! ne hidd, hogy szép s jó lehet a mi feszes.
S a genie pártázott fővel jó, s sanctionálja
A mit az iskola tilt, a mit az æstthesis hágy.

KAZINCZY FERENCZ.

1289.

Mert én is művész vagyok ám! ezt mondta Correggio:
Fess mint ő, s bizvást mondhatod a mit akarsz.

KAZINCZY.

1290.

De a szabályt, a mintát hagyd pihenni.
Kiben erő van és Isten lakik,
Az szónokolni fog, vés, vagy dalol,

Ha lelke fáj, szívrázóan zokog,
 Mosolyg, ha a kéj mámorát aluszsza.
 S bár új utat tör, bizton célra ér.
 Művéből fog készíteni új szabályt,
 Nyügül talán, de szárnyakul soha
 Egy törpe fajnak az abstractio.

MADÁCH.

1291.

Az állhatatos kitartás bizonyos pontig pótolja a természetes tehetség hiányát.

ROUSSEAU.

1292.

A művészek nagy gyermekek, kik, midőn teremő szerzőmukat megragadják, óriássá válnak.

BALZAC.

1293.

«Kedvét találni valamely működésben» és «hozzá hivatásának lenni» — e kettő között nagy a különbség.

ROUSSEAU.

1294.

Kisebbszerű talentomoknak nem elég a művészet mint ilyen; ők működésök közben mindig csak a nyereséget tartják szemmel, melyet kész mű által elérni remélnek. Ily világi célok és irányok mellett pedig semmi nagyot nem lehet létesíteni.

GOETHE.

1295.

A művész kettős viszonyban áll a természet irányában : ura, de egyszersmind rabja is. Rabja, a mennyiben anyagi eszközökkel kell hatnia, hogy őt az emberek megértsék; ura pedig, a mennyiben az említett eszközöket magasb irányzatainak alárendeli s ezek szolgálatában felhasználja.

A művész egy Egész által akar szólani a világhoz; de ezen Egészet a természetben föl nem találja, hanem gyümölcse az tulajdon szellemének, vagy — ha úgy tetszik — szüleménye egy őt megérintő isteni lehetetnek.

GOETHE.

1296.

A múzsák testvérek. A tánczos lábai egészen egyformán érintik a földet a költőéivel.

BALZAC.

Országos Széchényi Könyvtár

1297.

A henyelés szabályszerű állapotja valamennyi művészhöz; mert az ő henyelések foglalkodás. Oly gyönyör az, a milyen a basáé a szerályban. Szerelmeskednek eszmékkel. Megittasodnak az értelem forrásainál.

BALZAC.

1298.

A nagy művész valósággal oligarcha; képvisel ő egy egész évszázadot és majd mindig törvényt szab.

BALZAC.

1299.

A művészet feladata nem a természet utánzása, hanem kifejezése.

BALZAC.

1300.

A valódi tehetség, a valódi lángész bir bizonyos ártatlansággal s elfogulatlansággal, és kevésbbé nyugtalan, kevésbbé eviczkelő s magát kitüntetni iparkodó, mintsem a látszatos, az áltehetség, melyet valódinak tartunk, holott nem egyéb, mint hiú fényvágó a kellő eszközök hiányában.

ROUSSEAU.

1301.

Az élet rövid, a művészet hosszú.

HIPPOKRATES.

1302.

A szent művészet
Oltára küszöbén,
Ég legtisztább lángokban
Az emberérzemény.

GARAY.

1303.

A ki művészpályát óhajt, tövisit ne tekintse,
Bátran törjön elő s tűnnek az éji kódok.
Sík az út s meredek, szűk az élet: szökni tanulj, mert
Gyors az idő, megelőz, s hasztalan áldozatod.

KISFALUDY KÁROLY.

1304.

Az út nehéz s göröngyös lehet, melyen a művészet felé haladunk, a pont, melyhez érünk, azon czélnál, melyet ifjú korunkban magunknak kitűztünk, talán sokkal alantabb: de végre maga a törekvés is emeli lelkünket, s legalább nem kell a zajgó tömeggel vegyülnünk, s már ez is nyereség.

EÖTVÖS.

1305.

A művészet világában is csak az mondhat valamit, a kinek van valami mondani valója. Belső kincstárunkban is értékekre van szükség, hogy fizetéseinket pontosan teljesíthessük, s mihelyt üres a tár, bekövetkezik a lelki bank bukása.

GREGUSS ÁGOST.

1306.

A művészetnek is legfőbb tökélye,
Ha úgy elbú, hogy észre nem veszik.

MADÁCH.

1307.

A művészet agy szülöttje, nem szívé. A midőn a tárgy rajtad hatalmáskodik, rabszolgája vagy, nem ura. Olyan vagy, mint a népetől ostromolt király. Túlságosan érezni abban a pillanatban, melyben a kivitelnek kell megtörténnie, annyi, mint az érzéseknek a tehetség elleni felzúdulása.

BALZAC.

1308.

Ha művész vagy, kezed a tallérok összehalmozásában beleromlik. A dicsőség dolga legyen téged ellátni vagyonnal.

BALZAC.

1309.

Úgy vagyunk a művészettel, mint a szerelemmel, s úgy az észtehetségekkel, mint az erénnyel; mindkettőt önmaguk miatt kell szeretni, vagy egészen lemondani róluk. És mégis csak úgy ismertetnek és jutalmaztatnak meg, ha mint valamely veszedelmes titok alattomban gyakoroltathatnak.

GOETHE.

1310.

Szépművekkel is úgy vagyunk, mint az emberekkel: a legnagyobb hibák mellett is szeretetreméltók lehetnek.

BÖRNE.

1311.

A pusztá utánzás a szépművészetekben mindig meddő; annak is, a mit mástól kölcsönzünk, bennünk mintegy újjá kell születnie.

SCHLEGEL ÁGOST.

1312.

Az anyagot mindenki maga előtt látja, a tartalmat csak az találja meg, a kinek van mit hozzátennie, a forma a legtöbbek előtt titok.

GOETHE.

1313.

Egészet alkoss. Élj a képzeletben;
De nem másolva: költve a valót.
Mi a valóbul álmaidba lebben,
Csak az legyen költésre sarkalód.
Parányi képen a nagy véghetetlen
Lássék igaznak; — nem könnyű a mód:
Nem pőrén s híven adni azt, a mi;
Fő: az igazhoz hasonlítani.

RUDNYÁNSZKY.

1314.

A kezdő mindent jónak tart, könnyen elégszik;
A bölcs tudja minő fáradozásba kerül.
A művészi tökély gögszemmel nem szok itélni:
Keskeny hézagokat csak szoros elne vadász.

KISFALUDY KÁROLY.

1315.

Elmélkedni, ábrándozni, szép műveket fogalmazni — gyönyörrel teljes foglalkodás: annyi az, mint bűverejű szivart szivogatni, vagy édes ábrándok özönében kéjelegni. A mű akkor gyermekkori kellemében tűnik előnkbe, a létesülés legélénkebb örömétől körülsugározva, bájillatot hintő virág díszszíneiben úszva, és a gyümölcs izletes voltát már előzetesen éreztetve velünk. Ilyen a fogalmazás és gyönyörei . . . De létesíteni, megszülni a gyermeket, gondosan fölnevelni, azt minden este, jóllakva tejjel, lefektetni, azt minden reggel egy anyának kimeríthetlen szeretetével átölelni, tisztára fürösztetni, felöltöztetni százszor is a legszebb ruhácskákba, miket mindannyiszor széttép;

s mégis e zaklatott élet mindezen zavaraitól vissza nem rettenve, oly remek művet alkotni, mely akár a szobrászat, akár a festészet vagy irodalom körében az igényeknek teljességgel megfeleljen: ez azután a kivitel és a munkálkodás.

BALZAC.

1316.

A mi a művészi alkotást a képzelemnek és a szívnek közönséges teremtményeitől megkülönbözteti, mindenekelőtt az igazság, az alkotásnak összhangja önönmagával és tárgyának valóságával.

GR. APPONYI ALBERT.

1317.

A szakadatlan munka a művészetnek törvénye épen úgy, mint az élete is; mert a művészet eszményesített teremtés. A nagy művészek s lángeszű költők be nem várják munkáik megrendelőit vagy vevőit, teremtenek ők ma, holnap, mindennap.

BALZAC.

1318.

Földön csak egy öröklét van: a művészeté.

GARAY.

1319.

A művészet nem az élettől egészen különvált, s annyira fölötte álló dolog, hogy vele, erkölcsi vagy társadalmi viszonyok fölvilágosítására élni szabad nem volna: sőt ellenkezőleg nem is érdemi, hogy művésznek neveztessek,

a ki munkáiban a költői és művészi formán kívül egyéb czélt magának ki nem tűz.

CSENGERY ANTAL.

1320.

Nem tetszésünket vagy csak érzésünkre hivatkozva fejezzük ki, vagy okokkal is igazoljuk. Az előbbit az izlés embere teszi, az utóbbit a kritikus. Melyiknek kötelessége azt a mit megróv, jobban csinálni meg? Egyiknek sem.

LESSING.

1321.

Azok, kik izlés emberei akarnak lenni, abban tévednek, hogy mindenütt művészetet kívánnak, és azzal soha nincsenek megelégedve, min a művészet nem mutatkozik; holott a valódi izlés abból áll, amaszt elrejteni kívált akkor, midőn a természet műveit vesszszük tekintetbe.

ROUSSEAU.

1322.

Egyetlen magasztaló tíz kritikust idéz elő.

JÓKAI.

1323.

Oh te szobrász, festő, költő!
E leczkét szivedre vedd:
Az legjobb, mi legközelb van,
Abból alkosd művedet.

LONGFELLOW.

1324.

A zene a művészetek közt az, a mi a metafizika a tudományok közt. Az egyiket úgy, mint a másikat sok úgynevezett pozitív elme üres játéknak nézi, holott valójában az emberi léleknek legmagasabb szárnyalása.

GR. APPONYI ALBERT.

1325.

A zene ima; akár gyermek dadogja el, akár a durva ember mondja el nyers nyelvben, akár a művelt hévtől lángoló, szellemes szavakkal; az Ég mindnyáját szeretettel hallgatja s mindegyiknek a saját érzelme viszhangját juttatja vigaszul.

BÖRNE

1326.

A zene azon egyedüli művészet, mely a gondolathoz csakis a gondolat útján szól; nem szorulván sem szóra, sem alakra, sem színekre.

BALZAC.

1327.

Valamennyi pálya közt a színészé mutat legtöbb ellentétet, nemcsak a színpadon, hol ma király, holnap koldus, hanem az életben is, mely ma koszorúkkal halmozza, holnap nyomorba süllyeszti.

GREGUSS ÁGOST.

1328.

Valamennyi művész közt a színész legérzékenyebb a dicsőség iránt, pedig az ő dicsősége a legmulandóbb, igazán csak jelenje van.

GREGUSS ÁGOST.

XXVII.

NYELV. KÖLTÉSZET. IRODALOM.
SAJTÓ.

A nyelvnek is törvényeit
 Széppé, jóvá mi teszi:
 Nyelvész urak jobban «tudják»,
 A költő jobban «érzi».

ARANY.

Azon ifju, ki nem romlott keblében az első szerelem édes kínait érzi, s az által nemesbül, ugyan ki tudja-e szóval csak századrészét is ejteni annak, mit öröm- s fájdalom-szaggatta mellében tapasztal? S vajjon a legfellelengőbb költő s legvalódibb bölcs, kinek szó s nyelv legnagyobb hatalmában áll, tudja-e csak féltökéletesen is kifejezni azt, a mi néha lelkén villan keresztül, vagy abban mélyen, de világosan fekszik? S csak egy szép tavaszi hajnal, egy őszi napalkonyat, egy kies vidék nem foglalják-e úgyannyira egész létünket el, hogy szívünk áradtában csak némán szívjuk a lelkünkkel rokon természet bájörömit!

A szó tehát csak felszínes tolmácsa lelki érzésinknek, szintúgy mint a festő a természetnek csupán külvonásit rajzolja szemeink elé; s valamint ez, habár legügyesb is, messze marad a természet dicscsudái mögött, s színei azokéhoz képest csak holtak: úgy nem teheti ki a leg-

tökéletesb nyelv, legékesb szózat, legédesb zengedelmű ajak s legbájlóbb előadási tulajdon is oly világosan, oly elhatározottsággal s renddel mindazt, mi az ember legbelsőjében rejtezik! A bölcselkedés s költés legjelesebb remekei szinte érthetlen tárgyak a közönség előtt; a legfellengzőbb írók oly homályosak, hogy azok fenségét s mélységét a velök rokon keblüeken kívül alig értheti s értheti el egyéb. S mennél üresb a fő s kisebb a lélek, annál nagyobb az önelőadásbeli meglegedés; mennél gazdagabb s tágasb ellenben amaz, annyival bizonyosb — ha szabad úgy mondani — azon Virgiliusi vágy, ki remekeit, belsejének — önérzete szerint — mégis oly gyenge rajzait, elégettetni kívánná.

SZÉCHENYI.

1331.

Miből támad emberek közt legtöbb zavar és ekkép legtöbb nyomorúság? kérdem. Tán abból, mert szívtelenek, rosszak? Valóban nem; hanem legfőkép azon felette egyszerű okból, mert nem értik egymást. Száz eset közt tán nincs tíz, hol valami kifejtett bajnak alapját szántszándékos gazság tenné; félreértés, ebből eredő szenvedély, ezt követő boszú, s innen folyó gyűlölet és rosszakarát, megvaktság képzi szinte minden emberi nyomornak sarkalatát, azaz: hogy nem értik egymást. De ugyan miért nem értik egymást? Legfőkép azért, mert az emberi nyelv — s itt egy nyelv sem érdemel tökéletes kivételt — oly kevésbé kiképzett, oly kevésbé határozott, hogy nem ritkán egyetlenegy rosszul definiált szó még a legrégibb jó barátokat is rögtön heves és engesztelhetetlen ellenségekké változtatja. Már most ha igaz, mikép a közjólétnek, közboldog-

ságnak elérése végett mindenek előtt zavart és ebből fakadó nyomort kellene, valamint a legnagyobb úgy a legkisebb emberi társaságból lehetőleg kirekeszteni és ennél nincs sürgetőbb teendő; s ha továbbá igaz, mikép legtöbb zavar és ezt kísérő nyomor félreértésekből ered, melyeknek hibás, természet elleni rendszer okvetlen következése: akkor úgy látszik, nincs nemzet a szerencse és előmenet oly magas fokán még, mihez képest kedvező körülményei daczára is lehetne valami józanabbat eszközlenie, mint mindeneket félretéve, előlegesen nyelve javítását venni munkába.

SZÉCHENYI.

1332.

A nyelv ismerete hasonlíthatatlanul fontosabb az íróra nézve, mint a színeké a festőre nézve. Inkább olyan, mint a zenészre nézve hangszere, melynek titkait tökéletesen kell ismernie, hogy abból emberi érzelmek hangját bírja kicsalni oly természetesen, hogy ne a húrokat, hanem magát az érzelmet véljük megszólalni. Minél jobban fedjük a közvetítő eszközt, minél kevésbbé jut eszünkbe a mester kezeinek ügyessége, s minél inkább gyönyörködünk csak eszméiben, annál nagyobb a művész.

SALAMON FERENCZ.

1333.

Az anyanyelv tökéletesítése... kötelességeink egy legfőbbike; s midőn igazi nemességünk, értelmi súlyunk, s az által lelkünk esztendőről esztendőre, napról napra bővül s tágul, nyelvünknek is egyenlő idomzatban tágulni s haladni kell; s így ki magyar nyelvünk kifejlését, gya-

rapodását, gazdagulását hátráltatni akarja, egyenesen a hon legbecsesb javát gátolja, s ekkép mint sértője s ellensége nemzetiségünknek nem dicséretre, hanem büntetésre, átokra méltó.

SZÉCHENYI.

1334.

A vad ember nyelve, kinek koránt sincs annyi nemesége, tudománya és erénye, mint a felvilágosodottnak, igen szűk. S a mint az emberek nemes érzése, — képzelet, emlékezet s ítéleti tehetségei a jó rokonság, szelid polgáriság s nagylelkű hazafiság varázs érzelmi jobban fejledeznek, úgy kell a nyelvnek is tisztulni, tágulni, simulni, nagyobb határozottságot nyerni. Nemkülönben mint a nemzet növése s haladása által a nyelv is nő s halad: úgy rejt a nyelv fiatalsága, kifejthetése s tágulhatása egy mágusi viszonyhatást magában, mely megint a nemzetet emeli s dicsőíti. S ha van a nemzeteknél egy bizonyos aggság vagy halál jele, az semmi egyéb, mint ha nyelvök holt, vagy többé nem haladhat.

SZÉCHENYI.

1335.

Az egészséges nemzetiségnek egy főkisérvője a nemzeti nyelv; mert míg az fenmarad, a nemzet is él, bármi sínlődve is sokszor — mint erről számos a példa — de ha az egyszer elnémul, akkor csak gyászfűzt terem a hon, mely a voltakért szomorúan eregeti földre csüggeteg lombjait.

SZÉCHENYI.

1336.

Ha a nyelvet eredeti rendeltetéséhez képest csak úgy tekintjük, mint gondolataink, fogalmaink és óhajításaink közlésének eszközét, úgy valóban a nemzeteknek nincs okuk honi nyelvükhöz különösen ragaszkodni, hanem minden nemzet ennek mellőzésével választja azt, mely a gondolatokat leghelyesebben, az eszméket leghatározottabban, a fogalmakat legpontosabban, az óhajításokat legtisztábban kiteszi. De a nyelvnek nemcsak eszünkkel van baja, annak a szívet szívvel összekötni, érzelmeket gerjeszteni, az embernek belsejébe hatni, indulatokat mozgásba hozni is kell, — és épen ez az, mit nem tehet az egyes nemzeteknél minden nyelv egyformán; ez az, mi szükségessé teszi a nyelvek különbségét a nemzetek közt.

íj. GR. TELEKY JÓZSEF.

1337.

A szó a lélek egyedüli organuma. Állati vágyinkat hangok, jelek, képvonásaink, mozdulatink s testünk által nyilatkoztatjuk ki: de a mit a földi salaktól tiszta lélek érez, csak szó fejezheti ki, s az is csak gyengén s igen felszínleg!

Van-e köztünk, ki a világ jelesb íróinak néhányit olvasván, helylyel-közzel nem dobbant vala meg valamely érzelem világosb kitételén, melyet sejtve sokáig horda önkeblében, s annak otllétét, mintegy homályon keresztül, mindig gyanítá is, de kimondani vagy nem tudá, vagy arra ösztöne nem volt? S ki az, ki élte néhány pillanatiban legalább nem érzette volna keblét szinte pattanásig oly édeni öröm s édes kinteli, melyet emberszó egészen nem ejte még ki soha? — S ki azon szerencsétlen, kiben a

lélek legmélyebb gerjedelmi soha nem ébredtek fel, s a szívnek áradozási nyelvét soha tökéletesen nem nyomák el? S ki végre azon szerencsés szerencsétlen, ki egészen ki tudta volna fejezni, a mi lelkében vala? szerencsés, hogy a nyelvnek oly nagy tehetségével bírt, szerencsétlen, hogy csak oly parányi volt lelkében, a mit még emberi nyelv is elő tudott rebegni.

SZÉCHENYI.

1338.

Oh! szép magyar nyelv! A ki egyszer léged
 Ajkára vőn, többé nem dobhat el,
 Szentség gyanánt, hogy befogadja éked,
 Őrző oltárrá válik a kebel.

Pajzán, derűs vagy, mint nőink szeme,
 S erős, szilárd, mint hősök jelleme,
 Gyöngéd vagy és lágy, mint mennybolti kék,
 S dörögni úgy tudsz, mint villámos ég.

Minden, mi fejben vagy szívben fakad,
 Tőled nyer pompát, színdús szavakat;
 Nagy eszme, érzés oly ragyogva hord,
 Mint egy király az ünneplő bibort!

ÁBRÁNYI EMIL.

1339.

Mi a tűzhely rideg háznak,
 Mi a fészek kis madárnak,
 Mi a harmat szomjú gyepre,
 Mi a balzsam égő sebre,

Mi a lámpa sötét éjben,
 Mi az árnyék forró délben,
 S mire nincs szó, nincsen képzet:
 Az vagy nekem, oh költészet!

ARANY JÁNOS.

1340.

Tanuljátok meg, hogy a költő
 Az istenség szent levele,
 Melyet leküld magas kegyében
 Hozzátok, gyarló emberek,
 A melybe örök igazságit
 Saját kezével írta meg.

PETŐFI.

1341.

S míg emberszív van, míg eszmél az agy
 S fennálló rend a vágnak gátat ír,
 Szintén fog élni a szellemvilágban
 Tagadásul költészet és nagy eszme.

MADÁCH.

1342.

A gondolatra egy csöpp tinta hull
 Harmat gyanánt, s e csepptől — oh csoda! —
 Milljó fej eszmél, milljó szív kigyúl!
 Végy rongypapírt, néhány szót írj oda,
 S e kis czafat tán ezredekre nyúl!
 Oh! mily silány az ember alkata,
 Ha egy lap, nem több mint ez itt ni, ládd,
 Tovább él, mint te s minden unokád.

BYRON (ÁBRÁNYI E.).

1343.

Ha a természet egykedvűn sodorja
 A végtelen örök fonált,
 S a minden lények zűrzavarja
 A nagy chaosban ott üvölt, kiált,
 E lényeket ki osztja rendbe?
 Hogy mint dal szép hangzatba jöjjenek,
 Ki önti a parányokat egészebe,
 Hogy ott dicsően összezengjenek?
 Ki szítja fel a szenvedély viharját?
 S dalában esthajnal mosolyg megint?
 Ki hinti a tavasz virágát
 A kedves ösvényére mind?
 Igénytelen babérlevélből
 Ki fon füzért az érdem homlokára?
 Kinek zenéje zeng Olymp hegyéről?
 És egyesülnek istenek dalára.
 Az őserő, mely alkot, él a szívben,
 S mely ige lesz a dalnok énekében.

GOETHE.

1344.

A matróz néhanap, multság kedveér',
 Egy albatrost fog el: nagy vízi madarat,
 A mely egy-egy hajót útjában elkísér
 S vele a hab fölött tovább s tovább halad.

S alighogy ottan áll a hajósnép előtt:
 A lég ura, ki szállt merészen s délczegen,
 Fehér nagy szárnyait, mint két nagy evezőt,
 Aként csüggeszti le, tunyán és félszegen.

E büszke utazó milyen otromba, rest!
Mi csúnya s kórikus — s pár percze csak, mi szép!
Ez pizskálgatja őt és ingerkedni kezd,
Az majmolója lesz, milyen biczegve lép!

A költő szintolyan, mint e felleg-király;
Vész, nyíleső között tud büszkén szállani,
De gúnyzshivaj között, ha lent a porban áll:
Gátolják lépteit órjási szárnyai.

BAUDELAIRE (RADÓ).

1345.

Költő a kor után jár, s előzi is a kort
Mutatva a jövendőt mindabban, a mi volt.

RÜCKERT.

1346.

Mivel a költő-szülte alakok
Nem sárból gyúrvák, s el nem szállnak innen,
A lét kedvesbnek tetszik általok,
Vidám derűt gyulasztnak szíveinkben,
Pótolva azt, mit tőlünk végzetünk
E földi szolgaságba' megtagad;
Elűzik minden gyűlölt képzetünk.
S szívünk virága hogyha hervatag
Helyén ő általok száz új virág fakad.

BYRON (RADÓ).

1347.

Jaj a költőnek, ha czélja csak időtöltés volt! a való
költészet s a philosophia komoly múzsája rokon szövetségben állanak.

KÖLCSEY.

1348.

A műveltség kezdő korában minden nemesb érzemény és ismeret költő által énekeltetik. Vallás, philosophia és történettudomány költészet karján léptek fel.

KÖLCSEY.

1349.

A költők megegyeznek abban a képmutatókkal, hogy mindig védelmezik azt, a mit irtak, bár lelkiismeretük mindig nyugtalanítja őket.

RACINE.

1350.

A költészet az érzékiség játéka, melyet az értelem rendez; az ékesszólás az értelem munkája, melyet érzékiség elevenít meg.

KANT.

1351.

Dal őrzi meg azt, a mi szép, a mi szent,
Túlélni mi méltó a puszta jelent.
Mit ér a mulandó, a percznyi jelenlét?
Valódi e létben csupán csak az emlék.

PALÁGYI LAJOS.

1352.

Hogy olyan nótát zenghess,
A melynek mindenütt viszhangja támad:
Vidám kobozt ne pengess,
Dalodba' más ne rezgjen, mint a bánat!

Ki örömet nem esmér,
Sok olyan ember él a földi tájon,
De olyat hasztalan keresnél,
Kinek valami titkolt seb ne fájjon!

• RÜCKERT (RADÓ).

1353.

Egy ember mi kevés! s ezereknek tárgy a beszédre:
Mit tett és hogy tett élete napjaiban.
Egy dal még kevesebb s ezer ember is élvezi mégis,
Vagy bírálja. Ne szünj élni, dalolni tovább!

GOETHE.

1354.

A költőnek, ti többi emberek,
Emelni szobrot ne siessetek!
Mert úgy lehet, még áll a büszke emlék,
Midőn dalát már régen elfeledték.

Halhatlanok bírāja az idő.
Csak akkor tudjátok meg, hogy mi ő,
Ha elmerültek hosszú századok,
S hozzá hasonlót még nem láttatok.

VAJDA JÁNOS.

1355.

A dálnok álmodásit
Szellemkéz rezgi át;
Dalába hangot és szót
Isten sugalma ad.

Mert dalban istenség van,
 S mint él az, él a dal
 A népnek örömével,
 A nép fájdalmival.

A dalnokot hagyjátok!
 Hagyjátok álmait; —
 A költő álmodása
 Megtermi magvait.

GARAY.

1356.

Ha költő nevet csak az érdemel, ki nemesített érzelmeket hordoz keblében, ki a természetre, az emberi szenvedelmekre vizsgáló tekintetet vete, ki a való életet magas szempontokból vevé fel s dalát a szépnek és jónak s az örök dicsőségnek szentelé, hogy általa minden ifjú kebel szent lángra gyuladjon: valljátok meg akkor, a költő bizonyos jóltevője az emberiségnek, s nevét hála és tisztelet érzelmei közt kell neveznünk.

KÖLCSEY.

1357.

Költők dalát — ha rég pihenni szálltak —
 Felkapja szél, susogja erdő lombja;
 Titkot regél szemérmetes leánynak,
 S mindazt, mi szent, forró szívébe lopja;
 S lesz drága kincs, mit milliók megáldnak,
 S mit nem lehet bezárni sirhalomba.
 S bár szállnak itt a lomha ezred-évek,
 A sír felett is új leend az ének.

SZÁSZ GERŐ.

1358.

Nemcsak testünk porlik el, műveink is feledésbe merülnek. Kevés mű éli túl íróját, s még kevesebb száll nemzedékről nemzedékre, hogy a késő századoknak is öröme, vigasztalója, vezéresillaga legyen. De ha hathatunk a korra, ha tényezői lehettünk a nemzeti fejlődésnek, elégedjünk meg vele, hisz szellemünk hatása épen oly részévé válik az összes szelleméletnek, mint testünk atomjai a nagy mindenségnek.

GYULAI PÁL.

1359.

Genius száll az énekes mellébe,
Mely szelíden ömlő dalra hív:
Elmerülvén lantja zengzetébe
Szíveket ragadni égi mív!
Mint Zephyr lágy szárnya zúg fölöttünk,
Bükkje sátorából szép dala,
S Hesperidák kertjeként mellettünk
Rózsaberkek nyílnak általa.

Gyül s borong az érzelem reája
Fellegként, mely nyári napra jó;
Felderül a gondolat fáklyája,
S mint szivárvány a dal áll elő:
S fénykörének messze csillogtában,
A merengve néző szem előtt,
Ég ragyogva színes pompájában,
Melyet égi sugarakból szőtt.

Boldog, a kit istenink szeretnek,
 És teremő szellem ajkán leng!
 S karja közt a bájós képzeletnek
 Ideálok bájhonába reng!
 Századokká nyúl ki pillantatja,
 S felderül a kétes messzeség,
 Enyhe fényt kap a bú csillagzatja,
 S Hesperusként rózsaszínben ég.

KÖLCSEY.

1360.

Két bájoló testvér a
 Költészet s szerelem;
 Mint két tavasz a földön
 Áldásul megjelen;
 S rá a sivár valóság,
 Mely színt veszít vala,
 A pusztá száraz élet,
 Megszépül általa.

GARAY.

1361.

Két istenasszony, a midőn születtem,
 Vitt hűs berkidbe, Leto szent fia!
 S most mint örökre vidám Grátia,
 Szelid tavaszban lengenek mellettem.

Egyik, kitől az égi lantot vettem,
 Az édesen ömlő Harmónia;
 Másik te vagy, csendes Phantasia,
 Ki rózsaleplet vígan fonsz felettem.

Amannak oltárt nyögdelő szelek
És búsan ömlő csermely zúgásánál
Echónak ellenében szentelek.

Neked, virító bükkjeim sátoránál
Merengve hallván a Dryásokat,
Fűzök hajadba rózsalombokat.

KÖLCSEY.

1362.

A költészet nem társalgó terem,
Hová fecsegni jár a cifra nép,
A társaság szemenszedett paréja;
Több a költészet! olyan épület,
Mely nyitva áll boldog-boldogtalannak,
Mindenkinek, ki imádkozni vágy,
Szóval: szentegyház, a hová belépni
Bocskorban, sőt mezítláb is szabad.

PETŐFI.

1363.

Tiszteld a költőt, kit igaz lelkesedés a szépért és jóért
vezérel. Ő bájos alakba önti a komor életet, s jövővé
leplet terít a porra: az elmét isteníti és a holtakat dicső
életre szólítja. Ő nemes tagja az emberiségnek, melynek
nagy érdemét keblében hordja, és kivívja az idő vas kar-
jaitól. Ellenben vesd meg a buta hizelkedőt, ki minden
alkalomra szavakat rakosgat és a vak szerencse gyer-
mekét üres hangokkal üdvözli: hasonló a gondolatlan
gyermekhez, ki a könyvnek egyedül bekötését nézi.

KISFALUDY KÁROLY.

1364.

Mikor valaki énekelni kezd tanulni, mind azon hangok, melyek gégéjében fekszenek, neki természetesek és könnyűk; a többiek neki eleinte igen nehezek; de ha énekessé akar válni, e nehézséget le kell győznie, mert valamennyi hangnak hatalmában kell lennie. Épen így vagyunk a költővel. A meddig csak kevés alanyi érzelmeit nyilvánítja, még nem lehet őt költőnek nevezni: de mihelyest a világot tudja magának elsajátítani, és képes azt kifejezni, akkor költő; és azután kimeríthetlen s mindig új lehet: holott az alanyi természetű kevéske belsejét rövid idő alatt kimondotta s utoljára elmerül a modoroságban.

GOETHE.

1365.

A poezis kikap a népből s a durva valóból,
És kiesebb tájra s lelki valóba vezér.

KAZINCZY.

1366.

Ó boldog a ki énekelhet
A Chárisoknak hangjain,
S szent tűz miatt olvadva szíve
Az esti csendben ömledez!
Kinek dalán elandalodva
Ejt a kegyes hölgy könnyeket,
Sohajtva omlik karja közzé,
És isteníti lételét.
Hangjára megszünnek körulte
A Faunusoknak sípjai,

És rózsafényben szállanak le
Az Ámoroknak sergei.
Idáliává lesz vidéke,
A Kellemek vidékivé,
Hol szendereg virágos ágyon
Paphos mosolygó asszonya.

KÖLCSEY.

1367.

Gyönyörködünk sokszor a költő dalán,
S hány közülünk lát keresztül fátyolán?
Hogy a szép dalt tán szivéből tépte le,
S daloltában szakadott meg kebele? . . .

GARAY.

1368.

Virágos kert a költő szíve,
De másnak termi a virágokat;
Míg ezeket szétosztogatja,
Önnön magának csak tövis marad.

PETŐFI.

1369.

A legszebb ének az, hol legmélyebb a gyász,
S van örököltü dal, a mely *egy* zokogás.

MUSSET.

1370.

A költő és a sorsharag
Egy anyaméhből született;
Ikertestvérek voltak ők,
Együtt bolygák az életet.

Fa, mint most, akkor is virúlt,
 Árnyában sok megnyugodott;
 De használt a költőnek is:
 Ágáról tört koldúshotot.

PETŐFI.

1371.

Áldás a dalnak,
 Melyben a bánat kéjeleg!
 Bűbájos, mély zenébe halnak
 Az átvirrasztott éjjelek.
 Játszék a vész vad keze rajta,
 Gyönyört lehel a költő lantja;
 Áldott, ki búját dalba önti,
 Szirtek között mosolygva jár.
 Vihar ha jó, dallal köszönti,
 Szívébe' tör, fején sugár.

KOMJÁTHY JENŐ.

1372.

Ha örömtelen él is
 Az Úr kiválasztottja, az,
 Kinek ajka zengeni bír:
 Lelkébe mégis a legfőbb jó van oltva.
 Ha magánosan is, gyönyörűen áll a sötétben
 A dalnak csillaga,
 S az enyhe fény legszebb virágit önti
 A föld sivatagára.
 Óh szív! A dalban
 Had' éljenek szebb napjaid tovább,
 Ha puszta is a ma.

Hisz minden, a mi szép: veszendő,
 De az édes dal megmentheti hangjai által.
 Magasan hervadt levél meg rom fölött,
 Az elmúlt szépből semmit sem felejtve,
 Ujjongj örökre, oh dal,
 Ujjongj poézis!

HAMERLING (RADÓ).

1373.

De méreg a dal édes méze;
 S mit a költő a lantnak ad,
 Szívének mindenik virága,
 Éltéből egy-egy drága nap.

PETŐFI.

1374.

Müved ha köztetszést arat,
 A nagy tömeg szavát te féld;
 Ma még virágol dob s babért,
 De holnap már — sarat.

RÜCKERT (RADÓ).

1375.

Korábban is volt, mint Agamemnon élt,
 Már sok jeles hős, — ám könnyezetlenül
 S feledve, mert szent dalnokuk nincs,
 Nyomja a sír örök éje őket.

HORATIUS (BARNA).

1376.

A hazája földéből kitépett virágot semmi sem képviseli úgy, mint egy száműzött költő. Nem csak a kedély van ott megháborítva, hanem a mindennapi ismeret tápláléka is el van véve szellemétől.

JÓKAI.

1377.

Nem a való hát; annak égi mássa
Lesz, a mitől függ az ének varázsa:
E hűtlen hívség, mely szebbít, nagyít, —
Sulykot, bizony, nem egyszer elhajít;
Ez alkonyságár, mely az árnyakat,
E köd, mely nőtetí a tárgyakat,
E fénytörődés átlátszó habon,
E zöld, esős lég egy május-napon,
Ez önmagánál szebb, dicsőbb természet:
Egy szóval . . . a költészet. —

ARANY.

1378.

Mit az öröm vagy bánat ír a szívbe,
Egyetlen dalforrástok az legyen.
S ne mondjátok, hogy már ki van merítve,
Kicsépett szalma ez az érzélem.
Míg egy nap fog haladni fönt az égen,
Míg a tavasz virágokat nevel,
Míg boldogság és köny lesz ihletében,
A költő mindig újat énekel.

REVICZKY GYULA.

1379.

Oly eredetiség, mely semmit sem utánoz, merő kép-
telenség. Minden költőnek utánoznia kell; csak hogy a
nagy költő a természetet utánozza, míg a kisebb tehet-
ség a kisebb-nagyobb költőket, s az első az eredeti for-
rásból merít, az utóbbiak másodkézből veszik a tanul-
mányt.

SALAMON FERENCZ.

1380.

A költők azért nagyok, mert a tényeket vagy érzelmeket
örökké élő képekben tudják előadni.

BALZAC.

1381.

A muzsa is csak asszony, s csak azt fogadja kegyébe,
a ki teljes szívét, egész életét neki áldozza.

GYULAI PÁL.

1382.

Szólj! s ki vagy, elmondom. — Ne tovább! ismerlek egészen.

Nékem üres fecsegőt fest az üres fecsegés.

Íz, szín, tűz vagyon a borban, ha hegyaljai termés:

Íz csín, tűz vagyon a versben, ha mesteri mív.

KAZINCZY.

1383.

Ne, Múza, lantod reszkető húrjára

Ne jöjön semmi durva, semmi rút;

Szenyvetlen áll a Grátiák oltára,

Hol nyitva minden szépnek van az út.

A tiszta költő fűzhet csak hajára
Örökre hervadatlan koszorút,
Melyet remegvén szűz kezek fonának
Ékességül piruló homlokának.

KÖLCSEY

1384.

Lelket zenegni, lelket festeni,
Feltárva hűn legtitkosb rejtekit
Elfojtott vágyi- s szenvedélyivel:
Ez hát a cél, melyet követni kell
A költőnek, kit nemes vágy hevít
S kit felkentek a szépség isteni.

Törd ketté lantod' s tollad' vessed el,
Ha lélektolmács lenni nem akarsz.
Kit érdekelhet fagyos, néma arcz,
Elkékvült ajkak s fásult jégkebel,
Honnan a lélek s élet tova szállt?
Élőknek éltet tárj fel, ne halált!

TORKOS LÁSZLÓ.

1385.

A költő meddő, mert meddő a kor.
Ki zengne dalt tompult, siket füleknek,
Fásult sziveknek hajh, ki zengne dalt,
Midőn eszmények többé nem születnek
S a régi eszmény mind kihalt.
Midőn a nagy, sötét emberfolyam
Csak önző cél után rohan,
Felszíne csillog, ég a nap tűzében,

De mélye szennyes, salakos,
A szűz erény hazug mezében
Hivalgva jár az alakos.
Midőn a nagy szó oly tömérdek,
De célja nem a hon, csak az önérdek,
S a lelkek — óh sivár, sivár világ —
Úgy állnak mind, mint az útszéli fák,
Szürkén, a nyár vastag, fakó porától . . .
Költő hogy nyerne ihletet korától?!

VARGHA GYULA.

1386.

Mi hát a dal, ha kedved növeli,
S a búból elvesz, oly részvételi?
A lelken át egy röpke kis sugár
S derültebb lesz a lelki láthatár,
Csak egy sohajtás, szívből fakadó,
És bánatot, keservet oszlató;
Sugálja bár öröm, bú vagy remény,
Mindig igaz és mégis — költemény.

DÖMÖTÖR PÁL.

1387.

Nem ki névért, dicsőségért
Mászsza Pindus bérceit,
Vagy alacsony nyereségért
Írja halom verseit;
De a ki, ha tűzlelkében
Gondolatok virradnak
Vagy felhevült kebelében
Érzemények fakadnak,

Lantot ragad s mi érdekli,
 Kedvesinek elénekli —
 Kiben a vers így terem,
 Az énnékem emberem.

KISFALUDY SÁNDOR.

1388.

Oh, édes a költői lelkesülés,
 Míg röpke terveket foganszva, vagy
 Élvezve ihlet perczeit, hevül és
 A múzsa csókjain kéjelg az agy;
 De kínos a vajúdás és a szülés,
 A kotló költőnek fájdalma nagy;
 Merengni édes, képzelegni jó,
 — Hanem soká nő meg az embryo.

ARANY LÁSZLÓ.

Országos Széchényi Könyvtár

1389.

Kérdik, hogy tanulás vagy természet szül-e költőt?
 Sem tudomány nem elég, ha hiányzik az isteni véna,
 Sem lángész nem elég, ha egészen nyers, faragatlan.
 Ez s amaz együtt jár és hű társ legyen e kettő.

HORATIUS (BARNA).

1390.

A valódi érdemet nem határozza el az: ki mikép szó-
 lott, mikép írt? hanem mit szólott s mit írt? s kivált
 hogyan élt s mit cselekedett. A tett tehát az első, a szó
 a második; s éppen úgy az ember, a hazafi elől áll s csak
 azután jő az író.

SZÉCHENYI.

1391.

A költészet az emberiség közkinccse, s a költő csak teremtettségben különbözik másától, de nem egy-szersmind érzésben és gondolatban. A költő csak azt fejezi ki művében, a mit az emberek éreznek, gondolnak és cselekszenek; s nem tudom melyik több értékű: egy sikerült költői mű-e vagy egy nemesen átélt élet.

GYULAI PÁL.

1392.

Az eszmét tőled én vevém-e,
Avagy te tőlem, sohse kérdd!
Nem az, kinek régibb a szerzeménye —
Az, a kié jobb, nyer babért!

RÜCKERT.

1393.

Azt gondoljátok: a költés szekér,
Mely ballag széles országúton?
Sas a költés; hol nem járt senkisé, —
Ő arra indul fennen, szabadon.

PETŐFI.

1394.

Vedd más műveinek hasznát, mint méh a virágnak,
Amely épségben hagyja, kifosztva is, azt.
És ha mit átveszesz: alkosd át! mint méh a virágot,
Hogy mézzé legyen itt, a mi virág vala ott.

VACHOTT SÁNDOR.

1395.

A nagy havasnak feldagadt patakja
Kicsapva árkán, ágot, törzsököt,
Sárt hajt zajogva, tördelt gátjain,
S nem tükröződvén benne ég s virág,
Nem vonva csendes habja, harsogása:
Gyönyörködésed nincs benn s elhagyod.
Értsd ezt, s tudod, mi a szép és erő,
Mely a művekben lélekhez beszél.

A Múza kényes lány, a féktelen
Dúló elől, ki köntösét, haját
Mind elzilálja, bosszusan tűn el,
S szemérmeteshez tér enyelgeni.

Tűzzel, de nem vak, vad tűzzel hajolj
Feléje s akkor édesen mosolyg,
Még ő sugalja legszebb érzetid,
S midőn szemének rád hull szép heve,
Vigyázva szedjed ajka csókjait.
Tiédhez érvén lánghellete,
Csillagzatoknak ezrén túlragad,
S harmóniás dal zeng körültek.

DÖBRENTAI GÁBOR.

1396.

Lehetőleg úgy írv, a mint beszélnek, de ne beszélj úgy,
a mint írnak.

SAINTE-BEURE.

1397.

Sokban megtűröm én a középszerű, «úgyahogy»-embert,
 Ügyvéd, jogtúdos, mind tarthat igényt becsülésre,
 Ha nem is oly szónok, mint Messala, meg tudományban
 Nem Cascellius is. De középszerű lantosok ellen
 Ég s föld tiltakozik — meg vélők a könyveladók is!

HORATIUS (RADÓ).

1398.

Lehetetlen az, hogy megvetésből támadjon szerelem...
 Egy idétlen költői szülemény olvasása inkább lever, csüg-
 geszt, boszant, mintsem lelkesít, bizony inkább kritikussá
 nyomorítja, hogysen költővé avatná fel az embert. Ellen-
 kezőleg, a művészi tökélynek látása az, mely mások mű-
 veiben az igazi tehetséget versenyre ösztönzi; mások
 nagyságának ránehezülése az, mely a költői erély ruga-
 nyosságát teltre kényszeríti. A költőnek, mikor teremteni
 indul, irigynek kell lenni mindazokra, kiket maga fölött
 lát s át kell hevülnie azon gondolattól, hogy alkotása
 végén maga alatt lássa mesterét, a kit imád.

JÓKAI.

1399.

Minden művészen megvan a vakmerőség egy csirája,
 mely nélkül tehetség el sem képzelhető.

GOETHE.

1400.

Gaz, ki a Múzsáknak hamis tömjént viszen,
 Szégyen a lantra, mely költött érdem által
 Meggyaláztatni és gyaláznai nem átal;

Minél édesb, annál émedyőősb csemege —
Annál undorítóbb, minél szebb éneke.

ARANY.

1401.

Örömből keservből dalforrás fakadhat,
Az elpattanó húr még egy hangot adhat,
De mikor izenként zsibbad el érzete,
A fásult kebelnek nincsen költészete.

ARANY.

1402.

Költészetünk fejlődni fog s újabb törekvések szorítják majd háttérbe a régieket, de a nemesi szellem mély nyomait semmi ki nem törölheti belőle, s ha költőinket kifárasztja a philosophiai szemlélődés, megvénheszti a világpolgárias szellem, üdülés és ifjulás végett mindig vissza fogunk térni a népköltészet forrásához.

GYULAI.

1403.

Vagynak kik üres óráikban a költő műveinek néhány pillanatot szentelnek; s azok becsét, mint időtöltést szerző dolgokét, határozzák meg. De jaj a költőnek, ha czélja csak időtöltés vala! A való költészet, s a philosophia komoly Múzsája rokonszövetségben állanak. Mindegyik magas emelkedésben lebeg az emberiség felett; pillantásait szünetlen arra fordítva. Két tolmácsa a léleknek, mely az állatemberben isteni eredetet bizonyít. Boldog, ki intéseiket érzeni és érteni megtanulhatá!

KÖLCSEY.

1404.

Írni a nélkül, hogy volna valami új mondanivaló, jó nyereszkesedés lehet; azonban emelkedettebb szellemet nem elégít ki. Az ily szellem önmaga legszigorúbb, legrészrehajlatlanabb bírója önmagának.

CSENGERY ANTAL.

1405.

«Legyen világosság!» szólott az isten
S támadt a Nap.

Az ember könyvet írt és szólott:

«Legyen — világosabb!»

ENDRŐDI SÁNDOR.

1406.

Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha nem érted,
Szánts és vess, s hagyd másnak az áldozatot.

KAZINCZY.

1407.

A magyar népnek sziklavára a nemzeti irodalom, melyet megvédve, melyre támaszkodva már többször visszaszerelte elvesztett jogait, szabadságát, önállását; ha a szerencse megint ellenünk fordulna, visszaszerezheti a jövőben is.

LUKÁCS MÓR.

1408.

A csalódásnak mi hatása sem lehet az olvasóra, ha abban az író nem osztozik azon pillanatban, midőn teremti.

BALZAC.

1409.

Csoda ott szépet alkotni, derekast írni, hol nincs megismerő, nincs olvasó.

SZÉCHENYI.

1410.

A legérdekesebb regények önéletrajzi tanulmányok vagy oly események előadása, mik a világ oczeánjában el levén temetve, onnan ismét felhoznak napvilágra — a lángész szigonya által.

BALZAC.

1411.

Az író irmodora általában hív lenyomata belsejének; ha valaki világosan akar írni, kell, hogy előbb világosság legyen lelkében, és ha valaki nagyszerű irmodorral akar írni, szükséges, hogy nagyszerű jelleme legyen.

GOETHE.

1412.

Némely könyv csak arra való, hogy újra megcsinálják. Méltán csak egyetlen olvasója lehet: ki átdolgozza.

GREGUSS ÁGOST.

1413.

Mint az üres beszédű társalkodót, úgy kerüld a tartalmatlan könyvet. Az olvasásra szentelt órák el vannak veszve mindazoknál, kik választás és cél nélkül ezer meg ezer köteteket forgatnak keresztül, vagy hogy emlékeztőket terheljék, vagy jegyzőkönyveiket becs nélküli apróságokkal megtömjék, vagy unalmas pillanataikat megöl-

dököljék. Az élet csak úgy éri célját, ha tetteknek szenteltetik. Czélt és véget nem tudó olvasás rest életnek vagy következménye vagy szerzője! nyavalya az, mely a való életnek gyökereit elvágja.

KÖLCSEY.

1414.

Csak akkor olvassunk, ha saját gondolataink forrása elapadt; a mi a legjobb fejekben is gyakran megtörténhetik. Azért, hogy egy könyvet a kezünkbe vehessünk, elüzni saját, őseredeti gondolatainkat — vétkezés a szent lélek ellen.

SCHOPENHAUER.

1415.

Akarod, hogy az olvasás tartós nyomokat hagyjon maga után? Szorítkozzál néhány jeles elmékre s táplálkozzál belőlök. Sehol sincs, a ki mindenütt van. Kik életüket utazásban töltik, sok ismeretséget tesznek, de barátokat nem szereznek. Ez kell, hogy történjék azoknál is, kik egy könyvet sem forgatnak előszeretettel, hanem mindent futva és sietőleg lapoznak keresztül.

SENECA.

1416.

Némely könyvet csak meg kell izlelni, másokat csak le kell nyelni, s csak keveset kell megrágni és megemésztetni.

MACAULAY.

1417.

Ne azért olvass, hogy ellentmondj vagy vakon higgy,
hanem, hogy vizsgálj és mérlegelj.

MACAULAY.

1418.

Nincs olyannyira rossz könyv, hogy valami haszna
mégis ne lenne.

PLINIUS.

1419.

A mit nem érdemes egyszernél többször elolvasni, egy-
szer sem érdemes elolvasni.

WEBER.

1420.

A könyveknek megvan a maguk sorsa.

HORATIUS.

1421.

A tanulás legfőbb gyógyszerem volt az élet bajai ellen;
sohasem volt olyan bánatom, melyet egy órai olvasás el
ne oszlatott volna.

MONTESQUIEU.

1422.

Hajdan a könyvek ritka volta ártott a tudományok ha-
ladásának, ma túlságos tömegük az, mely megzavar
és megakadályozza az önálló gondolkodást.

WEBER.

1423.

A betű megöl, a lélek pedig megelevenít.

BIBLIA.

1424.

Az ékesszólásnak ép úgy mint a szép nemnek bájai oly hatalmasak, hogy az ellenmondást el nem tűrik. S hiábavaló is volna korholni a csalásnak ama művészeit, melyekben gyönyörűséget találunk akkor is, mikor megcsalnak.

LOCKE.

1425.

De hát hol a könyv, mely célhoz vezet?
Hol a nagyobb rész boldogsága? — Ment-e
A világ a könyvek által elébb?
Ment, hogy minél dicsőbbek népei,
Salakjok annál borzasztóbb legyen,
S a rongyos ember bőszült kebele
Dögvészt sohajtson a hír nemzetére!

De hát ledöntsük a mit ezredek
Ész napvilága mellett dolgozának?
A bölcsek és a költők műveit,
S mit a tapasztalás arany
Bányáiból kifejtett az idő?
Hány fényes lélek tépte el magát,
Virrasztott a szív égő romja mellett,
Hogy tévedt, sújtott embertársinak
Írányt adjon s erőt, vigasztalást.
Az el nem ismert érdem hősei,
Kiket — midőn már elhunytak s midőn
Ingyen tehette — csúfos háladattal

Kezdett imádni a galád világ,
 Népboldogító eszmék vértanúi,
 Ők mind e többi rongykereskedővel,
 Ez unt fejek- s e megkorhadt szivekkel,
 Rossz szenvedélyek oktatóival,
 Ők mind együtt — a jók a rossz miatt —
 Egy máglya üszkén elhamvadjanak?

VÖRÖSMARTY.

1426.

A milyen könnyű álmodni egy könyvről, épen oly nehéz azt megcsinálni.

BALZAC.

1427.

Hogy kritikus légy, no's mi kell ahoz?
 Kimondott szóban soha se habozz;
 De ha leírtad, mindig félig írd ki,
 Mely tolladon ha durva módra rí ki,
 Annál könnyebben éred el a tapsot;
 S bár kritikáddal nem is tettél hasznót,
 Csak hangod legyen, mint a mély brugó:
 Különb ítész vagy, mint volt Blair Hugó.
 Mit Blair Hugó, mit Lessing és a többi!
 Nyergükből könnyű ezeket kilökni:
 Türelmes papir a tintát föliszszza,
 Sok nagy nevet írd csak rá összevissza;
 Írd, írd sokat, mindenről mindenütt;
 És ha légycsapód oroszlánra üt:
 Ránczolt homlokkal te haladj előre;
 A tokajira mondd, hogy az csak löre;

Mert hát akadhat oly mű is kezedbe,
 Mit jónak mond a közvélemény nyelve;
 Te csak állj elő fontoskodó képpel,
 S a mű dicsfátylát, ha csak lehet, tépd el.
 Mondd, hogy: «sok jó van emitt-amott benne;»
 «De hogy ha kissé tán tömöttebb lenne . . .»
 «De ha rövidebb . . .» vagy: «de ha tán hosszabb . . .»
 «Akkor jobb lenne», vagy: «nem lenne rosszabb!»
 Támadj meg mindent, a mi szép, mi jó, nagy,
 És hinni fogják: kritikusnak jó vagy . . .

KOMÓCSY.

1428.

Sajtószabadságot szerezzetek.
 Sajtószabadságot, csak ezt ide!
 Ez oly nagy, oly mindenható ige
 A nemzetben, mint az isten «legyen»-je,
 A melylyel egy mindenséget teremté.
 Hol ez nincs meg, bár másképp mindenek
 Eláradó bőségben termenek,
 S bár az utolsó szolga és a pór
 Zsebébül aranyat marokkal szór:
 Azon nemzetnek még sincs semmije,
 Azon nemzetnek koldus a neve.
 S hol ez megvan, bár rongyban jár a nép,
 Nyomorg, tengődik mindenfélekép:
 Azon nemzet gazdag végetlenül,
 Mert a jövődöt bírja örökül.

PETŐFI.

1429.

Alkotmányos, nemzeteknél a szabad sajtónak vitásai kifejtene minden tárgyat, mielőtt a felett a törvényhozás határoz; s a mikor az köztanácskozások alá kerül, ismerve van a fenforgó kérdéseknek minden oldala, tudják a nemzet képviselői a nemzet véleményét és közszükségeit, s végzéseiket ezekhez alkalmaztathatják. A hol ez így van, nem lehet ott félni attól, hogy valamely eszmének elragadó külseje veszélybe döntse a nemzetet, mert a szabad sajtó, melynél a vélemények minden árnyéklatának van képviselője, a felkapott és megvitatott eszmét tartózkodás nélkül felboncsolja, lefejtí fénys külsejét, kimutatja veszélyes részeit, s a közvélemény ez által tisztul, erősödik. A kormány ott igaz ügyében a veszélytől nem félhet, mert annak épen a szabad sajtó szabad vitatása által adhat irányt.

DEÁK.

Országos Széchényi Könyvtár

1430.

Nem a közvéleményt fojtja el a sajtónak megelőző vizsgálát által korlátozása, hanem annak tisztulását gátolja, s nem várt, sőt gyakran nem is sejtett kifakadásait keserűbökké s épen azért, mert váratlanok valának, zavar-
tabbakká teszi.

DEÁK.

1431.

Mondják, a szószék, sajtó hatalom.
Megengedem; de úgy tapasztalom,
Ha megtekintem titkát a dolognak,
Gyakran csupán szolgálja hatalomnak.

Két hatalomnak: egyik fenn ragyog,
A más alant, sötéten háborog;
De mindeniknek megvan a varázsa,
Hogy szónokot s írókat megbabonázza . . .
Rágalmaznak, hazudnak, hizelegnek:
Emitt a népnek, ott a fejedelemnek.
És mint kufár az utcán szerteszét,
Hogy ordítják a honnak szent nevét!
Mert végre is ez és az egyre megy,
És oly igaz, mikép az egyszeregy,
Hogy a népeknek épen úgy megvannak
Kész udvaronczi, mint a királyoknak,
És mindenik — Klionak régi vádja —
Imádva mást, csak önmagát imádja.

GYULAI.

XXVIII.

OSZK
VALLÁS.

Országos Széchényi Könyvtár

Isten! kit a bölcs lángesze fel nem ér,
Csak titkon érző lelke ohajtva sejt:

Léted világít mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

A legmagasb menny s æther Uránjai.
Melyek körülte rendre keringenek,

A láthatatlan férgek, a te
Bölcs kezeid remekelt csodái.

Te hoztad e nagy Minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamit kiméri.

Téged dicsőít a Zenith és Nadir,
A szélveszek bús harcza, az égi láng
Villáma; harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotásit.

Buzgón leomlom színed előtt, Dicső!
Majdan ha lelkem záraiból kikel
S hozzád közelb járulhat, akkor
A mi után eped, ott eléri;

Addig letörölöm könyeimet, s megyek
 Rendeltetésem pályafutásain,
 A jobb s nemesb lelkeknek útján,
 Merre erőm s inaim vihetnek.

Bizton tekintem mély sirom éjjelét!
 Zordon, de oh nem . . . nem lehet az gonosz,
 Mert a te munkád; ott is elszórt
 Csontjaimat kezeid takarják.

BERZSENYI.

1433.

Semmi sincs, a mi az emberi szívet annyira fölemelhetné, következőleg az élet mindennapi jeleneteiben s a szenvedélyek és indulatok örök ostromában hozzáragadt szennytől annyira megtisztíthatná: mint az istenség nagy gondolatával foglalatосkodás. Akármerre veted e temérdek mindenségben tekintetedet, mindenfelől egy végtelenül bölcs, nagy és jó, de egyszersmind megfoghatatlan lény jelenségei sugárzanak feléd. A legmesszebb, legnagyobb s legparányibb alakban, egyenként és egyetemen, lehetetlen célra sietést és célra jutást, származatban és enyészetben nem látnod. És ezen egység a milliomm különféleségben, e szakadatlan láncz a legnagyobbtól a legkisebbig; ugyanazon anyagok oly végtelenül változó, oly végtelenül sokféleképen alakuló vegyülete, e temérdek hatás és visszahatás közt fönnálló egyetemi nyugalom; e képzeletet meghaladó terjedtség és szám: oly tekintetek, mik az érző s gondolkodó embert ellenállhatatlanul magasb körbe vonják föl.

KÖLCSEY.

1434.

Gyermekszívvvel, öntudatlan
Nyugszom meg a gondolatban :
Hogy övéit el nem hagyja,
Ki mindnyájunk édes atyja.

ARANY.

1435.

A vallás a nem-költői emberek költészete.

GRILLPARZER.

1436.

Keressetek népet, mely teljesen híján van a vallásnak ;
ha általában találtok ilyet, bizonyosak lehettek a felől,
hogy csak kevés fokkal áll feljebb az állatnál.

HUME.

1437.

Egy kevés filozófia eltávolít a vallástól — sok filozófia
visszavezet hozzá.

BACO.

1438.

A vallás a szív ügye, nem a feje.

WIELAND.

1439.

A vallás célja, az erények lelke és a törvények veleje
a szeretet.

BOSSUET.

1440.

Az emberi természetben fekszik s fekszik még inkább a nép természetében, hogy minél inkább küzd a sors terhével és csapásaival s minél kevésbbé fölvilágosodott értelmű, annál inkább ragaszkodik a vallásossághoz és ugyan inkább annak külformáihoz mint lényegéhez. E külformákat megsérteni a népre nézve annyi, mint azzal vallásos érzelmeit sérteni.

DEÁK.

1441.

Vallás a becsületesnek két nagy előnyt szerez: életében háborítatlan békét; halála óráján boldogító reményt.

PLATO.

1442.

Mint a fa, míg él zöldelni meg nem szünik, s zöld levelekbe önti éltének végső erejét: úgy a jámbor kebel el nem veszi reményeit végső lehelleiteig, csakhogy azok ekkor egy más, szebb hazából intenek feléje.

EÖTVÖS.

1443.

A mi természet ellen van, isten ellen van.

HEBBEL.

1444.

Szerintem a legszebb hódolat, melylyel istennek adózni lehet, az, ha harag nélkül kelünk védelmére, valamint hogy az a legméltatlanabb kép, melyet festhetünk róla,

ha boszúállónak, dühöngőnek festjük. Ő maga az Igazság; az igazságnak nincsenek szenvedélyei.

VOLTAIRE.

1445.

Úgy tesz velünk az Isten, mint mi gyermekeinkkel: először szól, aztán legyint, végre üt.

NEWTON.

1446.

Az Isten nem emberi alak, ki idegekkel érez, haragot félretesz, boszút áll, megtorol, büszkeségének áldozatot követel. Ilyen Istent mi nem hiszünk. De az az Isten, a kit mi hiszünk, az az örök rend! A ki az ellen fellázad, a természet atomjait, a világalkotó elemeket hívja fel küzdelemre. A csatára hívja fel a telet és nyarat, a vér melegét és a számok csalhatatlanságát, a vegytan alkotó hatalmát, a közvéleményt, a históriát, a logikát, az emberiséget és mindent, a mi legyőzhetetlen; a miben istenerő lakik.

JÓKAI.

1447.

Kinek szívét nem szállá meg néha ájzatosság, midőn a sötét egyházba belépett? — kinek lelkében nem támadt egy titkos vágy, s ha térdre borulva az oltár előtt, szorult szívvel elmondá ismét gyermekimádságait, s ha a szent ének mint egy nagy áldás hangzék vissza a magas bolt-ról: ki nem érzé vigasztaltnak, sőt boldognak magát?

EÖTVÖS.

1448.

— — Szegénynek drága kincs a hit,
Tűrni és remélni megtanít;
S néki, míg a sír rá nem lehel,
Mindig tűrni és remélni kell.

ARANY.

1449.

Ha reményid árboczat
Sors vizálya széttöré,
Nézz a csillagok közé:
Ők lesznek vezéreid,
Ha szivedben él a hit.

De kit álbölcsekedés
Hitben is megingatott,
Az, vihartól hányatott,
Tévelyeg vezértelen,
Önmagában nincs jelen.

Néki túl siron s időn
Nem csillámlik enyhe fény,
Ég és üdv agyköltemény,
S minden szent a föld felett
Álom s csalfa képzelet.

BAJZA.

1450.

El kell előbb tűnni a csillagoknak, melyek éjjelünkön
ragyogtak, mielőtt hajnal jöhet; s el kell veszni a fény-
pontoknak, melyek az élet éjjelét derítik, mielőtt a hit

ragyogó világa fölemelkedhetik határain, de egykor feljő; — egykor a szív megfosztva kis vagyonaitól, ez egy nagy boldogsággal telik el!

EÖTVÖS.

1451.

A hit hidat épít a halál örvénye felett, hogy hullámai dülő voltát, mit a vak természet elkerülni nem bir, legyőzze, és a gondolkodó észet csendben szállíthassa át a tulsó partra.

YOUNG.

1452.

Minden emberi bölcsesség legfőlebb oda vezet, hogy az ész kedélyünk felett teljes uralmat gyakoroljon, de a vallás az ész és kedélyhez egyaránt szólván a kettőt harmoniába hozza. Ezért a vallás tökéletesen pótolja a philosophiát, de a philosophia sohasem pótolhatja a vallást.

GYULAI PÁL.

1453.

Az emberek többsége rendkívül vallásos és philosoph oly esetekben, hol mások szenvedései forognak kérdésben.

EÖTVÖS.

1454.

Ah, ép a szent tan mindig átkotok,
Ha véletlen reá bukkantatok:
Mert addig csűritek, hegyezitek,
Hasogatjátok, élesítitek,
Míg örülség vagy békó lesz belőle.

MADÁCH.

1455.

Majd ha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord,
Megtíporva az erényt, az észet,
Míg a vétek irigységre készít
S a butának sorsa földi éden :
Álljon a vallás a mérlegen.

ARANY.

1456.

Féljed, imádd élted minden szakaszában az Istent :
E félés mindig bátorodásra hevít.

VITKOVICS.

1457.

Emberek vagyunk : az imádkozhatás nincsen mindenkor
hatalmunkban. Az Ég az imádkozási akaratot is imádság
gyanánt tekinti.

LESSING.

1458.

Ha olykor éltem elborúl
S megostromol a gyász,
Ajkamra egy ima tolúl,
Malasztos és csodás.

Harmóniás soraiban
Hat minden árva szó ;
Valami édes bája van,
Szent s föl nem fogható.

Lelkemről, mint a kőteher,
 Úgy gördül minden kétely' el,
 S hiszek megint és hull a könnyem,
 S oly könnyen járok — ah be könnyen!

LERMONTOV (RADÓ).

1459.

Köröttem a homály volt. Tátonga rémesen
 A mérhetetlen örvény, melynek nincs széle sem,
 Sem bércze, sem tetője. Nem mozdult semmi benne,
 S úgy érzem, lelkem elvész a néma végtelenbe.
 Keresztül a vak éjnek áthatlan sűrűjén
 Felém egy csillag rezgett: az isten volt e fény.
 S kiálték: «Lelkem! Lelkem! Hogy e mélységen által,
 Mely nincsen elkerítve se korláttal, se gáttal,
 Az istenig mehess el az éj sötétiben:
 Egy óriási híd kén' száz millió iven.
 Ki épít ollyat? Senki! Oh szörnyű! Sírj, oh lelkem!»

S míg néztem a homályba, néztem kétséggel telten,
 Egy phantom tűnt elémbe, fehérén, csillogón.
 Ép olyan volt alakja, mint könyecsepp hogyha vón'.
 Homloka ifju szűzre, keze gyermekre vallván:
 Mint gyöngé liljom állt ott, oly tiszta, olyan halvány.
 És fény lövellt kezéből, ha egy a máshoz ért.
 Reá utalt az ürre, hová az, a mi élt
 Lehull örökre s melyből még visszhang sem hatolhat,
 S szólt: «Óriási híd kell? Építék néked ollyat!»
 A sápadt árny-alakra föl néztem s kérdezém:
 «Mi a neved?» «Imádság!» felelt a tünemény.

VICTOR HUGO (RADÓ).

1460.

Háromféle az ember imája a Mindenhatóhoz, s az egyik hatályosb a másiknál.

A halk hangon tett ima néki tetszik: meghallja szíve mélyében és kegyelmesen fogadja a rezgő ajkáról el-lebbenőt.

A nyomornak nagy kiáltással tett imája keresztül hat a fellegeken s parázsat gyűjt az elnyomó fejére.

De hatalmas az elhagyott könye, ki szilárdul ragaszkodik Istenhez és kimúlik. Keresztül tör ez minden akadályon, elhat Isten színéhez és magára vonja tekintetét.

HERDER.

1461.

Bármiért is imádkozzék az ember — rendesen csodáért fohászkodik. Mindez imádsága ebben foglalható össze: — Tedd meg, óh nagy Isten, hogy a kétszer kettő — ne legyen négy.

TURGENJEW SZ. IVÁN.

1462.

Az oktalan bölcs titeket, istenek
Tagadni akarna. De ti felette meg-
Dördítitek boszús ütéssel
A ropogó tüzeket, hogy Újhely

És a Hegyaljak tornyai rengenek,
S fortyanva csap ki partjain a Tisza
S ő sápadozva rogygyan össze:
Érzi hatalmadat és — tagadja.

KAZINCZY FERENCZ.

1463.

A kislelkűség legszelidebb, de mégis egyik neme az Istentagadásnak.

KEMÉNY.

1464.

A vallás olyan, mint a szerelem: nem lehet senkire rákényszeríteni. Azért a hiábavalóság, a vallást államrendszabályokkal meghonosítani vagy megszilárdítani akarni; mert valamint a ki a szerelmet valakire rá akarja kényszeríteni, gyűlöletet teremt, úgy a ki vallásosságot akar kicsikarni, hitetlenséget kelt.

SCHOPENHAUER.

1465.

Nem prédikálom én a türelmességet. A legkorlátlanabb vallásszabadság az én szemeimben oly szent jog, hogy a türelmesség szó, mely azt ki akarná fejezni, már maga is bizonyos tekintetben zsarnokinak látszik előttem.

MIRABEAU.

1466.

Minden uralkodó vallás valamikor eretnekség volt.

BUCKLE.

1467.

A filozófiából a hitetlenségig époly messze az út, mint a vallásosságtól a fanatizmusig; de a fanatizmustól a barbárságig csak egy lépés van.

DIDEROT.

1468.

Oly vallás, melyet az államkormány nem védelmez, rendszerint sokkal nagyobb energiát és életerőt fejt ki, mint az olyan, melyet az igenis védelmez.

BUCKLE.

1469.

A vallást mindig el kellene különíteni az államkormányzattól; nincs vele más kapcsolatban, mint hogy előmozdítja az erkölcsösséget a nép közt, és így az állami rendhez hozzájárul.

FOX.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VÉGSZÓ.

Már maga az a körülmény, hogy a jelen munka már *negyedik* kiadásban lát napvilágot, élő tanubizonyosság annak közkedveltsége, valamint a mellett is, hogy az eddigi kiadások is megfeleltek a magyar olvasó közönség igényeinek. De ilyféle gyűjteménynek már az a természete, hogy idő multával módosításokra szorul. Új írók tűnnek fel, a kik helyet követelhetnek benne és így kiszorítják a kevésbbé kiváló régi írókat; egyik-másik régi fordítás is, elavulván, javításra vagy gyökeres átdolgozásra szorul stb. A kiadóczég e módosítások keresztülvitelével engem bizott meg, s én iparkodtam e megbízásnak a könyv terjedelméhez képest lehetőleg teljes mértékben eleget tenni. Kivált arra voltam figyelemmel, hogy az előző kiadásokban túlnyomó számu *német* idézeteket kevesbítsem és *magyarokkal* pótoljam, valamint helyesnek véltem a könyv eddigi beosztását is gyökeresen megváltoztatva, az eddigi *betűrendes* elrendezés helyett az idézeteket *tárgykörök* szerint csoportosítani. Hogy mégis kiki gyorsan meglegelhesse az egyes fogalmakra vonatkozó idézeteket, arról a kötet végéhez csatolt *betűrendes tárgymutató* gondoskodik. E módosítások remélnem engedik, hogy a «*Vezéresillagok*» továbbra is kedves könyve lesz a magyar olvasóközönségnek.

Radó Antal.

TÁRGYKÖRÖK SZERINTI LAJSTROM.

(A számok az illető idézetek számára utalnak).

Akarat 177, 183—5, 261.

Anya 555—7.

Ábránd 186—96, 889.

Baj, bánat, boldogtalanság (l. Fájdalom).

Balsors 10, 535.

Barátság 513—539.

Bátorság 271—8, 281—93, 906.

Becsület 262—5, 538, 906.

Bizalom 372, 374—6.

Boldogság 408—455, 486—7.

Bölcsesség 53, 147, 167, 863—74, 880.

Bölcsészet 170, 910, 1238.

Bűn 354—6, 359—61.

Büszkeség 345—7.

Corruptio 365.

Csüggedés 182.

Dicsőség (l. Hirnég).

Egészség 105, 171.

Ellenség 538—9.

Ellenszenv 645—7.

Ember 41—62, 932.

Emlékezet 735—46.

Ékesszólás 1424.

Élet 15—40, 191.

Életbölcesség 863—942.

Erény 216, 242—5, 250—60, 357, 376.

Erkölc 238—42, 244, 256.

Érzelem (l. Szív).

Ész 146—52, 165—173, 960.

Fájdalom 24, 213—4, 454—83, 485—512.

Fejedelem (l. Király)

Feledés 735—46.

Férfi 63—77, 839 (l. Jellem, Bátorság).

Fösvénység 1184—6, 1189—90, 1193.

Gazdagság 1154—70, 1172 (l. Szegénység).

Gúny 177—8.

Gyanu 374, 377.

Gyermek 538—9 (l. Nevelés).

Gyűlölet 651.

Hála (l. Jólét).

Halál 354, 459, 747—92.

Halhatatlanság 798, 804 (l. Hirnég).

Haza 882, 942, 1011—1081.

Házasság 540—552, 560.

Hazugság 659—64.

Hirnég 199—200, 233—34, 236, 378—407.

Hiuság 334—45.

Hizelgés 59, 377, 837.

Idő (Jelen, mult, jövő) 697—716, 869.

Ifjuság 105—132.

Igazság 648—58, 907.

Irigység 363.

Irodalom 237, 1400—23 (l. Költészet).

Isten (l. Vallás).

Jellem 268—75 (l. Bátorság, erkölcs).

Jogok 985—7.

Jóság 238—9.

Jótét 295—307, 32.

Jutalom 322—32.

Kapzsóság 1180—92, 1193.

- Király 1084—97, 1103, 1105.
 Kormányzás 940—60, 988, 990, 1609.
 Korszellem 954.
 Költészet 1339—1403.
 Könyv 73.
 Kötelesség 253.
 Közvélemény 994, 1005.
 Kritika 1427.
 Lelkiismeret 249.
 Magány 811, 813, 815, 818—22, 825.
 Magaviselet, modor 824—42, 845—54
 (l. Társaság).
 Makacsság 280.
 Megbocsátás 308—11.
 Megelégedettség 49, 870, 873, 876 (l.
 Boldogság, Szegénység és Gazdag-
 ság).
 Megvetés 364.
 Mérséklet 348—51.
 Műveltség 1201—18.
 Művész és művészet 1284—1328.
 Munka 683—96.
 Nagyravagyás 398—9.
 Nagyság 197—237, 243, 263, 295, 1267.
 Nevelés 1241—72.
 Nemzet (l. Haza, nép, király).
 Nép 1103—18, 1121—23.
 Népszerűség 212 (l. Hirnév).
 Nő 63—104, 839 (l. Házasság).
 Nyelv 1329—38.
 Olvasás (l. Irodalom).
 Önérzet 322.
 Öngyilkosság 794—7.
 Önhittség 369—71.
 Önismeret 366—8.
 Önzés 312—21.
 Öregség 105—114, 133—45.
 Öröm 446, 451—4, 465 (l. Élethölse-
 ség, megelégedés).
 Ószinteség 836.
 Pazarlás 1183.
 Pártok 971—77.
 Politika 943—47, 951, 975, 990, 994,
 1010.
 Reform 990—91.
 Remény 715, 717—34.
 Sajtó 1428—31.
 Sors 8—14, 201, 223—5.
 Szabadság 982—7, 990, 1146—9.
 Szegénység 1164—5, 1173, 1195—1200.
 Szenvedés (l. Fájdalom).
 Szerelme 367, 516—9, 525, 561—86,
 589—637.
 Szerencse (l. Sors, szegénység, gaz-
 dagság, élethölse ség).
 Szeretet 640—4, 646.
 Szerénység 58, 168, 204, 371.
 Szép 1273—83.
 Színészet 1327.
 Szív 146—65, 170, 958.
 Szó 666—70.
 Tanács 533, 672—3, 932.
 Tapasztalás 884—90.
 Társaság, társalgás 817—61.
 Tehetség 174—6, 179, 268 (l. Nagyság).
 Természet 799—816.
 Tett 177, 672—4, 676, 679 (l. Munka.)
 Tévedés 662.
 Történet 4, 6, 7.
 Törvény 1000—4.
 Tudomány 1213—37.
 Türelem 172, 498, 500, 1242.
 Vallás 1435—41, 1448—69.
 Végzet (l. Sors).
 Vértanúság 241, 788—93.
 Vigasz 487—89.
 Világ 1—7.
 Világgyűlölet 477—81, 501.
 Zene 1324—6.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

